

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

KATSAUKSIA 5/2015

SEURAAMUSJÄRJESTELMÄ 2014

KONTROLLIJÄRJESTELMÄ TILASTOJEN JA
TUTKIMUSTEN VALOSSA

Julkaisija   Helsingin yliopisto
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
www.helsinki.fi/krimo

PL 10, Pitkänsillanranta 3
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Sarja   Katsauksia 5/2015

ISSN   2342-7779 (verkkojulkaisu)
ISSN   2343-0206 (painettu)
ISBN   978-951-51-0615-5 (pdf)
ISBN   978-951-51-0616-2 (painettu)

ESIPUHE

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos liittyi vuoden 2015 alusta Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan *Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituuttina*. Instituutin tehtäviin kuuluu edelleen rikollisuustilanteen ja rangaistusten seuranta. Tämän tehtävän mukaisesti instituutti jatkaa vuonna 1975 aloitettua Rikollisuustilanne-katsausten sarjaa.

Katsausta on viime vuosina jatkuvasti kehitetty ja sen tietosisältö on laajentunut huomattavasti. 1970-luvun puolivälissä katsauksessa oli 50 sivua, viime vuonna ilmestyneessä katsauksessa jo 500 sivua. Tätä taustaa vasten koettiin perustelluksi uudistaa seurantaa: entinen Rikollisuustilanne-katsaus on jaettu kahteen julkaisuun, *Rikollisuustilanteeseen* ja *Seuraamujärjestelmään*. Ensin mainittu kuvaa rikollisuuden piirteitä ja kehitystä, jälkimmäinen rikosseuraamusjärjestelmän toimintaa.

Käsillä olevan rikosten seuraamus- ja kontrollijärjestelmää kuvaavan katsauksen ovat koostaneet Hannu Niemi ja Tapio Lappi-Seppälä. Liitetaulukot on laatinut tutkimusavustaja Miialiila Virtanen. Katsauksen taitosta ja graafisesta ulkoasusta on huolehtinut osastosihteeri Eira Mykkänen.

Helsingissä 15. päivänä kesäkuuta 2015

Instituutin johtaja

Tapio Lappi-Seppälä

Suunnittelija

Hannu Niemi

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
1 Katsauksen tavoitteet	1
2 Tietolähteet ja tilastointiperiaatteet	1
3 Esityksen rakenne ja esitystapa	2
 RIKOLLISUUSKONTROLLI	 5
A KONTROLLIVIRANOMAISTEN TOIMINTA	5
<i>Tapio Lappi-Seppälä & Hannu Niemi</i>	
1 Johdanto	5
Viranomaisratkaisut ja kontrollin vaiheet	5
Kontrolliviranomaisten toiminta – yleiskuvaus	8
2 Rikosten ilmitulo	11
3 Esitutkinta ja rikosten selvittäminen	17
Esitutkintatoimien tilastoinnista	17
Selvitysaste ja rikoslaji	18
Ilmoittamatta jättäminen ja esitutkinnan rajoittaminen	25
4 Syyttäjien toiminta	29
Yleistä	29
Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen	31
Syytteen nostamatta jättäminen muista syistä	35
5 Rikosten viranomaiskäsittely ja rikosprosessin kesto	37
<i>Tapio Lappi-Seppälä & Hannu Niemi & Ville Hinkkanen</i>	
5.1 Rikosprosessin tapahtumavirta	37
Rikokset prosessin etenemisen kuvaajana	37
Rikoksesta epäillyt henkilöt rikosprosessissa	41
Rikoslajikohtainen tarkastelu	44
5.2 Prosessin kesto	45
Kokonaiskäsittelyaika	45
Käsittelyaikojen kehitys	48
Rikoslajikohtaiset käsittelyajat	50
Pitkäkestoisimmat käsittelyajat	53
6 Rangaistuskäytännön yleiskuvaus	55
Rikosasioissa annetut ratkaisut	55
Ehdoton ja ehdollinen vankeus	58
Yhdyskuntapalvelu	62
Sakkorangaistus	66
Tuomitsematta jättäminen	73
Rangaistuksen määräämiseen vaikuttavia tekijöitä	75
Syytettyjen mielentila	77

7 Rangaistuskäytäntö rikoslajeittain	83
Rangaistusten tilastoinnista	83
Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset.....	84
Seksuaalirikokset.....	88
Varkaus, kavallus ja luvaton käyttö	90
Petos ja väärennös	94
Ryöstörikokset	96
Taloudellinen rikollisuus	99
Liikenne rikokset.....	100
Huumausainerikokset	103
Rangaistuskäytännön vertailua	105
8 Vankeusrangaistuksen täytäntöönpano	107
Vankiluku	107
Ehdonalainen vapaus	114
Yhteenveto	116
B KONTROLLIJÄRJESTELMÄN ERITYISPIIRTEITÄ	119
1 Nuorten seuraamukset, <i>Hannu Niemi & Matti Marttunen</i>	119
Lainsäädäntö	119
Seuraamukset	120
Tuomioistuimessa määrätyt rangaistukset	122
Ehdolliseen vankeusrangaistukseen liittyvä valvonta.....	127
Nuorisorangaistus	128
Sovittelu	129
Nuorisovankiluku	130
Yhteenveto	132
2 Rikosten sovittelu, <i>Hannu Niemi</i>	133
Sovittelun käynnistyminen ja laajuus	134
Soviteltavat rikokset.....	135
Sovittelun osapuolet	138
Sopimukset	139
Sovittelun merkitys rikosprosessissa	141
Sovittelun oikeudelliset vaikutukset.....	143
Yhteenveto	145
LIITETAULUKOT 1–6	147
LÄHTEET	167
SUMMARY	169

JOHDANTO

Tapio Lappi-Seppälä & Hannu Niemi

---

1 Katsauksen tavoitteet

Seuraamus- ja kontrollijärjestelmää koskevan katsauksen tavoitteena on perustietojen antaminen rikosoikeudellisen kontrollijärjestelmän toiminnasta. Katsauksessa keskitytään ennen kaikkea viranomaiskontrollin tilastolliseen kuvaukseen. Tarkastelua jäsentävinä vaiheina ovat rikosten ilmitulo, poliisin suorittama esitutkinta, syyttäjien toiminta, tuomioistuinten ratkaisu ja rangaistukseen tuomitseminen sekä rangaistusten täytäntöönpano. Katsauksessa pyritään antamaan myös kokonaiskuva rikosten viranomaiskäsittelystä ja rikosprosessin kestosta. Erityisteemoina katsauksessa tarkastellaan lisäksi nuorten rikoksentekijöiden seuraamuksia ja rikosten sovittelua.

2 Tietolähteet ja tilastointiperiaatteet

Kontrollijärjestelmän toiminnasta kertovat lähteet voidaan jäsentää toimivan viranomaisen sekä rikosasian kulloisenkin käsittelyvaiheen mukaan.

Esitutkintaa koskevaa tilastotietoa on verraten niukasti. Poliisitilastoon sisältyy tieto rikosten selvittämisestä. Katsauksessa on tietoja myös pimeinä rikoksina poliisin tietoon tulleiden tapausten (tekijä ei tiedossa rikoksen ilmoitusvaiheessa) selvitysasteesta.

Syyttäjien toimintaa koskeva tilasto julkaistaan oikeustilastollisessa vuosikirjassa ja Tilastokeskuksen kotisivuilla internetissä¹. Tilasto jakaantuu kahteen osaan. *Syyttäjän käsittelemät jutut* kertoo syyttäjällä päättyneiden juttujen sekä syyttäjän tuomioistuimeen toimittamien juttujen perustiedot. *Syyttämättä jättämistä koskeva tilasto* erottelee seuraamusluontoisen syyttämättä jättämisen sekä syyttämättä jättämisen muulla perusteella. Tietoja on täydennetty myös valtakunnansyyttäjän virastolta saatujen tilastojen tiedoilla.

---

¹ Tilastokeskus on lopettanut syyttäjätalaston tuottamisen ja viimeiset saatavissa olevat tilastotiedot koskevat vuotta 2013.

Tiedot *tuomituista rangaistuksista* ja tuomituille määrätyistä seuraamuksista sisältyvät tilastokeskuksen ylläpitämään ”Syytetyt ja tuomitut” -tilastoon.¹ Aineistona ovat alioikeuksien rikospäätösilmoitukset sekä rangaistusmääräys- ja rikesakkojen ilmoitukset. (Vuodesta 1994 alkaen rangaistusmääräykset on antanut syyttäjä.) Aineisto saadaan oikeusministeriön tuomiolauselmajärjestelmästä. Tilaston runko sisältää tiedot varsinaisessa oikeudenkäynnissä syytetyistä ja rangaistukseen tuomituista henkilöistä sekä rangaistusmääräyksistä ja rikesakoista. Tuomioistuintilaston tilastointiperusteisiin palataan lähemmin jaksossa A.

Erillisessä jaksossa kuvataan kokoavasti rikoslakirikosten ja eräiden yleisempien rikosten *tapahtumavirtaa* rikosten ilmitulon jälkeen lukumäärätietojen valossa sekä *prosessin kestoa*.

Rangaistusten täytäntöönpanoa koskevat tiedot on kerätty Kriminaalihoitolaitoksen ja Vankeinhoitolaitoksen vuosikertomuksista sekä nykyisin Rikosseuraamuslaitoksen ylläpitämistä rekistereistä ja julkaisuista.

Rikosoikeudellisen kontrollijärjestelmän ydinalueen ulkopuolelle jäävistä ratkaisuksista ja ilmiöistä kertovaa tilastotietoa on vain rajoitetusti. – *Syyntakeettomia* koskeva oikeustilaston tieto kertoo ainoastaan tuomioistuimissa vuosittain ymmärrystä vailla tuomitsematta jätettyjen lukumäärän. Terveysturvakeskuksen (nykyisin Valvira ja THL) vuosikertomuksista saadaan kuitenkin perustiedot mielentilan selvittämisestä ja hoitoon määräämisestä. *Sovittelumenettelyyn* ohjatuista rikoksista on saatavissa myös tilastotietoja.

3 Esityksen rakenne ja esitystapa

Seuraamuskatsaus jakaantuu pysyvään perusosaan sekä vaihtuvateemaiseen ajankohtaisosaan.

Jakso A kuvaa keskeisten kontrolliviranomaisten toimintaa rikosasian käsittelyn eri vaiheissa. Kunkin vaiheen alkuun on liitetty tilastotietojen tulkinnan kannalta tarpeellinen lyhyt normikuvaus. Jakso B sisältää kontrollijärjestelmän ja rikollisuuskontrollin kannalta ajankohtaisia erityisteemoja. Tässä katsauksessa erillistarkasteluun on valittu nuorten seuraamusjärjestelmä ja rikosten sovittelu.

Kontrollijärjestelmää koskevia liitetaulukkoja on kuusi: eräiden rikosten käsittelemisestä rikosprosessissa vuosina 2009–2013 (liitetaulukko 1), rikosprosessin kestoa koskevia aikasarjoja (liitetaulukko 2), aikasarja ran-

¹ Tilastokeskus on kaventanut tilaston sisältöä muun muassa niin, että tilastotietoja ei ole enää vuodesta 2013 alkaen saatavissa rangaistusten mittaamisperusteista ja tuomitsematta jättämisen perusteista.

gaistukseen tuomituista 1980–2013 (liitetaulukko 3), aikasarja yleisissä alioikeuksissa rangaistukseen tuomituista rikoslajeittain vuosina 2000–2013 (liitetaulukko 4), tarkemmat tiedot tuomituista seuraamuksista rikoksittain vuonna 2013 (liitetaulukko 5), sekä syyntakeisuustilasto vuosilta 2011–2013 (liitetaulukko 6).

Aikasarjojen pituus vaihtelee jonkin verran. Syynä yleensä on ollut, ettei vertailukelpoisia tilastosarjoja esitettyä pidemmältä ajalta ole olemassa. Kat-
saussessa käytetään sekä 10 että 20 vuoden aikasarjoja.

RIKOLLISUUSKONTROLLI

Tässä jaksossa käsitellään virallisen kontrollijärjestelmän toimintaa kuvailemalla muun muassa rikosten ilmituloa, ilmi tulleiden rikosten selvittämistä, rikoksentekijöiden syytteeseen asettamista, heidän tuomitsemistaan sekä rangaistusten täytäntöönpanoa. Toimenpiteistä vastaavat pääasiassa yleiset kontrolliviranomaiset: poliisi, syyttäjät, tuomioistuimet ja täytäntöönpanoviranomaiset. Jakso A sisältää perustiedot kontrolliviranomaisten toiminnasta. Jaksossa B tarkastellaan lähemmin eräitä kontrollijärjestelmän erityispiirteitä.

A Kontrolliviranomaisten toiminta

Tapio Lappi-Seppälä & Hannu Niemi

1 Johdanto

Viranomaisratkaisut ja kontrollin vaiheet

Piilorikollisuus ja ilmitullut rikollisuus. Ilmi tulleella rikollisuudella tarkoitetaan yleensä niitä laissa rangaistavaksi määrättyjä tekoja, jotka ovat tulleet poliisin tietoon ja jotka on kirjattu rikoksiksi. *Piilorikollisuudella* tarkoitetaan kaikkea sitä rikollisuutta, joka jää tulematta poliisin tietoon ja kirjaamatta.

Piiloon jäännin syyt vaihtelevat: Osa rikollisuudesta jää piiloon ja rekisteröimättä syystä, ettei rikosta lainkaan havaita. Tyystin havaitsematta saatavat jäädä etenkin yhteisöllisiin ja valtiollisiin oikeushyviin kohdistuvat rikokset, kuten rikokset julkista taloutta vastaan, ympäristörikokset taikka liikenne-rikokset. Toinen piiloon jäämisen syy on, ettei havaittua rikosta ilmoiteta eteenpäin viranomaisille taikka poliisille. Vaikka valtaosa välittömästi yksilöuhria koskevista rikoksista tulee uhrin tietoon, niistä vähemmistö ilmoitetaan eteenpäin poliisille. Senkin jälkeen, kun rikos on saatettu

poliisin taikka viranomaisten tietoon, se voi eri syistä – esimerkiksi teon määrittelyyn liittyvien vaikeuksien takia tai asianomistajarikoksissa uhrin tahdosta – jäädä rikoksena kirjaamatta.

Jaksossa A.2 tarkastellaan rikosten ilmituloa ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Jaksoissa A.3–8 selvitetään tarkemmin ilmirikollisuuteen kohdistuvia viranomaistoimenpiteitä. Tarkastelu on jäsennetty rikosasian etenemisen sekä asian käsittelyyn osallistuvien viranomaisten mukaan seuraavasti:

Poliisin tietoon tullut rikollisuus ja esitutkintaviranomaisten toiminta. Rikokset tulevat poliisin tietoon joko poliisille annettujen tietojen ja ilmoitusten perusteella (rikosilmoituksina, ilmiantoina, yleisövihjeiden avulla, muun viranomaistoiminnan kautta), taikka poliisin oman valvontatoiminnan tuloksena. Tietointotulotapa vaihtelee rikostyyppin mukaan. Yksilöön kohdistuvat rikokset tulevat usein tietoon asianomistajan ilmoituksen perusteella. Poliisin taikka muiden viranomaisten valvontatoiminnan kautta tulevat taas ilmi esimerkiksi valtion taloudellisiin intresseihin kohdistuvat rikokset ja vahinkoa aiheuttamattomat liikenne rikokset.

Poliisille ilmoitetuista ja sen kirjaamista rikoksista osa selvitetään (*selvitetyt rikokset*) osassa tekijä jää tuntemattomaksi (*selvittämättömät rikokset*). Rikosten selvittämisessä voi poliisin ohella olla mukana muitakin viranomaisia kuten työsuojelu-, tulli- ja veroviranomaisia. Yleensä selvitetty rikokset ilmoitetaan syyttäjälle syytetoimia varten (*syyttäjälle ilmoitetut*). Lievimpien rikosten osalta poliisilla on kuitenkin oikeus jättää ilmoitus tekemättä ja antaa syyllistyneelle huomautus (*ilmoittamatta jätetyt*). – Esitutkintaa ja rikosten selvittämistä tarkastellaan jaksossa A.3.

Syyttäjän toiminta. Syyttäjälle ilmoitetuista rikoksista osa johtaa syytetoimiin (*syytteeseen asetetut*), osa ei (*syyttämättä jätetyt*). Syyte voi jäädä nostamatta prosessuaalisin perustein esimerkiksi milloin tekijän syyllisyydestä ei ole riittävää näyttöä taikka syyteoikeus on vanhentunut. Syyttäjällä on lisäksi oikeus jättää syyte nostamatta määrätyin laissa määriteltyjen perusteiden nojalla, siitä huolimatta, että syyllisyys on tullut vahvistetuksi (ns. *seuraamusluontoinen syyttämättä jättäminen*). Vuodesta 1995 alkaen syyttäjän tekemiin päätöksiin on lisätty rangaistusmääräysten vahvistaminen (tätä ennen rangaistusmääräykset vahvisti tuomioistuin). – Syyttäjien toimintaa tarkastellaan jaksossa A.4.

Tapausten eteneminen rikosprosessissa. Eri rikosten käsittely rikosprosessissa tapahtuu paljolti keskenään samanlaisten prosessuaalisten toimenpiteiden kautta, rikosten ilmitulosta aina tuomioistuinratkaisuun ja seuraamusten täytäntöönpanoon saakka. Prosessin varrella rikoksia kuitenkin karsiutuu eri vaiheissa pois, mutta karsiutumisessa voi olla suuria rikoslajikoh-

taisia eroja. Erot voivat selittyä muun muassa rikostyyppin vakavuudella, ilmitulotavoilla, syyteoikeudella ja tutkinnallisilla seikoilla. Esimerkiksi vähäiset rikokset voivat päättyä usein poliisin tai syyttäjän ratkaisulla, kun taas vakavissa rikoksissa päätöksen tekee poikkeuksetta viime kädessä tuomioistuin. Helposti selvitettävät rikokset (esim. liikenne rikokset) etenevät rikosprosessissa, kun taas vaikeasti selvitettävistä (esim. varkaudet) voi karsiutua suuri osa pois jo esitutkintavaiheessa. – Keskeisten rikoslajien etenemistä ja rikosprosessin kestoa käsitellään jaksossa A.5.

Tuomioistuinnratkaisu. Tuomioistuimissa käsitellyistä rikossyytteistä osa hylätään näyttämättöminä (*hylätyt syytteet*) ja osa katsotaan näytetyiksi (*syyksilukevat tuomiot*). Syytteen toteennäyttäminen ei välttämättä johda rangaistukseen, sillä tuomioistuimilla on valta jättää määräehdoin rangaistus tuomitsematta (*tuomitsematta jättäminen*). Osassa tapauksia tekijä vapautetaan rangaistusvastuusta syyntakeettomuuden perusteella tai lakiin sisältyvien vastuuvapausperusteiden nojalla (*vastuusta vapauttaminen*).

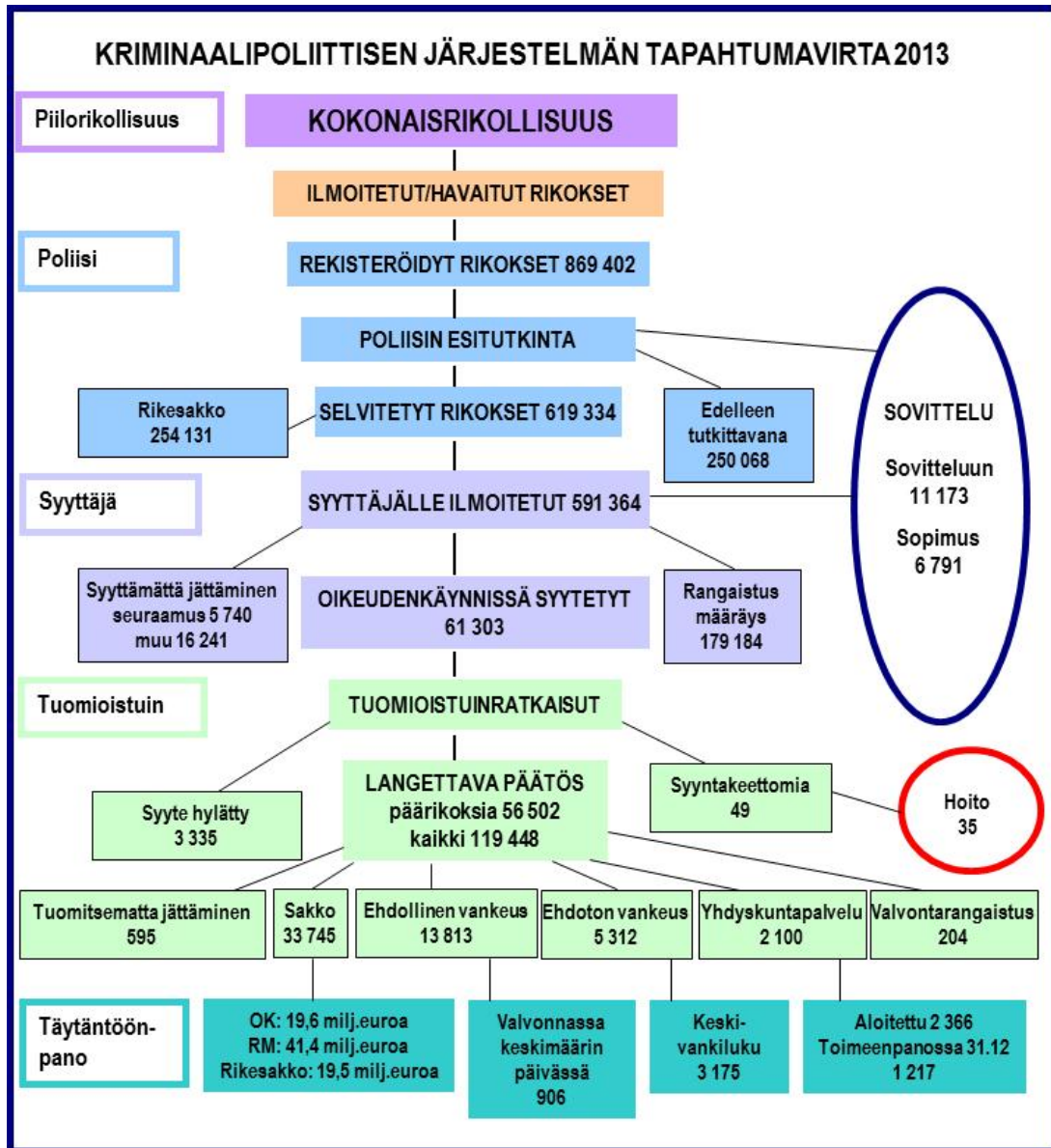
Rangaistukseen tuomittaessa perusvaihtoehtoina on *sakko*, sekä *ehdollinen* ja *ehdoton vankeus*. Uusina rangaistuslajeina ovat lisäksi *yhdyskuntapalvelu* sekä kokeiluna vuonna 1997 aloitettu, vuoden 2005 alusta pysyvästi koko maahan laajentunut *nuorisorangaistus* sekä 1.11.2011 voimaan tullut *valvontarangaistus*. Tuomioistuimen määräämä rangaistus ei yleensä muodostu rikoksen ainoaksi seuraukseksi. Rikoksesta aiheutuu säännönmukaisesti monenlaisia sekä virallisia että epävirallisia seurauksia. – Tuomioistuinten toimintaa tarkastellaan jaksoissa A.6–7 sekä B.1.

Lisäksi jaksossa B 2 tarkastellaan *rikosten sovittelumenettelyssä* ratkaistujen tapausten määriä.

Täytäntöönpanoviranomaisten toiminta. Viimeistä porrasta järjestelmässä edustaa rangaistusten täytäntöönpano. Rangaistusten täytäntöönpano-organisaatio uudistettiin vuonna 2010. Täytäntöönpanotehtävät siirrettiin uudelle oikeusministeriön alaiselle Rikosseuraamuslaitokselle. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta vastasi ennen sitä Rikosseuraamusviraston osana vankeinhoitolaitos ja vapaudessa täytäntöön pantavien ns. yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa varten virastossa oli kriminaali-huoltolaitos. Rangaistusten täytäntöönpanoa koskevia tietoja on kerätty jaksoihin A.8 ja B.1.

Kontrolliviranomaisten toiminta – yleiskuvaus

Alla olevaan kaavioon on kerätty keskeiset tiedot tapauslukumääristä sekä kontrolliviranomaisten toiminnasta järjestelmän eri portailla.

Vuonna 2013 poliisi rekisteröi 869 402 rikosta. Samana vuonna tietoon tulleista rikoksista selvitettiin 619 334 eli 71 %. Edelleen tutkittavana oli 250 068.

Syyttäjälle ilmoitettiin 591 364 rikosta vuonna 2013 (95 % selvitetystä). Syyttäjä antoi 179 184 rangaistusmääräystä vuonna 2013. Vuonna 2013 jätettiin syyttämättä seuraamusluonteisin perustein 5 740 rikoksenteikijää ja muulla perusteella 16 241 syytteeseen ilmoitettua.

Rikosten sovitteluun ohjautui 11 173 rikosta vuonna 2013. Sovittelu käynnistettiin 73 prosentissa sovittelukäsittelyyn tulleista jutuista. Käynnis-

tetyissä sovitteluissa päästiin sopimukseen 6 791 tapauksessa (84 % käynnistyneistä). Keskeytyneiden sovittelujen osuus oli 13 prosenttia.

Vuonna 2013 oikeudenkäynnissä oli syytettynä 61 303 rikoksesta epäiltyä. Syyte hylättiin 3 335 tapauksessa (5 % syytetyistä) ja syyntakeettomaksi todettiin 49 rikoksesta syytettyä. Kaikkiaan oikeudenkäynnissä luettiin syyksi 119 448 rikosta (eri tilastointiperusteista ks. myöhemmin jakso A.5). Päärikosperusteen mukaan rangaistukseen tuomittuja oli 56 502. Rangaistukseen tuomitsematta jäi 595. Sakkoon tuomittiin 33 745, ehdolliseen vankeuteen 13 813, ehdottomaan vankeuteen 5 312, yhdyskuntapalveluun 2 100 ja valvontarangaistukseen 204 rikoksentehtyä.

Vuoden 2013 keskivankiluku oli 3 175. Yhdyskuntapalvelua oli vuoden 2013 lopussa suorittamassa 1 217 tuomittua. Ehdollisesti rangaistuja nuoria oli vuoden 2013 aikana päivittäin keskimäärin valvonnassa 908 henkilöä. Vankeusajan loppuvaiheen aikana oli valvotussa koevapaudessa keskimäärin 151 henkilöä päivässä.

Kaavion tietoja verrattaessa on kiinnitettävä huomio tilastointiyksiköiden vaihteluun. Rikollisuutta kuvaavat luvut kertovat yleensä kaikista tietoon tulleista rikoksista. Syyttäjän ratkaisut ovat juttukohtaisia (jolloin päätökseen voi esimerkiksi sisältyä useampi rikos). Tuomioistuinratkaisuja koskevat luvut ovat joko päärikosperusteisia (tuomiokerran törkeimmän rikoksen mukaan) taikka ne voivat sisältää tiedot kaikista syyksi luetuista rikoksista (ks. tarkemmin jakso A.5). Täytäntöönpanoa koskevat tiedot ovat taas yleensä henkilöperusteisia.

2 Rikosten ilmitulo

Suurin osa kaikista yksityiseen henkilöön taikka kotitalouteen kohdistuneista väkivalta- ja omaisuusrikoksista jää tulematta poliisin tietoon ja tilastoimatta. Kansallisen uhritutkimuksen tietojen mukaan poliisitutkinta oli vuonna 2009 suoritettu kaikista haastateltavien mainitsemista vähintään lyönnin sisältäneissä väkivaltatapauksista 15 prosentissa.¹

Taulukko 1 Väkivalta- ja omaisuusrikosten ilmoittaminen poliisille 1980–2009

	Poliisitutkinta suoritettu haastattelutietojen mukaan	
	Väkivaltarikoksissa (vähintään lyönnin sis. tapaukset)	Omaisuusrikoksissa
1980	6,2 %	17 %
1988	8,2 %	24 %
1993	11,7 %	36 %
1997	17,4 %	36 %
2003	14,9 %*	41 %
2006	22,6 %*	37 %
2009	15,0 %*	32 %

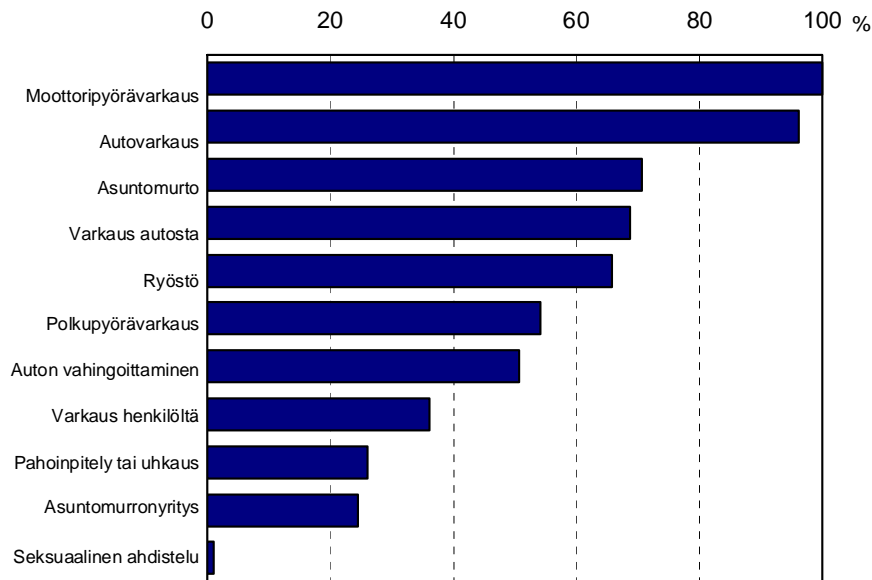
Lähteet: Heiskanen ym. 2001 ja 2004; Sirén ym. 2007; vuosien 2006 ja 2009 uhritutkimusten perusaineistot. * Laajempi väkivaltakysymys.

Haastattelutiedot osoittavat myös, että rikosten ilmoittamisalttius on väkivallan osalta kasvanut vuodesta 1980 jopa nelinkertaiseksi ja omaisuusrikosten yli kaksinkertaiseksi. Vuotta 2009 koskeneessa tutkimuksessa sekä väkivallan että omaisuusrikosten poliisille ilmoittaminen kuitenkin väheni edellisestä vastaavasta selvityksestä. Nousu perustuu osaksi väestön tuntuvaan vanhenemiseen 1980-luvun alun jälkeen. Silti myös nuoret ilmoittavat kokemiaan väkivaltarikoksia selvästi useammin poliisille kuin aiemmin 1980-luvulla. Omaisuusrikosten kohdalla ilmoitusalttiuden nousun taustalla näyttää olevan myös vakuutusuojan paraneminen.

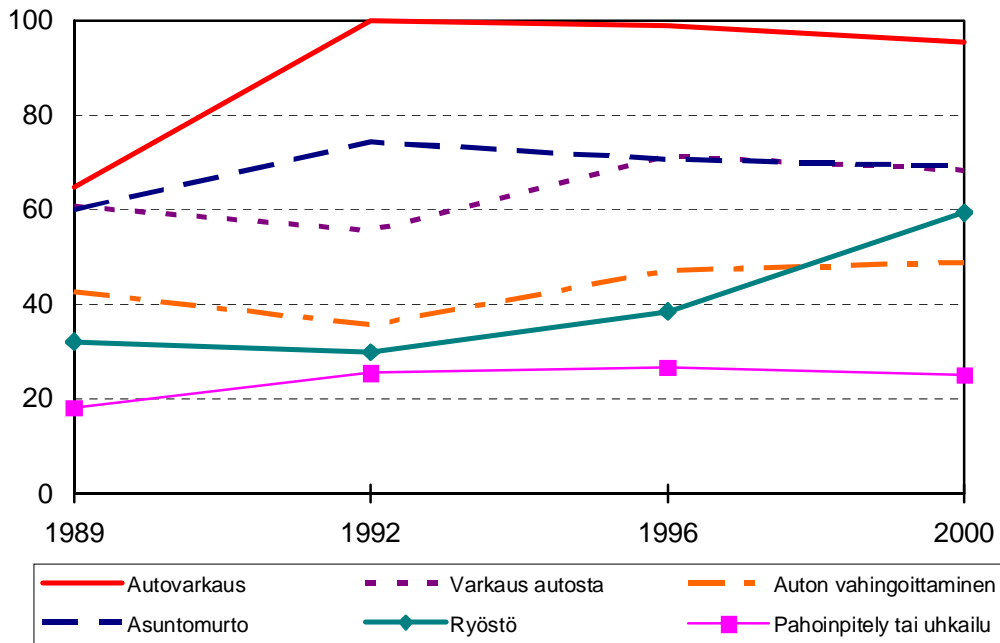
Aiemmin myös naisiin kohdistuvasta väkivallasta ilmoitettiin selvästi harvemmin poliisille kuin miehiin kohdistuvasta. Tämän on arveltu johtuvan siitä, että naisiin kohdistuva väkivalta on ollut tyyppillisesti perhe- ja parisuhdeväkivaltaa, kun taas miehet joutuvat enemmän heille entuudestaan tuntemattoman aiheuttaman väkivallan kohteeksi. Vuotta 2006 koskevan tutkimuksen perusteella tilanne näyttäisi kuitenkin olevan tässä suhteessa muuttumassa, kun naisiin kohdistuneen väkivallan ilmoittaminen oli yli kaksinkertaistunut edellisiin mittauksiin verrattuna. Osin naisten tekemien rikosilmoitusten kasvu saattaa liittyä siihen, että naiset joutuvat nykyisin enemmän myös muun tyyppisen kuten työpaikoilla tapahtuvan väkivallan uhreiksi. Vuotta 2009 koskeneen tutkimuksen mukaan tilanne kuitenkin palautui kymmenen vuoden takaiselle tasolle.

¹ Tuoreimmassa vuotta 2012 koskevassa uhritutkimuksessa poliisille ilmoittamista ei ole kysytty.

Rikosten ilmoittamiskäytäntöä on mitattu hieman erityyppisin kysymyksin myös kansainvälisissä uhritutkimuksissa (vastaajilta kysyttiin suoraan, ”ilmoititko tapauksen poliisille”, ks. Aromaa & Heiskanen 2000a). Kuviosta 1 ilmenee tiedot siitä, kuinka usein vastaajat olivat ilmoittaneet viimeksi sattuneen rikoksen poliisille. Kuviosta 2 ilmenee vuorostaan, kuinka ilmoittamiskäytäntö on muuttunut eräissä rikostyypeissä.

Kuvio 1 Viimeksi sattuneen rikoksen ilmoittaminen poliisille vuoden 2000 tutkimuksessa (% rikoksista)

Kuvio 2 Viimeksi sattuneen rikoksen ilmoittaminen poliisille vuosien 1989, 1992, 1996 ja 2000 kansainvälisissä uhritutkimuksissa

Lähemmin ilmoitusalttiuteen vaikuttaa – paitsi uhrin ikä – teon vakavuus, uhrin sukupuoli sekä ilmoituksesta saatavissa oleva hyöty. Tärkein rikosten ilmituloa selittävä tekijä on rikosten vakavuus. Omaisuusrikoksissa ilmoittamishalukkuutta selittäviä tekijöitä olivat vahinkojen määrä ja kohteen arvo, väkivaltarikoksissa vuorostaan vamman vakavuus ja tapauksen haitta-aste (ks. Rikollisuustilanne 1995–1996, 150). Myös sukupuoli vaikuttaa.

Tuoreemman uhritutkimuksen (Heiskanen & Ruuskanen 2010) uhrille entuudestaan tuntemattoman tekijän miehiin kohdistunut (23 %) väkivalta tuli useammin poliisin tietoon kuin naisiin kohdistunut (14 %) vastaavanlainen väkivalta. Syynä tähän saattaa olla se, että miehiin kohdistunut väkivalta oli luonteeltaan vakavampaa ja enemmän vammoja aiheuttavaa kuin naisiin kohdistunut. Tuttujen tekemä väkivalta tuli poliisin tietoon yhtä usein (9 %) riippumatta uhrin sukupuolesta. Miesten kokema nykyisen tai entisen kumppanin aiheuttama väkivalta tuli sen sijaan erittäin harvoin (1–2 %) poliisin tietoon, jos uhrina oli mies, mutta paljon useammin uhrin ollessa nainen (7–9 %).

Omaisuusrikoksissa on omaisuuden vakuutussuojalla omaisuuden arvon ohella ilmoittamishalukkuutta lisäävä vaikutus. Esimerkiksi vakuutusyhtiöt asettavat yleensä rikosilmoituksen teon korvauksen saamisen edellytykseksi rikostapauksissa. Tärkein syy omaisuusrikosten ilmoittamiselle on vakuutuskorvauksen saaminen (37 % tapauksista vuonna 1997, ks. Heiskanen ym. 2001, 16). Vakuutuskorvaus on etenkin automurtoja koskevissa rikosilmoituksissa keskeinen motiivi. Vastaavasti autoihin kohdistuvien rikosten ilmoitusalttius oli omaisuusrikoksissa selvästi korkein.

Monet muutkin seikat kuten ilmoituksenteon helppous tai vaikeus, ilmoittajan sosiaalinen asema ja suhtautuminen rikollisuuteen sekä poliisiin vaikuttavat ilmoituksentekoalttiuteen. Niinpä esimerkiksi mahdollisuus jättää rikosilmoitus internetin välityksellä kasvattaa osaltaan ilmoitusalttiutta. Myös poliisin kyky selvittää rikoksia ja uhrien käsitys poliisin onnistumismahdollisuuksista sekä yleinen luottamus poliisiin vaikuttavat ilmoituksentekoalttiuteen. Edelleen merkitystä on sillä, kohdistuuko rikos yhteisöön vai yksityiseen ihmiseen. Yhteisöjen omaisuuteen kohdistuvat rikokset ilmoitetaan hyvin usein, etenkin ulkopuolisten tekijöiden yhteisöön kohdistamien rikosten tapauksessa, liki automaattisesti, ”viran puolesta” poliisille (vrt. Aromaa & Laitinen 1994).

Myös poliisin toimet vaikuttavat rikosten ilmituloon. Poliisin mahdollisuudet vaikuttaa ilmi tulleiden rikosten määrään ovat suurimmat nimenomaan sellaisissa rikoksissa, joissa mikään yhteisö tai kukaan yksityinen henkilö ei ole kärsinyt välitöntä vahinkoa. Valvontaa tehostamalla sekä uudella tavalla kohdentamalla poliisi voi saada tietoonsa enemmän tällaisia rikoksia. Vaikka vastaavilla toimilla lienee vähäisempi vaikutus perinteisten

väkivalta- ja omaisuusrikosten ilmituloon, poliisin toiminnan painottamisella on oma merkityksensä.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaisesti rikostorjunnan neljä keskeistä sektoria ovat omaisuusrikostorjunta, talousrikostorjunta, väkivaltarikostorjunta sekä huumausaine- ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta. Rikostutkinnan tila -hanke käynnisti puolestaan mittavat rikostorjunnan tehostamistoimet (Poliisin vuosikertomus 2006). Aiemmin sähköisen rikosilmoitusjärjestelmän käyttöönotto vuonna 2003 (Poliisin vuosikertomus 2003) on helpottanut rikosilmoitusten tekoa ja siten todennäköisesti madaltanut kynnystä tehdä rikosilmoitus.

Talousrikostoiminta oli vuonna 2005 poliisin erityisenä painopistealueena. Sitä ennen vuodesta 2002 alkaen poliisi oli panostanut massarikosten ja niistä erityisesti omaisuusrikosten selvitystason nostamiseen. Talousrikos- ja omaisuusrikostorjunnassa ei niinkään onnistuttu paljastamaan piilorikollisuutta vaan sen sijaan parantamaan tutkittavina olleiden juttujen selvityssastetta. Omaisuusrikosten selvitystaso nousikin yli 5 prosenttiyksikköä vuosina 2001–2005. Talousrikoksissa tutkinta-ajat lyhenivät ja takavarikoidun rikoshyödyn määrä kasvoi. Talousrikostorjuntaan liittyi myös ulkomaisen työvoiman valvonnan tehostamista, joka johti myös piilorikollisuuden paljastumiseen. Tämän toiminnan ensisijaisena kohteena olivat yritykset, jotka käyttivät pimeää ulkomaista työvoimaa (Poliisin vuosikertomus 2005).

Vuosina 2006–2007 poliisin toiminnan painopistealueena oli väkivaltarikollisuuden torjunnan tehostaminen. Väkivallan vähentäminen oli keskeinen tavoite sisäisen turvallisuuden ohjelmassa sekä Rikossentorjunnan neuvottelukunnan väkivallan vähentämisohjelmassa. Poliisi aloitti tehostetun toiminnan jo edellisenä vuonna 2005. Torjuntatoimia kohdennettiin erityisesti lapsiin kohdistuviin rikoksiin. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen oli eri viranomaisten yhteinen painopistealue vuonna 2007. (Poliisin vuosikertomus 2007.) Poliisi onnistui oman arvionsa mukaan vähentämään vakavinta väkivaltarikollisuutta ja paljastamaan piilorikollisuutta (Poliisin vuosikertomus 2006). Aiempina vuosina poliisi oli tehostanut perheväkivallan torjuntatoimia (Poliisin vuosikertomus 2003).

Vuonna 2007 poliisin toiminnan painopistealueeksi valittiin huumausaine- ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta (Poliisin vuosikertomus 2007), jota jatkettiin myös vuonna 2008 (Poliisin vuosikertomus 2008). Jo tätä ennen vuonna 2006 poliisi keskitti voimiaan törkeiden huumausainerikosten paljastamiseen, minkä takia törkeiden tapausten suhteellinen osuus huumausainerikoksissa kasvoi. Huumausaineiden torjunnassa kansainvälinen yhteistyö tähtää huumeiden pysäyttämiseen Suomen rajalla. Tähän liittyen on ollut valmisteilla PTR-viranomaisten eli poliisin, tullin ja rajaväl-

vonnan kesken järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategia (Poliisin vuosikertomus 2006).

Vuonna 2008 poliisi kehitti teknistä rikostutkintaa ja analyysitoimintaa. Väkivaltarikosten osalta poliisi arvioi tehostuneen paljastustoiminnan nostaneen osaltaan tilastoidun väkivallan määrää. Yhteistyötä koulujen kanssa tiivistettiin kouluväkivallan ja -kiusaamisen torjumiseksi. Rasismin vastaisuus ja suvaitsevaisuuden lisääntyminen olivat myös yhtenä painopistealueena (Poliisin vuosikertomus 2008). Näillä toimilla pyrittiin edistämään sekä rikosten ilmituloa että paljastuneiden rikosten selvittämistä.

Vuoden 2009 aikana poliisi panosti väkivallan osalta erityisesti nuoriin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn yhteistyössä koulun sekä sosiaali- ja terveystieteiden kanssa. Poliisi tehosti myös tuntuvasti tietoverkkorikollisuuden torjuntaa. Poliisi arvioi myös, että se kykeni vaikuttamaan kokonaisrikollisuuden kasvuun kehittämällä ennalta estävää toimintaa, nostamalla rikosten selvitysprosenttia, nopeuttamalla juttujen läpivirtausaikaa sekä ottamalla tehokkaasti pois rikoshyötyä (Poliisin vuosikertomus 2009).

Talousrikostutkinta työllisti poliisia vuonna 2010 (mm. Wincapita-juttu ja vaalirahoitukseen liittyvät jutut). Poliisi on luonut talousrikostutkintaan verkostomaisen mallin, jota kehitetään edelleen juttujen tutkinnan tehostamiseksi. Myös viharikosten tunnistamista ja niihin puuttumista lisättiin. Ulkomailta tuleviin liikkuviin rikollisryhmiin kohdistettiin valtakunnallinen rikoksentorjuntaprojekti yhdessä tullin ja rajavartiolaitoksen kanssa (Poliisin vuosikertomus 2010).

Liikennevalvonnassa valvontakameroiden määrät ovat jatkuvasti lisääntyneet. Vuonna 2005 tällaisia valvontakameroita oli käytössä 40 ja siirrettäviä autovalvontayksiköitä 11. Vuonna 2010 valvontakameroita oli kaikkiaan 90, joita käytettiin 900 kiinteässä valvontatolpassa, sekä 15 automaattivalvontautoa. Automaattisen kameravalvonnan avulla paljastuneet ylinopeudet kolminkertaistuvat vuonna 2005 edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2008 kameravalvonnan perusteella määrättiin yli kaksi kertaa enemmän seuraamuksia kuin edellisenä vuonna. Poliisi alensi vuonna 2009 myös lievien liikenne rikosten puuttumiskynnystä, mikä osaltaan on lisännyt liikenne rikkomusten määrää. Automaattisen liikennevalvonnan perusteella määrättyjen seuraamusten määrä jatkoi kasvuaan myös vuosina 2010–2011 ja oli noin kaksinkertainen vuoteen 2008 verrattuna (Poliisin vuosikertomus 2011). Vuonna 2012 nopeusrajoitusten ylitykset kuitenkin vähenivät 16 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna (Poliisin vuosikertomus 2012). Poliisi on saanut käyttöönsä myös entistä tehokkaampia huumevalvontatestejä huumeuskien paljastamiseksi. Nämä tekniset uudistukset ovat lisänneet liikenne rikosten ilmituloa.

Poliisi aloitti erityisesti työelämään siirtyville nuorille suunnatun Harmaa talous – musta tulevaisuus -kampanjan yhteistyössä useiden muiden viranomaisten ja sidosryhmien kanssa vuonna 2011. Poliisi onnistui kasvattamaan sekä talous- että huumorikollisuudesta saadun rikoshyödyn palauttamista samana vuonna. Poliisi on parantanut myös valmiuksiaan tietoverkoissa tapahtuvan rikollisuuden tutkimiseen (Poliisin vuosikertomus 2011). Harmaan talouden vastaista toimintaa jatkettiin vuonna 2012 ja 2013 asettamalla torjuntaan 50 henkilötyövuotta lisää ja lisäämällä viranomaisyhteistyötä (Poliisin vuosikertomus 2012 ja 2013).

Poliisi lisäsi näkyvää poliisitoimintaansa verkossa vuonna ja yhteistyötä kyberturvallisuushkien torjumiseksi tehostettiin vuonna 2013. Väkivaltaisten ääriliikkeiden nousua on puolestaan pyritty torjumaan toteuttamalla väkivaltaisen extremismien ennalta ehkäisyä koskevaa toimintaohjelmaa (Poliisin vuosikertomus 2013).

3 Esitutkinta ja rikosten selvittäminen

Esitutkintatoimien tilastoinnista

Tiedot selvitetystä rikoksista sisältyvät poliisitilastoon. Rikos merkitään tilastossa selvitettyksi, jos sen esitutkinta on päätetty ja tiedossa on syylliseksi epäilty. Selvitetty rikokset erotellaan tilastoissa kahteen ryhmään: syyttäjälle syyttämistä varten ilmoitetut ja syyttäjälle ilmoittamatta jätetyt rikokset. Seuraavassa selvitettyihin rikoksiin luetaan siten myös ilmoittamatta jätetyt rikokset.

Selvitysaste viittaa selvitettyjen ja ilmoitettujen rikosten suhteeseen. Kyse on siitä, kuinka suuren osan ilmoitetuista rikoksista poliisi on vuoden aikana selvittänyt. Koska rikosten ilmoittaminen ja niiden selvittäminen ei useinkaan osu samalle vuodelle, joudutaan päättämään selvitysasteen laskutavasta. Poliisitilastossa käytetään kahdella eri tavalla laskettuja selvitysprosenttilukuja: (a) Kaikki tietyn vuoden aikana selvitetty rikokset suhteutettuna saman vuoden aikana ilmoitettuihin rikoksiin, jolloin selvitettyjen lukuun sisältyy siis myös kyseistä vuotta aikaisemmin ilmoitettuja rikoksia. (b) Tiettyinä vuotena ilmoitetut ja samana vuonna selvitetty rikokset prosentteina kaikista vuoden aikana ilmoitetuista rikoksista. Seuraavassa noudatetaan ensimmäistä laskutapaa. Selvitysasteet on tässä jaksossa laskettu poikkeuksellisesti poliisilta saaduista luvuista, koska Tilastokeskuksen ylläpitämät tilastot eivät sisällä erikseen tietoja ns. pimeinä tulleiden rikosten selvitysmääristä.

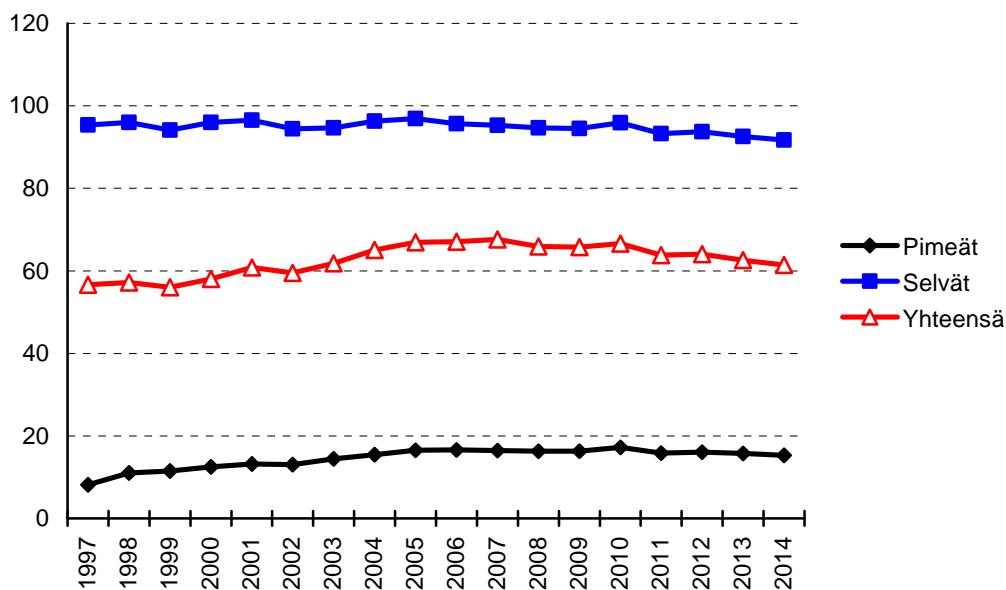
Koska selvitysaste viittaa ilmoitettujen ja selvitettyjen rikosten suhteeseen, eivät poliisilta *kokonaan piiloon* jäävät rikokset vaikuta ilmoitettuihin selvitysprosentteihin. Piilorikollisuuden huomioon ottaminen alentaisi selvitystasetta. Sama seikka vaikuttaa myös selvitysasteen muutoksista tehtäviin päätelmiin. Ilmoitusaltiuden kasvu voi laskea tilastoitua selvitysprosenttia, vaikka poliisi selvittäisi saman määrän rikoksia suhteessa kaikkiin (ilmoitettuihin ja ilmoittamattomiin) rikoksiin. Myöskään rikosentekijän kiinnijäämisriskiä (tai riskin muutosta) ei voi suoraan päätellä tilastoidusta selvitysasteesta, koska siihenkin vaikuttaa poliisin tietoon tulemattomien tekojen määrä. Ainoastaan niissä tilanteissa, joissa mukana on myös arvio piiloon jäävästä rikollisuudesta, voi puhua ”todellisesta” selvitysasteesta, joka kertoo sen, kuinka suuri osuus kaikista rikoksista tulee selvitettyiksi.

Huomattakoon myös, ettei yleisesti käytetty selvitysaste yksin ole erityisen hyvä poliisitoiminnan tehokkuuden mittari. Usein selvitysprosentin määrää rikosten tietointulon tapa: jotkut rikokset tulevat tietoon vasta selvitettyinä. Rikosten välisen vertailun sijasta onkin viisasta tyytyä vain trendien muutoksiin, ja tällöinkin on otettava huomioon mahdollisen ilmoitusaltiuden muutoksen merkitys. Yleisen selvitysasteen ohella tässä esitetään

kuitenkin tietoja myös ns. pimeinä tulleiden tapausten selvittämisestä ja ne kuvaavat yleistä selvitysastetta paremmin sitä, miten hyvin poliisi onnistuu tutkinnan avulla selvittämään rikoksia.

Selvitysaste ja rikoslaji

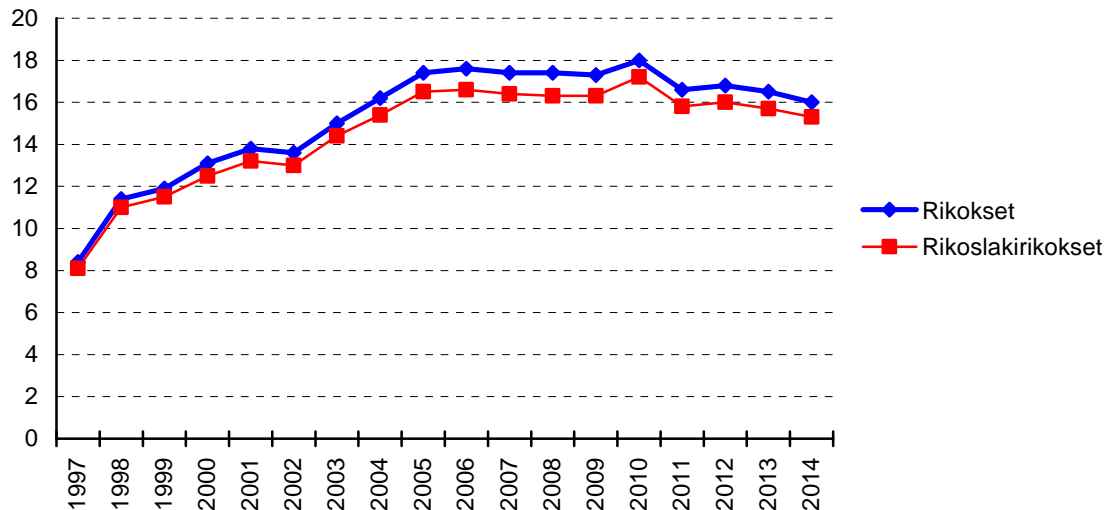
Kaikkien rikosten yleinen selvitysaste on parantanut noin 70 prosentista 80 prosenttiin ja rikoslakirikosten noin 60 prosentista lähemmäs 70 prosenttia viimeksi kuluneen 15 vuoden aikana. Viime vuosina selvitysasteet ovat kuitenkin taas heikentyneet. Osassa tapauksista rikos on asiallisesti selvitetty ja epäilty tiedossa jo teon tullessa poliisin tietoon (selvät tapaukset). Muissa tapauksissa eli ns. pimeinä tulleissa jutuissa poliisi joutuu tutkinnassa selvittämään sen, ketä voidaan rikoksesta epäillä. Kuvioista 1 ja 2 nähdään, että pimeinä tulleiden rikosten selvitysaste on alhainen ja jää vuosittain alle viidennekseen pimeinä tietoon tulleista rikoksista. Pimeiden juttujenkin selvitysaste on kuitenkin parantunut 2000-luvun alkupuolella, mutta pysynyt sen jälkeen suunnilleen samana.

Kuvio 1 Rikoslakirikosten selvitysaste 1997–2014

Lähde: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat

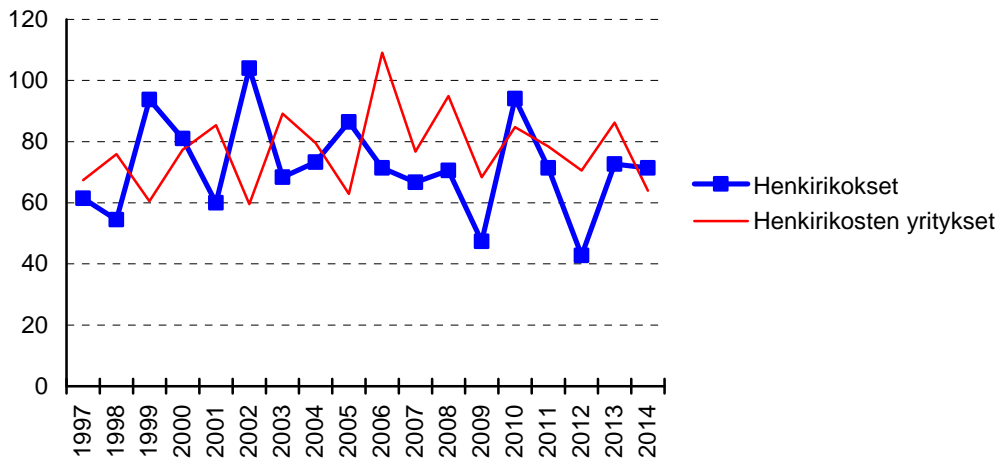

Kuvio 2 Pimeinä poliisin tietoon tulleiden rikosten selvitysaste 1997–2014
Lähde: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat

Poliisin tietoon selvitettyinä tulleiden rikoslakirikosten määrä on vähentynyt kaksi prosenttia ja pimeiden tapausten määrä 22 prosenttia vuonna 2014 vuoteen 2000 verrattuna. Tämä tarkoittaa samalla sitä, että pimeiden juttujen osuus poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista on vähentynyt 45 prosentista 40 prosenttiin samana aikana. Toisin sanoen poliisin tutkintatyö on määrällisesti tarkasteltuna vähentynyt, mikä voi osaltaan selittää parantunutta selvitysastetta sen ohella, että poliisi on pyrkinyt erilaisin toimenpitein määrätietoisesti parantamaan rikostutkinnan tuottavuutta.

Selvitysprosentti vaihtelee suuresti eri rikoksissa. Henkirikosten selvitysaste on yleensä korkea. Vuosina 1997–2014 henkirikosten kokonaisselvitysaste oli 92 prosenttia (88 % vuonna 2013 ja 80 % vuonna 2014) ja henkirikosten yritysten 94 prosenttia (96 % vuonna 2013 ja 92 % vuonna 2014). Suuri osa henkirikoksista selvitetään myös tietoon tulovuotta seuranneina vuosina, mikä voi toisinaan nostaa selvitysasteen yli sadan prosentin ja aiheuttaa vuosittaisiin selvitystrendeihin satunnaista vaihtelua. Keskimäärin noin joka kuudes henkirikos (keskimäärin 20 rikosta vuodessa) ja joka kymmenes henkirikoksen yritys (keskimäärin 38 rikosta vuodessa) tulee poliisin tietoon epäillyn osalta selvittämättömänä. Näissä pimeinä tulleissa henkirikoksissa selvitysaste on ollut keskimäärin 72 prosenttia ja henkirikosten yrityksissä 76 prosenttia vuosina 1997–2014.

Kuvio 3 Pimeinä poliisin tietoon tulleiden henkirikosten ja niiden yritysten selvitysaste 1997–2014

Lähde: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat

Tilastoitu selvitysprosentti on korkea myös rikoksissa, jotka tulevat ilmi poliisin oman valvonnan kautta (esimerkiksi liikenne rikoksissa), mutta näissä rikoksissa piilorikollisuuden osuus on yleensä suuri. Selvitysprosentti on korkea myös tekijän ja uhrin vuorovaikutusrikoksissa (esimerkiksi väkivaltarikoksissa), joissa uhri ei yleensä saata olla tekijää havaitsematta eikä usein tunnistamattakaan. Varkaus- ja vahingontekorikoksissa selvitysprosentti on sen sijaan alhainen. Näissä rikoksissa onkin tavallista, että omaisuuden katoaminen tai vahingoittuminen kyllä havaitaan, mutta tekijöistä ei ole tietoa. Rikos tulee ilmi, mutta poliisi joutuu aidosti selvittämään teon ja paljastamaan tekijän. Poikkeuksena ovat näpistykset, joiden tilastoitu selvitysprosentti on korkea, joskin laskemaan päin. Tämä johtuu siitä, että moni tyypillinen näpistys, kuten myymälänäpistys, tulee yksittäisenä rikoksena ilmi yleensä vain silloin, kun tekijä jää samalla kiinni; muulloin on mahdoton sanoa, miten monta varkautta jonkin tavaramäärän hävikkiin mahdollisesti liittyy. Myymälänäpistysten todelliseen kokonaismäärään suhteutettu selvitysprosentti olisi epäilemättä varsin alhainen. Näpistysten ”keinotekoisena” korkea tilastoitu selvitysprosentti heijastuu myös varkausrikosten kokonaismäärään: jos näpistykset lasketaan mukaan, vuoden 2014 varkausrikosten selvitysaste oli 34 prosenttia (35 % vuonna 2013) mutta jos ne jätetään pois, selvitysaste laskee noin puoleen (16 % vuonna 2013; 14 % vuonna 2014).

Taulukosta 1 ilmenee vuosina 2005–2014 selvitettyjen rikosten prosenttinen suhde kaikkiin samana vuonna poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin eräissä rikoslajeissa.

Selvitysprosentti on pysynyt samalla tasolla useimmissa rikostyypeissä. Pahoinpitelyrikoksissa selvitysprosentti on ollut 75–80. Poliisille ilmoitettua raiskausrikoksista selvitetiin 60–70 prosenttia, ryöstöistä 40–50 pro-

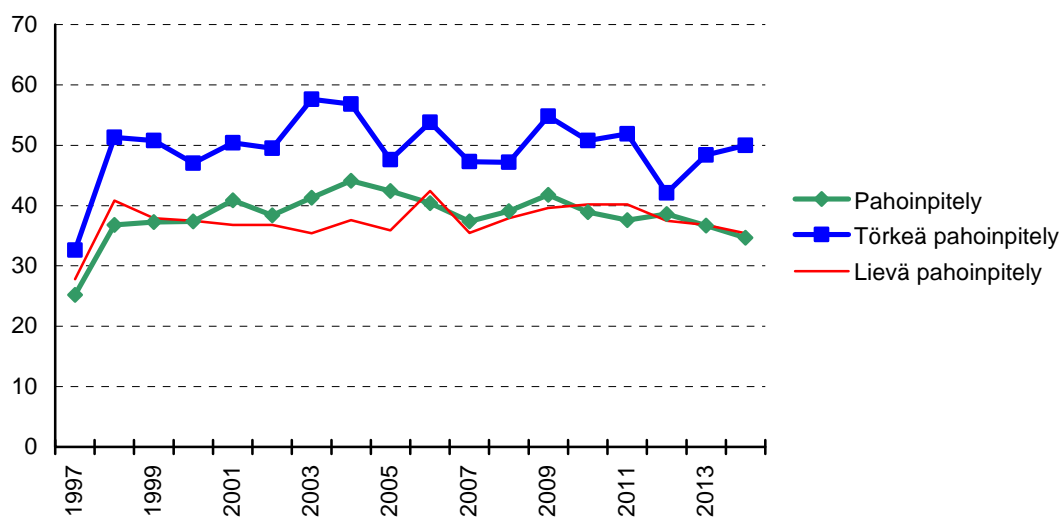
senttia, varkausrikoksista 30–40 prosenttia ja vahingontekorikoksista 20–25 prosenttia. Petosrikosten korkea selvitysprosentti (70–90 %) on yhteydessä ilmitulotapaan.

Taulukko 1 Rikosten selvitysprosentteja vuosina 2005–2014 (kunakin vuonna selvitetty sataa samana vuonna ilmoitettua rikosta kohti)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Pahoinpitelyt	79	79	75	78	79	78	74	77	76	76
Raiskaukset	59	63	60	63	73	67	58	68	69	67
LSH	82	78	93	80	94	70	61	82	80	78
Ryöstöt	48	44	45	46	49	49	49	45	43	42
Varkaudet	35	35	36	37	37	39	37	34	35	34
Mk:n käyttö	36	37	32	35	35	35	32	39	33	32
Kavallukset	58	57	51	47	47	43	45	42	43	47
Petokset	85	78	85	72	74	90	80	69	72	70
Vahingonteot	28	26	25	24	24	24	21	23	22	21
RL-rikokset	67	67	68	66	66	67	64	64	63	61

Luvut laskettu Polstatin tiedoista.

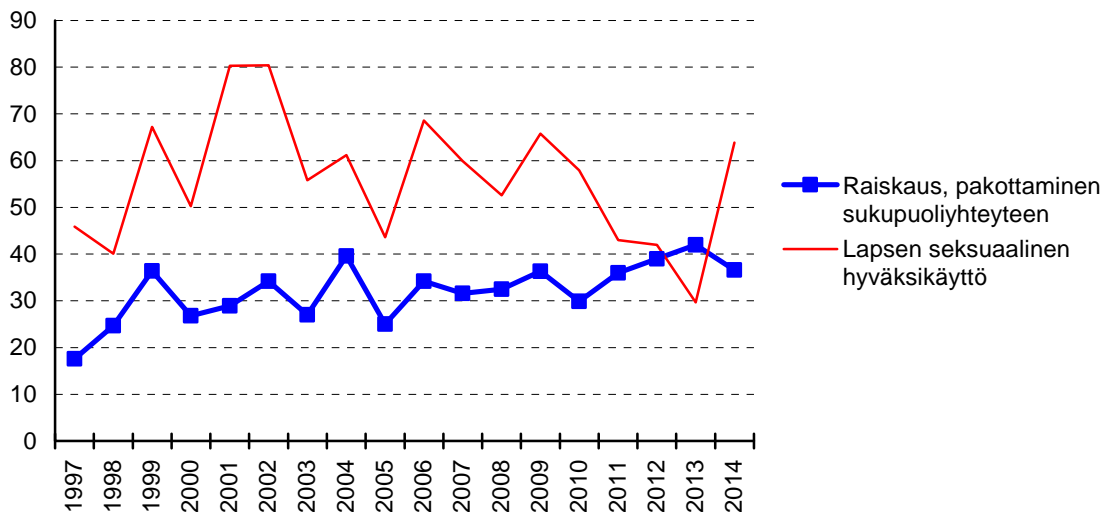
Poliisiammattikorkeakoululta saatujen tietojen perusteella nykyisin on mahdollista tarkastella myös poliisin tietoon selvittämättöminä (epäilty ei tiedossa) tulleiden rikosten selvitysasteita. Nämä kuvaavat yleistä selvitystasetta paremmin sitä, miten hyvin poliisi onnistuu tutkinnan avulla selvittämään eri rikoksia.

Kuvio 4 Pimeinä poliisin tietoon tulleiden pahoinpitelyrikosten selvitysaste 1997–2014
Lähde: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat

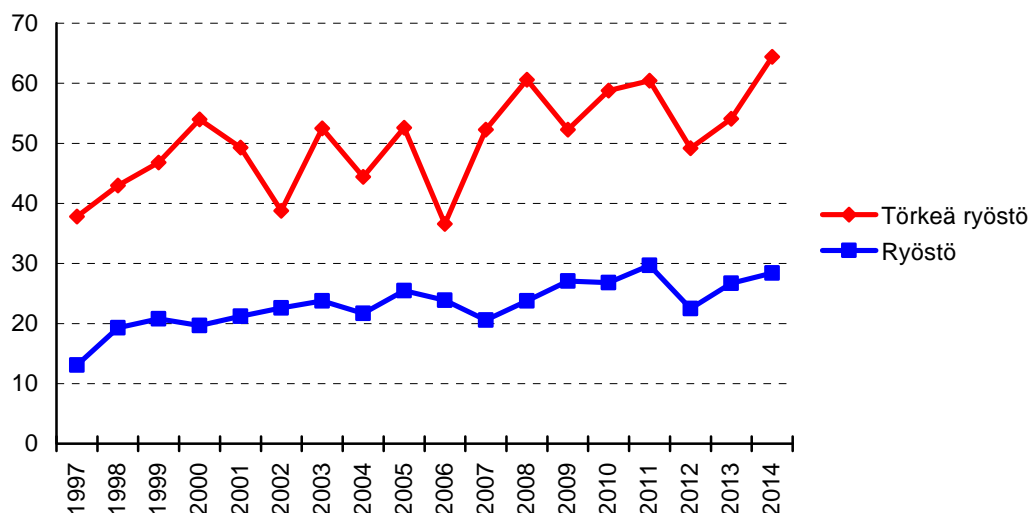
Pahoinpitelyrikoksissa pimeinä tulleiden rikosten osuus oli kaikki vuodet yhteen laskettuna 23 prosenttia vuosina 1997–2014. Poliisi on selvittänyt vuosittain noin puolet pimeinä tulleista törkeistä pahoinpitelyistä ja noin 35–40 prosenttia muista pahoinpitelyistä. Selvitystasoissa ei ole tapahtunut

2000-luvun aikana trendinomaisia muutoksia, mutta törkeiden pahoinpitelyjen selvitysaste on ajanjaksolla vaihdellut 40–60 prosentin välillä. Poliisi on monin tavoin panostanut väkivaltarikosten paljastamiseen ja tutkintaan. Lisäksi lainsäädännölliset muutokset, joissa asianomistajarikokset ovat muuttuneet virallisen syytteen alaisiksi, ovat lisänneet poliisin tietoon tullutta rikollisuutta. Pahoinpitelyrikollisuuden kasvava määrä on saattanut heikentää pimeiden juttujen selvitysastetta, kun poliisin kokonaistyömäärä on näiden rikosten osalta kasvanut. Vuonna 2014 poliisin tietoon tuli 88 prosenttia enemmän pahoinpitelyrikoksia kuin vuonna 2000. Pimeinä tulleiden juttujen määrä sen sijaan väheni kaksi prosenttia vastaavalla aikavälillä. Työmäärän kasvuun nähden selvitysprosentin pysyminen ennallaan kertonee toiminnan tehostumisesta.

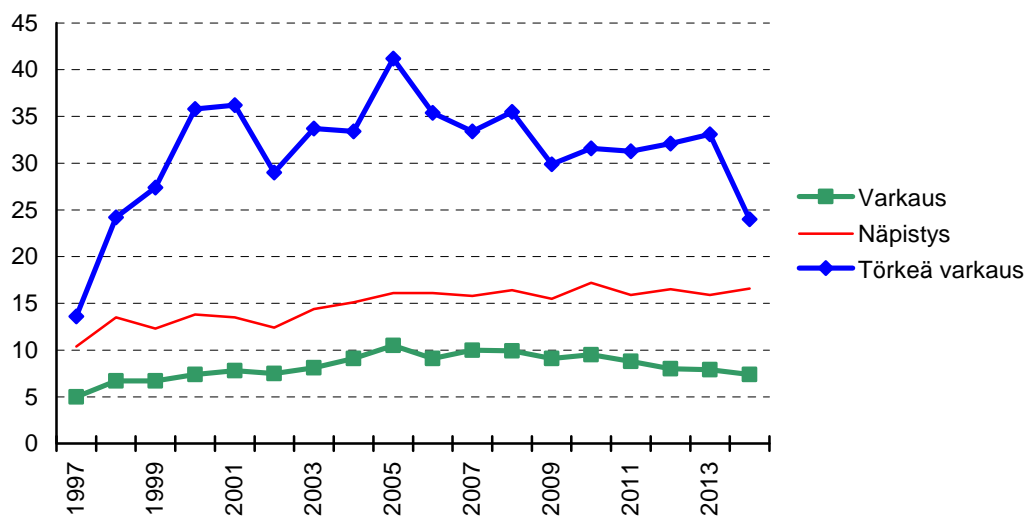
Kuvio 5 Pimeinä poliisin tietoon tulleiden seksuaalirikosten selvitysaste 1997–2014
Lähde: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat

Raiskauksista pimeinä poliisin tietoon tulleita oli 42 prosenttia ja lasten seksuaalisista hyväksikäytöistä 30 % vuosina 1997–2014. Poliisi selvitti 33 prosenttia pimeistä raiskauksista ja 52 prosenttia pimeistä lapsiin kohdistuneista seksuaalisista hyväksikäytöistä. Pimeinä tulleiden raiskausrikosten määrä on lisääntynyt 50 prosenttia ja lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten määrä on noin kolminkertainen vuonna 2014 vuoteen 2000 verrattuna.

Kuvio 6 Pimeinä poliisin tietoon tulleiden ryöstörikosten selvitysaste 1997–2014
Lähde: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat

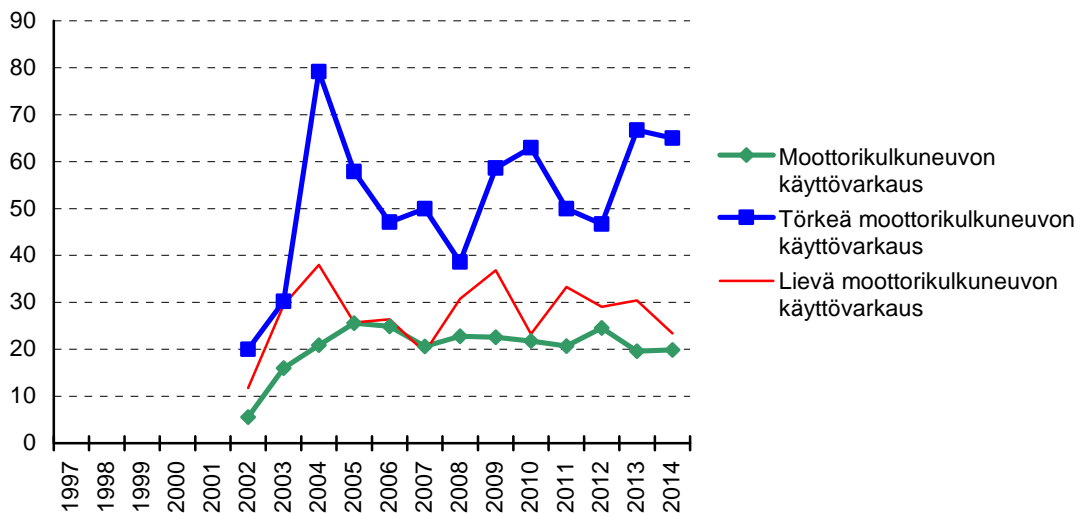
Ryöstöistä selvä enemmistö eli 71 prosenttia tuli poliisin tietoon pimeinä juttuina vuosina 1997–2014. Näistä poliisi onnistui selvittämään joka neljännen rikoksen (26 %). Vuodesta 2008 lähtien pimeinä tulleiden ryöstörikosten selvitysaste on kuitenkin parantanut. Törkeistä ryöstöistä poliisi on onnistunut viime vuosina selvittämään noin 50–65 prosenttia.

Kuvio 7 Pimeinä poliisin tietoon tulleiden varkausrikosten selvitysaste 1997–2014
Lähde: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat

Varkausrikoksissa pimeinä tulleita rikoksia oli 72 prosenttia vuosina 1997–2014. Pimeinä tulleiden varkausrikosten määrä on kuitenkin vähentynyt runsaan neljänneksen (26 %) vuonna 2014 vuoteen 2000 verrattuna. Kun määrittäessä huomioidaan vain varkaus ja törkeä varkaus, vähennys on tätäkin suurempi, 41 prosenttia. Pimeinä tulleiden varkausrikosten selvitysaste oli 10 prosenttia vuosina 1997–2014. Törkeiden varkauksien selvitysaste on ollut

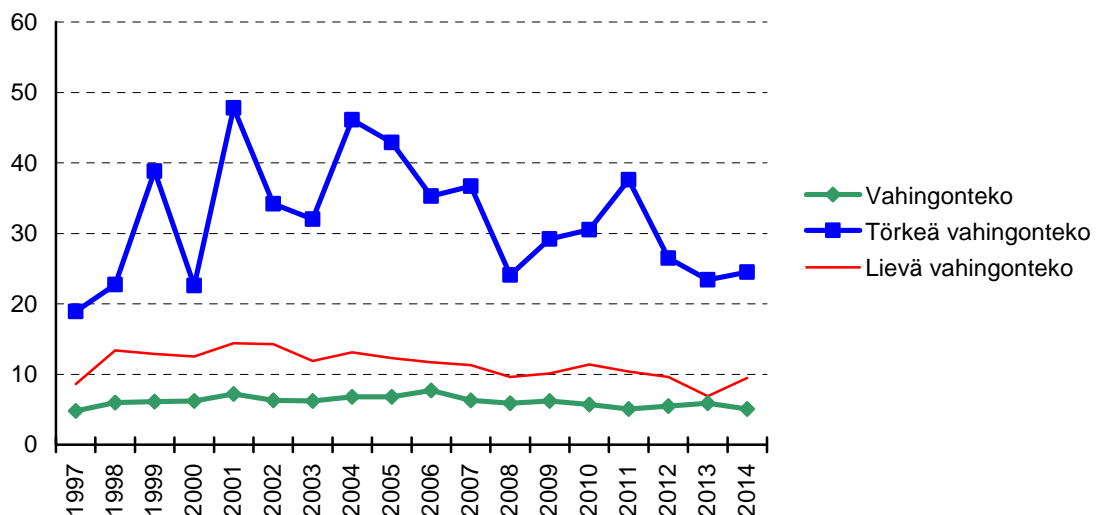
25–40 prosenttia, mutta tavallisten varkauksien selvitysaste on pysytellyt 10 prosentin tuntumassa varkausrikollisuuden kokonaismäärän selvästä laskusta huolimatta.

Kuvio 8 Pimeinä poliisin tietoon tulleiden moottorikulkuneuvon käyttövarkauksien selvitysaste 2002–2014

Lähde: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat

Moottorikulkuneuvon käyttövarkauksista 83 prosenttia ilmoitettiin poliisille pimeinä rikoksina vuosina 2002–2014. Poliisi selvitti näistä noin joka viidennen (21 %). Selvitysaste nousi tarkastelujakson alussa, mutta on sen jälkeen pysynyt melko ennallaan, vaikka näiden pimeinä tulleiden rikosten määrä on vähentynyt vuonna 2014 kolmasosaan siitä, mitä se oli vuonna 2003.

Kuvio 9 Pimeinä poliisin tietoon tulleiden vahingontekorikosten selvitysaste 1997–2014

Lähde: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat

Vahingonteoista kolmessa neljästä (76 %) epäiltyä ei ole tiedossa rikoksen tullessa poliisin tietoon vuosina 1997–2014. Näistä pimeinä tulleista rikoksista poliisi kykeni selvittämään vain 7 prosenttia. Vahingontekojen selvityksasteessa ei ole tapahtunut tarkasteluajanjaksolla suuria muutoksia. Pimeitä vahingontekorikoksia oli 19 prosenttia vähemmän vuonna 2014 vuoteen 2000 verrattuna.

Poliisi on vuoden 2002 jälkeen panostanut erityisesti omaisuusrikosten selvitystason nostamiseen. Selvityksastetta on parannettu muun muassa kattavalla rikospaikkatutkinnalla, rikosten sarjoittamisella ja analyysitoiminnalla sekä tekijäkeskeisellä tutkintamallilla (Poliisin vuosikertomus 2005). Omaisuusrikosten selvitysprosenttia on poliisin oman arvion mukaan myös onnistuttu nostamaan. Talousrikostorjunnan tehostamisella on puolestaan voitu lyhentää tutkinta-aikoja ja selvityksastetta. Poliisin arvion mukaan myös DNA-rekisteröintien avulla vakavien rikosten selvitysprosentit ovat nousseet selkeästi (Poliisin vuosikertomus 2006).

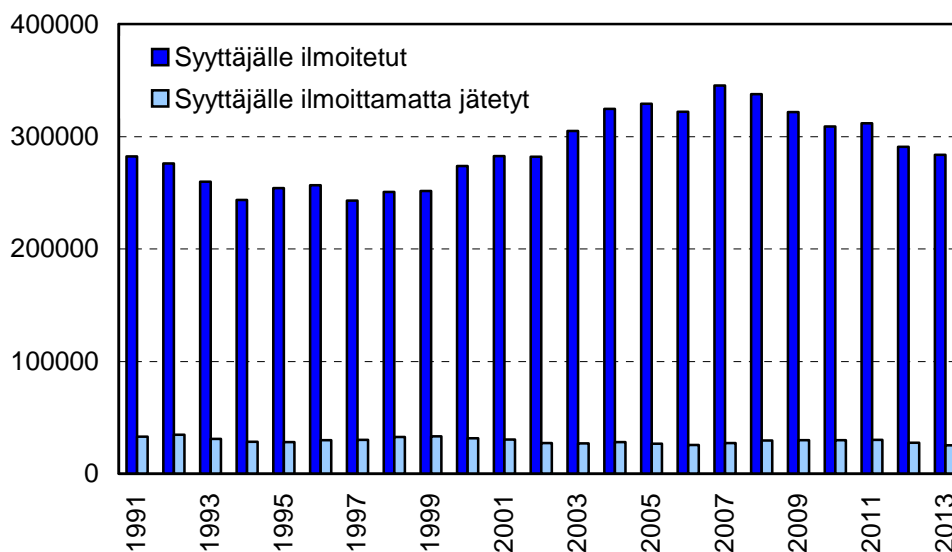
Ilmoittamatta jättäminen ja esitutkinnan rajoittaminen

Poliisille ilmoitetut rikokset tulee tutkia (ns. esitutkintapakko). Rikokset selvitetään poliisin esitutkinnassa. Esitutkinta on aloitettava, milloin poliisi (tai muu esitutkintaviranomainen) katsoo sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin (esimerkiksi oman havaintonsa nojalla) olevan syytä epäillä rikoksen tapahtuneen (ETL 3:3). Asianomistajarikoksissa edellytetään pääsääntöisesti lisäksi, että asianomistaja on vaatinut rikokseen syyllistyneelle rangaistusta (ETL 3:4). Jos tutkinnassa on käynyt selville, ettei rikosta ole tehty tai ettei ketään voida asettaa syytteeseen, asia jää sillensä. Muussa tapauksessa asia on saatettava syyttäjän syyteharkintaan. Tästä on kaksi poikkeusta: ilmoittamatta jättäminen sekä esitutkinnan rajoittaminen.

Ilmoittamatta jättäminen. Poliisille on lain mukaan oikeus jättää ilmoitus tekemättä tai luopua enemmistä toimenpiteistä sellaisen rikkomuksen johdosta, jota on kokonaisuudessaan pidettävä ilmeisen vähäisenä ja josta on odotettavissa enintään sakkorangaistus. Edellytyksenä on lisäksi, ettei asianomistajalla ole vaatimuksia (ETL 3:9). Laissa on myös erityisiä rikoskohtaisia ilmoittamatta jättämistä koskevia säännöksiä. Näistä tärkein koskee liikenne rikkeitä. TLL 104 §:n mukaan jos liikenne rikkomus (TLL 103 §) on olosuhteet huomioon ottaen vähäinen, voidaan siitä jättää syyte ajamatta ja rangaistus tuomitsematta (546/1999). Toinen merkittävä ryhmä koskee verorikoksia [ks. esim. RL 29:4 (769/1990) ja ennakkoperintälain (1118/1996) 55 §].

Poliisi voi ilmoittamatta jättämisen tilanteissa antaa rikokseen syyllistyneelle suullisen huomautuksen. Tämä koskee sekä esitutkintalain että tieliikennelain tarkoittamia tilanteita. Huomautus on suullinen varoitus, jota ei erikseen kirjata minnekään. Verorikoksissa veronkorotus voidaan puolestaan katsoa riittäväksi seuraamukseksi.

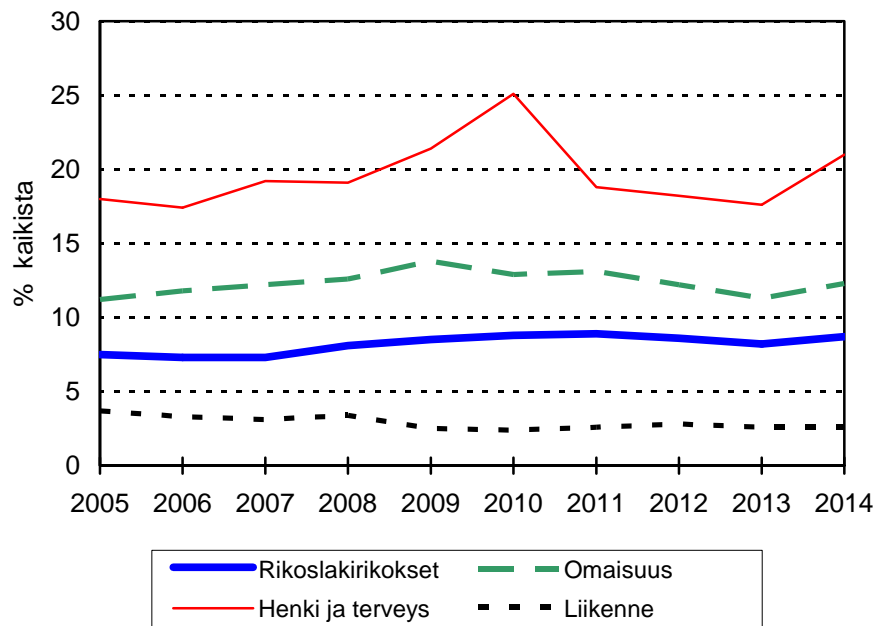
Tietoja käytännöstä. Ilmoittamatta jättämiskäytännön tilastollinen seuranta on käytännön syistä hankalaa. Kaikista kenttätoiminnan aikana tehdyistä havainnoista ei pidetä kirjaa, eikä tämä olisi järkevääkään. Poliisin työajan seurannassa kerättyjen tietojen perusteella on ilmeistä, että erilaisia ilmoittamattajättämispäätöksiä tehdään vuosittain useita satoja tuhansia. Lähinnä kyse on liikenne rikkomuksista sekä erilaisista järjestyks rikkomuksista. Varsinaisia kirjallisia ilmoittamattajättämispäätöksiä kirjataan huomattavasti vähemmän. Vuonna 2014 poliisi jätti syyttäjälle ilmoittamatta kaikkiaan 34 472 rikosta (34 946 vuonna 2013). Syytteeseen ilmoitettiin samana vuonna kaikkiaan 603 492 (645 040 vuonna 2013) rikosta (joista rikoslakirikoksia 274 500). Tiedot rikoslakirikosten ilmoittamisesta ja ilmoittamatta jättämisestä vuosina 1991–2014 ilmenee kuviosta 10.

Kuvio 10 Rikoslakirikosten ilmoittaminen ja ilmoittamatta jättäminen vuosina 1991–2014

Syyttäjälle ilmoitettujen rikosten määrä on tasaisesti kasvanut 2000-luvulla vuoteen 2007 asti, minkä jälkeen se on kääntynyt laskuun. Ilmoittamatta jätettyjen rikosten määrä on sen sijaan pysynyt vuosina 1991–2014 varsin vakaana. Liikenne rikosten sisällyttäminen rikoslakirikoksiin vuonna 2000 näkyy ennen kaikkea syyttäjälle ilmoitettujen rikoslakirikosten kasvuna. Kuviosta 11 ilmenee ilmoittamatta jätettyjen rikosten osuus vuosina 2005–2014 eräissä rikosryhmissä (osuus on laskettu samana vuonna ilmoitettujen ja ilmoittamatta jätettyjen rikosten summasta).

Kuvio 11 Ilmoittamatta jätettyjen rikosten osuus vuosina 2005–2014 eräissä rikosryhmissä

Kaikkien rikoslakirikosten ilmoittamatta jättämisosuus on pysynyt 10 prosentin vaiheilla. Liikenne rikosten ilmoittamatta jättämisen osuus laski vuonna 2000 selvästi. Muutos lienee yhteydessä rikesakon käyttöalan laajenemiseen (ts. osa aiemmin ilmoittamatta jätetyistä tapauksista johtaa nyt rikesakkoon). Käytännössä ilmoittamatta jättäminen on liikenne rikoksissa kuitenkin huomattavasti kuviossa esitettyä laajempaa. Pienimmät rikkeet hoidetaan paikan päällä pelkällä huomautuksella ilman, että tapahtunutta kirjataan tietoon tullee rikokseksi.

Esitutinnan rajoittaminen. Ilmoittamatta jättäminen koskee tilanteita, joissa rikos ja tekijä on selvitetty. Tarpeettoman työn välttämiseksi esitutkintalakiin otettiin vuonna 1997 uutena toimenpiteenä esitutinnan rajoittaminen (ETL 3:10). Muutoksen tarkoituksena on säästää tutkintavoimavaroja sellaisissa jutuissa, joissa kuitenkin tehtäisiin myöhemmin syyttämättä jättämisspätös ns. seuraamusperusteella. Säännöksen mukaan ”syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se lopetetaan, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista.” Esitutinnan rajoittaminen ei edellytä, että rikos ja sen tekijä on selvitetty. Esitutinnan rajoittamispätös ei ole syyksi lukeva ratkaisu eikä siinä oteta kantaa epäillyn syyllisyyteen.

Esitutinnan rajoittamista koskevia tapauksia tilastoitiin Valtakunnan-syyttäjän virastosta saadun tiedon mukaan 6 488 tapausta vuonna 2014

(5 864 vuonna 2013), mikä 41 prosenttia enemmän kuin vuonna 2010. Rajoittamispäätökset ovatkin selvästi kasvaneet viime vuosina.

Esitutkinta voidaan ETL 3:10.2:n mukaan lopettaa myös, jos tutkinnan jatkumisesta aiheutuneet kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun tai odotettavissa olevaan seuraamukseen. Kustannusperusteella tutkintaa rajoitettiin 2 570 tapauksessa vuonna 2014 (2 615 tapausta vuonna 2013). Saman lainkohdan mukaan esitutkintaa voidaan rajoittaa lisäksi, jos syyttäjä tulisi jättämään syytteen nostamatta prosessuaalisella syyttämättäjättämisperusteella. Vuonna 2014 tätä perustetta käytettiin 2 956 tapauksessa (2 495 tapausta vuonna 2013).

4 Syyttäjien toiminta

Yleistä

Lainsäädäntö. Syyttäjän syyteharkinta johtaa joko syytteen nostamiseen taikka syyttämättä jättämiseen. Lisäksi syyttäjän tekemiin ratkaisuihin kuuluu rangaistusmääräyksen vahvistaminen/vahvistamatta jättäminen. Syyteharkinnassa verrataan epäillyn tekoa rikoslain teonkuvaukseen sen selvittämiseksi, täyttyykö tunnusmerkistö – eli onko kyseessä rikos. On myös selvitettävä tekijän syyllisyys – eli onko juuri epäilty rikoksen tekijä. Jos tuon epäilyn tueksi voidaan esittää todennäköiset syyt, on syyte nostettava – ts. syyttäjien toimintaa ohjaa Suomessa ns. syytepakkoperiaate (legali-teettiperiaate).

Eräissä tapauksissa syyttäjä saa luopua enemmistä toimenpiteistä myös silloin, kun rikos on todettu tapahtuneeksi ja epäillyn syyllisyys on selvitetty. Erotukseksi tilanteista, joissa syyte jää nostamatta prosessuaalisin syin (esim. näytön puuttuminen, syyteoikeuden vanhentuminen jne.) puhutaankin *seuraamuksen luonteisesta* (asiallisesti myös *syyksi lukevasta*) syyttämättä jättämisestä. Syyttämättä jättäminen on osa laajempaa seuraamusluonteista rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista. Tässä noudatettavista perusteista säädetään oikeudenkäymiskaassa. Yleissäännösten ohella lakikirjasta löytyy joukko toimenpiteistä luopumista koskevia erityissäädöksiä. Niistä käytetyin on vähäisiä liikenne rikoksia koskeva tieliikennelain 104 §:n säännös. Muita tällaisia säännöksiä on esimerkiksi alkoholilaissa, ennakkooperintalaissa ja työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa laissa.

Tilastointi. Syyttäjien toimintaa koskeva tilasto jakaantuu kahteen osaan. *Syyttäjän käsittelemät jutut* kertoo syyttäjällä päättyneiden juttujen sekä syyttäjän tuomioistuimeen toimittamien juttujen määrät paikkakunnittain ja rikoksittain. Lisäksi kerrotaan juttujen käsittelyaika rikoksittain. *Syyttämättä jättämistä koskeva tilasto* erottelee seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen sekä syyttämättä jättämisen muulla perusteella. Tilastosta saadaan tiedot syyttämättäjättämisperusteiden soveltamisesta sekä syyttämättäjättämisestä iän ja rikosryhmän mukaan. Syyttämättä jättämistä koskeva tieto on juttukohtainen ja rinnastettavissa lähinnä henkilötilastoon. Päätökseen saattaa sisältyä useampikin rikos, joskin tämä on melko harvinaista (seuraamusluonteiset syyttämättäjättämispäätökset sisälsivät erään selvityksen mukaan keskimäärin 1,1 rikosta, ks. Sulin 1993). Toisaalta sama henkilö voisi vuoden aikana sisältyä tilastoon useampaankin kertaan (mikä niin ikään lienee harvinaista).

Nykyinen syyttäjätalasto on monin tavoin puutteellinen. Siitä ei ilmene yksiselitteisesti esimerkiksi sitä, kuinka moni syyteharkintaan päätnyt rikos tai henkilö on asetettu syytteeseen ja kuinka moni on jäänyt syyttämättä. Nykyisellään talasto kuvaa tarkimmin syyttämättä jättämiskäytäntöjä ja niiden kehitystä. Juttukohtaisen syytetilaston lukuihin vaikuttaa voimakkaasti se, kuinka samaa tai eri syytettyjä koskevat asiakohdat yhdistetään tai erotetaan. Haarukka selittyy sillä, että vuonna 2001 Tilastokeskus muutti tilastointiyksikön päätöspäätösteesta henkilöperusteeksi. Jos samassa jutussa jätettiin yksi ja sama tekijä syyttämättä yhdestä rikoksesta esimerkiksi näytön puutteen vuoksi ja toisesta rikoksesta vähäisyyden perusteella, tuli tilastoon kaksi merkintää. Vuodesta 2001 alkaen merkintöjä on yksi, jolloin seuraamusperuste ”ylittää” prosessuaaliset syyttämättä jättämisperusteet. Tämä vähensi vuonna 2001 prosessuaalisia syyttämättä jättämisiä noin viidellä tuhannella. Syyttäjän tietojärjestelmästä erikseen kerätty syyttäjätalasto on pitänyt tilastointiperusteensa ennallaan. Näistä syistä syyttämättä jättämisestä saattaa esiintyä kahdenlaisia lukuja: Korkeammat perustuvat syyttäjän tietojärjestelmästä tehtyihin suoriin ajoihin ja matalammat Tilastokeskuksen käyttämään luokitukseen. Jollei muuta ilmoiteta, seuraavassa esitettävät luvut perustuvat Tilastokeskuksen tietoihin. Tiedot syyttämättä jättämisratkaisujen kehityksestä vuosina 1994–2013 ovat taulukossa 1.¹

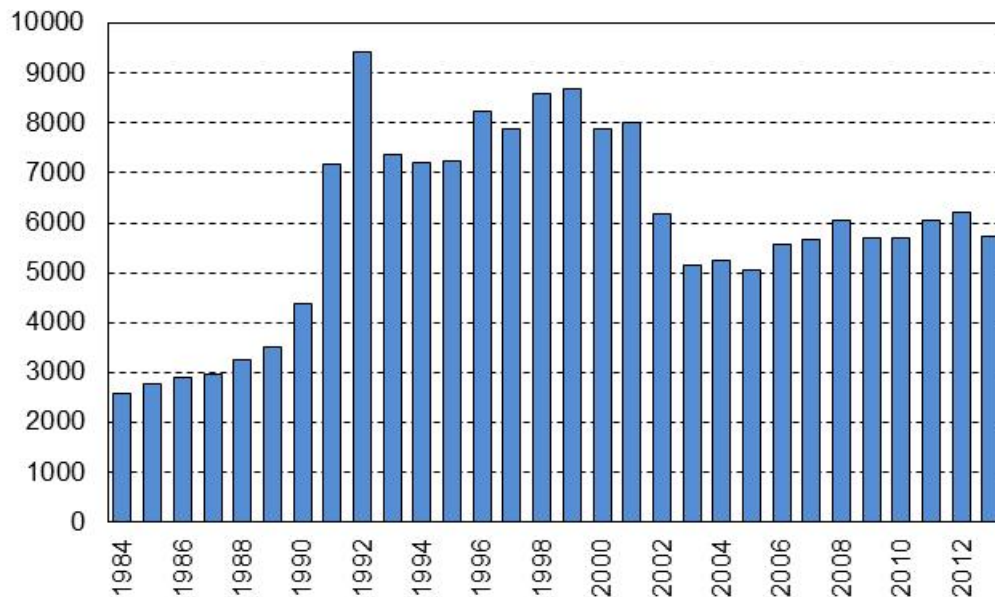
Taulukko 1 Syyttämättä jättäminen vuosina 1994–2013

Vuosi	Prosessuaalinen	Seuraamusluontoinen	Yhteensä
1994	14 079	7 209	21 288
1995	14 086	7 238	21 324
1996	15 179	8 234	23 413
1997	15 572	7 880	23 452
1998	15 812	8 599	24 411
1999	17 574	8 669	26 243
2000	18 621	7 878	26 499
2001*	13 785	7 998	21 783
2002*	16 425	6 187	22 612
2003*	16 470	5 152	21 622
2004*	18 532	5 249	23 781
2005*	17 695	5 047	22 742
2006*	18 520	5 561	24 081
2007*	17 077	5 665	22 742
2008*	17 567	6 038	23 605
2009*	16 644	5 682	22 326
2010*	17 076	5 685	22 761
2011*	16 736	6 050	22 786
2012*	16 804	6 201	23 005
2013*	16 241	5 740	21 981

* Tilasto muuttui päätöspäätösteistä henkilöperusteiseksi (vain yksi sjp/juttu). Lähde: Tilastokeskus

¹ Tilastokeskus on lopettanut syyttäjätalaston ylläpitämisen ja julkaisemisen vuonna 2015, minkä vuoksi viimeisimmät saatavissa olevat tiedot koskevat vuotta 2013. Valtakunnansyyttäjän virastosta saadut tiedot ovat tätä tuoreempia koskien myös vuotta 2014.

Prosessuaalinen syyttämättä jättäminen lisääntyi vuosina 1998–2000. Sen jälkeen määrä on jälleen pääosin vähentynyt. Vuonna 2011 tapauksia oli 10 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2000. Muutosten taustalla lienevät mitä ilmeisimmin kirjaamis- ja tilastointimuutokset. Seuraamusluontoinen syyttämättä jättäminen kasvoi vuoden 1992 hyppäyksen jälkeen vuosina 1995–1999, mutta kääntyi sitten laskuun. Lasku jyrkkenei selvästi vuonna 2002. Nyt seuraamusluontoisia syyttämättä jättämiskäytöksiä tehdään vähemmän kuin ennen vuoden 1991 uudistusta. Tapausmäärien kehitys vuosina 1984–2013 ilmenee kuviosta 1.

Kuvio 1 Seuraamusluontoinen syyttämättä jättäminen 1984–2013. Lähde: Tilastokeskus

Seuraavassa tarkastellaan molempia ryhmiä hieman lähemmin.

Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen

Säännökset. Oikeudenkäymiskaaren yleissäännösten mukaan virallinen syyttäjä saa jättää syytteen ajamatta neljällä eri perusteella. (1) Syyte voidaan jättää ajamatta, jos rikoksesta on odotettavissa korkeintaan sakkoa ja rikosta on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä tekijän syyllisyys huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä (*vähäisyysperuste*). (2) Alle 18-vuotiaana tehtyyn rikokseen soveltuu väljempi ehto. Laki sallii tällöin syyttämättä jättämisen, jos rikoksesta on odotettavissa korkeintaan kuusi kuukautta vankeutta ja rikoksen katsotaan johtuneen pikemmin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan (*nuoruusperuste*). Sosiaaliviranomaisten tulee saada tieto nuorta koskevasta syyttämättä jättämispäätöksestä.

(3) Syyte voidaan jättää ajamatta myös, jos oikeudenkäynti ja rangaistus olisivat kohtuuttomia tai tarkoituksettomia, kun otetaan huomioon tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu tekijän toiminta rikossensa vaikutusten torjumiseksi, hänen henkilökohtaiset olonsa, rikoksesta hänelle koituvat muut seuraukset tai sosiaali- ja terveydenhuollon toimet taikka muut seikat (*kohtuusperuste*). Tämä tosin edellyttää lisäksi, ettei ”tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi”. (4) Lopulta syyte voidaan rikossarjoissa jättää yksittäisen teon osalta ajamatta, jos po. rikos ei rikosten yhtymistä koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään (*konkurrenssiperuste*). Tätäkään lainkohtaa ei voida soveltaa, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatii syytteen ajamista. Yleissäännösten ohella laissa on eräitä rikoslajikohtaisia syyttämättä jättämissäännöksiä (ks. tarkemmin Lappi-Seppälä 2000, 280 ss).

Perusteiden soveltaminen. Tiedot eri perusteiden soveltamisesta vuosilta 2010–2014 ovat taulukossa 2.

Taulukko 2 Seuraamusluontoinen syyttämättä jättäminen vuonna 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Vähäisyys	2 299	2 473	2 429	2 217	2 276
Nuoruus	389	412	463	398	424
Kohtuus	2 560	2 755	3 080	2 742	2 686
Konkurrenssi	894	1 078	976	1 029	987
TLL 104 §§	78	48	34	18	27
RL 9:7 (yhteisövastuu)	..	1	1	..	..
RL 35:7 (vahingonteko)	7	2	5	3	1
RL 50:7 (huumausainerikos)	179	97	97	125	113
Muu lainkohta	13	12	9	7	6
Yhteensä	6 419	6 830	7 094	6 539	6 520

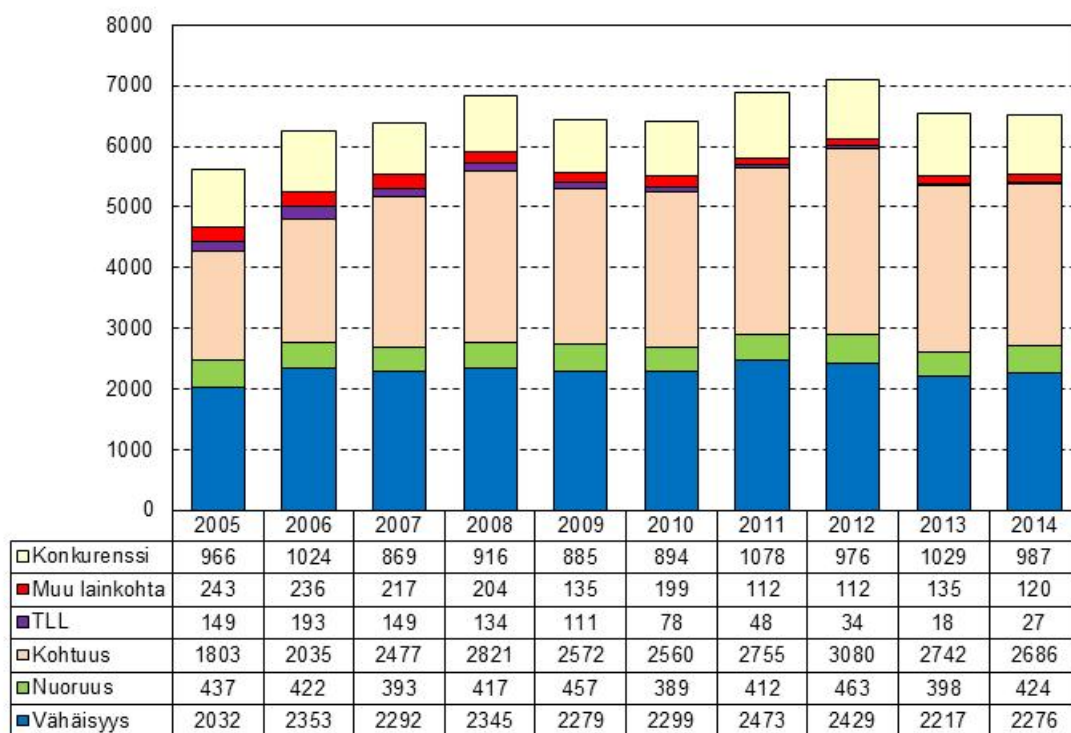
Lähde: VKSV

Selvästi yleisimmät syyttämättä jättämisen perusteet on teon vähäisyys ja kohtuusperuste. Näitä perusteita on käytetty 76 prosentissa syyttämättä jättämispäätöksistä vuonna 2014.

Tyypillisiä kohtuusperusteen soveltamistilanteita ovat olleet tapaukset, joissa tekijä ja asianomistaja ovat päässeet sovintoon, joko sovittelumenettelyn kautta tai muuten.

Rikoslajikohtaisista perusteista käytetyin on ollut huumausainerikoksia koskeva RL 50:7 (113 tapausta).

Käytäntöjen kehitys. Kuviossa 2 on tietoja seuraamusluonteisten syyttämättä jättämisten lukumäärän kehityksestä vuosina 2005–2014. Kuviosta ilmenee myös eri perusteiden soveltaminen.

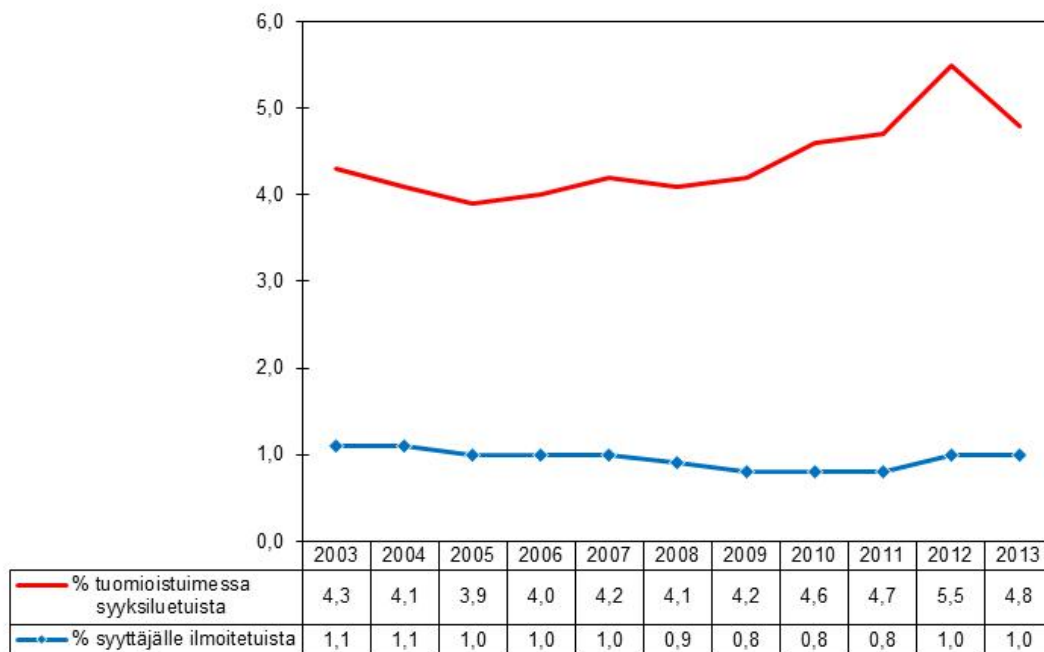

Kuvio 2 Syyttämättä jättämisperusteiden soveltamiskerrat vuosina 2005–2014
Lähde: VKSV

Syyttämättä jättämisen kokonaismäärä on pysynyt viimeisen 10 vuoden aikana melko ennallaan. Vuosiin 2002–2003 ajoittuva muutos (kuviossa ”muu lainkohta”) selittyy ennen kaikkea huumausaineen käyttörikosta koskevalla uudistuksella. Uusi käyttörikos lisäsi rangaistusmääräysmenettelyn käyttöä ja vähensi samalla syyttämättä jättämistä. Kohtuuserusteen soveltaminen on lisääntynyt noin 1 500 tapauksella vuosina 2003–2014. Kasvu johtuu mitä ilmeisemmin siitä, että rikosten sovittelu on huomioitu aiempaa enemmän syyttämättä jättämisen perusteena. Tästä ei ole kuitenkaan vielä toistaiseksi saatavilla tutkimustietoa.

Syyttämättä jättämisen yleisyys eri rikoksissa. Syyttämättä jättämisen yleisyyttä arvioitaessa on käytettävä jotakin vertailukohtaa. Luontevin tapa olisi verrata syyttämättä jätettyjä rikoksentekejiä ja syytteeseen asetettuja rikoksentekejiä, tai vaihtoehtoisesti syyttämättä jätettyjä rikoksia tai syytteeseen asetettuja rikoksia. Syyttäjätalasto ei kuitenkaan anna mahdollisuuksia tarkkoihin tämällyyppisiin vertailuihin. Syyttäjätalasto on juttukohtainen, jolloin samassa jutussa voi olla useita rikoksia ja useita syytettyjä. Syyttämättä jättämistalasto on niin ikään juttukohtainen, mutta sisältää säännönmukaisesti vain yhtä syytettyä koskevat tiedot. Rikoksia syyttämättä jättämistalastoon sisältyy pääsääntöisesti yksi (keskimäärin noin 1,1 rikos/päätös).

Syyttämättäjättämisen yleisyyttä arvioidaan julkisessa keskustelussa usein rikoskohtaisesti (kysymys on siitä, kuinka moni pahoinpitelyrikos jää syyttämättä ja kuinka moni johtaa syytteeseen). Yhden suhteutusperusteen tarjoaa tieto kaikista oikeudenkäynnissä syyksi luetuista ja rangaistukseen tuomituista rikoksista. Toisen tarjoaa tieto kaikista syyttäjälle ilmoitetuista ja syyttämättä jätetyistä rikoksista. Tiedot vuosien 2003–2013 kehityksestä molempia mittoja käyttäen ovat kuviossa 3.

Kuvio 3 Syyttämättä jättämisen yleisyys suhteessa syyttäjälle ilmoitettuihin ja kaikkiin tuomioistuimessa syyksi luetuihin rikoksiin 2003–2013

Taulukkoon 3 on kerätty tiedot syyttämättä jättämisen yleisyydestä eräissä keskeisissä rikoksissa vuosina 2011–2013. Syyttämättä jättämisen yleisyys on laskettu %-osuutena kaikista syyksi luetuista ja syyttämättä jätetyistä rikoksista.

Taulukko 3 Syyttämättä jättäminen rikoslajeittain vuosina 2011–2013

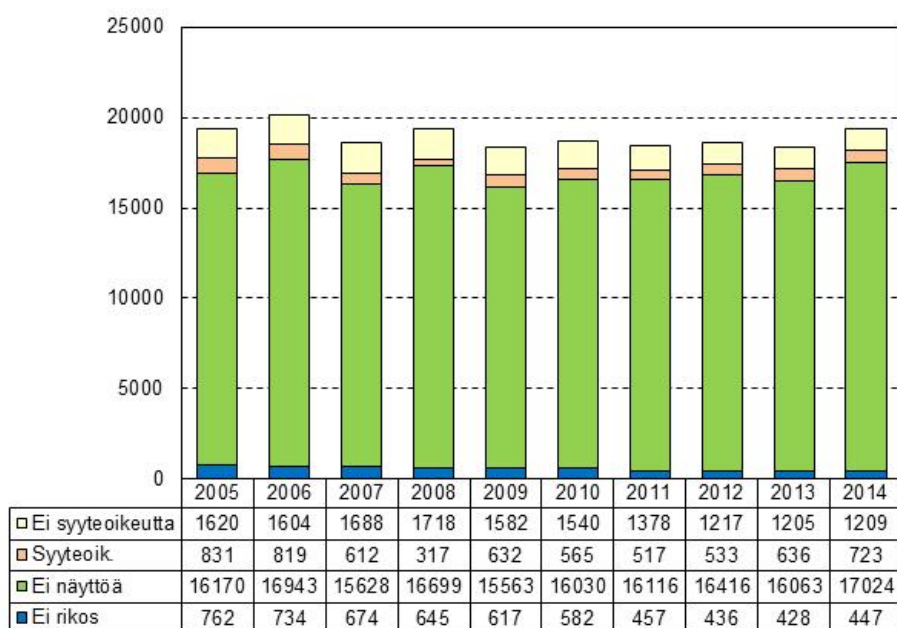
RIKOSLAJIT	SJP – 2011	SJP – 2012	SJP – 2013	Syyksiluetut rikokset 2013	SPJ % 2013
Liikenneturvallisuuden vaarantaminen	269	188	140	81 389	0,2
Näpistys	164	220	185	31 187	0,6
Törkeä liikenneturvall. vaarantaminen	16	11	19	2 877	0,7
Raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen	6	5	2	213	0,9
Veropetos, lievä veropetos	8	17	5	452	1,1
Petos, lievä petos	153	154	128	9 172	1,4
Törkeä veropetos	34	6	5	274	1,8
Törkeä huumausainerikos	12	2	11	508	2,2
Moott.kulkuneuvon käyttövarkaus	46	60	42	1 722	2,4
Vahingonteko, lievä vahingonteko	152	182	154	4 665	3,3
Huumausainerikos	171	163	175	5 158	3,4
Varkaus	453	409	364	9 385	3,9
Huumausaineen käyttörikos	299	326	336	8 548	3,9
Ryöstö	23	20	29	537	5,4
Luvaton, lievä luvaton käyttö	17	19	25	444	5,6
Törkeä pahoinpitely	46	42	40	633	6,3
Työrikkokset (RL 47 L)	46	41	28	229	12,2
Pahoinpitely	2 287	2 448	2 294	11 812	19,4
Ympäristörikkokset (RL 48 L)	11	13	38	99	38,3

Syyttämättä jättäminen oli yleisintä pahoinpitelyissä sekä ympäristö- ja työrikkoksissa vuonna 2013. Syyttämättä jättäminen on harvinaisinta omaisuusrikoksissa ja liikenne-rikoksissa. Molemmille rikostyypeille on tyypillistä se, että suuri osa tapauksista ratkotaan rangaistusmääräysmenettelyssä. Tarve syyttämättä jättämiseen onkin yhteydessä myös mahdollisuuksiin ratkaista asiat rangaistusmääräysmenettelyssä. Rikoksissa, joissa tämä vaihtoehto on käytössä, lievät asiat karsiutuvat pois jo ennen varsinaista syyteharkinnan vaihetta. Näin myös syyttämättä jättämisen käyttö jää pienemmäksi (ks. Rikollisuustilanne 2000, 191–192).

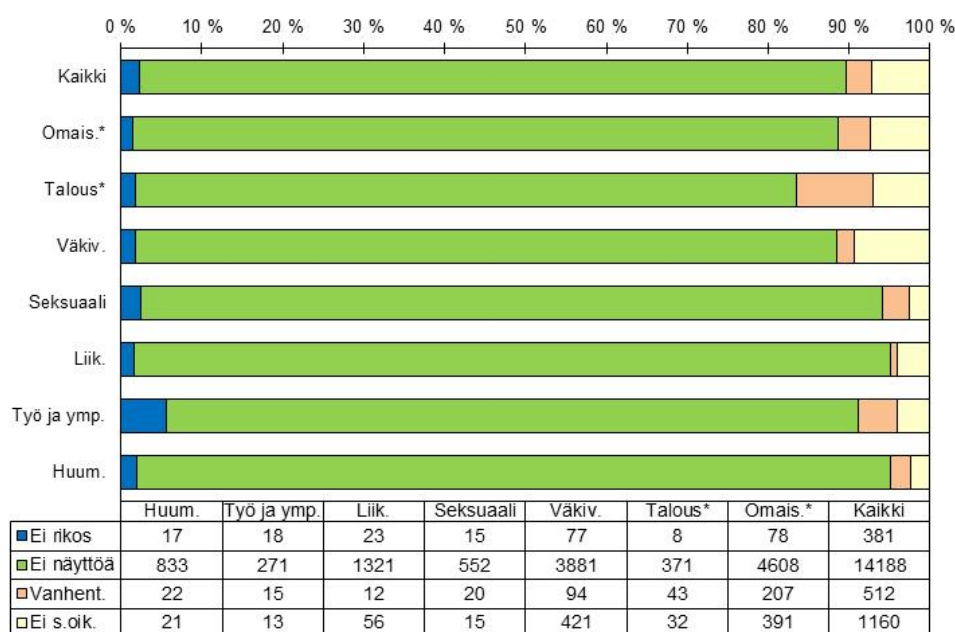
Syytteen nostamatta jättäminen muista syistä

Seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen lisäksi syyttäjällä on mahdollisuus jättää syyte ajamatta muillakin perusteilla. Näitä ovat näytön taikka syyteoikeuden puuttuminen, vanhentuminen taikka se, että syyttäjän arvion mukaan kysymyksessä ei ole lainkaan rikos. Näissä tapauksissa syyttämättä jättämisen peruste on ollut eräässä mielessä muodollis-prosessuaalinen, kun taas seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen yhteydessä kyse on ollut materiaalsiin kriminaalipoliittisiin perusteisiin liittyvästä harkinnasta.

Prosessuaalisia syyttämättäjättämispäätöksiä tehtiin vuonna 2014 kaikkiaan 19 403.¹ Yleisin syyttämättäjättämisperuste oli näytön puuttuminen. Tällä perusteella jätettiin vuonna 2014 syyttämättä 17 024 epäiltyä. Tiedot vuosilta 2005–2014 ilmenevät lähemmin seuraavasta kuvioista.

Kuvio 4 Prosessuaalinen syyttämättä jättäminen vuosina 2005–2014. Lähde: VKSV

Kuvio 5 Prosessuaalinen syyttämättä jättäminen vuonna 2013 eri rikoksissa
Lähde: Tilastokeskus

*Talousrikoksiin on otettu mukaan verorikokset, kirjanpitorikokset, muut elinkeinorikokset ja velallisen rikokset. Näitä rikoksia ei ole siten laskettu mukaan omaisuusrikosten ryhmään.

¹ Henkilöperusteen sijasta tilastoyksikkönä kuviossa käytetään vertailtavuuden vuoksi päätösperustetta (ks. edellä taulukko 1).

5 Rikosten viranomaiskäsittely ja rikosprosessin kesto

Tapio Lappi-Seppälä & Hannu Niemi & Ville Hinkkanen

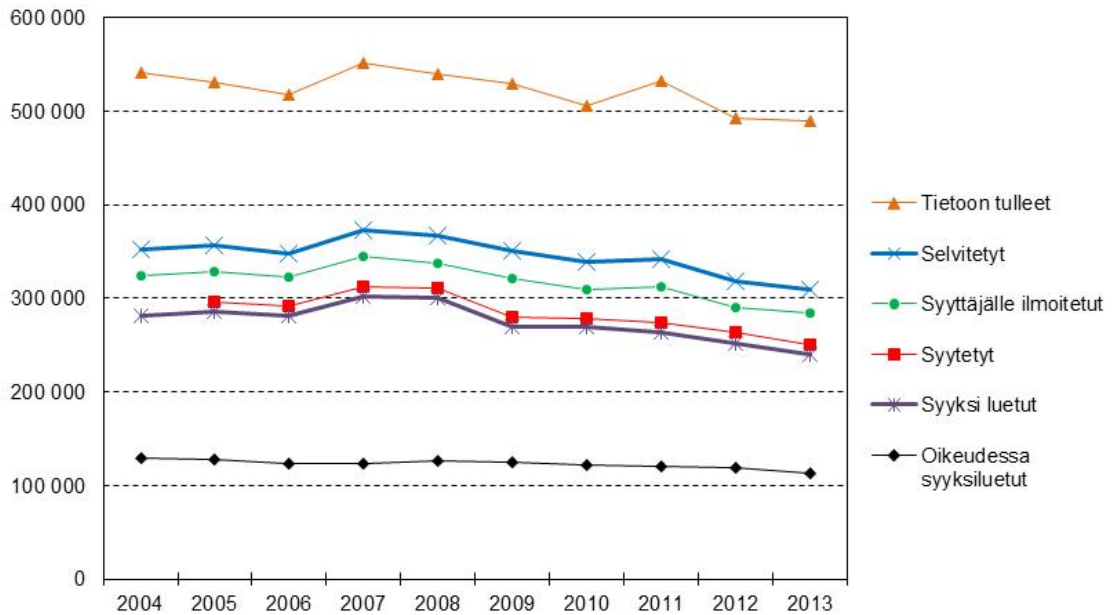
5.1 Rikosprosessin tapahtumavirta

Rikosten viranomaiskäsittelyn tilastollinen tarkastelu on toisistaan poikkeavien tilastollisten käsitteiden vuoksi hankalaa. Prosessin eri vaiheissa tilastoyksikköinä käytetään vaihtelevasti rikosta, rikoksesta epäiltyä, syytettyä ja tuomittua henkilöä sekä rikosjuttua, joka voi käsittää yhtä useampia rikoksia ja/tai tekijöitä. Toinen ongelma johtuu puolestaan siitä, että tilastovuosi on aina kalenterivuosi, mutta rikoksen viranomaiskäsittely voi osua usean eri vuoden osalle, jolloin eri vaiheet tilastoituvat eri vuosille.

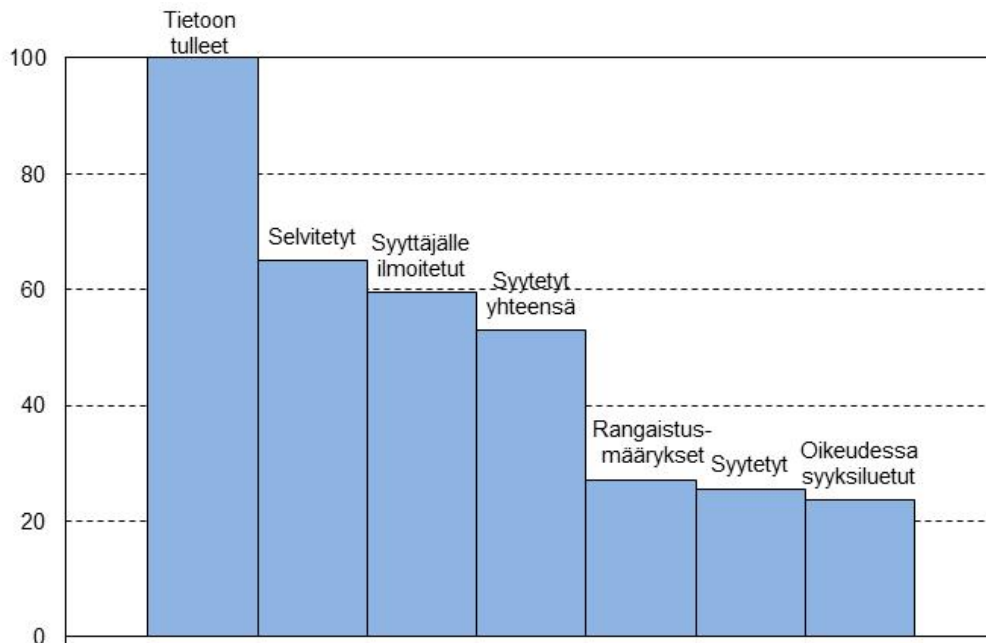
Tässä jaksossa tarkastelu koskee rikoksen tietoon tulemisen ja alioikeuden päätöksen välistä aikaa. Jakso ei sisällä siten muutoksenhaku- ja täytäntöönpanotietoja. Esitys on rajattu koskemaan rikoslakirikoksia. Tämän vuoksi rikesakolla ratkaistut liikenne rikkomukset jäävät käsittelyn ulkopuolella. Aluksi prosessin kulkua tarkastellaan rikosten tapahtumavirtana ja sen jälkeen henkilöperusteisesti (epäilty, syytetty, tuomittu). Lopuksi luodaan katsaus eräitten keskeisten rikostyyppien eroihin prosessissa. Kaikkien rikosten tapahtumavirrasta on myös kaaviomuotoinen esitys jaksossa A.1.

Rikokset prosessin etenemisen kuvaajana

Kuvioissa 1 on esitetty rikoslakirikosten osalta poliisin tietoon tulleiden, selvitettyjen ja syyttäjälle ilmoitettujen rikosten sekä rikoksista nostettujen syytteiden ja syyksi luettujen rikosten määrät vuosina 2004–2013. Kuvios-
ta 2 puolestaan selviää, missä prosessin vaiheissa rikoksia karsiutuu pois viranomaiskäsittelyn eri vaiheissa ja kuinka suuri osuus päättyy lopulta oikeudessa annettuun syyksi lukevaan tuomioon tai syyttäjän vahvistamaan rangaistusmääräykseen yhteensä vuosina 2009–2013. Rikosten määrät koskevat prosessin läpi kulkeutuneita kaikkia tilastoituja rikoksia eivätkä vain ns. päär rikoksia, joissa olisi huomioitu rikoksesta epäillyn tekemä törkein rikos.

Kuvio 1 Poliisin tietoon tulleet rikoslakirikokset, rikosten selvittäminen, syyttäjälle ilmoittaminen, syyttäminen ja oikeudessa tai rangaistusmääräysmenettelyssä syyksi luetut rikokset vuosina 2004–2013

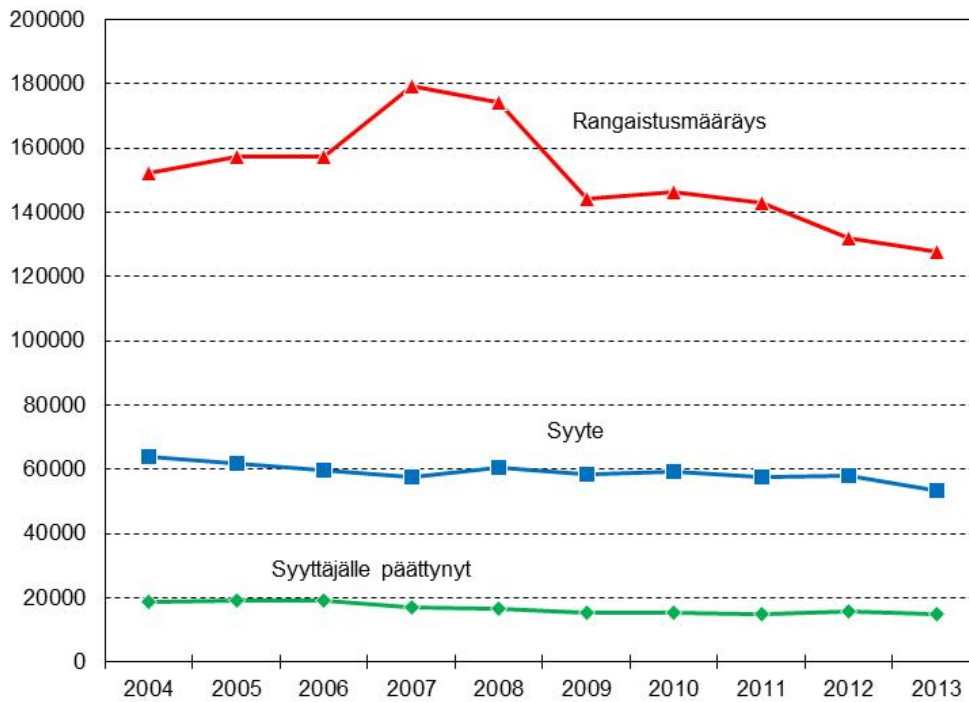
Kuvio 2 Selvitettyjen, syyttäjälle ilmoitettujen, syytettyjen ja oikeudessa tai rangaistusmääräysmenettelyssä syyksi luetujen rikosten osuudet (%) poliisin tietoon tulleista rikoksista yhteensä vuosina 2009–2013

Selvästi eniten poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista karsiutuu pois esitutkintavaiheessa. Syynä on se, ettei rikokseen löydy epäiltyä tai rikos jää muuten selvittämättä taikka rikos on edelleen tutkittavana. Rikoslakirikosten selvitysaste on vaihdellut 60–70 prosentin välillä vuosina 2004–2013 ja oli keskimäärin 65 prosenttia ko. aikavälillä. Kun selvitysaste lasketaan vain

tilastovuonna tietoon tulleista, selvitysprosentti on kymmenisen prosenttiyksikköä pienempi eli vaihteli 50–60 prosentin välillä. Vuodesta 2005 alkaen selvitysprosentti on ollut korkeampi kuin vuosituhannen alussa. Tämä johtuu rikollisuuden rakenteesta tapahtuneista muutoksista. Helposti selvitettävien rikosten kuten liikenne-rikosten ja väkivaltarikosten osuudet ovat kasvaneet ja vastaavasti vaikeasti selvitettävien omaisuusrikosten osuudet vähentyneet.

Poliisi ilmoitti rikoksen syyttäjälle keskimäärin 91 prosentissa selvitetystä rikoslakirikoksista. Tämä osuus on pysynyt suunnilleen samana vuosittain. Poliisi voi todeta, ettei mitään rikosta ole tapahtunutkaan taikka, ettei ole edellytyksiä syytteen nostamiseksi esimerkiksi epäillyn alaikäisyyden tai rikoksen vanhentumisen vuoksi. Ei-rikos perusteita on kirjattu keskimäärin 43 prosenttia ilmoittamatta jätetyistä rikoksista vuosina 2004–2013 ko. prosentin vaihdella 30–50 prosentin välillä vuosittain (noin 10 000–15 000 rikosta vuodessa). Lisäksi poliisilla on mahdollisuus jättää rikos sen vähäpätöisyyden vuoksi ilmoittamatta, jos asianomistajalla ei ole rikoksen suhteen vaatimuksia. Näitä on ollut vajaa viidesosa ilmoittamatta jätetyistä.

Syyttäjää koskeva vaihe on keskeinen rikosasioiden viranomaiskäsittelyn kannalta, vaikka syyttäjälle ilmoitetuista rikoksista suurin osa (96 %) johtaa syyksi lukevaan tuomioon. Suurin osa jutuista päättyy kuitenkin syyttäjäportaassa joko siten, että syyttäjä antaa asiassa rangaistusmääräyssakon tai juttu päättyy muunlaiseen syyttäjän ratkaisuun. Rangaistusmääräyksellä ratkaistavia juttuja on noin kaksi kolmasosaa syyttäjän päätöksistä (67 % keskimäärin vuosina 2004–2013). Rangaistusmääräysasioiden määrä on ollut suurimmillaan vuosina 2007–2008 (lähes 180 000 rikoslakirikosta vuodessa). Syyttäjän muuhun ratkaisuun kuten syyttämättä jättämiseen päättyy 7–8 prosenttia syyttäjän ratkaisemista jutuista vuosittain. Lopuissa eli noin joka neljännessä (26 % vuosina 2004–2013) rikoslakijutussa syyttäjä päättää nostaa syytteen tuomioistuimessa (ks. kuvio 3). Kun rangaistusmääräyksellä (51 %) hoidettujen rikosten määrää verrataan oikeudessa syytettyjen rikosten määrään (49 %), ero on paljon vähäisempi kuin juttutilastossa (ks. kuvio 2), mikä johtuu siitä, että oikeuteen menevissä jutuissa syytetään usein samalla kertaa useista rikoksista.

Kuvio 3 Syyttäjän ratkaisemat jutut ratkaisutyyppin mukaan vuosina 2004–2013

Syyttäjän muista rikosprosessin päättävistä ratkaisuista ei ole käytettävissä lainkaan rikosmääriä koskevia tilastotietoja. Tilastokeskuksen juttukohtaisen syyttäjätaloston mukaan syyttäjällä päättyneistä jutuista 61 prosenttia oli syyttämättä jättämispäätöksiä vuosina 2004–2013. Toiseksi yleisin päätös oli yhdistää asia johonkin toiseen asiaan (19 %). Muita mahdollisia ratkaisuja olivat esitutinnan rajoittaminen (ETL 3:10), syytesiirto tai jokin muu syyttäjän päätös. Rikoslakirikoksissa syyttämättä jättämispäätöksiä on ollut vuosittain noin 10 000. Noin neljännes syyttämättä jättämisistä on seuraamusluontoisia ja loput prosessuaalisella perusteella tehtyjä (ks. ed. syyttäjän toimintaa käsittelevä jakso 4).

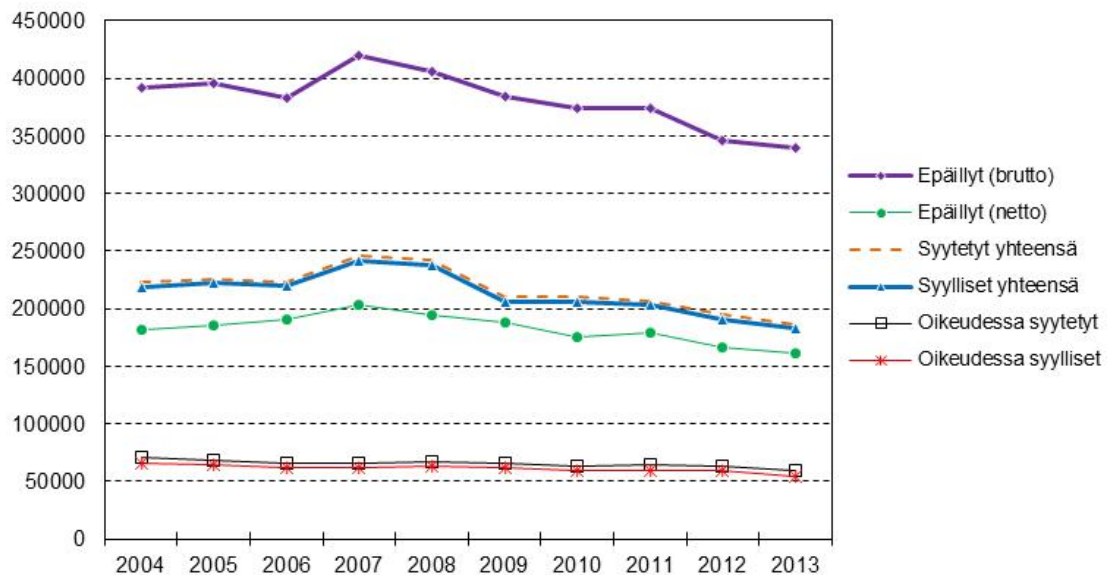
Tuomioistuimessa syytetyistä rikoslakirikoksista 92,1 prosenttia johti syyksi lukevaan tuomioon vuosina 2009–2013. Hylättyjä syytteitä oli 6,5 prosenttia, rauenneita 1,4 prosenttia. Syytteen hylkäämisen yleisin peruste on näytön riittämättömyys. Asia raukeaa puolestaan esimerkiksi syytetyn kuoleman tai prosessuaalisen virheen vuoksi. Kaikkiaan 24 prosenttia poliisin tietoon tulleista rikoksista johti syyksi lukevaan tuomioon. Yhdessä rangaistusmääräysten kanssa osuus on kuitenkin yli puolet (51 %) poliisin tietoon tulleista rikoksista.

Rikoksesta epäilty henkilöt rikosprosessissa

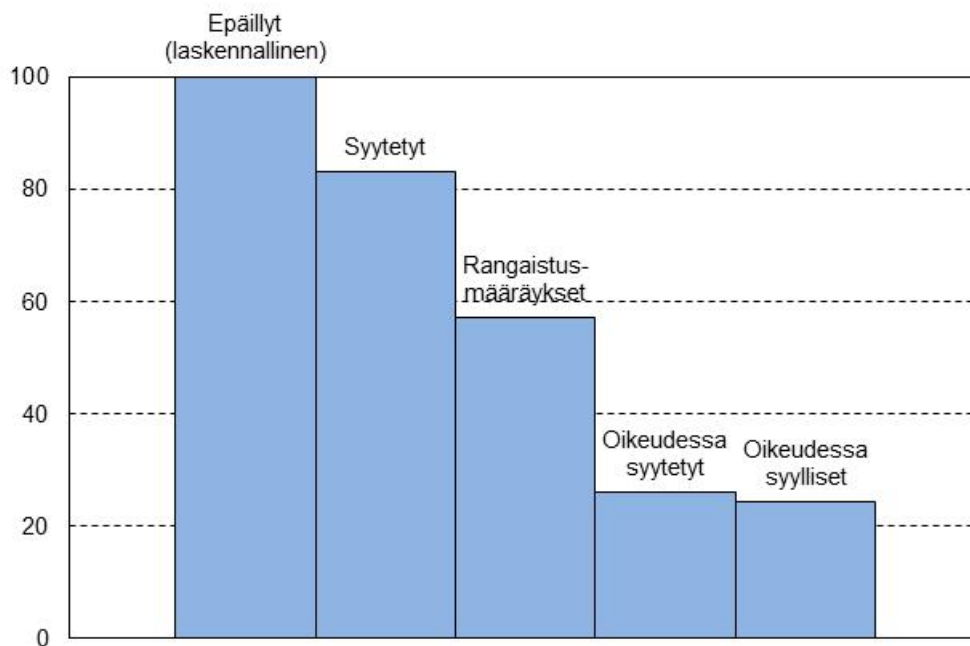
Edellä viranomaiskäsitelyn kohteena olivat rikolliset teot. Tässä tarkastellaan puolestaan rikoksesta epäiltyjä, syytettyjä ja tuomittuja henkilöitä. Esitutkintavaiheesta ei ole mahdollista saada muuta tietoa kuin rikoksista epäiltyjen lukumäärät. Epäiltyjen määrä rinnastuu selvitettyihin rikoksiin. Epäillyistä on olemassa kaksi erilaista tilastotietoa. Bruttotilastossa epäilty tulee kirjatuksi jokaisesta tekemästään rikoksesta. Nettotilastossa epäilty henkilö tilastoidaan vain yhden kerran vuoden törkeimmän rikoksen perusteella. Prosessin myöhemmissä vaiheissa rikoksesta epäilty tilastoidaan samalla kertaa käsiteltävän asiakokonaisuuden päärikoksen eli rangaistusuhaltaan ankarimman rikoksen mukaan. Jos epäillyllä on vuodessa yhtä useampia rikosjuttuja, hän tulee siten kirjatuksi niistä jokaisesta erikseen. Tämän vuoksi henkilö pohjaisessa tarkastelussa ei saada erilaisten tilastointitapojen vuoksi yhtenäistä kuvaa rikosprosessin tilastollisesta etenemisestä. Epäiltyjen nettomääräinen tilasto on kuitenkin lähempänä jutun päärikosperusteista tilastoa kuin bruttomääräinen tilasto epäillyistä, mutta sekin ei ole tyydyttävä, koska sen perusteella syytettyjä näyttäisi olevan enemmän kuin rikoksista epäiltyjä. Todennäköisesti tuomioistuintilastojen kanssa vertailukelpoinen määrä osuu epäiltyjen poliisitilastossa esitetyn brutto- ja nettomäärän välimaastoon. Rikosten osalta syytettyjen osuus oli 80–90 prosenttia selvitetystä rikoksista, joten on ilmeistä, että suhde on suurin piirtein sama myös epäiltyjen ja syytettyjen henkilöiden kesken.

Syyttävävaiheen osalta on puolestaan mahdollista käyttää tilastotietoa myös syyttämättä jätetyistä henkilöistä, mitä tietoa ei vastaavasti ole saatavissa rikospohjaisessa tarkastelussa syyttämättä jätetyistä rikoksista, koska syyttäjätalasto on juttu- ja henkilö pohjainen. Syyttämättä jätetyt on tilastoitu vuodesta 2008 alkaen syyttämättä jätetyn päärikoksen mukaan, kun tapaukset sitä ennen tilastoitiin jutun päärikoksen mukaan. Näin ollen vuoden 2008–2013 tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempiin vuosiin.

Kuviossa 4 esitetään 10 vuoden trenditieto rikoksesta epäiltyjen, syytettyjen ja tuomittujen määristä. Kuvioista voidaan havaita, että rikoksista epäiltyjen määrässä on vuosittaista vaihtelua ja että aluksi nouseva trendi on viime vuosina muuttunut laskevaksi. Rikoksesta syytettyjen ja kaikkien syylliseksi todettujen trendi seuraa hyvin samansuuntaisesti epäiltyjen määrän kehitystä. Sen sijaan oikeudessa syytettyjen ja tuomittujen määrä on pysynyt tarkasteluvälillä jokseenkin samana. Tämä tarkoittaa sitä, että syytettyjen määrien vuosivaihtelu johtuisi rangaistusmääräysrikosten määrän vuosittaisista muutoksista. Samanlainen kehitys voidaan havaita myös rikospohjaisessa tarkastelussa (ks. kuvio 1).

Kuvio 4 Poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista epäilty, syytetyt ja oikeudessa tai rangaistusmääräysmenettelyssä tuomitut vuosina 2004–2013

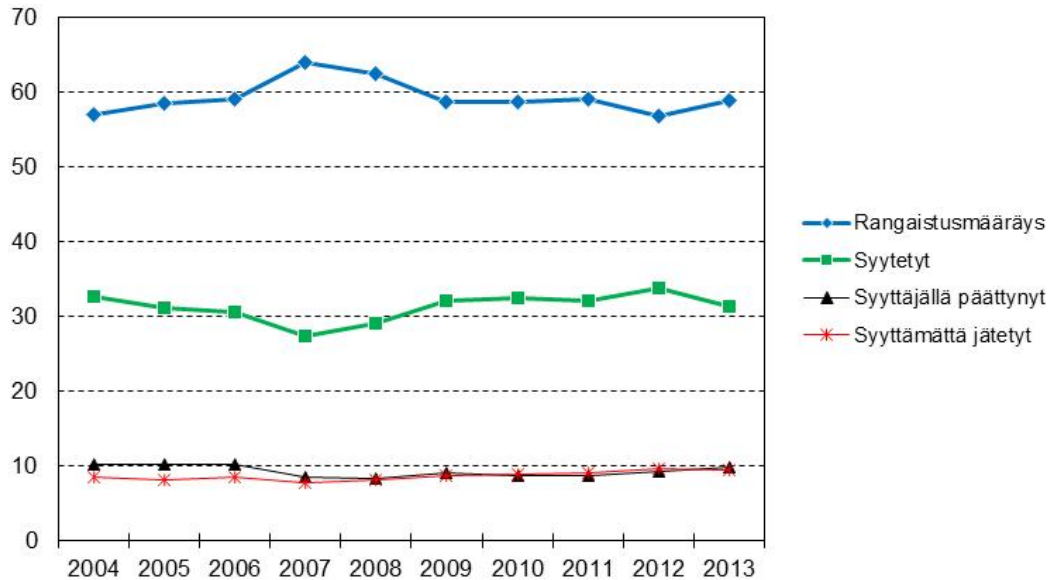

Kuvio 5 Poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista syytettyjen ja oikeudessa tai rangaistusmääräysmenettelyssä syyllisiksi todettujen osuudet (%) rikoksiin epäillyistä yhteensä vuosina 2009–2013

Syytettyjen osuus poliisin rikoksiin epäillyistä on 80–90 prosentin luokkaa. Kuviossa 5 on lähtökohdaksi otettu epäiltyjen teoreettinen (laskennallinen) määrä, joka on laskettu selvitettyjen rikosten ja syytettyjen rikosten välisen suhteen perusteella (noin 100/83). Syyttäjä antaa 69 prosentille vastaajista rangaistusmääräyksen ja lähes kolmannes (31 %) vastaajista joutuu oikeudessa syytetyiksi. Henkilöperiaatteella mitattuna rangaistusmääräysten

käyttö onkin vielä yleisempää kuin rikoksilla mitattuna, mikä johtuu siitä, että tuomioistuimen käsittelemissä rikoksissa henkilö voi olla samalla kertaa syytettynä useasta rikoksesta. Syyttämättä jätettyjen osuus on syyttäjätalaston mukaan 8–9 prosenttia (kuvio 6), mutta tässä tilastomuutokset saattavat aiheuttaa eri vuosina vääristymiä. Syyttämättä jätettyjen määrässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia viimeisen 10 vuoden kuluessa. Syyttäjän muut ratkaisut ovat muutamien prosenttien luokkaa.

Kuvio 6 Vastaajien määrä syyttäjän ratkaisemissa jutuissa ratkaisutyyppin mukaan vuosina 2004–2013. Kuviossa syyttäjällä päättyneissä jutuissa olleiden vastaajien luku sisältää myös syyttämättä jätetyt. Vuonna 2008 suoritettua tilastomuutoksen vuoksi syyttämättä jätettyjen luku vuosina 2008–2013 ei ole täysin vertailukelpoinen edellisiin vuosiin.

Rikoslakirikoksista tuomioistuimessa syytetyistä henkilöistä 93 prosenttia todettiin rikokseen syylliseksi vuosina 2009–2013. Joka kahdennenkymmenennen (5 %) syytetyn syyte hylättiin ja 1 prosentti syytteistä raukesi. Hylkyprosentti on siten syytettyjen osalta hieman pienempi kuin syytettyjen rikosten osalta (6,5 %).

Rikoslajikohtainen tarkastelu

Liitetaulukossa 1 on esitetty keskeisten rikostyyppien viranomaiskäsittelystä vuosia 2009–2013 koskevia tilastotietoja. Viiden vuoden tiedot on taulukossa summattu yhteen. Rikosten selvittämistä, syyttämistä ja tuomioistuinkäsittelyä käsitellään niitä koskevissa jaksoissa yksityiskohtaisesti, minkä vuoksi tässä tarkastellaan eri rikosten käsittelyvaihteita vain lyhyesti ja toisiinsa vertaillen.

Eri rikosten selvitysasteessa on huomattavia eroja (ks. edellä jakso A.3). Joissakin rikoslajeissa rikokset ovat asiallisesti selvitettyjä tullessaan poliisin tietoon. Niissä selvitysaste on lähellä 100 prosenttia. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi liikenne rikokset ja verorikokset. Henkirikoksista-kin kyetään selvittämään suurin osa. Sen sijaan varkausrikoksista suurin osa (noin 80 %) jää selvittämättä ja karsiutuu siten viranomaiskäsittelystä pois jo esitutkintavaiheessa.

Syyttäjälle ilmoitetuista rikoksista syyte nostetaan tai asia käsitellään rangaistusmääräysmenettelyssä 90–100 prosentissa useimmissa rikoslajeissa (ks. myös edellä jakso A.4). Varkausrikoksissakin (RL 28:1–2), joista siis valtaosa jää syyttäjälle ilmoittamatta, syyte nostettiin noin 100 prosentissa niistä tapauksista, joissa poliisi ilmoitti rikoksen syyttäjälle. Pahoinpitelyrikoksista (RL 21:5–6) kolme neljästä poliisin syyttäjälle ilmoittamasta teosta johti syytteeseen ja raiskausrikoksista (RL 20:1–3) vain noin 40 prosenttia. Näissä rikoslajeissa syyttämättä jättäminen on siten suhteellisesti yleisintä, mikä liittyy oikeudellisesti riittävän näytön hankintaa koskeviin ongelmiin.

Tuomioistuimen syyksi lukemat rikokset ja syyttäjän antamat rangaistusmääräykset syytetyistä rikoksista vaihtelevat 70–100 prosentin välillä. Rattijuopumuksesta tuomitaan lähes aina (99 %) rangaistukseen, kun taas raiskausrikoksista tuomion sai 73 prosentissa syytetyistä rikoksista vuosina 2009–2013. Eri rikosten rangaistustiedot on esitetty jäljempänä jaksossa A.7.

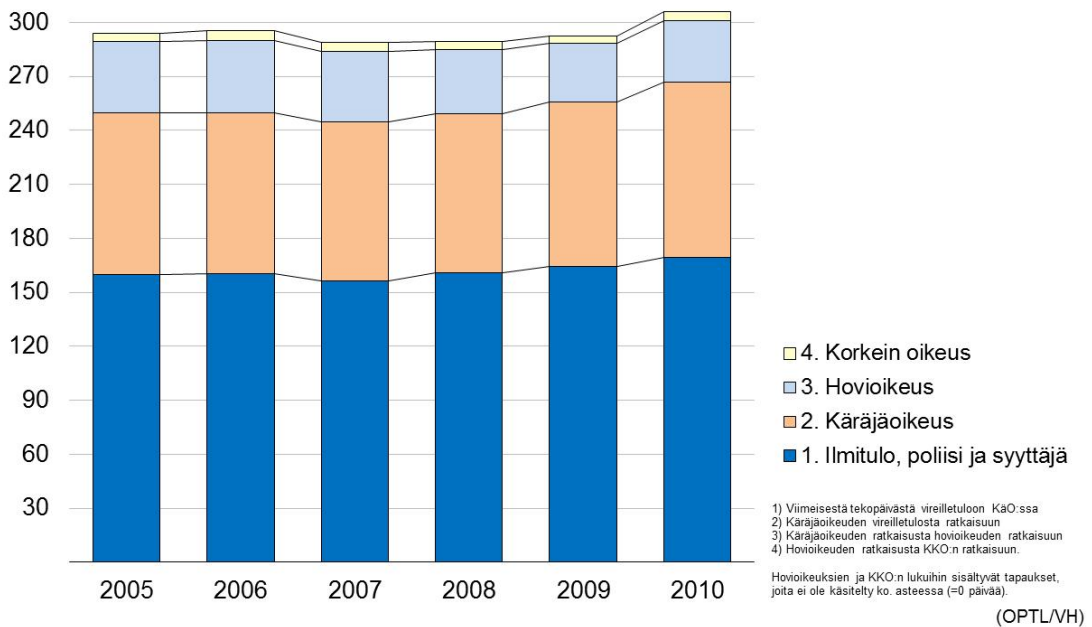
Tuomioistuimen hylkäämien syytteiden osuudet olivat suurimmat raiskausrikoksissa (26 %) ja velallisen rikoksissa (19 %) vuosina 2009–2013. Rattijuopumusrikoksissa (1 %) ja huumausainerikoksissa (3 %) hylättiin puolestaan vähiten syytteitä (ks. liitetaulukko 1).

5.2 Prosessin kesto

Kokonaiskäsittelyaika

Rikosasioiden kokonaiskäsittelyajoista rikoksen tekopäivästä lainvoimaiseen tuomioon ei ole nykyään saatavissa virallisia tilastoja. Tilastokeskus seuraa kattavasti ainoastaan käsittelyaikaa käräjäoikeuksissa. Lisäksi on käytettävissä tietoja hovioikeuksien ja korkeimman oikeuden käsittelyajoista, mutta nämä tilastot eivät sisällä tietoa rikoksen tekopäivästä.

Tässä esitettävä tarkastelu perustuu Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa tehtyihin erillisanalyysihin kokonaiskäsittelyajoista. Kuviossa 7 on kokonaiskäsittelyajan kehitys vuosina 2005–2010.

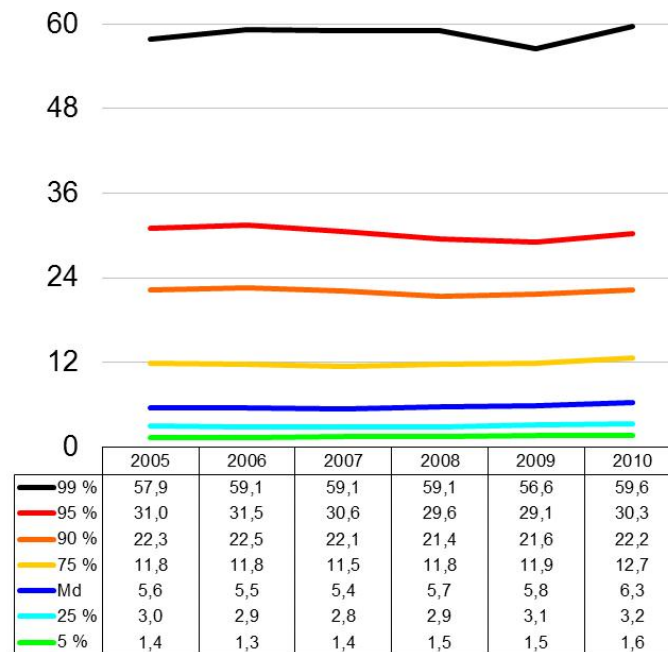

Kuvio 7 Keskimääräinen kokonaiskäsittelyaika rikoksen tekopäivästä lainvoimaiseen tuomioon 2005–2010 (OPTL)

Kokonaiskäsittelyaika rikoksen tekopäivästä lainvoimaiseen tuomioon on keskimäärin noin 10 kuukautta. Mediaanikäsittelyaika on 6 kuukautta, toisin sanoen puolet jutuista käsitellään kuudessa kuukaudessa.

Vaikka suurin osa jutuista saadaan käsiteltyä alle vuodessa, ovat pisimmät käsittelyajat useita vuosia. Kuviossa 8 esitetään käsittelyaikojen jakauma.

Aika viimeisestä tekopäivästä KäO:n/HO:n/KKO:n ratkaisuun [kk]
(päättymisvuoden mukaan, lainvoimaiset ratkaisut)

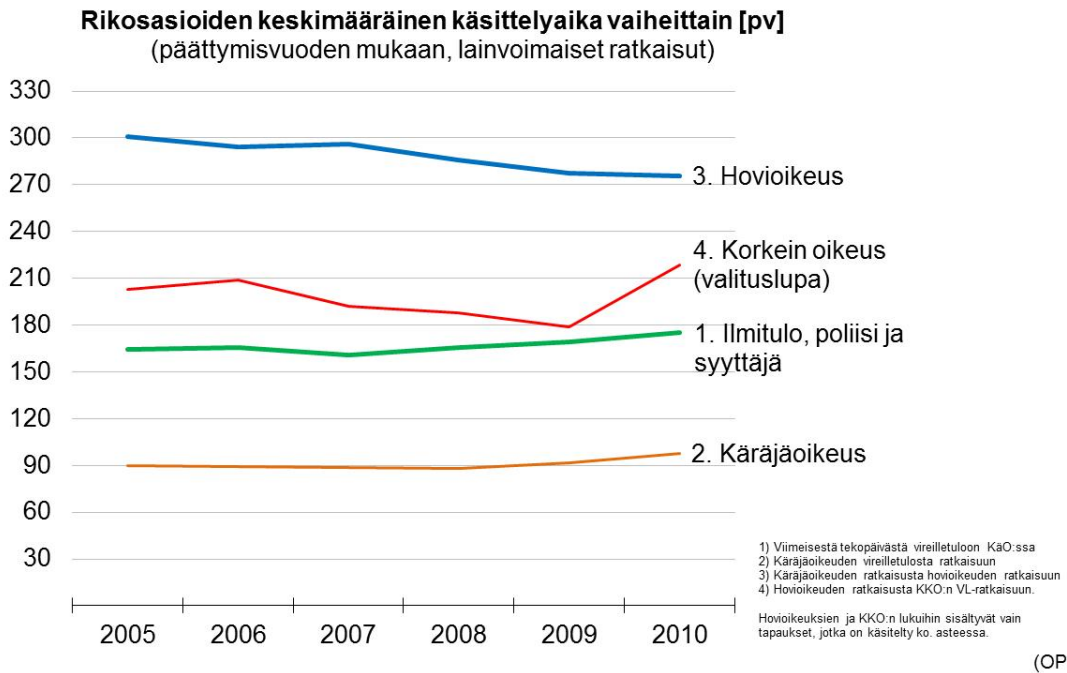

(OPTL/VH)

Kuvio 8 Kokonaiskäsittelyaikojen jakauma rikoksen tekopäivästä lainvoimaiseen tuomioon 2005–2010 (persentiilit; Md=mediaani; OPTL)

Tiedot on esitetty kuviossa ns. persentiileinä. Ne kuvaavat, missä ajassa tietty osuus rikoksista on saatu käsiteltyä. 90 prosentin persentiili on noin 22 kuukautta, jossa ajassa saadaan siis käsiteltyä 90 prosenttia rikosasioista. Vastaavasti lopuissa 10 prosentissa asian käsittely rikosprosessissa kestää yli 22 kuukautta. Pitkäkestoisimmassa prosentissa (99 %:n persentiili; vuosittain n. 600 tapausta) käsittely venyy yli viiden vuoden mittaiseksi (60 kk).

Kuviossa 9 tarkastellaan edelleen käsittelyaikaa vaiheittain.

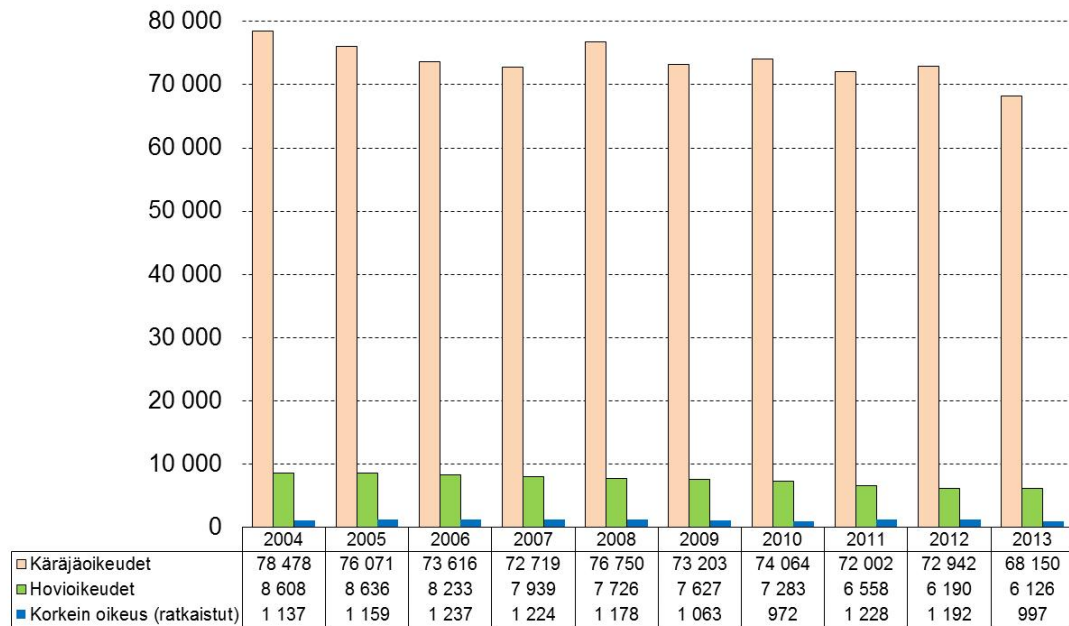

Kuvio 9 Keskimääräinen käsittelyaika vaiheittain 2005–2010 (OPTL)

Suurin vaikutus yksittäisen asian kokonaiskäsittelyaikaan on mahdollisella käsittelyllä ylemmissä oikeusasteissa (hovioikeus ja korkein oikeus). Kaikista rikosasioista ei valiteta, joten hovioikeuksien ja etenkin korkeimman oikeuden vaikutus kaikkien rikosasioiden keskimääräiseen käsittelyaikaan kokonaisuutena (kuvio 9) on melko vähäinen. Niissä tapauksissa, jotka kuitenkin päätyvät käsiteltäväksi hovi- ja/tai korkeimmassa oikeudessa, tämän käsittelyn kestolla on keskeinen merkitys. Hovioikeuskäsittely kestää valitusaikoinen keskimäärin hieman yli 9 kuukautta, korkeimman oikeuden valituslupakäsittely noin 7 kuukautta.

Kokonaiskäsittelyaika on viime vuosina ollut lievässä nousussa. Kun kokonaiskäsittelyaikoja tarkastellaan prosessin vaiheen mukaan, ovat käsittelyajat hovioikeuksia lukuun ottamatta pidentyneet prosessin kaikissa vaiheissa.

Rikosasioiden lukumääräinen kehitys ei selitä käsittelyaikojen muutoksia muutoin kuin hovioikeuksien osalta. Kuviossa 10 esitetään käräjä- ja hovioikeuksiin saapuneiden ja korkeimmassa oikeudessa ratkaistujen rikosoikeudellisten asioiden määrän kehitys.

Kuvio 10 Käräjä- ja hovioikeuksiin saapuneet asiat ja korkeimmassa oikeudessa ratkaistut asiat 2004–2013 (Tilastokeskus)

Hovioikeuksien juttumäärä on laskenut noin neljänneksen ja käräjäoikeuksiin saapuneiden asioiden määrä noin kymmenyksen viimeksi kuluneen 10 vuoden aikana. Korkeimman oikeuden ratkaisujen määrässä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Käsittelyaikojen kehitys

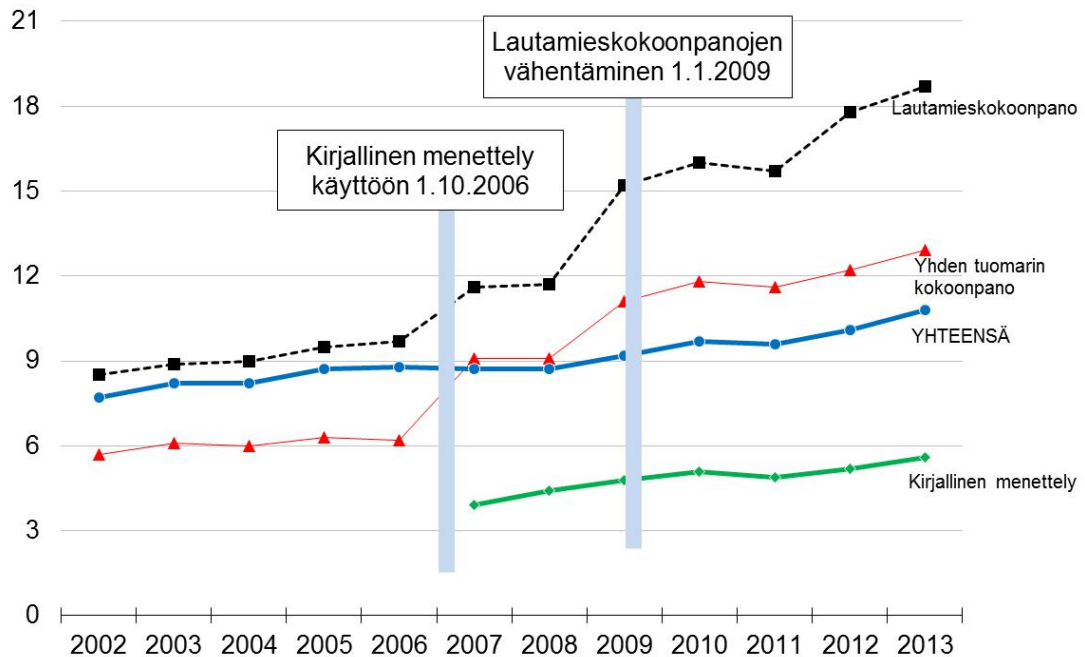
Yleisten tuomioistuinten toimintaa on 2000-luvulla pyritty tehostamaan useilla oikeudenkäyntimenettelyjä koskevilla uudistuksilla.

Esimerkiksi käräjäoikeuksissa otettiin 1.10.2006 käyttöön kirjallinen menettely rikosasioissa (ROL 5 a luku). Menettelyssä voidaan käsitellä vastaajan tunnustamia rikoksia, josta on säädetty rangaistukseksi enintään kaksi vuotta vankeutta. Menettelyn edellytyksenä on vastaajan suostumus, ja siinä voidaan tuomita enintään 9 kuukauden vankeusrangaistus. Uudistuksen tavoitteena oli muun muassa vähentää käräjäoikeuksien työmäärää ja siten nopeuttaa kaikkien asioiden käsittelyaikoja ja parantaa käsittelyn laatua (HE 271/2004 vp.). Peruuntuneita pääkäsittelyjä on pyritty vähentämään lisäämällä mahdollisuuksia kuulla todistajia vastaajan poissaolosta huolimatta (HE 271/2004 vp.). Lisäksi prosessia on pyritty tehostamaan vähentämällä lautamieskokoonpanossa ratkaistavia asioita ja siirtämällä asioita käsiteltäväksi yhden tuomarin kokoonpanossa (HE 85/2008 vp.).

Lukuisista uudistuksista ja lisäresursoinnista huolimatta käsittelyajat eivät kokonaisuutena kuitenkaan ole lyhentyneet.

Seuraavat tiedot perustuvat Tilastokeskuksen tilastoon käräjäoikeuksien käsittelyajoista. Niistä puuttuvat siten tiedot käsittelystä hovi- ja korkeimmassa oikeudessa.

Kuviossa 11 esitetään käsittelyaikojen kehitys rikoksen tekopäivästä käräjäoikeuden tuomioon, toisin sanoen ensimmäiseen tuomioistuimen antamaan ratkaisuun.

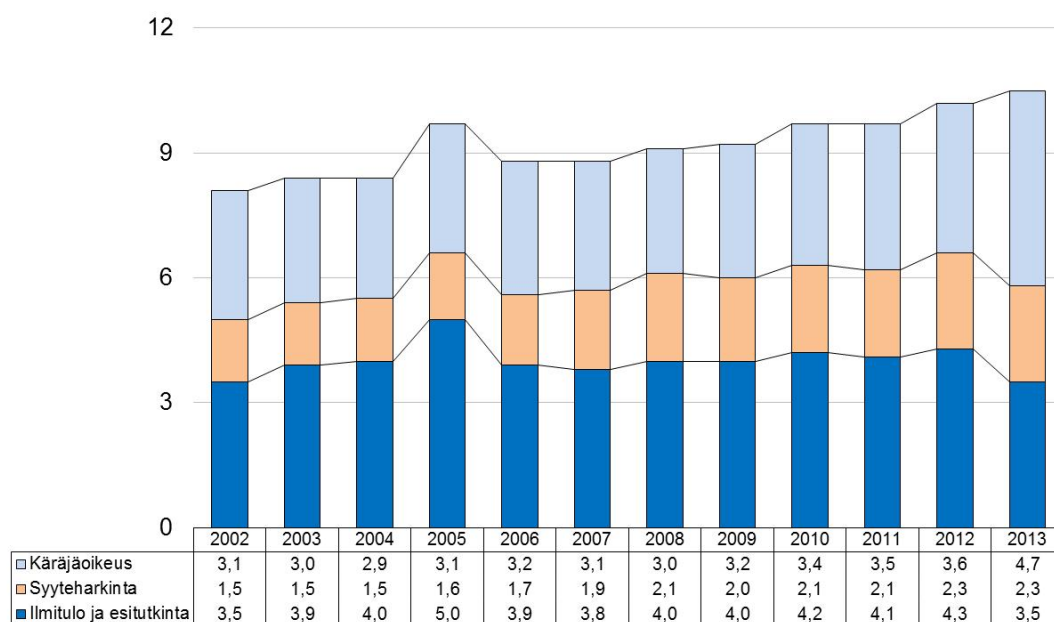

Kuvio 11 Käsittelyajat käräjäoikeuksissa kokoonpanon/prosessin lajin mukaan 2002–2013 (Tilastokeskus)

Aika rikoksen tekopäivästä käräjäoikeuden ratkaisuun on vuodesta 2002 lähtien pidentynyt 7,7 kuukaudesta noin 10,8 kuukauteen.

Vuoden 2006 uudistus siirsi lievimmät ja yksinkertaisimmat rikokset kirjalliseen menettelyyn. Törkeämmät ja monimutkaisemmat asiat jäivät ratkaistavaksi yhden tuomarin kokoonpanossa tai lautamieskokoonpanossa, mikä selittää näiden käsittelyaikojen pitenemistä. Keskimääräinen käsittelyaika ei kuitenkaan merkittävästi lyhentynyt.

Vuodesta 2009 lähtien käräjäoikeus on voinut ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa asioita, jotka koskevat virkamiehen väkivaltaista vastustamista ja eräitä törkeitä omaisuusrikoksia. Lautamieskokoonpanolle jäivät vain kaikista törkeimmät rikokset. Myöskään tämä muutos ei näy keskimääräistä käsittelyaikaa kuvaavassa tilastossa.

Kuvio 12 Käsittelyajat vaiheittain rikoksen tekopäivästä käräjäoikeuden tuomioon 2002–2013 (Tilastokeskus)

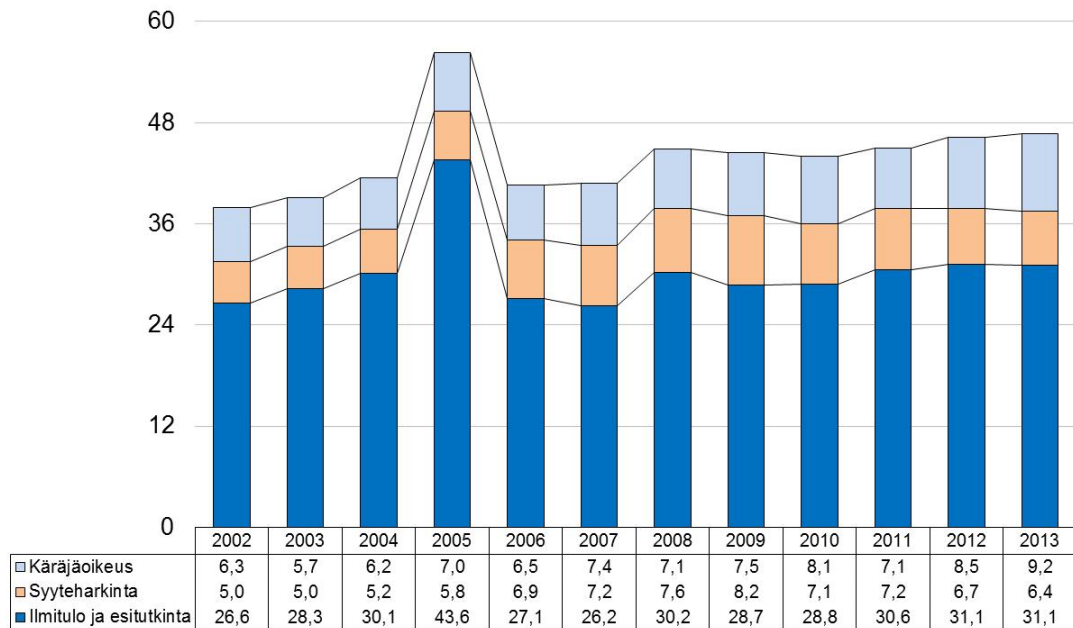
Käsittelyajat ovat kasvaneet jokaisessa hovioikeutta edeltävässä vaiheessa (kuvio 12). Rikosten ilmituloon ja esitutkintaan käytetty aika on pidentynyt 3,5 kuukaudesta yli neljään kuukauteen, syyteharkinta 1,5 kuukaudesta hieman yli kahteen kuukauteen ja oikeudenkäynti käräjäoikeudessa kolmesta kuukaudesta 3,5 kuukauteen.

Rikoslajikohtaiset käsittelyajat

Rikosten käsittelyajat eivät jakaudu eri rikosten kesken tasaisesti. Liitetaulukossa 2 esitetään tietoja eräiden yleisten ja törkeiden rikosten käsittelyajoista tekopäivästä käräjäoikeuden tuomioon.

Pisimmät kokonaiskäsittelyajat ovat törkeissä talousrikoksissa ja seksuaalirikoksissa. Esimerkiksi törkeästä veropetoksesta kuluu käräjäoikeuden tuomioon keskimäärin yli 4 vuotta, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä saadaan käräjäoikeuden tuomio keskimäärin 2,5 vuoden kuluttua.

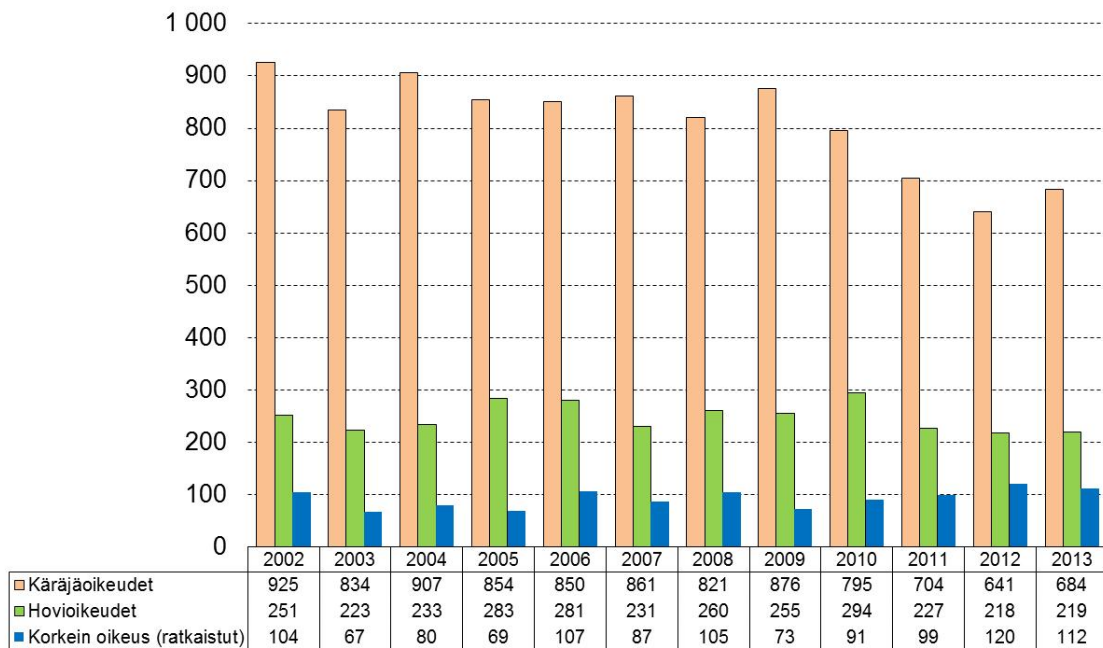

Kuvio 13 Käsittelyajan jakauma eräissä talousrikoksissa (törkeä veropetos, kirjanpitorikokset, velallisen rikokset ja muut elinkeinorikokset RL 30:1–8, 10a) 2002–2013

Suurin osa talousrikosten kokonaiskäsittelyajasta muodostuu rikosten ilmitulosta ja selvittämisestä (esitutkinta). Talousrikoksissa keskimääräinen aika rikoksesta käräjäoikeuden tuomioon on 2000-luvulla vaihdellut puolestatoista vuodesta kolmeen vuoteen. Pitkät esitutkinta-ajat vuonna 2005 liittyvät poliisin talousrikostutkinnan ruuhkautumiseen vuosituhaten vaihteessa. Ruuhkia saatiin purettua vuoden 2004 aikana, ja käräjäoikeuksiin siirtyi paljon pitkään tutkinnassa olleita talousrikosasioita.

Syyteharkintaan kulunut aika on pidentynyt viidestä kuukaudesta seitsemään. Käsittelyaika käräjäoikeudessa on kasvanut noin kuudesta kuukaudesta kahdeksaan kuukauteen.

Talousrikosten lukumäärän muutokset eivät ainakaan suoraan selitä käsittelyaikojen pitenemistä. Kuviossa 14 esitetään käräjä- ja hovioikeuksiin saapuneiden sekä korkeimmassa oikeudessa ratkaistujen eräiden talousrikosten määrän kehitys.

Kuvio 14 Käräjä- ja hovioikeuksiin saapuneet ja korkeimmassa oikeudessa ratkaistut eräät talousrikosasiat (veropetokset kirjanpitorikokset, velallisen rikokset ja muut elinkeinorikokset RL 30:1–8, 10a) 2002–2013

Tuomioistuimiin saapuneiden talousrikosasioiden määrä on 2000-luvulla pysynyt jokseenkin vakiona ja 2010-luvulla kääntynyt laskuun.

Talousrikostutkinnan keston on kiinnitetty erityistä huomiota myös lukuisissa tutkimuksissa. Korkein oikeus on selvittänyt rikosprosessin kestoa rikosilmoitusten tekemisestä korkeimman oikeuden antamaan tuomioon (Hakamies & Johansson, 2009). Myös Poliisiammattikorkeakoulu on tutkinut talousrikosten käsittelemiseen liittyviä kysymyksiä rikosprosessissa (Hakamo ym., 2009).

Selvitysten mukaan talousrikokset ovat usein laajoja, ja samaan juttukokonaisuuteen voi liittyä useita vastaajia ja lukuisia muita rikoksia. Mitä laiveampi juttukokonaisuus on ollut, sen pidempi aika sen käsittelemiseen on kulunut. Poliisi onkin tehostanut esitutkinnan keston seuraamista talousrikoksissa. Myös Valtakunnansyyttäjänvirasto on kehittänyt tietojärjestelmiä, joiden perusteella voidaan valvoa reaaliajassa syyteharkintaan käytettävää aikaa kaikissa syyttäjien käsittelemissä rikosasioissa.

Seksuaalirikoksissa rikosprosessin pitkä kesto on erityisesti rikoksen uhria kuormittava tekijä (ks. esim. Kainulainen, 2004a). Seksuaalirikosten esitutkinnan pitkän keston syyksi on esitetty muun muassa viranomaisyhteistyön puutetta erityisesti poliisin ja syyttäjien välillä (Humppi & Ello-nen, 2010).

Pitkäkestoisimmat käsittelyajat

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä oikeudenkäynnin keston kohtuullisuutta arvioidaan tapauskohtaisesti. Pääsääntöisesti yli 4 vuotta kestäneet prosessit johtavat usein ihmisoikeusloukkaukseen. Joutuisuusvaatimusta ei yleensä loukata, jos käsittely kestää noin vuoden kutakin prosessivaihetta kohden (esitutkinta, syyteharkinta, alioikeuskäsittely, hovioikeuskäsittely, käsittely korkeimmassa oikeudessa).

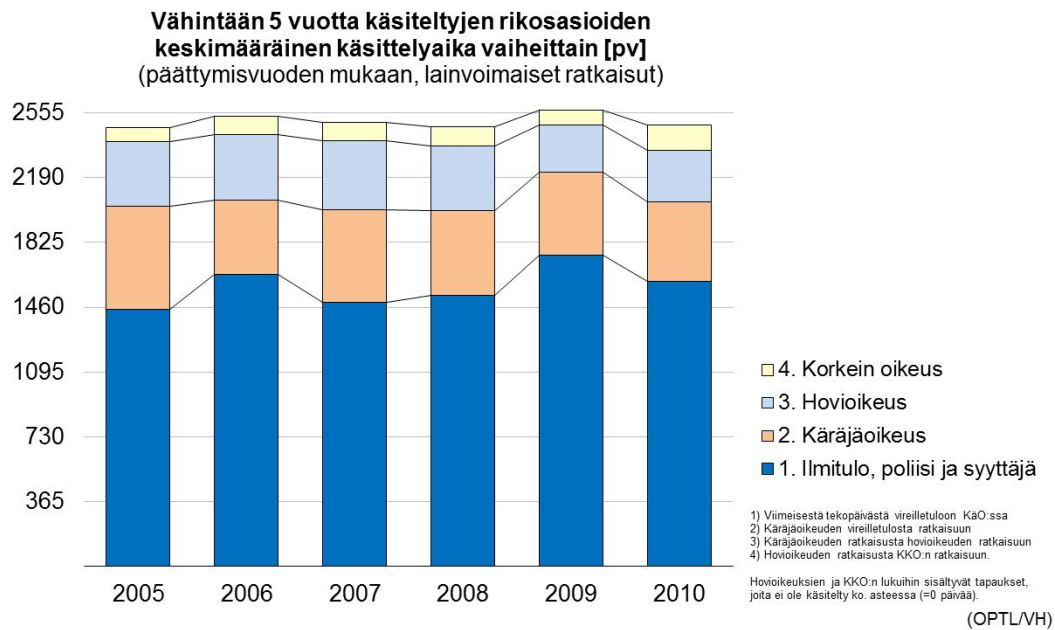
Seuraavassa tarkastellaan lähemmin rikoksia, joiden kokonaiskäsittelyaika on vähintään viisi vuotta. On huomattava, että arvioidessaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin mukaista kohtuullista käsittelyaikaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin laskee käsittelyajan siitä hetkestä, kun vastaja on tullut viranomaisten toimesta tietoiseksi häneen kohdistetusta rikos epäilystä (esimerkiksi ensimmäisessä kuulustelussa tai käytettäessä pakkokeinoja). Seuraavat tilastot on sitä vastoin laskettu syyksi luetusta tekopäivästä lähtien.

Taulukko 1 Vähintään 5 vuotta käsiteltyjen rikosten lukumäärä 2005–2010 (lainvoimaisen ratkaisuvuoden mukaan, OPTL)

2005	2006	2007	2008	2009	2010
587	620	623	628	538	597

Vuosittain noin 600 rikoksen käsittelyaika ylittää viiden vuoden rajan (taulukko 1). Rikosten lukumäärässä on jonkin verran vuotuista vaihtelua. Esimerkiksi vuonna 2009 annettiin lainvoimainen tuomio yhteensä 538 rikoksesta, joiden kokonaiskäsittelyaika ylitti viisi vuotta. Vuotta aikaisemmin vastaava luku oli 628, seuraavana vuonna jälleen 597. Suurin osa pitkään käsitellyistä rikoksista on talousrikoksia ja törkeitä omaisuusrikoksia (muun muassa petos-, kavallus- ja kätkemisrikoksia).

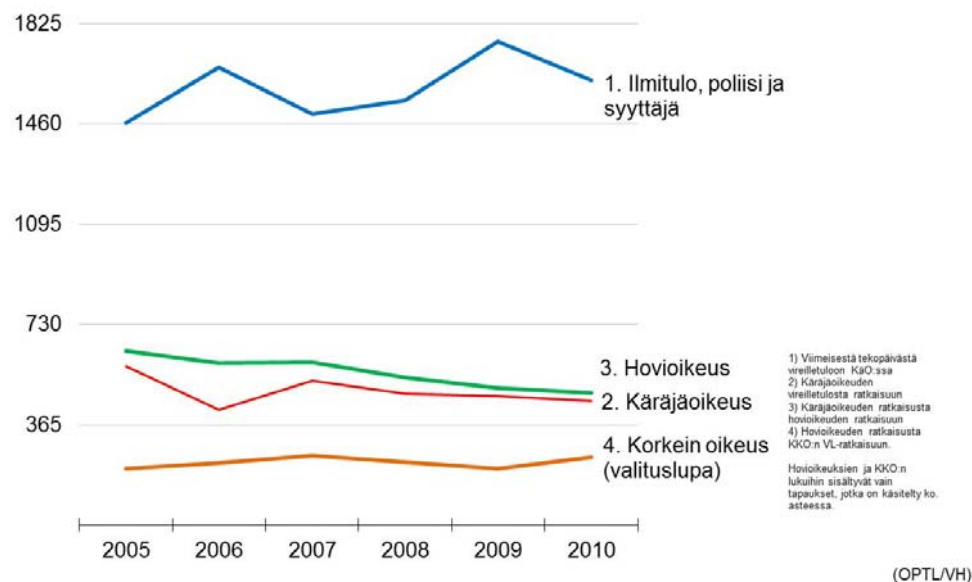
Kuviossa 15 esitetään pitkien käsittelyaikojen muodostuminen prosessin vaiheen mukaan.

Kuvio 15 Vähintään 5 vuotta käsiteltyjen rikosten kokonaiskäsittelyaika vaiheittain rikoksen tekopäivästä lainvoimaiseen tuomioon 2005–2010 (OPTL)

Suurin osa kokonaiskäsittelyajasta kuluu ennen käsittelyä käräjäoikeudessa: rikoksen ilmitulossa, esitutkinnassa ja syyteharkinnassa. Tuomioistuinten mahdollisuudet lyhentää pitkiä käsittelyaikoja ovat siten rajalliset.

Kuviossa 16 esitetään vaiheittaisten käsittelyaikojen kehitys vuosina 2005–2010.

Kuvio 16 Vähintään 5 vuotta käsiteltyjen rikosasioiden keskimääräinen käsittelyaika vaiheittain 2005–2010 (OPTL)

Käräjä- ja hovioikeudet ovat onnistuneet jonkin verran lyhentämään käsittelyaikoja, rikoksen selvittämiseen kulunut aika on puolestaan hiukan pidentynyt.

6 Rangaistuskäytännön yleiskuvaus

Jaksossa annetaan yleiskuva tuomioistuinten rikosasioissa antamista ratkaisuista sekä eri rangaistuslajien käytöstä. Seuraava jakso sisältää tarkemmat rangaistuskäytäntötiedot eri rikoksissa.

Rikosasioissa annetut ratkaisut

Taulukosta 1 käy selville alioikeuksissa syytettyjen ja eri rangaistuksiin tuomittujen määrä vuosina 2004–2013.

Vuonna 2013 yleisissä alioikeuksissa syytettiin rikoksesta yhteensä 61 303 henkilöä. Näistä todettiin syyliseksi 57 096 (93,1 %) ja tuomittiin rangaistukseen 56 502 (92,2 %). Vuonna 2013 rangaistukseen tuomituista tai rangaistusmääräyksen saaneista oli ulkomaalaisia 13,9 prosenttia (28 771). Syytettyjen ja tuomittujen määrät ovat kääntyneet laskuun viimeisten vuosien aikana.

Oikeudenkäynnissä tuomituille vuonna 2013 määrätystä rangaistuksista valtaosa (59,7 %) oli sakkorangaistuksia. Ehdottoman vankeusrangaistuksen (vankilarangaistus) sai 9,4 prosenttia (5 312 henkilöä) tuomituista ja ehdollisen vankeusrangaistuksen 23,9 prosenttia (13 813) tuomituista. Yhdyskuntapalvelun osuus oli 3,7 prosenttia (2 100 tapausta). Uutena seuraamuksena 1.11.2011 käyttöön otettuun valvontarangaistukseen tuomittiin ehdottoman vankeuden sijasta yhteensä 204 henkilöä.

Ehdoton valtaosa seuraamuksista määrätään summaarisessa menettelyssä. Rangaistusmääräykset ja rikesakot kattavat 88 prosenttia kaikista seuraamuksista. Yhdessä tuomioistuinsakkojen kanssa varallisuuteen kohdistuvat rangaistukset kattavat 95 prosenttia kaikista rangaistuksista. Tuomittujen rikesakkojen määrä on noussut lähes kolminkertaiseksi viimeisen 10 vuoden aikana.

Taulukko 1 Seuraamustilasto 2004–2013 (alioikeudet)

	2004	2006	2008	2010	2012	2013
A. Oikeudenkäynnissä syytetyt	75343	70716	70748	67076	66246	61303
B. Näistä syylliseksi havaittu	70776	66137	66234	62789	61691	57096
C. Näistä rangaistukseen tuomittu						
- kaikki	69765	65277	65496	62132	61030	56502
- ehdoton vankeus	8530 ¹	7662 ¹	6888 ¹	6296 ¹	5698 ¹	5312 ¹
- ehdollinen vankeus	16165	15513	15998	15098	14582	13813
- näissä oheissakko	9320	8765	9038	7553	7070	6273
- näissä yhdyskuntapalvelu ²	113	141	190	176	178	224
- näissä nuorten valvonta koeaikana ³	1232	1001	849	793	902	755
- sakko	39420	36813	37615	36120	36463	33745
- yhdyskuntapalvelu	3621	3294	3222	2676	2387	2100
- valvontarangaistus	..	..	..	..	166	204
- nuorisorangaistus	31	35	12	21	10	9
- tuomitsematta jätetty ⁴	1011	860	738	657	661	595
- uhkasakko	1669	1616	1459	1556	1488	1151
D. Syyte hylätty tai asia jätetty sillensä						
- syyte hylätty	3557	3630	3550	3141	3345	3335
- asia rauennut/jätetty sillensä	1010	949	964	1146	1210	871
E. Aikaisemmat rangaistukset						
- ehdollinen täytäntöön	758	818	725	564	587	585
- ehdonalainen vapaus						
- menetetty	1605	1187	606 ⁵	465 ⁵	376 ⁵	333 ⁵
- ei menetetty	742	554	137 ⁵	117 ⁵	77 ⁵	60 ⁵
F. Summaarinen menettely						
- rangaistusmääräyssakot	232613	229731	255037	210906	191483	179184
- rikesakot	109634	108446	201742	291283	269661	254131
G. Syyksilukevat tuomiot						
+ rangaistusmääräykset						
+ rikesakot	413023	404071	522275	564523	522174	489817

Lähde: Tilastokeskus

¹ Pois lukien yhdyskuntapalvelurangaistukset. Vuodesta 2003 alkaen ehdollisiin ja ehdottomiin vankeusrangaistuksiin eivät enää sisälly tapaukset, joissa aikaisempi rangaistus on katsottu RL 7:6:n perusteella rikoksen riittäväksi seuraamukseksi (ns. kuittaustilanteet). Näitä on vuosittain noin 300–400.

² Yhdyskuntapalvelu ehdollisen rangaistuksen tehosteena astui voimaan vuonna 2001.

³ Alle 21-vuotiaiden nuorten valvonnasta ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteena on tilastotietoja vuodesta 2004 alkaen.

⁴ Luku sisältää sekä seuraamusluontoiset että muulla perusteella tuomitsematta jätetyt.

⁵ Ehdonlaiseen vapauden jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva uusi laki tuli voimaan 1.10.2006. Sen mukaan jäännösrangaistus voidaan määrätä täytäntöön pantavaksi koeaikana tehdyn uuden rikoksen vuoksi joko kokonaan tai osittain. Jäännösrangaistus määrättiin täytäntöön pantavaksi kokonaan 238 kertaa ja osittain 95 kertaa vuonna 2013 (yhteensä 333 kertaa). Tuomioistuimien voi jättää jäännösrangaistuksen myös täytäntöön panematta laissa mainituilla perusteilla. Näin tehtiin 77 kertaa vuonna 2013.

Rangaistuslajien osuuksien kehitys vuosina 1990–2013 ilmenee kuviosta 1 ja taulukosta 2.

Tuomittujen rangaistusten lukumäärä aleni vuosina 1990–1996 viidenneksellä. Tuon muutoksen kuluessa rangaistuslajien suhteelliset osuudet pysyivät kutakuinkin samoina. Vuosina 1996–1999 tuomittujen lukumäärät pysyivät jokseenkin ennallaan. Vuonna 2000 nousua oli 9 prosenttia. Yh-

dyskuntapalvelun kasvu näkyi ehdottomien vankeusrangaistusten osuuden laskuna vuosina 1992–1996. Sitten yhdyskuntapalvelun käyttö tasaantui, ja vuonna 1999 tapauksia tilastoitiin jo 8 prosenttia (299) vähemmän kuin edellisvuonna. Vuonna 2000 laskua oli edelleen 7 prosenttia. Vuoden 2001–2002 lukumäärät ovat pysyneet suurin piirtein samalla tasolla. Vuonna 2004 tapausmäärät kasvoivat, mutta rangaistuksen suhteellinen käyttöosuus säilyi jokseenkin ennallaan ja vuosina 2005–2013 sekä käyttömäärä että suhteellinen käyttöosuus vähenivät aikaisempiin vuosiin verrattuna (ks. taulukko 2).

Ehdottomaan vankeuteen tuomittujen määrä kasvoi vuodesta 1997 alkaen vuoteen 2004 saakka. Sen jälkeen määrä on kuitenkin vähentynyt 38 prosenttia vuonna 2013 vuoden 2004 huippumäärästä. Täytäntöön pantavaksi määrättyjen ehdollisten rangaistusten määrä on voimakkaasti kasvanut vuoteen 2005 saakka, minkä jälkeen määrä on taas alkanut vähentyä (267 vuonna 1997; 870 vuonna 2005 ja 585 vuonna 2013).

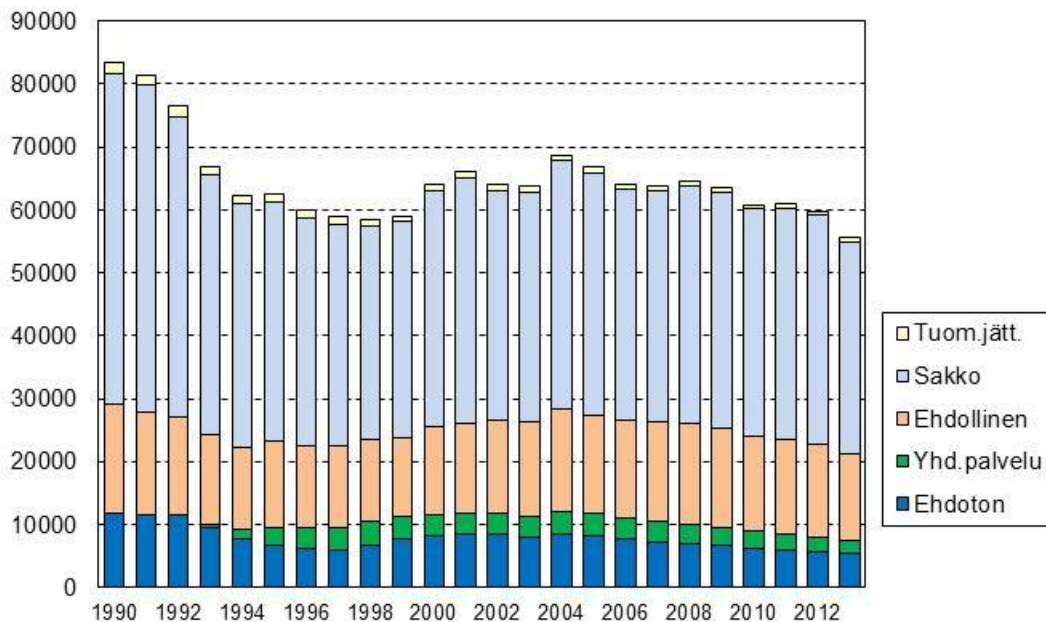
Taulukko 2 Rangaistuslajit 1990–2013

Vuosi	Tuom.jätt. ¹		Sakko		Ehdollinen		Yhd.palvelu		Ehdoton		Kaikki ²	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1990	1 909	2,3	52 537	62,9	17 427	20,9	..	0,0	11 657	14,0	83 530	100
1991	1 667	2,0	51 948	63,8	16 311	20,0	..	0,0	11 533	14,2	81 459	100
1992	1 789	2,3	47 473	62,1	15 637	20,5	..	0,0	11 538	15,1	76 437	100
1993	1 427	2,1	41 161	61,5	14 249	21,3	563	0,8	9 563	14,3	66 963	100
1994	1 398	2,2	38 856	62,3	12 933	20,7	1 487	2,4	7 699	12,3	62 373	100
1995	1 425	2,3	38 020	60,7	13 624	21,8	2 803	4,5	6 754	10,8	62 626	100
1996	1 266	2,1	36 323	60,5	13 039	21,7	3 277	5,5	6 101	10,2	60 006	100
1997	1 336	2,3	35 109	59,6	12 946	22,0	3 533	6,0	5 967	10,1	58 891	100
1998	967	1,7	33 889	58,0	12 943	22,2	3 957	6,8	6 642	11,4	58 398	100
1999	928	1,8	34 213	58,0	12 543	21,3	3 658	6,2	7 666	13,0	59 008	100
2000	1 104	1,7	37 504	58,5	13 973	21,8	3 413	5,3	8 147	12,7	64 141	100
2001	1 142	1,7	38 948	58,9	14 342	21,7	3 388	5,1	8 352	12,6	66 172	100
2002	1 011	1,6	36 573	57,0	14 770	23,0	3 313	5,2	8 484	13,2	64 151	100
2003	931	1,5	36 460	57,2	15 074	23,6	3 297	5,2	8 000	12,5	63 762	100
2004	1 011	1,5	39 420	57,3	16 165	23,5	3 621	5,3	8 530	12,4	68 747	100
2005	1 026	1,5	38 290	56,7	15 757	23,3	3 370	5,0	8 313	12,3	67 557	100
2006	860	1,3	36 813	56,4	15 513	23,7	3 310	5,0	7 662	11,7	65 277	100
2007	764	1,2	36 696	56,6	15 956	24,6	3 312	5,1	7 102	11,0	64 861	100
2008	738	1,1	37 615	57,4	15 998	24,4	3 222	4,9	6 888	10,7	65 496	100
2009	767	1,2	37 477	58,1	15 594	24,2	2 921	4,5	6 670	10,3	64 485	100
2010	657	1,1	36 120	58,1	15 098	24,3	2 676	4,3	6 296	10,1	62 132	100
2011	702	1,1	36 645	58,9	15 075	24,2	2 496	4,0	6 023	9,7	62 188	100
2012	661	1,1	36 463	59,7	14 582	23,9	2 387	3,9	5 698	9,3	61 030	100
2013	595	1,1	33 745	59,7	13 813	24,4	2 100	3,7	5 312	9,4	56 502	100

Lähde: Tilastokeskus

¹ Luku sisältää sekä seuraamusluontoiset että muulla perusteella tuomitsematta jätetyt.

² Yhteismäärä sisältää myös tuomittuja uhkasakkoja, muita rangaistuksia (esim. nuorisorangaistus) sekä tuomioita, joissa aikaisempi vankeusrangaistus on katsottu riittäväksi seuraamukseksi.

Kuvio 1 Rangaistuslajit 1990–2013

Ehdoton ja ehdollinen vankeus

Vankeusrangaistusten pituus. Kaikkien vankeusrangaistusten keskipituus vuonna 2013 oli 5,6 kuukautta (5,6 kk vuonna 2012). Ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituus oli 8,9 kuukautta ja ehdollisten 3,9 kuukautta. Niiden ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituus, joita ei muunnettu yhdyskuntapalveluksi tai valvontarangaistukseksi, oli 11,5 kuukautta (11,6 kk vuonna 2012). Yhdyskuntapalveluksi muunnettujen vankeusrangaistusten keskipituus oli 3,3 kuukautta ja valvontarangaistukseksi muunnettujen 3,2 kuukautta. Yhdyskuntapalvelurangaistusten keskimääräinen tuntimäärä oli 95 tuntia. Koska jälkimmäisistä on jo suoritettu RL 6:13:n mukainen vähennys, on ilmeistä, että lain esitöissä suositettua muuntosuhdetta noudatetaan jokseenkin tarkalleen. Taulukossa 3 on vastaavat tiedot myös ns. yhden rikoksen tuomioista.¹ Mukana ovat kaikki tuomitut, myös tapaukset, joissa rangaistusta on kohtuullistettu rikoslain 7 luvun 6 §:n nojalla (Rikollisuustilanne 1999 raportin vastaavan taulukon tapauksista oli jätetty pois RL 7:6:n nojalla tuomitut, ks. Rikollisuustilanne 1999, 170 ja jäljempänä jakso 7).

¹ Rikollisuustilanne 1997 raportissa on selvitetty erikseen, kuinka monta rikosta eri rangaistuslajeja koskeviin tuomioihin sisältyy ja mikä vaikutus rikosten lukumäärän kasvulla on ollut keskirangaistuksiin (ks. Rikollisuustilanne 1997, 167–169).

Taulukko 3 Vankeusrangaistusten keskipituus 2013

	Tuomiossa yksi rikos, kk	Tuomiossa yksi tai useampi rikos, kk
Ehdoton vankeus	9,2	8,9
- vankilarangaistukset	13,3	11,5
- muunnettu ykp:ksi	3,0	3,3
- ykp-tunnit	85 h	95 h
Ehdollinen vankeus	3,5	3,9
Kaikki	4,8	5,6

Lähde: Tilastokeskus

44 prosenttia tuomituista rangaistuksista oli pituudeltaan 30–90 päivää vuonna 2013. Yli kahden vuoden mittaisia rangaistuksia oli 8 prosenttia kaikista ehdottomista vankeusrangaistuksista.

Tuomittujen ehdottomien vankeusrangaistusten pituus rangaistusluokittain ilmenee taulukosta 4 (lukumäärät) sekä kuviosta 2 (suhteelliset osuudet). Mukana ovat kaikki vankeusrangaistukset (myös yhtenäisrangaistukset).

Taulukko 4 Tuomittujen ehdottomien vankeusrangaistusten pituus vuosina 1990–2013

Vuosi	2 vuotta tai alle	Yli 2 vuotta– alle 4 vuotta	4 vuotta– alle 8 vuotta	8 vuotta–yli	Elinkautinen	Kaikki
1990	11 149	335	119	50	4	11 657
1991	10 980	354	124	72	3	11 533
1992	10 937	355	160	82	4	11 538
1993	9 516	365	165	68	12	10 126
1994	8 557	368	158	95	8	9 186
1995	8 959	365	159	68	6	9 557
1996	8 764	363	156	79	16	9 378
1997	8 936	338	145	77	5	9 501
1998	10 176	281	96	51	5	10 609
1999	10 780	326	133	78	7	11 324
2000	11 003	334	143	73	7	11 560
2001	11 042	394	208	77	19	11 740
2002	10 826	345	170	74	18	11 433
2003	10 628	413	150	76	15	11 282
2004	11 501	396	152	74	14	12 137
2005	10 989	413	154	99	28	11 683
2006	10 320	412	136	75	13	10 956
2007	9 757	439	147	71	9	10 423
2008	9 406	431	156	101	16	10 110
2009	8 830	484	197	67	13	9 591
2010	8 285	447	156	59	25	8 972
2011	7 736	481	198	81	23	8 519
2012	7 267	566	171	62	19	8 085
2013	6 834	381	125	53	19	7 412

Laskettu Tilastokeskuksen tiedoista.

Pitkien vankeusrangaistusten määrä oli alimmillaan vuonna 1998 (433 tuomittua). Vuonna 2005 tuomittiin 694 pitkää vankeusrangaistusta eli 60 % enemmän kuin vuonna 1998. Sen jälkeen vähintään kahden vuoden pituisten vankeustuomioiden määrä parina vuotena jonkin verran laski (666 tuomittua

vuonna 2007), mutta nousi uudestaan vuosina 2008–2009 (704 tuomittua vuonna 2008 ja 761 vuonna 2009). Vuonna 2010 määrä laski 687 tuomit-
tuun. Vuonna 2012 yli 2 vuoden pituisia tuomioita oli 818, mikä on suurin
näin pitkiin rangaistuksiin tuomittujen määrä viimeisen 20 vuoden aikana.
Vuonna 2013 määrä oli selvästi vähäisempi eli 578 tuomittua.

Taulukkoon 5 on merkitty ehdottomien vankeusrangaistusten keskiarvot
vuosina 2004–2013 ja tuomittujen rangaistusten lukumäärät. Näiden pohjalta
on laskettu myös vuosittain tuomittujen laskennallisten vankilavuosien mää-
rä. Tiedot ilmoitetaan ainoastaan vankilaan johtaneista vankeusrangaistuk-
sista (pois lukien yhdyskuntapalvelut).¹ Viimeiseen sarakkeeseen on merkit-
ty prosentuaalinen muutos vuosina 2004–2013.

Taulukko 5 Ehdottomien vankeusrangaistusten (vankilarangaistusten) keskipituus ja
tuomitut vankilavuodet 2004–2013*

	2004	2006	2008	2010	2012	2013	Muutos-% 2004–2013
Keskiarvo kk	8,1	8,6	10,1	9,8	11,6	11,5	+42 %
Käyttöosuus %	12,5	11,7	10,5	10,0	9,0	9,0	–28 %
Tuomioita	8 503	7 649	6 872	6 272	5 513	5 089	–40 %
Vankilavuosia	5 645	6 077	5 505	5 548	5 329	4 877	–14 %

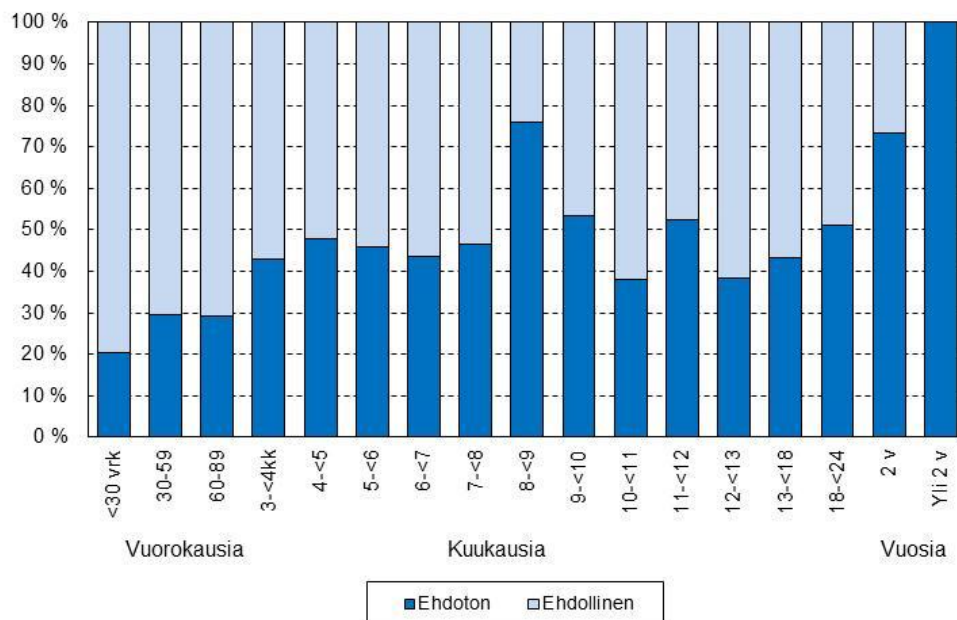
* Mukana myös RL 7:6:n nojalla kohtuullistetut. Elinkautisvangit on jätetty laskelmasta pois.

Vuonna 2004 vankilatuomioita annettiin noin 8 500 ja vuonna 2013 noin
5 100 eli yli kolmanneksen vähemmän. Vuonna 2004 12,5 prosenttia pääri-
kostuomioista oli vankilatuomioita; vuonna 2013 osuus oli 9,0 prosenttia.
Vuonna 2004 tuomioiden keskipituus oli 8,1 kuukautta ja vuonna 2013 11,5
kuukautta. Vastaavasti vankilan käyttöosuus laski 28 %. Muutokset selittävät
osaksi toisiaan. Käyttöosuuden laskiessa, keskipituus yleensä kasvaa, ja kään-
tään (koska vankeuden piiristä poistuvat ensimmäisenä lyhyet rangaistukset,
ja sama pätee vankeuden käytön laajentuessa). Kolmas tapa mitata vankilan
käyttöalaa on laskea keskirangaistusten ja tuomittujen tapausten lukumäärien
pohjalta vuosittain tuomittujen vankilavuosien kokonaismäärä. Se ottaa huo-
mioon niin tuomittujen tapausten lukumäärien kuin keskirangaistustenkin
vaihtelut. Lukumäärien ja keskirangaistusten yhteisvaikutuksena vuonna 2013
tuomittiin 14 prosenttia vähemmän vankeusvuosia kuin vuonna 2004.

Ehdollisesta rangaistuksesta. Vankeus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei
rikoksen vakavuus, tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edel-
lytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Lisäksi edellytyksenä on, ettei
tuomion pituus ylitä kahta vuotta. Käytännössä tärkeimmät lajivalintaperus-
teet ovat uusiminen ja teon törkeys. Rangaistuksen ehdollisuuden sekä ran-
gaistusajan pituuden välistä yhteyttä tarkastellessa havaitsee, kuinka rangais-

¹ Todellisia vankilavuosia laskettaessa olisi lisäksi otettava huomioon ehdonalaista vapautu-
mista koskevat säännöt. Seikalla ei kuitenkaan ole vaikutusta muutosprosesseja laskettaessa.

tusaikojen kohotessa myös ehdollisten rangaistusten osuus jonkin verran alenee. Vankeustuomio määrätään useimmin ehdolliseksi, kun tuomion pituus on 30–90 päivää, rangaistuksen pituuden ollessa 3 kuukautta–alle kaksi vuotta, ehdollisia ja ehdottomia vankeustuomioita on suunnilleen yhtä paljon. Tasan kahden vuoden mittaisista rangaistuksista neljännes määrättiin ehdolliseksi. Kuviossa 2 on tiedot eripituisten vankeusrangaistusten ehdollisuudesta vuonna 2013.

Kuvio 2 Rangaistuksen laji ja määrä 2013

Ehdollista rangaistusta koskevan lain mukaan ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi voidaan tuomita ns. oheissakko. Oheissakon käyttöä koskevat tiedot ovat taulukossa 6.

Taulukko 6 Ehdollisen rangaistuksen lisäksi oheissakkoon tuomitut 2013¹

Päärikos	Ehdolliset N	Oheissakot N	Osuus ehdollisista %	Osuus oheissakoista %
Kaikki	13 812	6 272	45,4	100,0
Rattijuopumus (RL 23:3–4)	6 019	5 811	96,5	92,6
Muut	7 793	461	5,9	7,4
Näistä:				
- Pahoinpitely (RL 21:5)	1 900	130	6,8	2,1
- Törkeä pahoinpitely (RL 21:6)	269	16	5,9	0,3
- Varkaus (RL 28:1)	619	12	1,9	0,2
- Elinkeinorikokset (RL 30 luku)	346	13	3,7	0,2
- Petos, törkeä petos (RL 36:1–2)	744	35	4,7	0,6
- Huumausainerikokset (RL 50)	884	37	4,2	0,6

Lähde: Tilastokeskus

¹ Mukana eivät ole RL 7:6:n nojalla kohtuullistetut.

Joka toiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen liitetään tehosteeksi oheissakko. Sakot keskittyvät voimakkaasti liikennejuopumusrikoksiin. 94 prosenttia oheissakoista määrättiin RL 23 luvun mukaisista liikennejuopumuksista ja liikenne rikoksista. Vastaavasti runsaaseen 90 prosenttiin liikennejuopumuksesta määrätystä ehdollisista vankeusrangaistuksista liitettiin oheissakko. Muissa rikoksissa oheissakko liitetään noin 7 prosenttiin ehdollisista vankeusrangaistuksista. Oheissakon käyttöosuus on tavanomaista korkeampi pahoinpitelyrikoksissa (7 %).

Lakiin vuonna 2001 otettua mahdollisuutta liittää yhden vuoden ylittävän ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi yhdyskuntapalvelu käytettiin kaikkiaan 224 kertaa vuonna 2013, eli lähes kolmanneksessa (30 %) tapauksista, joissa tuomittiin yli vuosi ehdollista vankeutta. Muita useammin tätä rangaistusta käytettiin törkeästä pahoinpitelystä (25 %), RL 20 luvun seksuaalirikoksista (30 %) ja huumausainerikoksista (12 %) annetuissa tuomioissa.

Yhdyskuntapalvelu

Yhdyskuntapalvelun tilastoinnista. Yhdyskuntapalvelun soveltamisessa ja käytössä erottuu kolme vaihetta: 1) Soveltuvuusselvitys (soveltuuko syytetty yhdyskuntapalveluun), 2) rangaistuksen tuomitseminen sekä 3) täytäntöönpano.¹ Eri vaiheita koskevista viranomaisratkaisuksista saadaan tietoa useista eri lähteistä. Soveltuvuusselvityksiä ja rangaistuksen täytäntöönpanoa seurataan Rikosseuraamuslaitoksen toimesta. Tuomioistuinten ratkaisukäytännön seuranta perustuu yleiseen tuomioistuintilastoon. – Rangaistuksen käyttöä voidaan kuvata sekä absoluuttiluvuin, että kertomalla, kuinka suuri osa ns. muuntokelpoisista vankeusrangaistuksista (korkeintaan 8 kuukauden mittaisista ehdottomista vankeusrangaistuksista) on muunnettu yhdyskuntapalveluksi. Jälkimmäisestä käytetään seuraavassa termiä ”käyttöaste”. Taulukkoon 7 on kerätty keskeiset yhdyskuntapalvelun käyttöä koskevat tiedot. Kuvaus on jäsennetty kolmeen portaaseen (I soveltuvuusselvitys → II tuomioistuin vaihe → III täytäntöönpano).

¹ Lainsäädännön pääpiirteet on selostettu julkaisussa Rikollisuustilanne 1995–1996, 197–198.

Taulukko 7 Yhdyskuntapalvelun käyttö 2004–2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
I. Soveltuvuus selvitys										
- selvityspyyntöjä esitetty	8440	7761	7201	6614	6828	6138	5695	5624	5357	4589
- soveltuvuus selvitys tehty	6380	5873	4852	5260	5292	4893	4250	3929	4089	3610
- suositettu YKP	5085	4733	4048	4187	4500	3980	3599	3358	3414	3124
II. Tuomiotiedot										
- muuntokelpoisia (max. 8 kk)	10223	9749	9214	8636	8317	7879	7184	6625	6333	5960
- näistä tuomittu YKP	3621	3382	3310	3331	3231	2921	2676	2496	2421	2107
III. Täytäntöönpanotiedot										
- täytäntöönpano aloitettu	3711	3636	3389	3411	3430	3160	2891	2751	2704	2366
- suoritettu loppuun	2876	3044	2856	2768	2926	2804	2482	2330	2296	2086
- keskeytetty	712	674	662	621	595	581	505	402	482	373
- täytäntöönpanossa*	1592	1613	1531	1597	1530	1345	1315	1441	1302	1217
- suoritettuja tunteja	271916	288355	265196	262617	268321	261096	231235	220440	225158	199514

Lähteet: Tilastokeskus ja Rikosseuraamuslaitos

*Tilanne 31.12

Taulukko 8 Soveltuvuus selvitykset 2004–2013

	Selvityspyyntöjä	Soveltuvuus selvitys tehty %	Yhdyskuntapalvelua suositettu %
2004	8 440	75,6	79,7
2005	7 761	75,7	80,6
2006	7 201	67,4	83,4
2007	6 614	79,5	79,6
2008	6 828	77,5	85,0
2009	6 138	79,7	81,3
2010	5 695	74,6	84,7
2011	5 624	69,9	85,4
2012	5 357	76,3	83,4
2013	4 589	78,7	86,5

Lähde: Rikosseuraamuslaitos

Soveltuvuus selvitys. Kriminaalihoitolaitokselta pyydettiin kaikkiaan 4 589 soveltuvuus selvitystä vuonna 2013. Niitä tehtiin 86 prosenttia pyydetystä (aina vastaajaa ei tavoiteta tai hän ei tule selvitykseen). Pyyntöjen määrä on laskenut vuodesta 1998 (10 849) selvästi.

Taulukko 9 Tuomitut 2004–2013

	Vankeus max. 8 kk	Yhdyskuntapalvelu	Käyttöaste %
2004	10 223	3 621	35,4
2005	9 749	3 382	34,7
2006	9 214	3 310	35,9
2007	8 636	3 331	38,3
2008	8 317	3 231	38,8
2009	7 879	2 921	37,1
2010	7 184	2 676	37,2
2011	6 625	2 496	37,7
2012	6 633	2 421	36,5
2013	5 960	2 107	35,4

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Tuomioistuinratkaisu. Vuonna 2013 tuomioistuimissa langetettiin 2 107 yhdyskuntapalvelurangaistusta, mikä oli 35 prosenttia muuntokelpoisista vankeusrangaistuksista. Vuonna 1998 vastaavat luvut olivat vielä 3 957 ja 43 prosenttia. Uuden rangaistuksen käyttöaste kasvoi vuosina 1993–1997 kaksinkertaiseksi (22 prosentista 46 prosenttiin). Vuonna 1998 käyttöasteen kasvu taittui ja kääntyi laskuun. Vuosina 2007 ja 2008 käyttöaste kuitenkin nousi jonkin verran ja oli suurin 2000-luvulla.

Rangaistuksen käyttöaste on edelleen selvästi suurin rattijuopumusrikoksissa (51 % vuonna 2013, mutta yli 60 % vuosina 1996–1998).

Taulukko 10 Yhdyskuntapalvelun käyttöaste 1994–2013

	Yleinen käyttöaste			Käyttöaste eri rikoksissa			
	Muunto- kelpoisia N	Muunnettu YKP:ksi N	Käyttö -%	Ratti- juopumus %	Varkaus ja t.vark. %	Pahoin- pitely %	Muut %
1994	5 875	1 487	25,3	45,2	13,6	15,2	11,1
1995	7 538	2 803	37,2	56,4	22,4	28,9	20,8
1996	7 340	3 277	44,6	63,0	31,0	38,8	26,5
1997	7 621	3 534	46,4	62,5	34,8	40,9	31,3
1998	9 132	3 957	43,3	61,0	31,0	45,0	28,8
1999	9 594	3 658	38,1	57,7	25,5	38,4	24,8
2000	9 815	3 413	34,8	52,1	24,0	37,8	22,9
2001	9 704	3 388	34,9	51,8	22,6	39,1	21,6
2002	9 644	3 311	34,3	49,6	19,3	37,4	24,3
2003	9 355	3 297	35,2	50,5	21,6	38,0	23,0
2004	10 223	3 621	35,4	49,8	19,4	38,8	22,5
2005	9 749	3 382	34,7	48,2	19,7	36,2	22,4
2006	9 214	3 310	35,9	48,5	20,1	36,0	24,4
2007	8 636	3 331	38,3	50,4	24,7	41,5	23,8
2008	8 317	3 231	39,3	50,3	20,0	39,1	27,9
2009	7 879	2 921	37,1	49,6	21,0	39,4	26,6
2010	7 184	2 676	37,2	49,4	20,2	40,2	23,1
2011	6 625	2 496	37,7	52,2	20,7	40,2	24,9
2012	6 633	2 421	36,5	52,5	20,6	41,0	25,9
2013	5 960	2 107	35,4	50,9	17,9	40,1	23,4

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Yli puolet yhdyskuntapalvelutuomioista määrätään rattijuopumuksesta. Rattijuopumukseen syyllistyneiden osuus yhdyskuntapalveluun tuomituista on vuosina 1994–2013 kuitenkin laskenut (69 prosentista noin 55 prosenttiin), mikä kertoo samalla seuraamuksen soveltamisalan laajenemisesta myös muihin rikoksiin, ja näistä erityisesti pahoinpitelyihin.

Taulukko 11 Yhdyskuntapalvelun jakautuma rikoslajeittain 2004–2013

	2004	2006	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kaikki	3 621	3 310	3 231	2 921	2 676	2 496	2 421	2 107
Osuus	%	%	%	%	%	%	%	%
Näistä								
- rattijuopumus	60,0	60,5	60,8	57,0	54,9	54,9	56,2	55,2
- varkaus	10,1	8,6	6,8	8,0	7,7	8,0	7,4	6,8
- pahoinpitely	12,3	12,0	13,1	13,8	14,8	14,7	15,4	15,6
- muut	17,6	19,0	19,3	21,2	22,6	22,5	21,1	22,4
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Täytäntöönpano. Vuonna 2013 täytäntöön pantavaksi tuli aloitettuja yhdyskuntapalveluja 2 366. Vuoden aikana suoritettiin loppuun 2 086 rangaistusta. Keskeytysprosentti (samana vuonna aloitetuista) on vaihdellut 11–20 prosentin välillä. Vuonna 2011 keskeyttäneiden osuus oli aiempia vuosia pienempi, mikä saattaa johtua lakiin tehdyistä muutoksista, joissa työpalvelun osuutta on pienennetty ja päihdeongelmien hoitoa lisätty. Vuonna 2012 keskeyttäneiden osuus kuitenkin palasi aiempien vuosien tasolle. Vuonna 2013 suoritettiin 199 514 yhdyskuntapalvelutuntia. Tämä vastaisi päivittäisessä vankiluvussa 400–500 vankia (olettaen että yhdyskuntapalvelun puuttuessa olisi todella tuomittu vastaava ehdoton vankeusrangaistus). 31.12.2013 oli toimenpantavana 1 217 yhdyskuntapalvelurangaistusta.

Taulukko 12 Täytäntöönpano 2004–2013

	Aloitettu	Suoritettu	Keskeytys %	31.12	Suoritettut tunnit
2004	3 711	2 876 (85,1 %)	19,2	1 592	271 916
2005	3 636	3 044 (83,7 %)	18,5	1 613	288 355
2006	3 389	2 856 (84,2 %)	19,5	1 531	265 196
2007	3 411	2 761 (80,9 %)	17,9	1 597	262 617
2008	3 430	2 926 (85,3 %)	17,3	1 530	268 321
2009	3 160	2 804 (88,7 %)	18,4	1 345	261 096
2010	2 891	2 482 (85,9 %)	17,5	1 315	231 235
2011	2 751	2 330 (84,6 %)	13,9	1 441	220 440
2012	2 704	2 296 (83,5 %)	17,8	1 302	225 158
2013	2 366	2 086 (88,2 %)	15,7	1 217	199 514

Lähteet: Kriminaalihuoltoyhdistys ja Rikosseuraamusvirasto

Yhdyskuntapalvelun työtehtäviksi pyritään löytämään sellaisia hyödyllisiä töitä, jotka muuten jäisivät kokonaan tekemättä tai jotka tehtäisiin vapaaehtoisena palkattomana työnä. Palvelupaikan järjestäjänä voi olla julkis-

yhteisö tai julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö. Tyypillisiä tehtäviä ovat olleet esimerkiksi avustaminen sosiaalisen palvelulaitoksen keittiössä tai huoltotöissä, pienehköt remontit ja korjaustyöt, kuntien tai seurakuntien ulkoalueiden kunnostus ja toiminta vapaaehtoisten avustusjärjestöjen varastoissa ja myyntipisteissä.

Enintään 30 tuntia yhdyskuntapalvelurangaistuksesta voidaan kuitenkin suorittaa osallistumalla Rikosseuraamuslaitoksen järjestämään tai hyväksymään toimintaan, jonka tarkoituksena on vähentää tuomitun uusintarikollisuuden riskiä tai päihdeongelmia sekä lisätä tuomitun edellytyksiä suorittaa yhdyskuntapalvelurangaistus. Työn osuuden on kuitenkin oltava vähintään puolet tuomitusta tuntimäärästä (YpL 1§ 24.6.2010).

Sakkorangaistus

Päiväsakkojen lukumäärä. Varsinaisessa oikeudenkäynnissä tuomittujen päiväsakkojen keskiarvo on noussut jonkun verran 2000-luvulla. Rangaistusmääräysmenettelyssä tuomittujen päiväsakkojen keskiarvo on sitä vastoin pysynyt samana viimeksi kuluneen 10 vuoden aikana.

Taulukko 13 Päiväsakkojen lukumäärä, rahamäärä ja minimipäiväsakkojen osuus vuosina 2004–2013

	Päiväsakkojen lukumäärä Keskiarvo			Päiväsakon rahamäärä (mk/€) Keskiarvo			Minimipäiväsakkoja Osuus %		
	OK	RM	Kaikki	OK	RM	Kaikki	OK	RM	Kaikki
2004	35	14	17	11 €	13 €	12 €	64,8	50,7	52,8
2005	36	14	17	11 €	13 €	13 €	62,8	49,0	50,9
2006	37	14	17	12 €	14 €	14 €	63,2	47,7	49,6
2007	38	15	17	12 €	14 €	14 €	59,6	45,9	47,6
2008	38	14	17	12 €	15 €	14 €	58,7	44,9	46,7
2009	38	14	18	13 €	15 €	15 €	60,2	46,6	48,6
2010	38	14	18	13 €	15 €	15 €	60,9	47,5	49,5
2011	38	14	18	12 €	16 €	15 €	61,2	46,6	48,8
2012	38	14	18	13 €	16 €	16 €	60,3	45,8	48,1
2013	39	14	18	13 €	17 €	16 €	59,9	44,9	47,3

OK = oikeudenkäynnissä tuomitut

Lähde: Tilastokeskus

RM = rangaistusmääräykset

Kaikki = oikeudenkäynnissä tuomitut ja rangaistusmääräykset yhteensä

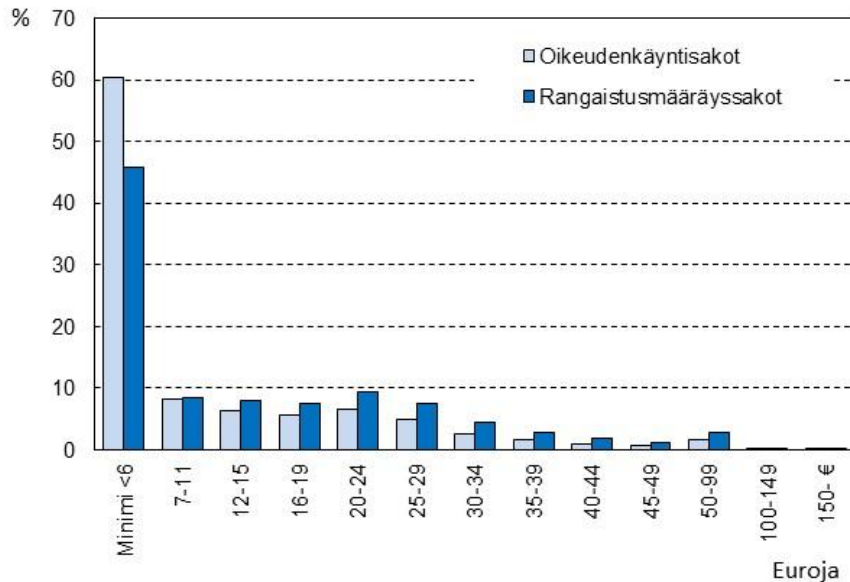
* Minimipäiväsakon rahamäärä 40 mk ja euroon siirtymisen jälkeen 6 euroa. Minimipäiväsakkojen osuuksia laskettaessa on minimipäiväsakoiksi luettu uudistuksen jälkeen taannehtivuuskiellon vuoksi tuomitut myös alle 40 markan suuruiset päiväsakot.

Päiväsakon rahamäärä. Sekä varsinaisessa oikeudenkäynnissä että rangaistusmääräyksin tuomittujen päiväsakkojen rahamäärät ovat kasvaneet keskimäärin 4 euroa 2000-luvun aikana.

Vuonna 2013 oikeudenkäyntisakoista oli 6 euron mukaisia minimipäiväsakkoja 60 prosenttia. Tällä hetkellä lähes puolet kaikista sakoista (47 %) määrätään minimipäiväsakkoina.

Oheisesta kuviosta ilmenee vielä oikeudenkäynnissä ja rangaistusmääräysmenettelyssä määrättyjen sakkojen päiväsakkojen rahamäärän jakauma vuonna 2013.

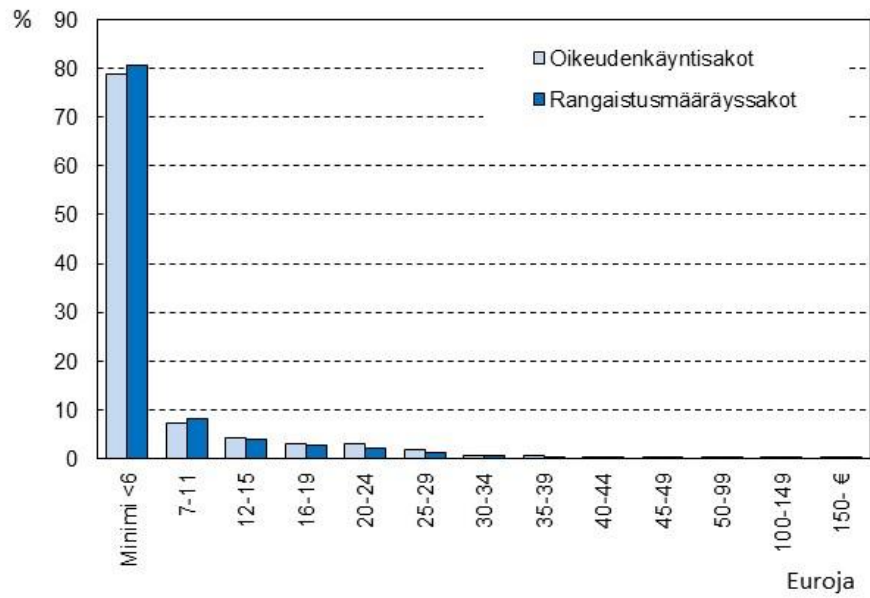

Kuvio 3 Päiväsakon rahamäärän jakauma vuonna 2013, kaikki rikokset (OK, N=33 721; RM, N=179 184)

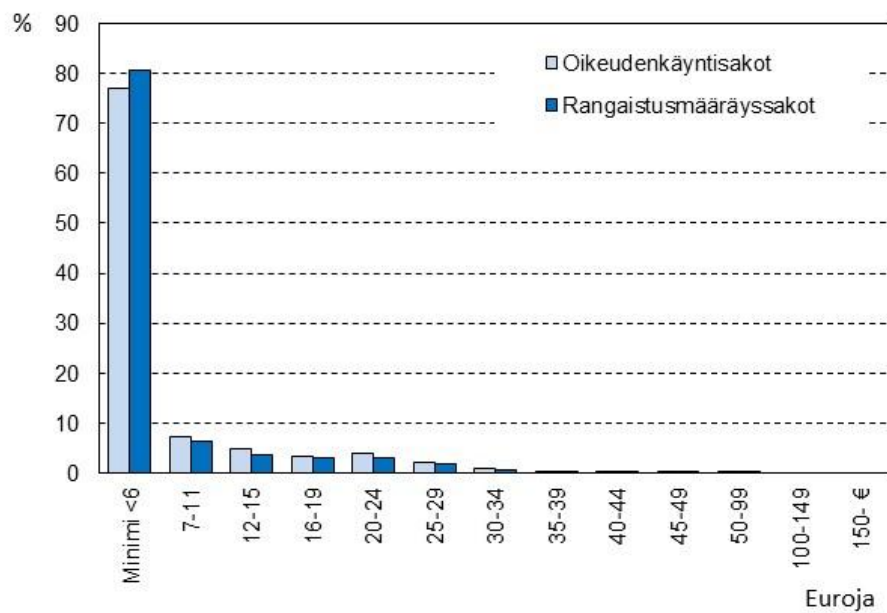
Pylväikkö osoittaa sakkojen voimakkaan keskittymisen minimipäiväsakon alueelle. Oikeudenkäynnissä tuomituista sakoista 60 % määrätään minimipäiväsakoin. Rangaistusmääräyssakoista minimipäiväsakkojen osuus on 45 % (eroa selittää rangaistusmääräyssakotettujen korkeampi tulotaso liikennejutuissa, ks. alla). Korkeiden päiväsakkojen osuus on niiden herättämään julkiseen kohuun nähden huomattavan pieni. Vuonna 2013 Suomessa määrättiin 403 vähintään 150 euron suuruista päiväsakkoa, eli 0,2 prosenttia kaikista sakoista. Korkein päiväsakon rahamäärä vuonna 2013 oli 151 480 euroa.

Eniten päiväsakkoja määrätään rikoslain 23 luvun liikenne rikoksista (OK 30 % ja RM 49 %). Omaisuusrikoksista määrätään 27 % ja väkivalta rikoksista 19 % oikeudessa määrättyistä sakoista. Rangaistusmääräyksin sakkoja määrätään usein myös tieliikennelain vastaisista liikenne rikkomuksista (22 % kaikista RM:stä).

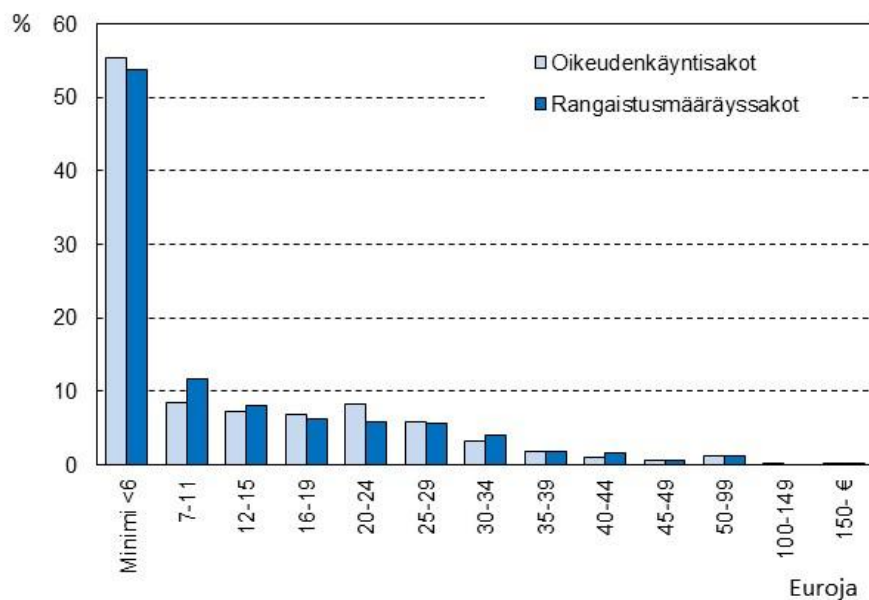
Kuvioissa 4–8 tarkastellaan päiväsakon rahamäärien jakaumaa eri rikosryhmissä.

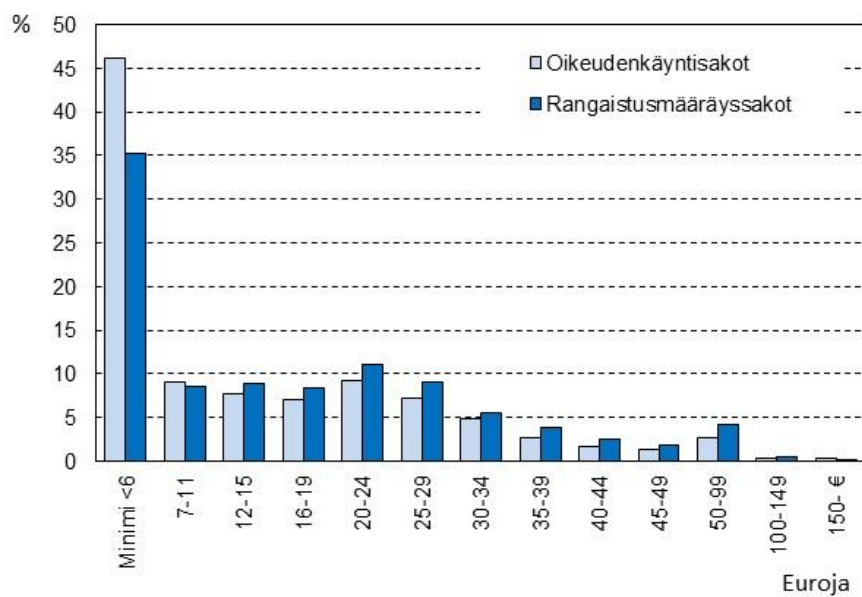
Kuvio 4 Päiväsakon rahamäärän jakauma vuonna 2013, omaisuusrikokset (OK, N=9 268; RM, N=25 326)

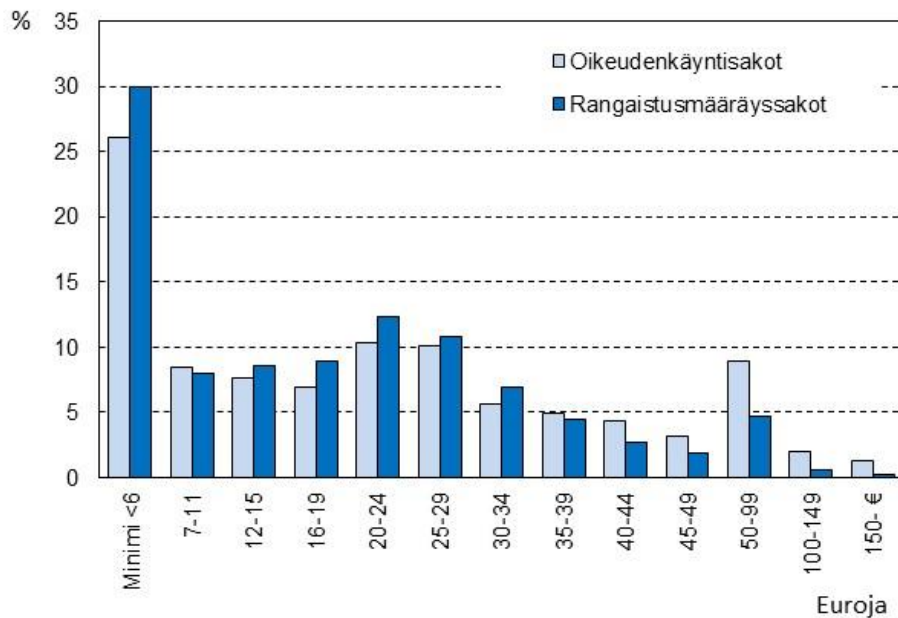
Kuvio 5 Päiväsakon rahamäärän jakauma vuonna 2013, huumausainerikokset (OK, N=2 564; RM, N=4 268)

Kuvio 6 Päiväsakon rahamäärän jakauma vuonna 2013, henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset (OK, N=6 362; RM, N=989)

Kuvio 7 Päiväsakon rahamäärän jakauma vuonna 2013, liikenerikokset (RL 23 luku) (OK, N=10 186; RM, N=87 443)

Kuvio 8 Päiväsakon rahamäärän jakauma vuonna 2013, liikenne rikkomukset (TLL) (OK, N=602; RM, N=38 595)

Omaisuusrikoksissa ja huumausainerikoksissa sakot keskittyvät hyvin voimakkaasti minimipäiväsakkoon. Neljä viidestä sakoista määrätään minimipäiväsakoin. Väkivaltarikoksissa noin joka toinen sakko määrätään minimipäiväsakoin. Näissä rikosryhmissä päiväsakkojärjestelmän mukainen perusajatus toimii vain osaksi. Liikenne rikoksissa ja -rikkomuksissa päiväsakkojärjestelmä toimii huomattavasti hajautuneemmin kuin muissa rikostyypeissä. Tämä johtuu siitä, että liikenne rikoksiin syyllistyvät usein myös ne, joiden tulotaso on keskimääräinen tai korkea. Tämän lisäksi voidaan huomioda, että liikenne rikosten sakoista enemmistö (54 %) on rikesakkoja, jotka eivät määräydy sakotetun tulotason perusteella.

Seuraavaan taulukkoon on kerätty tiedot tuomittujen sakkojen kokonaisrahamäärien muutoksista 2004–2013.

Taulukko 14 Sakon kokonaisrahamäärät 2004–2013

	Keskiarvo						
	OK		RM		Kaikki		Rikesakot
	Liik.	Muut	Liik.	Muut.	Liik.	Muut	Liik.
2004	411	288	204	97	230	153	74
2005	427	304	215	101	240	159	77
2006	458	333	226	104	254	168	78
2007	472	337	232	108	259	166	79
2008	510	359	237	114	268	177	80
2009	516	351	239	115	275	183	80
2010	533	361	241	121	277	185	78
2011	545	356	248	124	284	189	77
2012	572	374	256	127	295	202	78
2013	618	395	273	130	314	211	78
	Kokonaissakon maksimi						
	OK		RM		Kaikki		Rikesakot
	Liik.	Muut	Liik.	Muut	Liik.	Muut	Liik.
2004	78 750	86 550	106 248	5 632	106 248	86 550	115
2005	42 560	28 600	57 480	31 740	57 480	31 740	117
2006	85 440	117 720	58 188	10 520	85 440	117 720	115
2007	73 200	62 730	67 896	12 870	73 200	62 730	115
2008	115 960	29 550	54 944	8 622	115 960	29 550	115
2009	50 600	46 760	24 170	11 370	50 600	46 760	115
2010	81 540	16 700	32 256	7 400	81 540	16 700	115
2011	18 780	9 090	50 100	66 530	50 100	66 530	115
2012	33 735	60 350	36 320	3 930	36 320	60 350	115
2013	32 664	151 480	95 000	18 600	95 000	151 480	115

OK = oikeudenkäynnissä määrätty

Lähde: Tilastokeskus

RM = rangaistusmääräykset

Kaikki = oikeudenkäynnissä tuomitut ja rangaistusmääräykset yhteensä

Liik. = liikenne rikokset (TLL)

Sakon kokonaisrahamäärä. Liikenne rikoksista tuomittujen sakkojen keskimääräinen kokonaisrahamäärä on lisääntynyt 37 % vuonna 2013 vuoteen 2004 verrattuna. Rikesakkojen ja muista kuin liikenne rikoksista tuomittujen sakkojen kokonaismäärissä ei sen sijaan ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vastaavana aikana.

Taulukosta 15 ilmenee tuomittujen sakkojen kokonaisrahamäärän jakauma vuonna 2013.

Taulukko 15 Vuonna 2013 määrättyjen sakkojen kokonaisrahamäärät

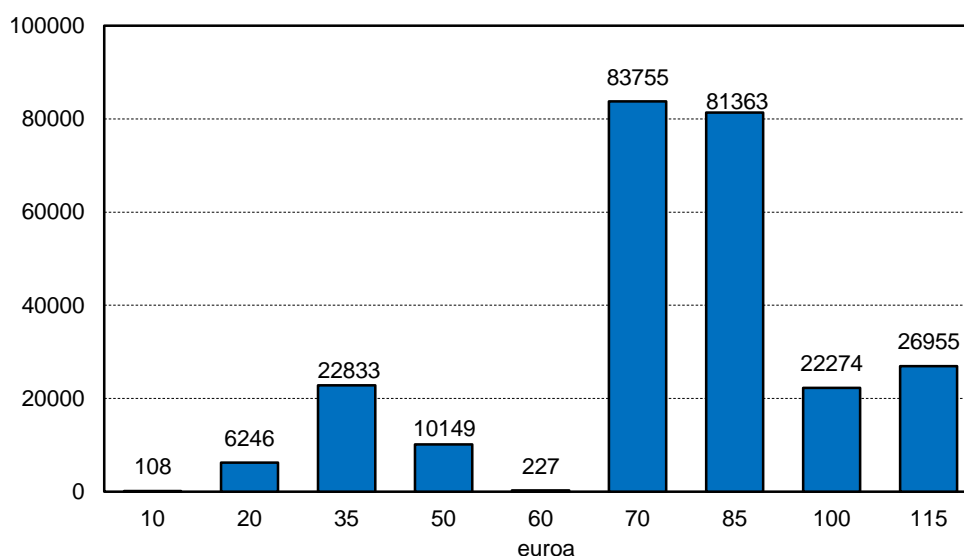
	Liikennesakot	Muut
	%	%
1–40 euroa	1,8	8,5
41–60	5,8	16,1
61–80	3,6	6,0
81–100	3,3	11,9
101–150	22,8	18,1
151–200	10,8	11,1
201–300	18,5	12,2
301–400	11,6	5,2
401–500	6,9	3,6
501–1000	11,2	5,0
1001–2000	3,1	1,9
2001–3000	0,5	0,3
3001–	0,2	0,1
Yhteensä	100,0	100,3
Lukumäärä	142 618	76 756

Lähde: Tilastokeskus

Liikennesakot keskittyvät selvästi 100–400 euron vaiheille. Muissa rikoksissa jakauma on melko tasainen aina 300 euroon asti. Suuret sakot ovat harvinaisia. Yli 2 000 euron sakkoja määrättiin liikenne rikoksissa 0,7 % ja muissa rikoksissa 0,4 %.¹

Vuonna 2013 määrättiin noin 254 000 rikesakkoa. Rikesakko onkin eniten käytetty rangaistus. Rikesakkojen määrä on noussut 2–3-kertaiseksi 10 viimeisen vuoden aikana vuodesta 2004. Yli puolet (59 %) rikesakoista määrättiin liikenteen automaattisen kameravalvonnan perusteella. Eniten annettiin 70 euron suuruista rikesakkoja ja toiseksi eniten 85 euron määräisiä rikesakkoja. Näitä voidaan tuomita enintään 15 kilometrin tuntiylinopeudesta eri nopeusrajoitusalueilla. Noin 95 % rikesakoista määrättiin ajoneuvon kuljettajalle.

¹ Ks. sakkojärjestelmän oikeudenmukaisuutta koskevista käsityksistä Lappi-Seppälä 2002.

Kuvio 9 Rikesakot niiden suuruuden mukaan vuonna 2013

Tuomitsematta jättäminen

Tuomioistuin saa jättää rangaistuksen tuomitsematta samantapaisin vähäisyys-, kohtuus-, nuoruus- ja konkurrenssiperustein kuin syyttäjä voi jättää syyttämättä. Lisäksi tuomioistuin voi jättää rangaistuksen tuomitsematta silloin, kun ”rikosta on tekoon tai tekijään liittyvistä erityisistä syistä pidettävä anteeksiannettavana” (poikkeuksellisuusperuste). Tieliikennelaissa on liikenne rikoksia koskeva erityissäännös (TLL 104 §). Lakiin sisältyy myös joukko muita tuomitsemattajättämissäännöksiä, jotka jätetään seuraavassa syrjään.

Taulukko 16 Tuomitsematta jättäminen vuosina 1986–2012*

Vuosi	(RL 3:5.3) RL 6:12 1,3–5 k.	(NuoriRikL 3 § RL 3:5.4) RL 6:12 2 kohta	TLL 104 § 1	Yhteensä
1986	459	1 019	251	1 729
1987	566	1 130	330	2 026
1988	579	1 095	324	1 998
1989	524	963	295	1 782
1990	599	1 049	261	1 909
1991	769	674	224	1 667
1992	758	583	211	1 552
1993	581	506	144	1 231
1994	697	436	92	1 225
1995	733	415	74	1 222
1996	621	322	75	1 018
1997	668	305	86	1 059
1998	531	187	51	769
1999	437	181	46	664
2000	554	215	35	804
2001	544	228	26	798
2002	547	148	15	710
2003	525	131	12	668
2004	558	169	18	745
2005	587	186	6	779
2006	528	144	11	683
2007	422	135	12	569
2008	414	127	13	554
2009	427	127	7	561
2010	321	125	9	455
2011	335	125	7	467
2012	355	113	5	473

Lähde: Tilastokeskus

*Vuotta 2013 koskevat tiedot puuttuvat.

Seuraamusluonteisia tuomitsematta jättämisiiä oli vuonna 2012 yhteensä 473. Luvussa eivät ole mukana erityissäännösten nojalla tuomitsematta jätetyt. Kaiken kaikkiaan tuomitsematta jättäminen on vähentynyt murto-osaan 1990-luvun tasosta. Ilmeistä on, että syyttämättä jättämisen yleistyminen on vähentänyt tuomitsematta jättämisen tarvetta etenkin nuoremmissa ikäryhmissä. Kymmenen vuoden aikana nuoruusperusteella tuomitsematta jätettyjen määrä on pudonnut entisestään.

Taulukko 17 Tuomitsematta jättämisperusteiden soveltaminen 2009–2012*

	Perusteiden soveltamiskerrat				Sovellettu ainoana perusteena			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Vähäisyys (RL 6:12§1,1)	235	191	174	234	207	167	135	213
Poikkeuksellisuus (RL 12:6§1,3)	76	63	72	44	49	44	44	38
Kohtuus (RL 12:6§1,4)	107	62	80	74	80	45	53	55
Konkurrenssi (RL 12:6§1,5)	9	5	9	3	7	5	6	3
Nuoruus (RL 12:6§1,2)	127	125	125	113	110	114	116	106
Yhteensä RL 12:6§1,1–5	554	446	460	468	453	375	354	401
TLL 104 §	7	9	7	5	6	7	6	5
Muu lainkohta tai peruste tuntematon	196	169	213	153	192	166	210	148

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

*Vuoden 2013 tiedot puuttuvat.

Rikoslain tuomitsematta jättämistännöksiä sovellettiin kaikkiaan 468 kertaa vuonna 2012. Vain yhden perusteen nojalla tehtyjä päätöksiä oli 401. Vähäisyysperuste on perusteista yleisin (50 % soveltamiskerroista). Konkurenssiperusteen käyttö on jäänyt varsin vähäiseksi.

Muista lainkohdista käytännössä merkittävin on vuonna 1993 lakiin otettu huumausainerikoksia koskeva RL 50:7:n oma toimenpiteistä luopumissäännös.

Seuraamusluonteinen tuomitsematta jättäminen tulee kyseeseen vain verraten lievissä rikoksissa. Tuomitsematta jättämisen osuus kaikista oikeudenkäynnissä vuonna 2012 tuomituista rikoksista oli 0,8 prosenttia.

Rangaistuksen määräämiseen vaikuttavia tekijöitä

Lainsäädäntö. Rangaistuksen mittaamista koskevan rikoslain 6 luvun 4 §:n yleissäännöksen mukaan rangaistus on mitattava siten, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä rikoksesta ilmenevään tekijän syyllisyyteen. Tämän ohella on kiinnitettävä erityistä huomiota rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen. Samassa luvussa nimetään erikseen joukko perusteita, joihin tulee rangaistusta mitattaessa kiinnittää huomio.¹ Rangaistuksen *yleisiä koventamisperusteita* (RL 6:5) ovat rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus, rikoksen tekeminen vakavia rikoksia varten järjestäytyneen ryhmän jäsenenä, rikoksen tekeminen palkkiota vastaan, rasistinen tai muukalaisvihamielinen motiivi (RL 6:5, kohdat 1–4) sekä tekijän aikaisempi rikollisuus ”jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä” (RL 6:5, 5 kohta). *Yleisiä lieventämisperusteita* (RL 6:6) ovat tekijään vaikuttanut painostus, uhka tai

¹ Rangaistuksen määräämistä koskeva normisto uudistui vuoden 2004 alusta alkaen. Ks. uudistuksen esittelystä Lappi-Seppälä 2004a.

muu sen kaltainen vaikutin; rikokseen johtanut seikka, joka on ollut omiaan heikentämään tekijän kykyä noudattaa lakia; tekijän ja asianomistajan välillä on saavutettu sovinto tai tekijä on oma-aloitteisesti pyrkinyt estämään tai poistamaan rikoksen vaikutuksia taikka edistämään rikoksensa selvittämistä. Jos rikoksesta tai rangaistuksesta aiheutuu tekijälle muu seuraus, tämä voidaan ottaa kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta mitattaessa (RL 6:7).

Näiden ohella rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat myös ns. *yleiset vähentämisperusteet*, joilla tarkoitetaan seikkoja, joiden nojalla tuomioistuimien saa mitata rangaistuksen alennetulta asteikolta. Vähentämisperusteita ovat tekijän nuoruus (RL 6:8, 1 kohta), alentunut syyntakeisuus (RL 6:8.3), yritys (RL 6:8, 2 kohta), avunanto (RL 6:8, 3 kohta) sekä hätävarjelun liioittelu ja oikeudenvastainen pakkotila eräissä tapauksissa (RL 6:8, 4 kohta). Lakiin sisältyy tämän ohella *yleinen mahdollisuus rangaistuslajin vaihtamiseen*. Jos on olemassa erityisen painavia syitä, voidaan tuomita vankeuden sijasta sakkoon silloin, kun rikoksesta on säädetty vain vankeutta määrääjäksi (RL 6:8.4). Rangaistuksen määräämistä ohjaavat lisäksi eri rangaistuslajeja (ehdollista rangaistusta, yhdyskuntapalvelusta, nuorisorangaistusta sekä tuomitsematta jättämistä) koskevat *lajivalintanormit*. Lakiin sisältyy myös säännökset rangaistuksen määräämisestä *konkurrenssitilanteissa*. Yhteisen rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa myös rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen. (RL 7:5, ks. yhtenäisrangaistuksen mittaamisesta lähemmin Lappi-Seppälä 1992.)

Rangaistusasteikon lieventämisperusteista (RL 6:8, aiemmin yleiset vähentämisperusteet) käytännössä merkityksellisin on nuoruus: 2 840 tapausta eli 5,0 prosenttia kaikista oikeudenkäynneissä tuomituista vuonna 2013. Yrityssäännöstä sovellettiin 178 kertaa (0,3 %) tuomituista ja avuntoa koskevaa sääntöä 201 kertaa (0,4 %).¹

Rangaistuksen lieventämisperusteiden (RL 6:3) käyttökertoja kirjattiin 140 vuonna 2012. Näistä selvästi käytetyin oli rikoksen selvittämisen edistäminen (112 tapausta). Muita perusteita tunnutaan käytettävän vain satunnaisesti (mikä ei merkitse, etteikö niiden tarkoittamilla olosuhteilla olisi merkitystä mittaamisessa ilman, että lainkohta kirjataan näkyviin).

Kohtuullistamisperusteita (RL 6:7) sovellettiin 72 kertaa vuonna 2012.

Lain koventamisperusteita sovellettiin 1 795 tapauksessa (2,8 %). Käytännössä kyse on uusimissäännöksen soveltamisesta. Muista perusteista käytetyin on suunnitelmallisuus, joka mainittiin 31 kertaa. Rasistisia motiiveja koskevaa koventamisperustetta sovellettiin 17 kertaa.

¹ Tilastokeskuksesta erikseen saatu tieto. Tilastokeskus ei ole laskenut vuodelta 2013 edellisten vuosien tapaan tilastotietoja rangaistusten mittaamisperusteista.

Taulukko 18 Rangaistuksen mittaamisperusteiden soveltamiskerrat ja prosenttiosuus tuomituista 2009–2012*

	2009	2010	2011	2012	
	N	N	N	N	%
<i>Rangaistusteikon lieventämisperusteet (RL 6:8)</i>					
- nuoruus (RL 6:8.1,1)	3561	3586	3662	3128	5,1
- alentunut syyntakeisuus (RL 6:8.3)	73	59	50	72	0,1
- yritys (RL 6:8.1,2)	633	528	510	529	0,9
- avunanto (RL 6:8.1,3)	406	339	356	309	0,5
- vastuuvapausperuste lähellä (RL 6:8.1,4)	33	42	29	28	0,0
- erityiset syyt tai muu peruste (RL 6:8.1,5)	10	10	11	4	0,0
- rangaistuslajin vaihto (RL 6:8.4)	16	31	19	17	0,0
<i>Lieventämisperusteet (RL 6:3)</i>	166	164	179	140	0,2
- painostus (RL 6:6.1,1)	7	3	5	2	0,0
- myötätunto (RL 6:6.1,2)	18	14	30	17	0,0
- selvittäminen (RL 6:6.1,3)	128	136	134	112	0,2
- muu peruste (RL 6:6.1,4; 6:8.3)	13	11	10	9	0,0
<i>Kohtuullistamisperusteet (RL 6:7)</i>	86	80	107	72	0,1
<i>Koventamisperusteet (RL 6:5)</i>	2159	2136	1993	1795	2,9
- suunnitelmallisuus (RL 6:5.1,1)	19	43	30	31	0,1
- liigoittuminen (RL 6:5.1,2)	12	5	3	7	0,0
- palkkio (RL 6:5.1,3)	1	0	13	2	0,0
- rasismi tai muukalaisviha (RL 6:5.1,4)	19	15	15	17	0,0
- uusiminen (RL 6:5.1,5)	2108	2063	1932	1738	2,8
Syyksiluettuja rikoksia	65266	62797	62914	61709	

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

*Vuotta 2013 koskevia tilastotietoja ei ole saatavissa.

Syytettyjen mielentila

Rangaistusvastuu edellyttää, että tekijä on rikosoikeudellisesti syyntakeinen. Syyntakeisuus viittaa tekijän kykyyn ymmärtää tekonsa tosiasiallinen ja oikeudellinen luonne, samoin kuin hänen kykyynsä säädellä käyttäytymistään. Tuomioistuimien saattaa myös arvioida, että tekijä on ollut rikosta tehdessään ”alentuneesti syyntakeinen”, jos hänen kykynsä ymmärtää tekonsa tosiasiallinen luonne tai oikeudenvastaisuus tai kyky kontrolloida käyttäytymistään on merkittävästi alentunut (RL 3:4). Tällaiseen tekijään sovelletaan pääsääntöisesti lievennettyä rangaistusasteikkoa, mutta hänet voidaan tuomita myös täyteen rangaistukseen.

Syytetyn mielentila ja syyntakeisuuden mahdollinen puute selvitetään lähtökohtaisesti – joskaan ei aina – erityisessä mielentilatutkimuksessa. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) osoittaa rikoksesta syytetylle laitoksen, jossa mielentilatutkimus suoritetaan. Mielentilatutkimus sisältää sekä tutkivan lääkärin lausunnon, että THL:n asiasta antaman lausunnon. Lausunnot eivät sido tuomioistuinta, joka harkitsee asian itsenäisesti.¹

¹ Menettelyä on selvitetty tarkemmin julkaisussa Rikollisuustilanne 1995–1996, 204 ja Lappi-Seppälä 2000, 242 ss.

Mielentilatutkimukset. Tuomioistuinten pyytämiä mielentilatutkimuksia tehtiin 110 kappaletta vuonna 2014 (101 vuonna 2013). Tutkimus tehdään käytännössä ainoastaan vakaviin väkivaltarikoksiin sekä tuhotöihin (entinen murhapoltto) syylistyneistä (ks. Rikollisuustilanne 1999). Tuomioistuimella on mahdollisuus pyytää mielentilatutkimusta tietyin edellytyksin jo esitutkintavaiheessa vuodesta 2007 alkaen. Tällaisia pyyntöjä on tullut THL:lle vuosittain noin 5–20 henkilön osalta (18 vuonna 2013; vuodelta 2014 ei tietoa).

Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan antamissa lausunnoissa tutkituista 36 (33 %) arvioitiin syyntakeettomaksi, 10 (9 %) alentuneesti syyntakeisiksi ja 64 (58 %) olivat arvion mukaan toimineet täydessä ymmärryksessä.

Lausuntojen kokonaismäärä on 1980-luvulla ja 1990-luvun alkupuolella vaihdellut 250–300 välillä. 1990-luvun jälkipuoliskolla mielentilatutkimusten lukumäärä laski alle 200:n ja on pysynyt sellaisena myös 2000-luvulla. Vuonna 2006 annettiin lähes kolmannes vähemmän lausuntoja kuin edellisenä vuonna. Tämä saattaa johtua oikeudenkäymiskaareen tehdystä muutoksesta, jonka mukaan mielentilatutkimus voidaan tehdä vain, jos se on tuomioistuimen mukaan perusteltua. Samalla syyntakeisuusarvioinnit ovat selvästi kiristyneet.

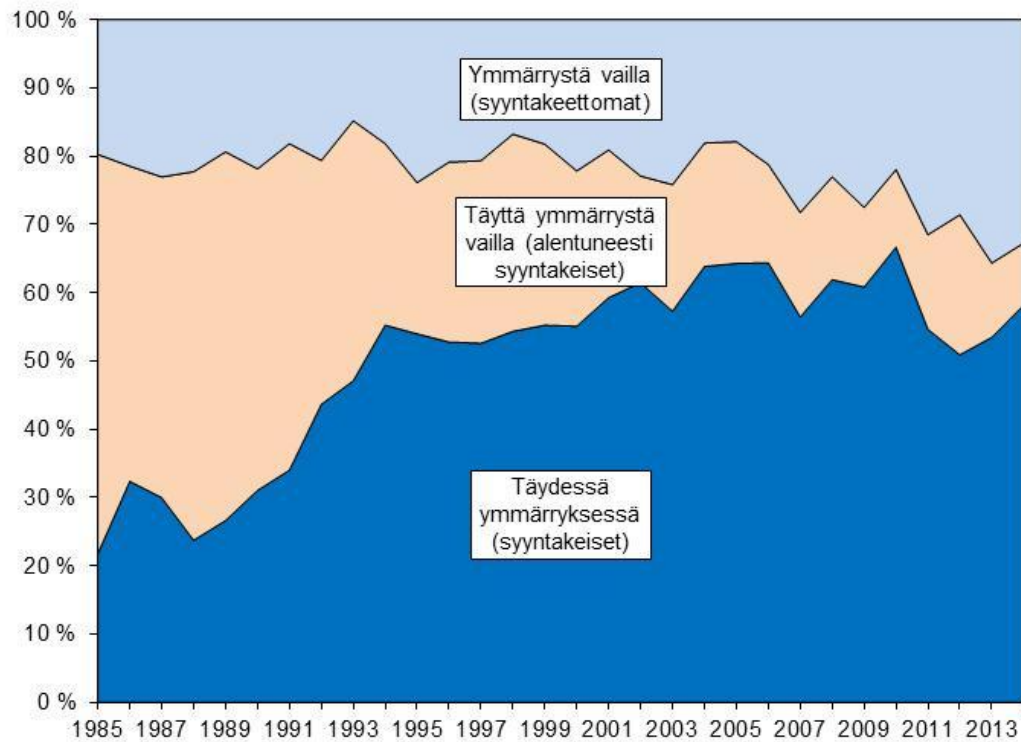
Taulukko 19 Terveystieteiden tutkimuskeskusten mielentilataratkaisut 1985–2014

LKH/STH/TEO ratkaisu				
Vuosi	TY	TYV	YV	Kaikki
1985	65	175	59	299
1986	89	127	59	275
1987	95	149	73	317
1988	65	148	61	274
1989	66	134	48	248
1990	81	123	57	261
1991	103	145	55	303
1992	127	104	60	291
1993	105	85	33	223
1994	137	66	45	248
1995	129	53	57	239
1996	124	62	49	235
1997	112	57	44	213
1998	94	50	29	173
1999	100	48	33	181
2000	92	38	37	169
2001	109	46	38	195
2002	110	28	41	181
2003	102	33	43	181
2004	106	30	30	168
2005	126	35	35	197
2006	85	19	28	134
2007	70	19	35	126
2008	78	19	29	126
2009	73	14	33	120
2010	82	14	27	123
2011	59	15	34	108
2012	57	23	32	112
2013	54	11	36	101
2014	64	10	36	110

Lähteet: LKH, STH, TEO:n ja THL:n vuosikertomukset

Vuosien 2000–2014 yhteisluvussa mukana myös syytteen mukaan kahteen luokkaan luokitetut.

Täydessä ymmärryksessä olevien määrä on kasvanut sekä absoluuttisesti että suhteellisesti. Erityisesti alentuneesti syyntakeisten kategoria on supistunut. Vuonna 1980 alentuneesti syyntakeisia oli kaksi kolmannesta tutkituista. Vuonna 2000 tuon ryhmän osuus oli 22 prosenttia ja vuonna 2014 enää 9 prosenttia. Vuoden 1985 huippuluvusta (175) alentuneesti syyntakeisten lukumäärä on laskenut kymmenesosaan. Arviointien suhteellinen muutos näkyy kuvista 10.

Kuvio 10 Mielentilalausuntojen lopputulos 1985–2014 (suhteelliset osuudet)

Tuomioistuinratkaisut. Tuomioistuinratkaisuja tarkastellaan päärikosperusteisesti (yksikkönä tuomion päärikos) vuodesta 2004 alkaen. Luvut vuosilta 1994–2013 ovat oheisessa taulukossa.

Taulukko 20 Syyntakeettomia ja alentuneesti syyntakeisia koskeva tuomioistuintilasto vuosilta 1994–2013

	Päärikosperuste			Kaikki rikokset		
	Syylliset (päärikos)	Syyn- takeettomat	Osuus %	Syyksiluetut rikokset	Alentuneesti syyntakeiset	Osuus-%
1994	62 633	105	0,17	146 074	1 489	1,0
1995	62 879	121	0,19	140 161	1 189	0,8
1996	60 208	123	0,20	132 655	1 029	0,8
1997	59 186	102	0,17	129 568	978	0,8
1998	59 621	68	0,11	113 156	730	0,6
1999	60 571	72	0,12	118 315	571	0,5
2000	65 505	92	0,14	128 585	657	0,5
2001	67 747	84	0,12	134 646	760	0,6
2002	65 802	83	0,13	133 509	475	0,4
2003	61 325	69	0,11	119 399	562	0,5
2004	66 281	80	0,12	..	167	0,25*
2005	64 495	71	0,11	..	145	0,22*
2006	66 137	68	0,10	..	86	0,13*
2007	65 637	63	0,10	..	76	0,12*
2008	66 254	55	0,08	..	68	0,10*
2009	65 252	43	0,07	..	73	0,11*
2010	62 789	51	0,08	..	59	0,09*
2011	62 890	52	0,08	..	50	0,08*
2012	61 691	56	0,09	..	72	0,12*
2013	57 097	49**	0,09	..	52**	0,09*

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

* Tilastointiperuste muuttunut. Laskettu osuutena päärikostuomioista.

**Tilastokeskuksesta erikseen saatu tieto.

Syyntakeettomia oli päärikoksen mukaan 49 vuonna 2013 eli 0,09 prosenttia oikeudenkäynnissä syyllisiksi todetuista. Vuonna 1980 näitä oli 200, eli 0,25 prosenttia.

Vuonna 1993 määrättiin kaikkiaan 1 778 rikoksesta rangaistus alentunutta syyntakeisuutta koskevan säännöksen nojalla (tilastoyksikkönä soveltamiskertojen määrä/kaikki syyksi luetut rikokset). Tapauksia oli kaikkiaan 1,1 prosenttia kaikista syyksi luetuista rikoksista. Vuonna 2002 lukumäärä oli laskenut 475:een ja suhteellinen osuus 0,4 prosenttiin. Vuonna 2004 tilastointiperuste muuttui päärikosperusteiseksi, mikä estää vertailut aiempiin vuosiin. Tapausmäärän lasku on kuitenkin jatkunut myös viime vuosina. Rikoslajikohtaiset tiedot vuodelta 2013 ilmenevät taulukosta 21 sekä liitetäulukosta 6.

Eri rikoslajeista syyntakeettomia ja alentuneesti syyntakaisia esiintyy eniten henkirikoksissa ja tuhotyörikoksissa. Suurin osa syyntakeettomuus ja alentunutta syyntakeisuutta koskevia tapauksia koskee pahoinpitelytapauksia, mihin vaikuttaa rikostyyppin yleisyys.

Taulukko 21 Syyntakeisuustilasto 2013 – rikoslajeja koskevia tietoja

Rikoslaji	Syyntakeettomat			Alentuneesti syyntakeiset		
	Päärikoksen mukaan (N)	Jakautuma rikoksittain %	Osuus päärikoksista %	Päärikoksen mukaan (N)	Jakautuma rikoksittain %	Osuus syyksi luetuista rikoksista %
Kaikki	49	100,0	0,0	52	100,0	0,0
Henkirikokset	12	24,5	6,6	3	5,8	1,6
Pahoinpitelyrikokset	10	20,4	0,1	17	32,7	0,2
Seksuaalirikokset	1	2,0	0,2	-	-	-
Varkausrikokset	4	8,2	0,0	4	7,7	0,0
Vahingonteot	1	2,0	0,0	5	9,6	0,0
Ryöstöt	3	6,1	0,6	-	-	-
Tuhotyö	5	10,2	10,2	2	3,8	4,1
Rattijuopumus	1	2,0	0,0	4	7,7	0,0
Muut rikokset	12	24,5	..	17	32,7	..

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Tuomioistuinten syyntakeisuusarvioinnit ovat seurailleet annettuja mielentilalausuntoja. Niissä todettu linjanmuutos (ks. edellä) näkyy ennen kaikkea siinä, että vähentyneesti syyntakeisten ja syyntakeettomien lukumäärät ja suhteelliset osuudet ovat alentuneet. Yksi käytännössä tärkeä seuraus tästä on ollut, että murhasta tuomitut elinkautiset vankeusrangaistukset ovat 1990-luvulta lähtien lisääntyneet sekä suhteellisesti että absoluuttisesti. (Ks. Rikollisuustilanne 1995–1996, 208 ja Rikollisuustilanne 1997, 179 sekä jäljempänä jakso A.8.)

Kriminaalipotilaiden hoito. Jos syytetylle tehdään mielentilatutkimus, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta selvittää samassa yhteydessä myös tahdosta riippumattoman mielisairaanhoidon edellytykset. Rikoksen tehneen hoitoon määrääminen tapahtuu samojen edellytysten nojalla kuin muidenkin mielenterveyden häiriöistä kärsivien.¹ Käytännössä mielentilatutkimuksissa syyntakeettomiksi todetut määrätään kuitenkin säännönmukaisesti hoitoon.

Vuonna 2014 THL määräsi 32 henkilöä tahdosta riippumattomaan hoitoon mielentilatutkimuksen jälkeen. Kaikki kriminaalipotilaan hoito on pitkäkestoista. Hoidossa olevista kriminaalipotilaista tai heidän hoitoajoistaan ei ole julkaistuja luotettavia tilastotietoja. Vuosina 1980–2000 päättyneiden hoitojen keskiarvo oli 9,4 vuotta ja mediaani 4,8 vuotta. Vuonna 2000 hoidossa olevien siihenastisen laitosajan keskiarvo oli 9,1 vuotta ja mediaani 6,3 vuotta (ks. Lappi-Seppälä 2005, 149).²

¹ Hoitoon määräämisen edellytyksistä tarkemmin Rikollisuustilanne 1995–1996, 209–210.

² Syyntakeisuusarvioinnista ja mielentilaprosessista, ks. edellisten vuosien Rikollisuustilannekatsaus ja Lappi-Seppälä 2005.

7 Rangaistuskäytäntö rikoslajeittain

Rangaistusten tilastoinnista

Tilastointitavat. Vuoden 1992 konkurrenssiuudistuksen myötä luovuttiin rikosten erillisarvostelulle perustuvasta rangaistuksen määräämistavasta. Samalla rangaistuskäytännön tilastointi muuttui aiempaa olennaisesti mutkikkaammaksi. Vuoden 1992 jälkeisessä tilastoinnissa erotetaan kolme ryhmää.

I. Yksi rikos -tilastossa kerrotaan rangaistustiedot tapauksissa, joissa tuomittavana oli vain yksi rikos. Rangaistus on määrätty juuri tästä yhdestä rikoksesta.

II. Yhtenäisrangaistustilasto ottaa mukaan myös tapaukset, joissa tuomioon sisältyy useampi rikos. Tilasto kertoo siis useammasta rikoksesta tuomitun yhtenäisrangaistuksen suuruuden. Yhtenäisrangaistustilastoon sisällytetään nyttemmin yleensä vain samalla tuomiokerralla syyksiluett uudet rikokset (ei ns. jälkikonkurrenssitapauksia).

III. Kaikki syyksiluett rikokset mukaan ottavassa tilastossa ovat mukana kaikki tekijälle eri tuomiokerroilla syyksiluett rikokset.

Kullakin tilastointitavalla on etunsa ja puutteensa. Yksittäisrangaistustieto on tarkin. Se kertoo juuri kyseisen rikoksen kohtelusta, eikä rangaistustietoon vaikuta muiden rikosten tuoma ”lisä”. Joissakin rikoslajeissa tilanteet, joissa tekijälle tulee tuomio pelkästään yhdestä rikoksesta, ovat kuitenkin harvinaisia poikkeustapauksia. Yksittäisrikokseen syyllistyneet eivät myöskään välttämättä edusta parhaalla mahdollisella tavalla rikostyyppin keskimääräistekijää (esimerkiksi vain yhdestä luvattomasta auton käyttöönotosta tuomittava on tilastollinen poikkeustapaus, eikä hänen rangaistusten perusteella voi päätellä, mitä tapahtuu tyypilliselle autovarkaalle).

Yhtenäisrangaistustilaston ongelmana on, ettei tilasto kerro mitä muita rikoksia rangaistukseen sisältyy. Koska tilastointi perustuu tuomiokerran päärikokseen, ovat muut tuomioon sisältyvät rikokset kuitenkin aina nimekerikosta lievempiä (ts. varkausrikoksen yhtenäisrangaistustilastossa ei ole mukana henkirikoksia – mutta kääntäen ehkä kyllä).

Kaikki syyksiluett rikokset mukaan ottava tilasto antaa parhaan kuvan siitä, kuinka rikokset jakaantuvat tuomioistuinkäytännössä törkeisiin ja lieviin tekemuotoihin. Koska lievemmat rikokset sisällytetään raskaampien rikosten ”alle”, ei tämä tilasto kerro enää eri rikosten kohtelun ankaruudesta. Sen sijaan tilasto kertoo pikemminkin sen, millä tuomiotyypillä eri rikokset tulevat sovitettavaksi, silloin kun ne ovat osana rikossarjaa.

Esityksessä noudatetut tilastointiperusteet. Eri tilastointitapoja on syytä käyttää rinnan sen mukaan mikä kulloinkin on selvitettävä kysymys.

Tunnusmerkistön valintaa koskevat tiedot perustetaan kaikkia syyksiluettuja rikoksia koskevaan tilastoon.

Rangaistuslajin valintaa koskeva tieto perustuu päärikosperusteiseen yhtenäisrangaistustilastoon. Kun päärikos yleensä määrää rangaistuslajin, on yhtenäisrangaistustilasto luotettavin lähde sen selvittämisessä, mihin rangaistuslajiin eri rikokset johtavat.

Keskirangaistusten kuvaajana peruslähteenä on yksittäisrikostilasto, kuitenkin tarvittaessa täydennettynä yhtenäisrangaistustilaston tiedoilla.

Rangaistuslajin valintaa ja keskirangaistuksia koskevat tiedot ilmoitetaan samaa rakennetta noudattaen taulukoissa 1–15 ja kuvioissa 1–15. Keskirangaistukset kertovat vankeuden keskipituuden (vuosina/kuukausina) sekä päiväsakkojen keskilukumäärän. Tiedot perustuvat yksittäisrikostilastoon (Y=yksittäisrikos). Rangaistuslajin valintatietoina mukana ovat ehdoton vankeus, yhdyskuntapalvelu, ehdollinen vankeus ja sakko. Lähteenä on tällä tuomiokerralla syyksiluettuja rikoksia sisältävä yhtenäisrangaistustilasto (K=tuomiossa yksi tai useampi rikos). Huomattakoon, että yhtenäisrangaistustilasto sisältää myös yksittäisrikokset. Jollei muuta ilmoiteta, koskevat rangaistuksen määräämistä koskevat tiedot vain täytettyjä rikoksia.

Tilastoista on poistettu tapaukset, joissa rangaistusta on kohtuullistettu RL 7:6:n erityismääräyksen perusteella. Tämä lainkohta sääntelee tilanteita, joissa jo aiemmin ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittu tekijä tulee tuomittavaksi sellaisesta rikoksesta, josta olisi normaalisääntöjen mukaan tuomittava aikaisempaan ehdottomaan rangaistukseen johtaneen rikoksen kanssa yhteinen rangaistus (ks. tarkemmin RL 7:6 ja Lappi-Seppälä 2000, 393 ss). Huomattakoon, että vaikka RL 7:6 edellyttää nyt tuomittavan rangaistuksen kohtuullistamista, se tulee sovellettavaksi vain tilanteissa, joissa henkilö on syyllistynyt useampaan rikokseen. Toisin sanoen RL 7:6:tta sovellettaessa, kukaan ei ole varsinaisesti ”ensikertalainen”. Jos tilastoon otettaisiin mukaan RL 7:6:n soveltamistapaukset, ehdottomien vankeusrangaistusten osuus kasvaisi joissakin rikostyypeissä merkittävästikin.

Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset

Henkirikokset. Tiedot tunnusmerkistöjen soveltamisesta sekä keskirangaistuksista ovat taulukossa 1.

Taulukko 1 Tunnusmerkistön valinta ja rangaistuksen määrääminen henkirikoksissa 2013 (RL 21:1–3)

	Tunnusmerkistön valinta (tuomittuja päärikoksen mukaan)		Keskirangaistus (vuosina)		Elinkautiset
	Yksi rikos	Kaikki	Yksi rikos	Kaikki	
Tappo RL 21:1	18	39	9,0	9,1	..
- tapon yritys	54	94	3,7	3,9	..
Murha RL 21:2	-	3	-	10,2	19
- murhan yritys	-	8	-	9,1	..
Surma RL 21:3	-	-	-	-	..
- surman yritys*	1	2	23,0 kk	23,5 kk	..
Yhteensä	57	141			19

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

* Surman yrityksestä tuomitut rangaistukset olivat ehdollisia vankeusrangaistuksia.

Murhasta määrätään ilman tapaukseen sovellettavia vähentämisperusteita elinkautinen vankeus. Vuosittain murhasta tuomitaan 10–25 rikoksenteikijää. Vuonna 2013 murhasta päärikoksena tuomittuja oli 22 (22 vuonna 2012). Näistä 19 tuomittiin vankeuteen elinkaudeksi ja kolme määrääjäksi vankeuteen. Tämän lisäksi yksi henkilö jätettiin ymmärrystä vailla olevana tuomitsematta rangaistukseen ja kahden syyte hylättiin. Murhan yrityksestä tuomittiin 8 henkilöä keskimäärin noin 9 vuoden vankeusrangaistukseen. Neljä henkilöä jätettiin ymmärrystä vailla olevina tuomitsematta ja yhden syyte hylättiin.

Täytetystä *taposta* (RL 21:1) tuomitaan 8,5–9,5 vuotta vankeutta. Rangaistuksen suuruuteen vaikuttaa käytännössä muun muassa syyntakeisuuden aste. Täydessä ymmärryksessä tehdystä täytetystä taposta tuomitaan keskimäärin 10 vuotta vankeutta. Alentunutta syyntakeisuutta koskevan säännöksen soveltaminen alentaa rangaistusta 2–3 vuodella. Alentunutta syyntakeisuutta koskevan säännöksen soveltamisalan kaventuminen on nostanut sekä murhasta että taposta tuomittujen rangaistusten tasoa merkittävästi. Taposta tuomittiin 39 henkilöä, neljä jätettiin syyntakeettomuuden vuoksi rangaistukseen tuomitsematta ja yhden syyte hylättiin.

Tapon yrityksestä tuomitut rangaistukset vaihtelevat runsaasta kahdesta vuodesta noin viiteen vuoteen. Keskirangaistus tapon yrityksestä on 3,5–4 vuotta vankeutta. Tapon yrityksestä tuomittiin 94 henkilöä ja kuusi jätettiin syyntakeettomina tuomitsematta.

Pahoinpitelyrikokset. Yli 80 prosenttia (82 % vuonna 2013) pahoinpitelyrikoksista tuomitaan tavallista pahoinpitelyä koskevan säännöksen nojalla. Törkeiden tekemuotojen osuus oli 4 prosenttia ja lievien 13 prosenttia.

Taulukko 2 Rangaistuksen määrääminen pahoinpitelyrikoksissa 2013 (RL 21:5–6; pl. rikosten yritykset)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk)
Pahoinpitely RL 21:5	Y	N	4066	987	148	161	5374*	41	2,8	3,9
		%	75,7	18,4	2,8	3,0	100			86
	K	N	5532	1895	329	517	8297*	44	3,2	4,6
		%	66,7	22,8	4,0	6,2	100			95
Törkeä pahoinpitely RL 21:6	Y	N	-	134	1	94	229	-	15,0	20,5
		%	-	58,5	0,4	41,0	100			180
	K	N	-	233	1	271	505	-	15,3	24,1
		%	-	46,1	0,2	53,7	100			180

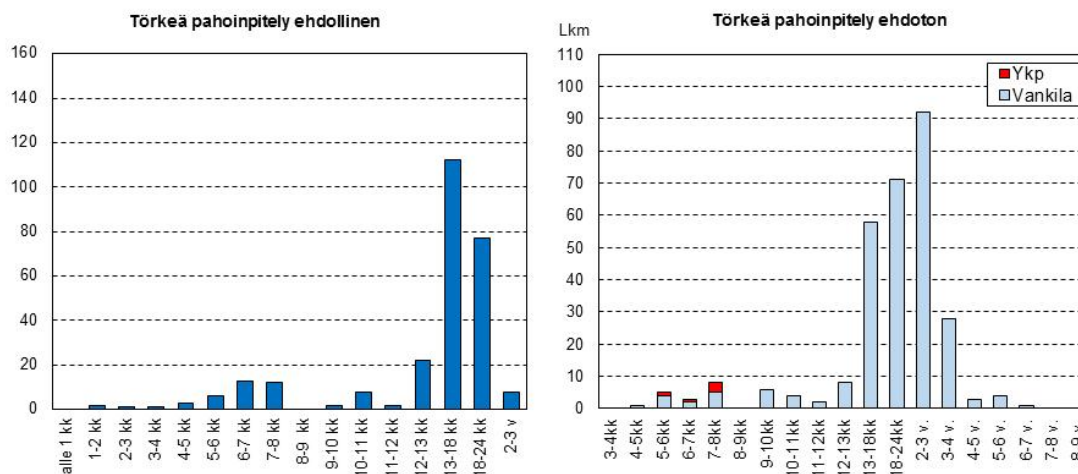
Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

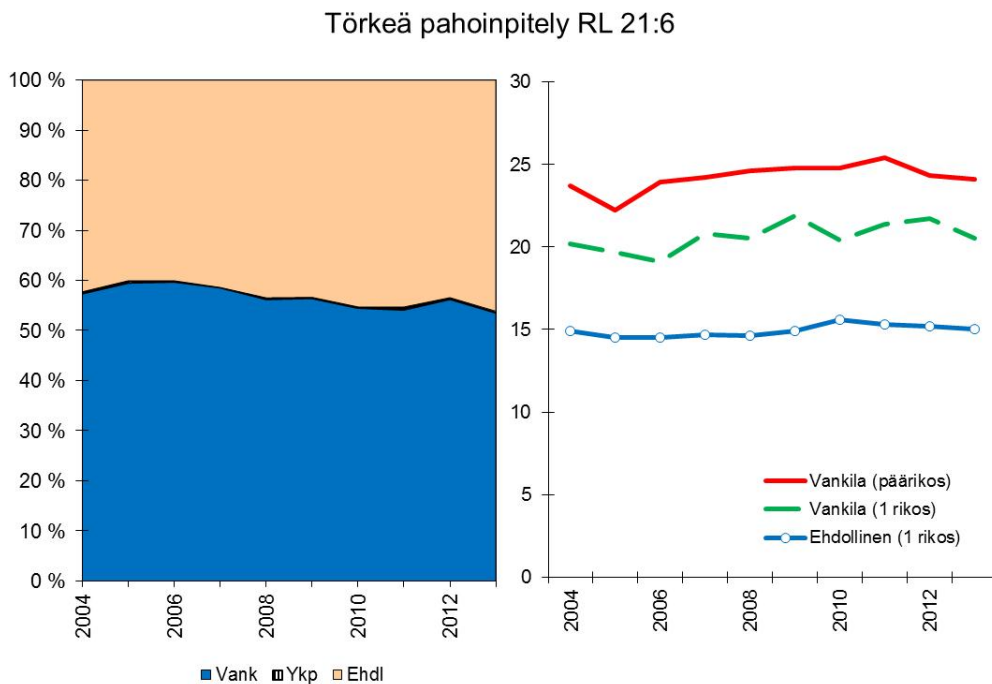
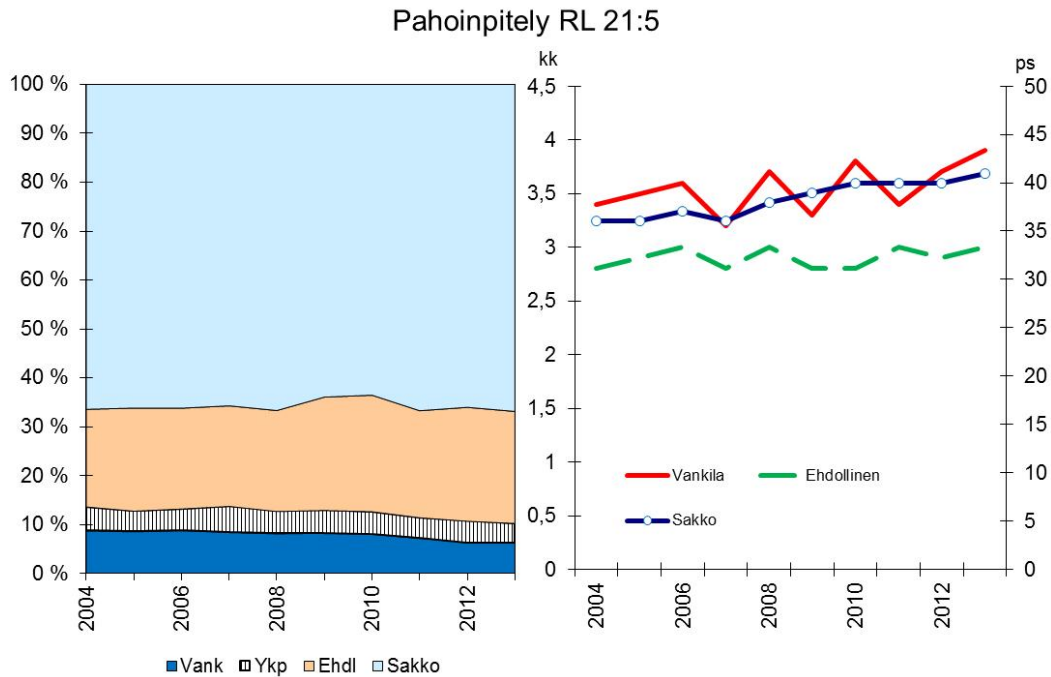
* Sisältää 12 (Y) ja 24 (K) valvontarangaistukseksi muunnettua ehdotonta vankeutta.

Noin kaksi kolmesta *tavallisesta pahoinpitelystä* tuomitaan sakkoon (keskiluku 44 päiväsakkoa; sakkojen rikoskohtaisia hajontatietoja ei tilastoida). Ehdottomana tuomittujen vankilarangaistusten normaalirangaistus on 1–8 kuukautta (80 % vankilarangaistuksista) ja ehdollisten 1–5 kuukautta (78 % ehdollisista). Pahoinpitelystä tuomittujen vankilarangaistusten keskipituus on pysynyt noin 3,5 kuukautena viimeksi kuluneen 10 vuoden aikana. Tuomittujen päiväsakkojen keskisuuruus on samaan aikaan jonkin verran kasvanut (ks. kuvio 2).

Kuvio 1 Törkeästä pahoinpitelystä tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2013
Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Törkeästä pahoinpitelystä (RL 21:6) määrätään vain vankeutta, joista yli puolet tuomitaan ehdottomana. Ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituus on 1,5–2 vuoden paikkeilla, ehdollisten rangaistusten keskipituus taas hieman yli vuosi. Ehdottomista vankilarangaistuksista 88 prosenttia on 1–4 vuoden pituisia ja ehdollisista 81 prosenttia 1–2 vuoden mittaisia.

Törkeän pahoinpitelyn rangaistustasoon on selvästi vaikuttanut loka-kuussa 2001 voimaan tullut rikoslain uudistus, jolla törkeän pahoinpitelyn vähimmäisrangaistus korotettiin 6 kuukaudesta yhteen vuoteen vankeutta. Vuonna 2000 yksittäisrikoksesta määrätyn vankilarangaistuksen keskipituus oli 13,8 kuukautta, vuonna 2002 18,1 kuukautta ja vuonna 2013 20,5 kuukautta (ks. Rikollisuustilanne 2000, 218).

Kuvio 2 Rangaistuksen määrääminen pahoinpitelyssä (RL 21:5) ja törkeässä pahoinpitelyssä (RL 21:6) vuosina 2004–2013

Lievästä pahoinpitelystä tuomittuja (päärikos) oli vajaa 1 400 vuonna 2013. Tästä rikoksesta voi seurata vain sakkoa (keskiluku 17 päiväsakkoa). Lähes puolet (46 %) lievien pahoinpitelyjen rangaistuksista määrättiin rangaistusmääräysmenettelyssä vuonna 2013.

Seksuaalirikokset

Raiskausrikoksista 78 prosenttia tuomittiin raiskausta koskevan perussäännöksen nojalla vuonna 2013. Törkeiden tekemuotojen osuus oli 4 prosenttia ja sukupuoliyhteyteen pakottamisesta tuomittuja oli 18 prosenttia.

Taulukko 3 Rangaistuksen määrääminen raiskausrikoksista ja lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä 2013 (RL 20:1–3, 6–7)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Raiskaus RL 20:1	Y	N	-	52	-	22	74	-	16,0	23,3
		%		70,2		29,7	100			-
	K	N	-	73	-	41	114	-	16,6	24,9
		%		64,0		36,0	100			-
Törkeä raiskaus RL 20:2	Y	N	-	-	-	3	3	-	-	44,0
		%		-		100,0	100			-
	K	N	-	-	-	7	7	-	-	52,0
		%		-		100,0	100			-
Pakottaminen sukupuoliyhteyteen RL 20:3	Y	N	-	15	-	-	15	-	9,0	-
		%		100,0			100			200
	K	N	1	20	1	1	23	80	9,3	21,0
		%	4,3	87,0	4,3	4,3	100			180
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö RL 20:6	Y	N	2	115	-	8	125	43	7,7	14,3
		%	1,6	92,0		6,4	100			-
	K	N	2	170	5	18	205	46	8,1	15,1
		%	1,0	82,9	2,4	8,8	100			162
Lapsen törkeä seksuaalinen hyväksikäyttö RL 20:7	Y	N	-	17	-	11	28	-	16,8	27,6
		%		60,7		39,3	100			-
	K	N	-	37	-	49	86	-	17,9	34,5
		%		43,0		57,0	100			-

Y=yksittäisrikos

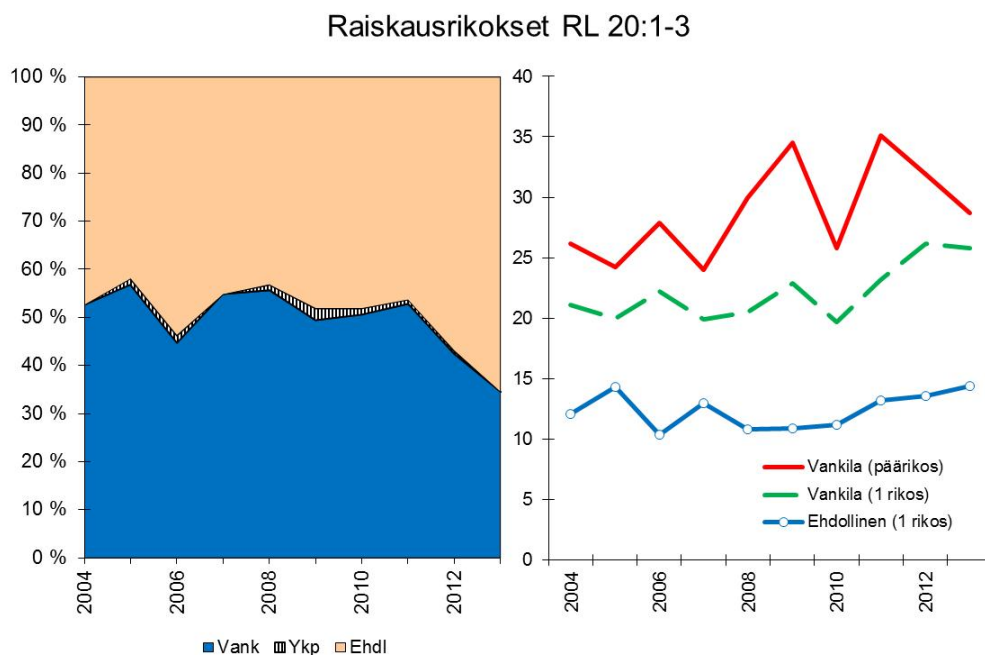
K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

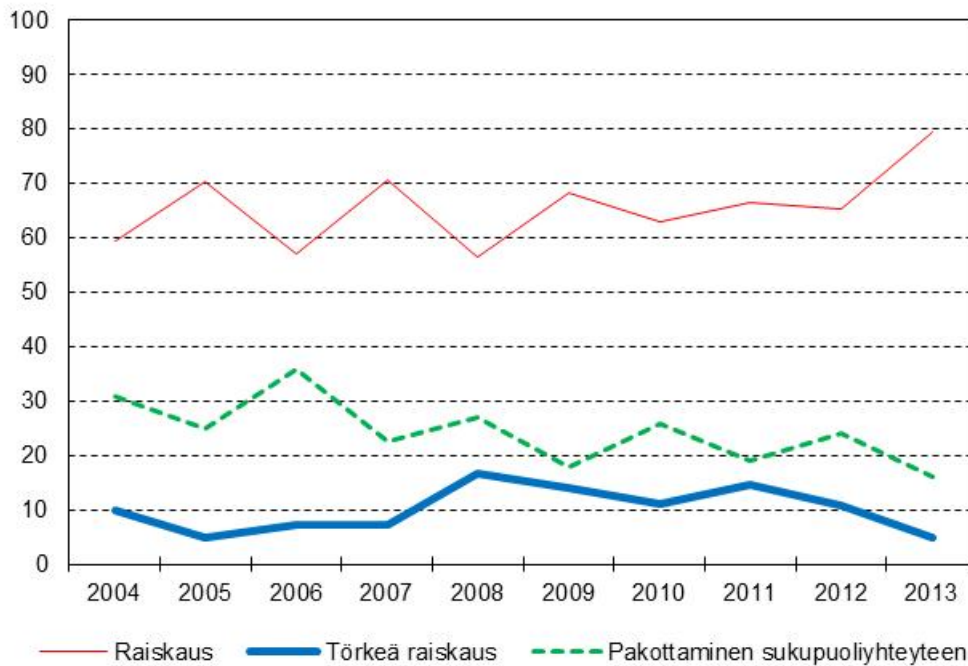
Raiskauksia (pl. yritykset) tuomittiin päärikoksena kaikkiaan 114 henkilöä (tuomittuja rikoksia yhteensä 154) vuonna 2013. Runsas kolmannes tuomittiin ehdottomaan vankeuteen (36 %). Yksittäisrikoksen keskirangaistus oli hieman alle ja yhteisen rangaistuksen hieman yli 2 vuotta. *Törkeästä raiskauksesta* määrättiin 7 vankeusrangaistusta, kaikki ehdottomina. Ehdottomien vankilarangaistusten keskirangaistus oli noin 4,5 vuotta (K). *Pakottamisesta sukupuoliyhteyteen* määrättiin keskimäärin 9 kuukautta vankeutta ehdollisena.

Tuomittujen raiskausrikosten määrä on lähes kaksinkertaistunut vuosina 2012–2013 vuoteen 2010 verrattuna. Tähän muutokseen on vaikuttanut 1.6.2011 voimaan tullut lainmuutos, jonka mukaan raiskaussäännöstä sovelletaan myös tekoihin, joissa uhri ei päihtymyksensä vuoksi kykene puolustamaan itseään (RL 20:1.2). Tällaiset teot rangaistiin ennen lain muutosta seksuaalisena hyväksikäyttönä ja näiden rikosten määrä onkin vastaavasti vähentynyt, mikä raiskausrikoksia käsitelleessä selvityksessä osattiin ennakoita (ks. OPTL 2012). Raiskausrikoksista tuomittujen ehdottomien vankeustuomioiden osuuden lasku vuonna 2012 (ks. kuvio 3) näyttäisi olevan myös yhteydessä tähän lainmuutokseen. Raiskausrikosten soveltamisalan muutoksen vuoksi vuosien 2011–2013 tuomiot eivät siten ole kaikilta osin vertailukelpoisia edeltäviin vuosiin verrattuna.

Tapausten vähäinen lukumäärä vaikeuttaa vuositasolla tehtäviä rangaistuskäytännön vertailuja. Keskirangaistuksissa ja eri rangaistuslajien välisissä osuuksissa voi eri vuosien rangaistustilastoissa ilmetä melko suuriakin satunnaisvaihteluja. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen oikeusministeriölle toimittamasta selvityksestä käy ilmi, että rangaistuslajin valinnassa ei ole tapahtunut viimeisen 12 vuoden aikana olennaisia muutoksia. Noin puolet syyllisistä tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Myös rangaistusten keskipituudet ovat pysyneet tarkastelujaksolla 1999–2010 jokseenkin ennallaan. Keskirangaistus on koventunut tänä aikana 3 kuukautta. Raiskausrikoksista tuomitut vankilavuodet ovat kasvaneet samaan aikaan noin 40 vankeusvuodesta 120 vankeusvuoteen. Kasvu on pääosin seurausta tapausmäärien lisääntymisestä (OPTL 2012).

Kuvio 3 Rangaistuksen määrääminen raiskausrikoksista (RL 20:1–3) vuosina 2004–2013

Kuvio 4 Raiskausrikoksista (RL 20:1–3) päärikoksena tuomittujen osuudet vuosina 2004–2013

Lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä (pl. yritykset) tuomittiin päärikoksena kaikkiaan 205 henkilöä (tuomittuja rikoksia yhteensä 367) vuonna 2013. Valtaosa (83 %) tuomitaan ehdolliseen vankeuteen. Yksittäisrikoksen keskirangaistus oli 7,7 kuukautta ja yhteisen rangaistuksen 8,1 kuukautta. Vankilaan tuomitaan noin joka kymmenes (9 %). Vankilarangaistuksen keskipituus oli 14,3 kuukautta yksittäisrikoksissa ja 15,1 kuukautta kaikissa vankilatuomioissa. *Törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä* tuomittiin 86 vankeusrangaistusta (tuomittuja rikoksia yhteensä 129), joista 57 prosenttia oli ehdottomia. Ehdottomien vankilarangaistusten keskirangaistus oli noin 3 vuotta (K).

Varkaus, kavallus ja luvaton käyttö

Varkaus. Valtaosa kaikista rangaistukseen johtaneista varkausrikoksista on näpistyksiä (87 % päärikoksista ja 74 % kaikista). Näpistykset käsitellään pääsääntöisesti (73 %) rangaistussäätömenettelyssä. Oikeudessa tuomituista varkausrikoksista suurin osa (48 %) tuomitaan varkauden perussäännöksen nojalla. Törkeitä varkauksia on 9 % kaikista oikeudessa tuomituista varkausrikoksista.

Yli puolet varkauden perusmuodon mukaisista rikoksista tuomitaan sakkoon (58 % yhtenäisrangaistuksen päärikoksena). Ehdottomaan vankeuteen tuomittiin joka kuudes vuonna 2013. Keskirangaistusten pituus on 2–3

kuukautta (K). Tyypillisin vankilarangaistus on 14 vrk–5 kk (88 %). Ehdollisten osalta tyyppirangaistus on puolestaan 1–4 kk (75 %). Rangaistuskäytännössä vankilarangaistusten osuus on vähentynyt noin neljäsosasta kuudesosaan viimeisen 10 vuoden aikana.

Taulukko 4 Rangaistuksen määrääminen varkausrikoksissa 2013 (RL 28:1–2)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Varkaus RL 28:1	Y	N	1056	229	39	113	1438*	43	2,0	1,5
		%	75,0	14,6	3,1	7,3	100			65
	K	N	1642	598	110*	446	2801*	47	2,8	2,6
		%	57,6	22,1	4,2	16,1	100			81
Törkeä varkaus RL 28:2	Y	N	1	87	12	40	140	50	6,4	6,5
		%	0,7	62,1	8,6	28,6	100			127
	K	N	1	227	26	268	524**	50	8,3	14,2
		%	0,2	43,3	5,0	51,1	100			147

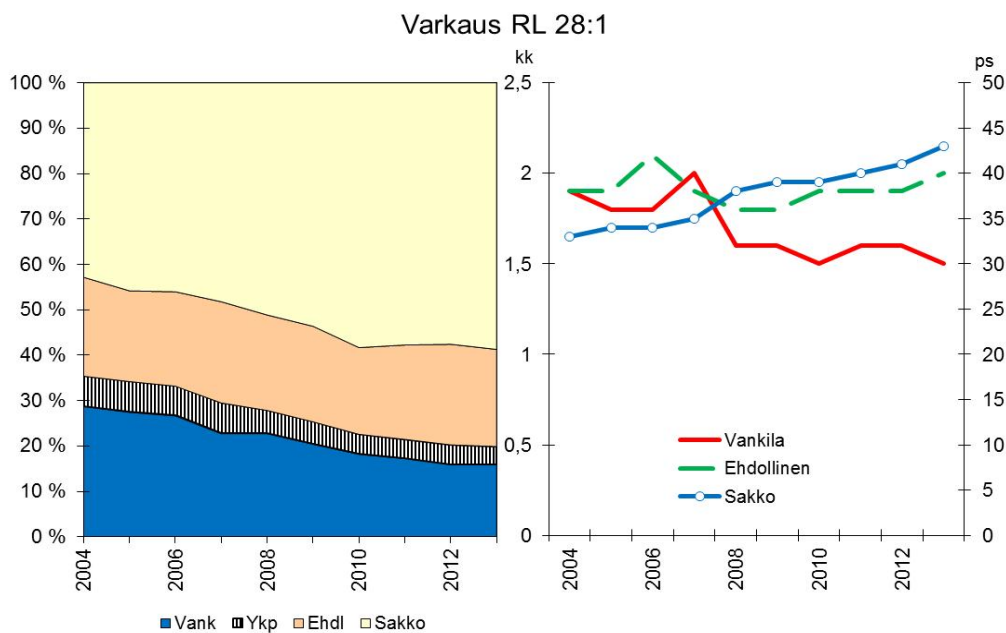
Y=yksittäisrikos

K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

* Sisältää 1 (Y) ja 5 (K) valvontarangaistukseksi muunnettua ehdotonta vankeutta.

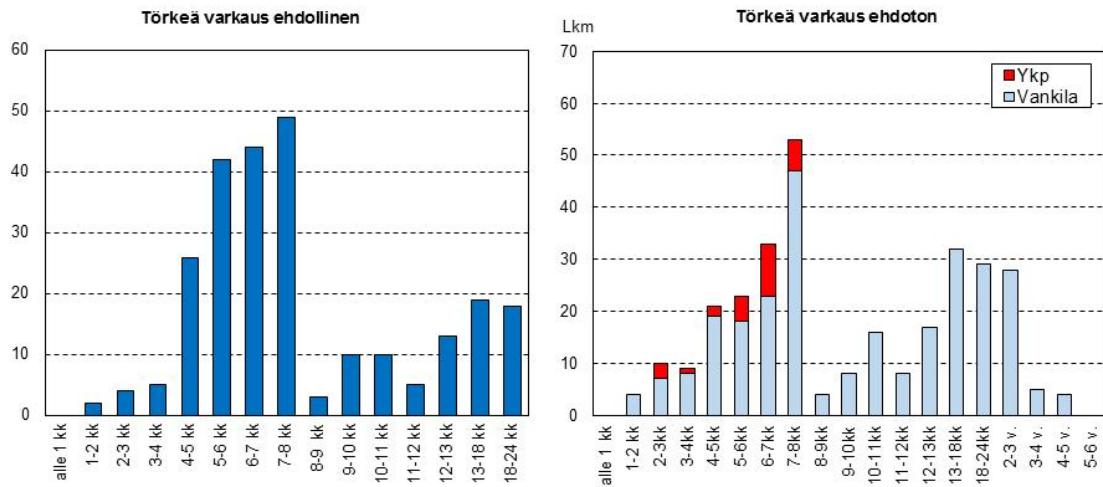
** Sisältää 2 (K) valvontarangaistusta.

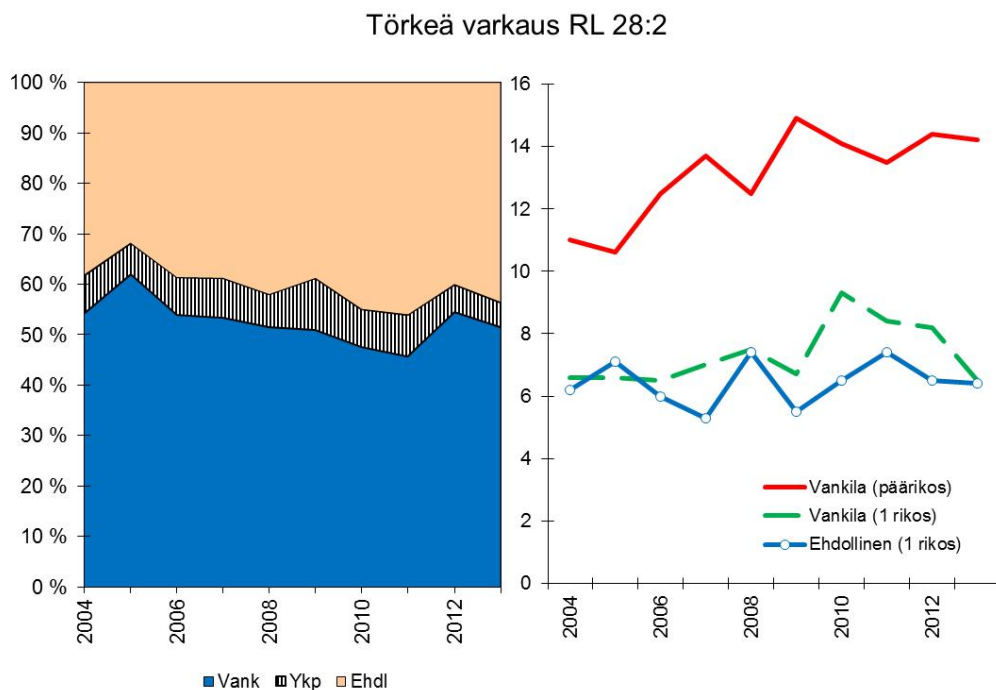
Kuvio 5 Rangaistuksen määrääminen tavallisesta varkaudesta (RL 28:1) vuosina 2004–2013

Törkeästä varkaudesta määrättiin ehdottomia vankilarangaistuksia noin puolessa (51 %) tuomioista. Yksittäisrikoksen keskirangaistus on 6–9 kuukautta. Kaikki tapaukset mukaan lukevan päärikosperusteisen tilaston keskirangaistukset oli noin 1 vuosi 2 kuukautta vuonna 2013. Vankilarangaistuksen rangaistusskaala on varsin laaja, muutamasta kuukaudesta kuuteen vuoteen. Ehdollisten vankeusrangaistusten tyyppirangaistus on 4–8 kuukautta vankeutta. Ehdottomien vankilarangaistusten keskipituus (K) nousi

selvästi vuosina 2006–2013, mutta vastaavasti ehdottomien vankilatuumioiden osuus pääosin väheni.

Kuvio 6 Törkeästä varkaudesta tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2013
Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Kuvio 7 Rangaistuksen määrääminen törkeästä varkaudesta (RL 28:2) vuosina 2004–2013

Kavallus. Kavallusrikoksesta tuomittiin noin puolet (51 % vuonna 2013) perussäännöksen nojalla ja neljännes lievänä tekemuotona (25 % vuonna 2013). Törkeiden tekemuotojen osuus oli niin ikään noin neljännes (24 %).

Enemmän kuin kaksi kolmesta (71 %) kavalluksen perusmuodon mukaisesta rikoksesta tuomitaan sakkoon. *Törkeän kavalluksen* normaalirangaistuslaji on ehdollinen vankeus (91 %). Ehdollisen vankeusrangaistuksen keskipituus on 7–9 kuukautta.

Taulukko 5 Rangaistuksen määrääminen kavallusrikoksissa 2013 (RL 28:4–5)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Kavallus RL 28:4	Y	N	164	60	2	2	228	42	2,7	3,0
		%	71,9	26,3	0,9	0,9	100			90
	K	N	178	64	2	4	248	43	2,7	2,0
		%	71,8	25,8	0,8	1,6	100			90
Törkeä kavallus RL 28:5	Y	N	2	95	3	5	105	38	7,9	15,8
		%	1,1	90,5	2,9	4,8	100			157
	K	N	2	133	3	8	146	38	8,6	13,0
		%	1,4	91,1	2,1	5,5	100			157

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Luvaton käyttö. Vuoden 2002 lokakuussa tulivat voimaan uudet moottorikulkuneuvon käyttövarkautta koskevat säännökset (uusi RL 28:9a ja 9b, 614/2002). Vuonna 2013 näistä rikoksista tuomittiin rangaistuksia seuraavasti:

- luvaton käyttö	322
- luvattoman käytön yritys	4
- törkeä luvaton käyttö	5
- lievä luvaton käyttö	118
- moottorikulkuneuvon käyttövarkaus	1 370
- moottorikulkuneuvon käyttövark. yritys	334
- törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus	3
- törkeän moottorikulkuneuvon käyttövark. yritys	0
- lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus	15

Neljä viidestä (79 % vuonna 2013) luvattomasta käytöstä tuomitaan *moottorikulkuneuvon käyttövarkautta* koskevan säännöksen nojalla. Sekä törkeän että lievän tekemuodon osuudet ovat jääneet hyvin pieneksi. Muista kuin moottoriajoneuvoa koskevista luvattomista käytöistä 72 prosenttia tuomitaan perussäännöksen ja 26 prosenttia lievää tekemuotoa koskevan säännöksen nojalla. Kolmannes lievistä luvattomista käytöistä käsiteltiin rangaistusmääräysmenettelyssä.

Taulukko 6 Rangaistuksen määrääminen moottorikulkuneuvon käyttövarkauksissa 2013 (RL 28:9a§1)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Moottorikulkuneuvon käyttövarkaus RL 28:9a§1	Y	N	74	6	6	7	93	38	1,7	1,2
		%	79,6	6,5	6,5	7,5	100			32
	K	N	188	41	17	56	302	48	1,9	1,9
		%	62,3	13,6	5,6	18,5	100			67

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Taulukko 7 Rangaistuksen määrääminen luvattomasta käytöstä 2013 (RL 28:7)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Luvaton käyttö RL 28:7	Y	N	46	2	-	2	50	27	1,4	0,8
		%	92,0	4,0		4,0	100			-
	K	N	83	5	-	6	94	35	2,3	2,2
		%	88,3	5,3		6,4	100			-

Y=yksittäisrikos

K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Luvattoman käytön (88 %) ja moottorikulkuneuvon käyttövarkauksien tyyppirangaistuksena on sakko (62 %). Ehdottomia vankeusrangaistuksia moottorikulkuneuvon käyttövarkauksista oli vajaa viidennes.

Petos ja väärennös

Petokset. Tuomioistuimissa tutkituista petoksista 69 prosenttia tuomitaan perussäännöksen (RL 36:1) nojalla. Lievistä petoksista vajaa puolet (45 %) käsitellään rangaistusmääräysmenettelyssä.

Taulukko 8 Rangaistuksen määrääminen petosrikoksissa 2013 (RL 36:1–2)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Petos RL 36:1	Y	N	971	240	15	32	1262*	42	2,4	2,1
		%	76,9	19,0	1,2	2,5	100			59
	K	N	1205	418	54	166	1853*	45	3,0	4,8
		%	65,0	22,6	2,9	9,0	100			92
Törkeä petos RL 36:2	Y	N	-	147	8	19	174	-	6,8	10,9
		%		84,5	4,6	10,9	100			149
	K	N	-	232	15	57	304	-	7,9	14,8
		%		76,3	4,9	18,8	100			157

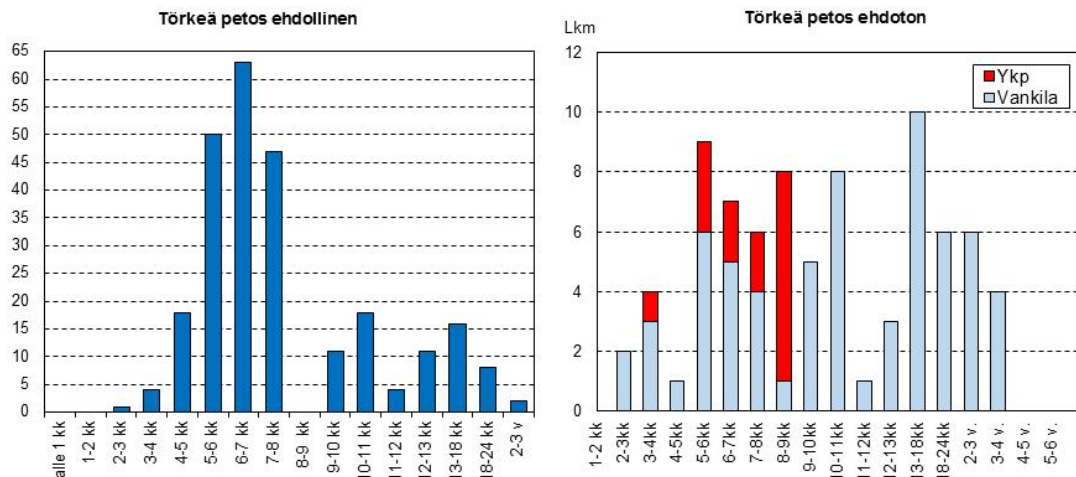
Y=yksittäisrikos

K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

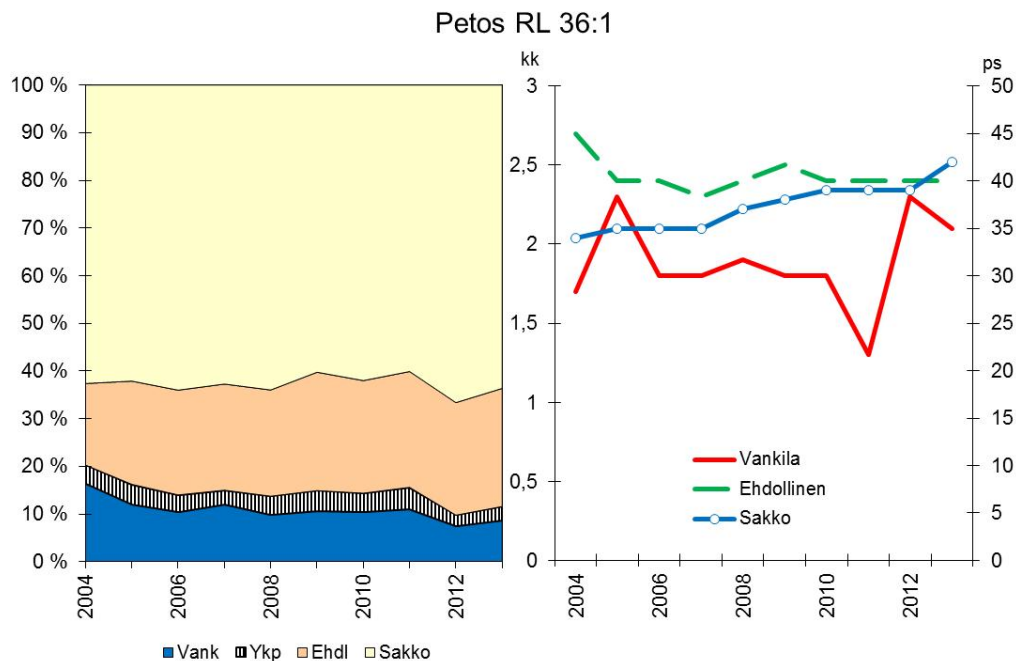
Lähde: Tilastokeskus

* Sisältää 4 (Y) ja 10 (K) valvontarangaistusta.

Petoksen perusmuodon normaalirangaistuslaji on sakko (65 %). Tuomittujen vankeusrangaistusten keskipituus on 2–4 kuukautta. Törkeästä petoksesta tuomitaan yleisimmin ehdollista vankeutta (76 %; näistä 70 % 4–8 kuukautta). Ehdottomien vankilarangaistusten kohdalla rangaistusten hajonta on laaja (2 kk–4 v.)

Kuvio 8 Törkeästä petoksesta tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2013
Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Kuvio 9 Rangaistuksen määrääminen petoksesta (RL 36:1) vuosina 2004–2013

Maksuvälinepetos. Maksuvälinepetoksista 70–90 prosenttia tuomitaan perussäännöksen nojalla. Maksuvälinepetoksen perusmuodon normaalirangaistus on keskimäärin 46 päiväsakon määräinen sakko (45 %). Törkeästä maksuvälinepetoksesta tuomitaan vankeutta (ehdotonta tai ehdollista). Keskirangaistukset ovat tällöin 7–10 kuukautta.

Väärennös. Noin neljä viidestä (79 % vuonna 2013) väärennysrikoksista tuomitaan perussäännöksen (RL 33:1) nojalla. Törkeän tekemuodon soveltaminen on verraten harvinaista (0,5–4,0 % kaikista oikeudessa käsitellyistä tapauksista).

Taulukko 9 Rangaistuksen määrääminen väärennysrikoksissa 2013 (RL 33:1)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Väärennys RL 33:1	Y	N	97	15	-	2	114	34	1,4	1,3
		%	85,1	13,2		1,8	100			-
	K	N	405	125	19	88	640*	45	2,6	3,0
		%	63,3	19,5	3,0	13,8	100			92

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

* Sisältää 3 (K) valvontarangaistusta.

Noin kaksi kolmesta väärennöksen perustunnusmerkistön nojalla tuomituista saa sakkorangaistuksen. Vankeuteen tuomittaessa normaalirangaistus on 2–4 kuukautta vankeutta, joista 40 prosenttia tuomittiin ehdottomana vankilarangaistuksena.

Ryöstörikokset

Ryöstöistä 84 % tuomittiin perustunnusmerkistön mukaan vuonna 2013.

Taulukko 10 Rangaistuksen määrääminen ryöstörikoksissa 2013 (RL 31:1–2)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Ryöstö RL 31:1	Y	N	1	86	7	41	136*	80	9,1	15,2
		%	0,7	63,2	5,1	30,1	100			154
	K	N	2	186	22	171	382*	90	9,5	14,3
		%	0,5	4878	5,8	44,8	100			160
Törkeä ryöstö RL 31:2	Y	N	-	3	-	20	23	-	16,0	29,6
		%		13,0		87,0	100			-
	K	N	-	4	-	73	77	-	18,0	39,7
		%		5,2		94,8	100			-

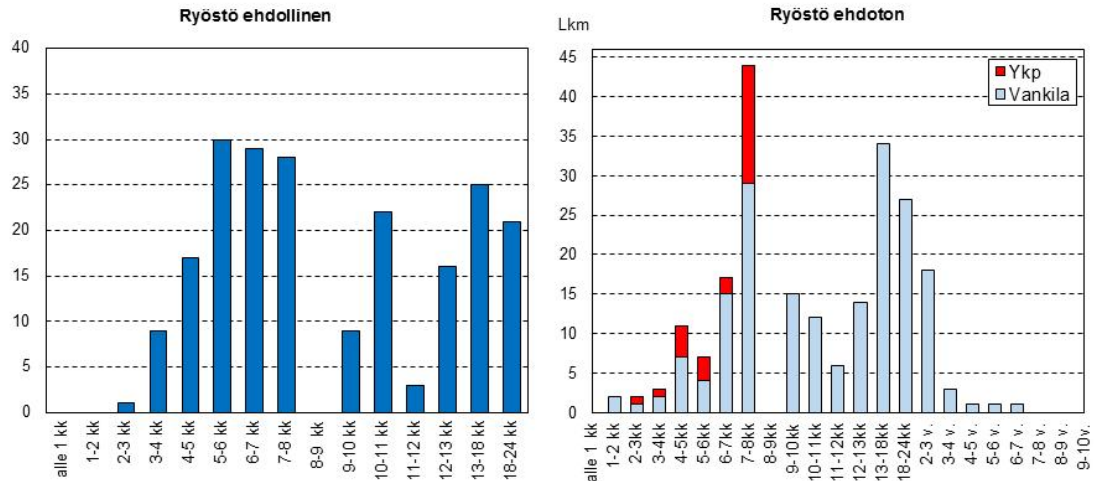
Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

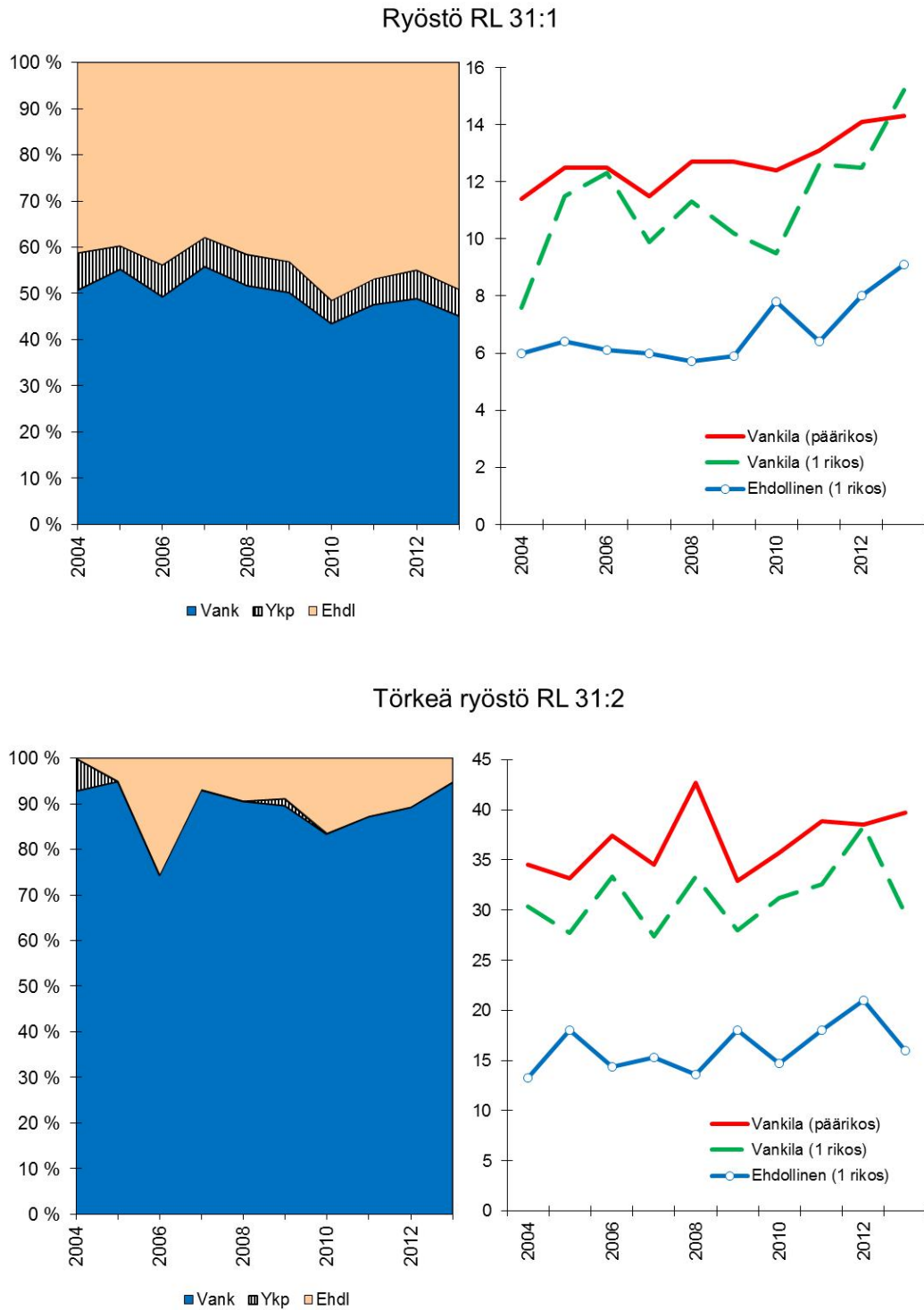
* Sisältää 1 (Y ja K) valvontarangaistuksen.

Rangaistusten ero eri törkeysportaissa on huomattava. Ryöstön *perusmuodosta* (RL 31:1, joka kattaa myös verraten lievät tekemuodot) tuomitaan keskimäärin 6–16 kuukautta vankeutta (joista puolet on ehdottomia ja puolet ehdollisia). Ehdottomista vankilarangaistuksista 29 % on 4–8 kuukauden pituisia ja 50 % 1–4 vuoden mittaisia. Ehdollisissa vankeustuomioissa tyyppirangaistus on 4–8 kuukautta (53 %).

Kuvio 10 Ryöstöstä (RL 31:1) tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2013
Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Jos kyseessä on *törkeä ryöstö* (esim. rikos on tehty käyttäen ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä), keskirangaistus on 2–4 vuotta vankeutta ehdottomana. Ryöstörikosten rangaistuskäytännössä voidaan nähdä lievää nousutrendiä viimeisen 10 vuoden aikana. Rangaistustason vuosittaiset vaihtelut ovat kuitenkin melko suuria suuntaan ja toiseen.

Kuvio 11 Rangaistuksen määrääminen ryöstörikoksissa (RL 31:1–2) vuosina 2004–2013

Taloudellinen rikollisuus¹

Veropetos. Lievimät rikoslain 29 luvun vastaiset verorikokset käsitellään pääsääntöisesti rangaistusmääräysmenettelyssä. Tuomioistuimissa käsitellyistä jutuista törkeän veropetoksen osuus oli yli puolet.

Taulukko 11 Rangaistuksen määrääminen verorikoksissa 2013 (RL 29:1–4)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk)
Veropetos RL 29:1	Y	N	16	39	-	2	57	61	2,6	1,1
		%	28,1	68,4		3,5	100,0			-
	K	N	19	48	-	2	69	62	2,8	1,1
		%	27,5	69,6		2,9	100			-
Törkeä veropetos RL 29:2	Y	N	-	51	-	13	64	-	10,4	13,3
		%		79,7		20,3	100			-
	K	N	-	74	1	17	92	-	9,9	13,0
		%		80,4	1,1	18,5	100,0			141
Lievä veropetos RL 29:3	Y	N	284	-	-	-	284	23	-	-
		%	100,0				100			-
	K	N	292	-	-	-	292	23	-	-
		%	100,0				100			-

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Veropetoksen normaalirangaistus on ehdollinen vankeusrangaistus (70 %). *Törkeästä veropetoksesta* tuomitaan vankeutta, joista suurin osa määrätään ehdolliseksi. Ehdollisten keskipituus on 6–10 kuukautta ja ehdottomien vuodesta puoleentoista vuoteen. Rangaistusten ohella rikoksiin liittyy säännönmukaisesti joukko hallinnollisia maksuseuraamuksia.

Lievästä veropetoksesta ehdoton valtaosa (93 %) käsitellään rangaistusmääräysmenettelyssä. Keskirangaistus on 20–25 päiväsakkoa.

Velallisen rikokset. RL 39 luvun velallisen rikoksista käytännössä tavallisin on velallisen epärehellisyys (93 %), joista törkeitä tekemuotoja on jo neljä viidestä (80 %). Velallisen rikoksiin läheisesti liittyviä kirjanpitorikoksia tuomitaan RL 39 luvun rikoksiin nähden yli kaksinkertainen määrä.

Velallisen epärehellisyydestä normaalirangaistus on ehdollinen vankeus (3–5 kk) samoin kuin *törkeästä velallisen epärehellisyydestä* (8–10 kk). Yksittäisestä kirjanpitorikoksesta tuomitaan useimmiten sakkoa ja *törkeästä kirjanpitorikoksesta* (K) 8–12 kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus.

¹ Talousrikosten rangaistuskäytännöstä on laajempi selvitys Rikollisuustilanne 2005 - julkaisussa: III.B.3. Hannu Niemi: Talousrikosten rangaistuskäytäntö.

Taulukko 12 Rangaistuksen määrääminen velallisen rikoksissa (RL 39:1–3) ja kirjanpitorikoksissa (RL 30:9) 2013

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Velallisen epärehellisyys RL 39:1	Y	N	9	11	-	-	20	65	3,4	-
		%	45,0	55,0			100			-
	K	N	9	11	-	-	20	65	3,4	-
		%	45,0	55,0			100			-
Törkeä velallisen epärehellisyys RL 39:1a	Y	N	-	37	-	1	38	-	8,1	7,0
		%		93,5		6,5	100			-
	K	N	1	65	-	3	69	-	8,4	6,7
		%	1,4	94,2		4,3	100			-
Velallisen petos RL 39:2	Y	N	1	2	-	-	3	50	1,7	-
		%	33,3	66,7			100			-
	K	N	1	2	-	-	3	5	1,7	-
		%	33,3	66,7			100			-
Törkeä velallisen petos RL 39:3	Y	N	-	4	-	-	4	-	6,0	-
		%		100,0			100			-
	K	N	-	5	-	-	5	-	8,8	-
		%		100,0			100			-
Kirjanpitorikos RL 30:9	Y	N	80	55	1	1	137	44	2,9	1,3
		%	58,4	40,1	0,7	0,7	100			80
	K	N	86	79	2	1	168	45	3,5	1,3
		%	51,2	47,0	1,2	0,6	100			60
Törkeä kirjanpitorikos RL 39:1a	Y	N	-	74	1	7	82	-	6,3	11,9
		%		90,2	1,2	8,5	100			160
	K	N	-	263	5*	75	344	-	10,1	18,3
		%		76,5	1,5	21,8	100			168

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Liikennerekokset

Liikennejuopumus. Noin puolet (49 %) RL 23 luvun vastaisista liikennejuopumusrikoksista on törkeitä rattijuopumuksia. Perustunnusmerkistön mukaisia rattijuopumuksia oli 45 prosenttia. Vesiliikennejuopumuksia tuomittiin 314 henkilöä vuonna 2013, mikä on hieman enemmän kuin edellisenä vuonna.

Taulukko 13 Rangaistuksen määrääminen liikennejuopumusrikoksissa 2013 (RL 23:3–4)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)			
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Valvonta-rangaistus	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t) Val.rang.
Rattijuopumus	Y	N	3555	13	11	1	5	3585	47	1,2	1,5
RL 23:3											41
	%		99,2	0,4	0,3	0,0	0,1	100			3,0
	K	N	5736	78	57	9	218	6098	50	1,5	1,8
											49
	%		94,1	1,3	0,9	0,1	3,6	100			2,2
Törkeä	Y	N	99	3159	366	19	93	3736	66	1,9	2,6
rattijuopumus											85
	%		2,6	84,6	9,8	0,5	2,5	100			3,0
	K	N	181	5941	1107	59	840	8128	68	2,1	3,9
RL 23:4											95
	%		2,2	73,1	13,6	0,7	10,3	100			3,0

Y=yksittäisrikos

K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

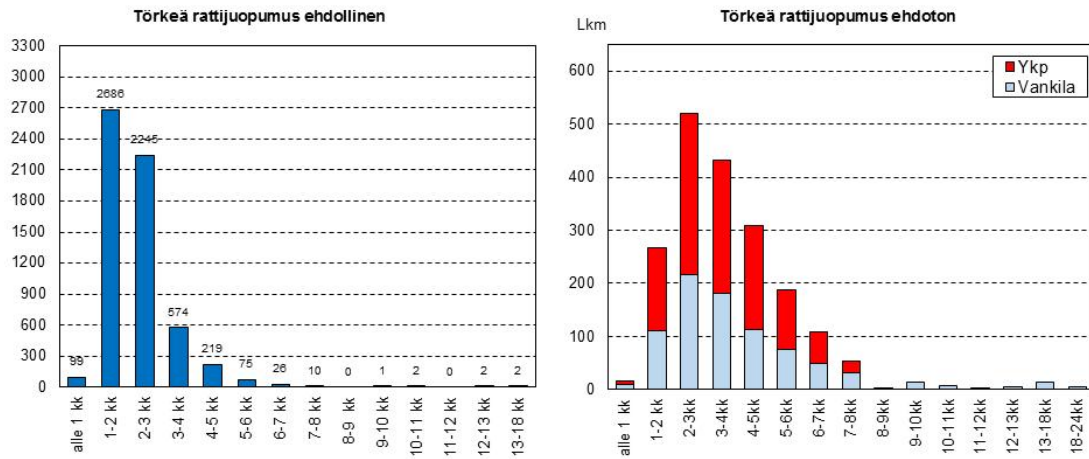
Lähde: Tilastokeskus

Tavallisesta rattijuopumuksesta (RL 23:3) sakko on nykyisin lähes yksinomainen rangaistus (94 %). Törkeän rattijuopumuksen (RL 23:4) normaali-rangaistuslaji (73 % tuomituista) on 1–5 kuukauden mittainen ehdollinen vankeus (96 % ehdollisista). Melkein aina (97 %) ehdolliseen vankeusrangaistukseen liitetään tehosteeksi oheissakko. Ehdotonta vankeutta seuraa noin 10 prosentissa tapauksista. Yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen yhteenlaskettu osuus on noin 15 prosenttia. Ehdottomista vankilarangaistuksista 93 prosenttia on 1–8 kuukauden mittaisia. Sakkoa tuomitaan törkeästä rattijuopumuksesta 2–4 prosentissa tapauksista.

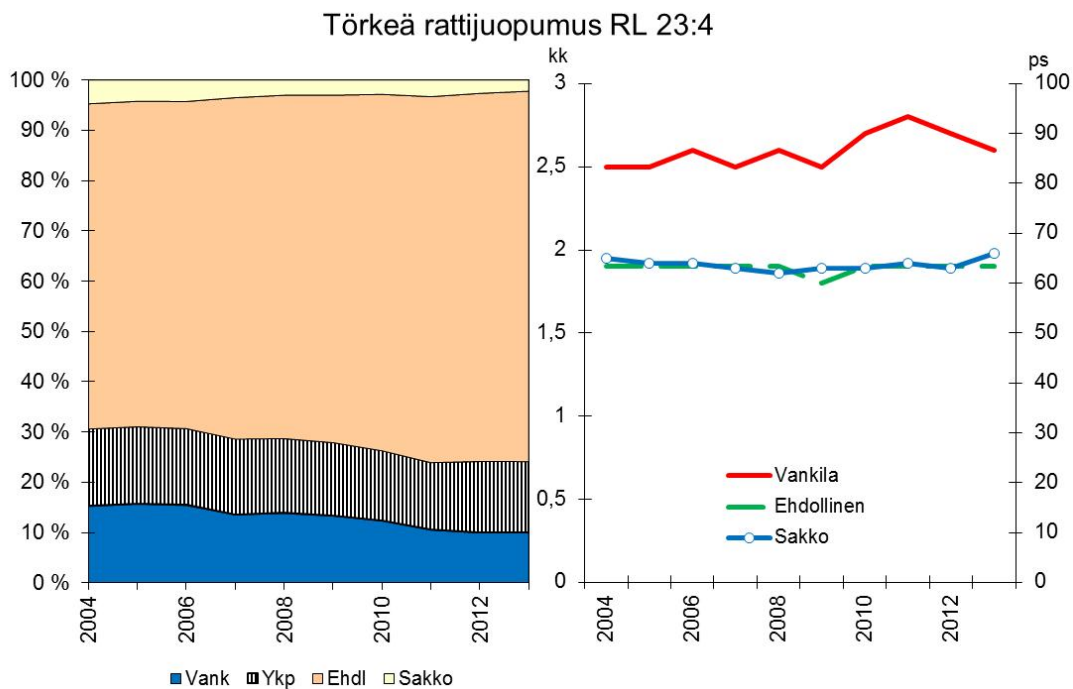
Vuoden 2000 jälkeen *huumaantuneena ajaminen* tuomitaan yleisten rattijuopumussäännösten nojalla. Rangaistustilasto ei siten enää erittele huumeita muista päihteistä. Aiemmin huumaantuneena ajamisesta seurasi ehdotonta vankeutta noin 40 %, ehdollista vankeutta noin 25 % tai sakkoa noin 30 %. *Vesiliikennejuopumuksesta* tuomitaan käytännössä sakkoa (keskiluku 34 päiväsakkoa). Rangaistusten lajiin ja määrään vaikuttavat tunnusmerkkien sisällä ennen kaikkea verenalkoholi sekä aikaisemmat rattijuopumustuomiot.²

Käytännössä tärkeänä erityisryhmänä ovat tapaukset, joissa liikennejuopumukseen liittyy kuolemantuottamus. Niinpä yhdistelmästä kuolemantuottamus ja törkeä rattijuopumus normaalirangaistuslajina on ehdoton vankeus ja rangaistuksen pituudet vaihtelevat noin puolesta vuodesta neljään vuoteen vankeutta.

² Vesiliikennejuopumuksen rangaistuskäytännöstä on tarkempi selvitys oikeusministeriön työryhmäraportissa 16/2011 ”Vesiliikennejuopumuksen promilleraja”.

Kuvio 12 Törkeästä rattijuopumuksesta tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2013

Kuvio 13 Rangaistuksen määrääminen törkeästä rattijuopumuksesta (RL 23:4) vuosina 2004–2013 Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Muut liikenne rikokset. Rikoslain 23 luvun liikenne rikosten seuraamukset määrätään pääsääntöisesti (85 % tapauksista) rangaistusmääräysmenettelyssä. Lähes puolet (47 %) tuomioistuimissa ratkaistuista liikenne rikoksista (RL 23 luku; pl. liikennejuopumus) oli liikenneturvallisuuden vaarantamisia. Ajokorttita-ajon osuus on 52 prosenttia. Törkeitä liikenteen vaarantamisia on kaikista tuomioistuimissa tuomituista liikenteen vaarantamisista runsas kolmannes (38 %).

Taulukko 14 Rangaistuksen määrääminen muissa liikenne rikoksissa 2013 (RL 23:2 ja 23:10)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Törkeä liikenne- turvallisuuden vaarantaminen RL23:2	Y	N	1662	96	3	5	1766	58	1,9	2,8
		%	94,1	5,4	0,2	0,3	100			57
	K	N	1988	213	31	144	2380*	59	2,5	4,4
		%	83,5	8,9	1,3	6,1	100			84
Korttija ajo RL 23:10	Y	N	10848	8	15	53	10924	28	0,8	1,0
		%	99,3	0,1	0,1	0,5	100			33
	K	N	11014	30	36	129	11210**	28	1,5	1,2
		%	98,3	0,3	0,3	1,2	100			44

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

* Sisältää 4 (K) tuomittua valvontarangaistusta.

** Sisältää 1 (K) valvontarangaistuksen.

Runsaat 80 prosenttia törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen tapauksista tuomitaan sakkoon. Vankeusrangaistuksista yli puolet on ehdollisia.

Huumausainerikokset

Taulukko 15 Rangaistuksen määrääminen huumausainerikoksissa 2013 (RL 50:1–2)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Huumausainerikos RL 50:1	Y	N	1301	438	31	76	1848*	42	3,9	4,8
		%	70,4	23,7	1,7	4,1	100			100
	K	N	2046	752	79	284	3168*	45	4,0	4,8
		%	64,6	23,7	2,5	9,0	100			98
Huumausaineen käyttörikos RL 50:2a	Y	N	4663	2	-	-	4665	14	2,5	-
		%	100,0	0,0			100			-
	K	N	4767	2	-	-	4769	14	2,5	-
		%	100,0	0,0			100			-
Törkeä huumausainerikos RL 50:2	Y	N	-	73	-	120	193	-	14,6	35,4
		%		37,8		62,2	100			-
	K	N	-	124	-	284	408	-	15,1	38,9
		%		30,4		69,6	100			-

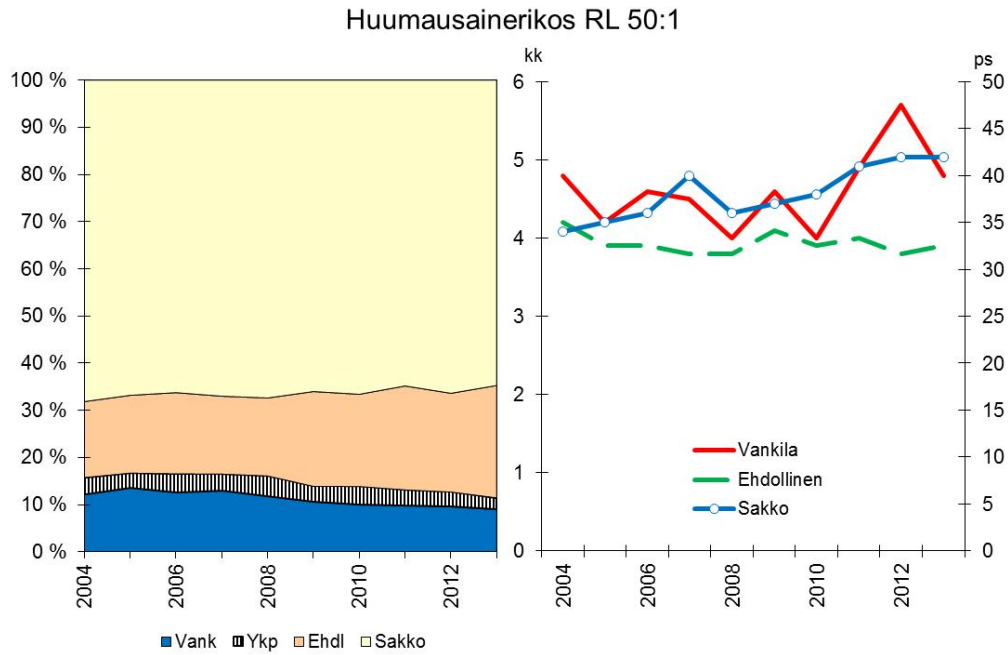
Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

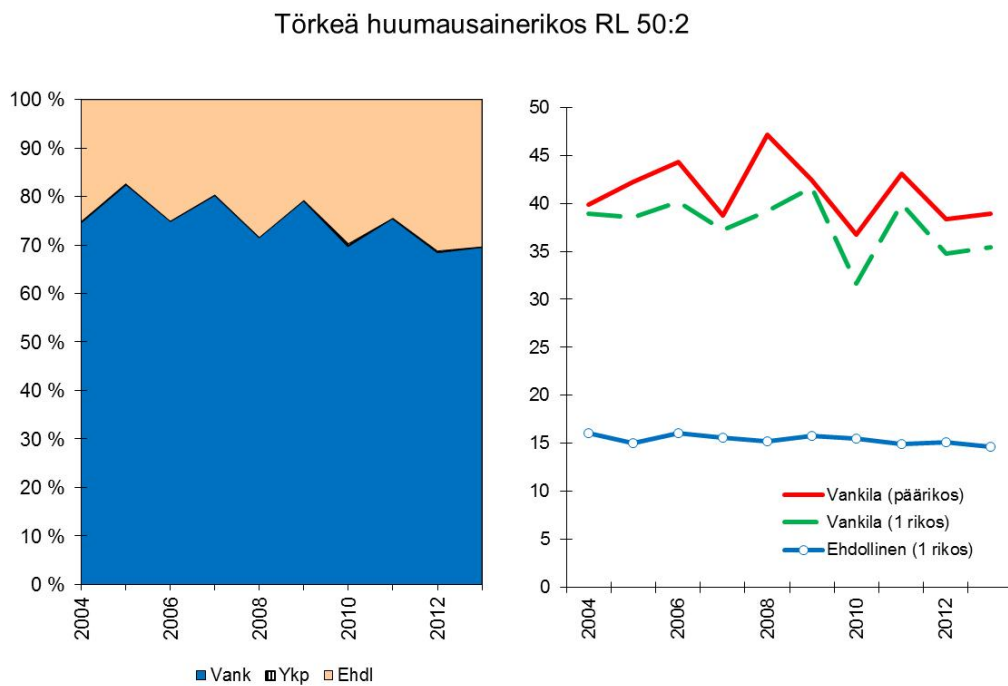
Lähde: Tilastokeskus

* Sisältää 2 (Y) ja 7 (K) tuomittua valvontarangaistusta.

Kaksi kolmesta *huumausainerikoksesta* (RL 50:1) tuomitaan sakkoon. Vankeusrangaistuksista kolmannes on ehdottomia (keskipituus 4–5 kk). *Törkeästä huumausainerikoksesta* langetetut rangaistukset ovat tätä selvästi ankarampia. 70–80 prosenttia päärikoksena tuomituista törkeistä huumausainerikoksista johtaa ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Rangaistusten keskipituus on 3–4 vuotta.

Kuvio 14 Rangaistuksen määrääminen huumausainerikoksessa (RL 50:1) vuosina 2004–2013

Kuvio 15 Rangaistuksen määrääminen törkeässä huumausainerikoksessa (RL 50:2) vuosina 2004–2013

Vuonna 2001 lakiin otettiin uusi huumausaineen käyttörikosta koskeva tunnusmerkistö. *Käyttörikoksesta* tuomitaan keskimäärin 14 päiväsakon suuruisia sakkorangaistuksia.

Rangaistuskäytännön vertailua

Seuraavassa asetelmassa on tarkasteltu vankilarangaistusten osuutta eri rikoksista tuomituista ja rangaistusten keskipituuksia vuosina 2011–2013. Tällä tavalla eri rikoksista tuomittuja rangaistuksia voidaan rikostyypeittäin asettaa ankaruusjärjestykseen (OPTL 2012).

Taulukko 16 Käräjäoikeuksissa eri rikoksista tuomitut 2011–2013

RIKOS	Tuomitut	Vankila %	Ka (kk)	Med (kk)
21:2§1 Murha	69	100	Elinkausi	
20:2§1 Törkeä raiskaus	42	95,2	57,4	49,3
21:1§2 Tapon yritys	307	92,2	46,0	43,6
31:2§1 Törkeä ryöstö	188	90,4	39,1	34,6
21:1§1 Tappo	135	88,1	110,8	109,1
50:2§ Törkeä huumausainerikos	1 284	71,2	40,2	31,4
34:3§1 Törkeä tuhotyö	10	70	87,1	97,0
20:7§1 Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	182	66,5	37,0	31,8
21:6§1 Törkeä pahoinpitely	1 677	54,3	24,7	21,6
28:2§1 Törkeä varkaus	1 662	50,1	14,1	10,1
31:1§1 Ryöstö	1 212	46,3	14,0	12,2
20:1§1–2 Raiskaus	299	43,8	25,6	23,4
21:9§ Törkeä kuolemantuottamus	62	43,5	27,1	25,6
33:2§1 Törkeä väärennys	28	42,9	15,7	15,7
25:2§ Törkeä vapaudenriisto	43	37,2	16,4	17,4
34:1§1–2 Tuhotyö	128	31,3	17,8	17,0
30:9a§ Törkeä kirjanpitorikos	1 173	25,8	22,2	21,2
16:1§ Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen	725	22,9	8,3	7,0
29:2§ Törkeä veropetos	291	21,6	13,8	11,2
36:2§1 Törkeä petos	882	21,3	16,6	13,2
31:3§1 Kiristys	30	20,0	6,8	7,4
28:1§1 Varkaus	9 497	16,0	2,8	2,0
25:1§ Vapaudenriisto	88	13,6	4,5	5,3
33:1§1 Väärennys	2 165	12,7	3,2	2,5
20:5§1–2 Seksuaalinen hyväksikäyttö	131	10,7	12,0	12,7
23:4§ Törkeä rattijuopumus	27 120	10,2	3,8	3,0
20:6§1–2 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	652	9,7	15,5	13,8
20:3§1–2 Pakottaminen SPY	84	9,5	12,6	12,1
50:1§ Huumausainerikos	9 292	9,3	4,9	3,5
36:1§1–2 Petos	5 673	8,8	4,1	2,9
28:5§1 Törkeä kavallus	415	6,7	16,1	14,6
21:5§1 Pahoinpitely	25 968	6,5	4,5	3,0
23:2§1–2 Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen	7 163	5,8	4,9	3,6
20:4§1 Pakottaminen seksuaaliseen tekoon	78	5,1	13,3	13,3
23:3§ Rattijuopumus	20 341	3,7	1,8	1,7
21:8§ Kuolemantuottamus	207	3,4	10,3	11,1
29:1§ Veropetos	302	3,0	2,2	2,3
28:4§1–3 Kavallus	751	1,3	2,0	1,48
30:9§ Kirjanpitorikos	472	0,4	1,7	1,7
Yhteensä	120 828	11,5	12,3	10,3

Murhasta seuraa 91 % tapauksista elinkautinen vankeusrangaistus. *Taposta* tuomitaan niin ikään ehdotonta vankeutta. Keskipituus 111 ja mediaani 109 kuukautta (noin 9,5 vuotta). Täytettyjen henkirikosten jälkeen listalla seuraavat *tapon yritys* ja *törkeä raiskaus*. Lähes yksinomaisena seuraamuksena on vankeus ja keskipituus noin 4 vuotta.

Kolmantena ryhmänä erottuvat *törkeä ryöstö*, *törkeä huumausainerikos*, *törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö* ja *törkeä tuhotyö*. Vankilan osuus on noin 70–90 %:n vaiheilla ja keskirangaistukset 40 kuukauden (3–4 vuotta) molemmin puolin. Törkeän tuhotyön keskirangaistukset ovat tätäkin selvästi korkeammat, mutta tapauksia on vuosittain vähän ja rangaistusten määrissä esiintyy suurta vaihtelua.

Neljänteen törkeysluokkaan sijoittuvat *raiskaus* ja *törkeä pahoinpitely*. Vankilan osuus on 50–60 prosentin liepeillä ja keskirangaistus kahden vuoden vaiheilla. Ehdollisten vankeustuomioiden keskipituus on 1–1,5 vuotta.

Viidentenä ryhmänä erottuvat *ryöstö* ja *törkeä varkaus*. Molemmista puolet tai hieman alle puolet tekijöistä tuomitaan vankilaan. Vankeuden keskipituus on molemmissa rikoksissa vuoden vaiheilla. Ehdollisissa vankeustuomioissa tyyppirangaistus on 4–8 kuukautta.

Tästä eteenpäin rikosten ryhmittely käy vähemmän selkeäksi. Omaksi ryhmäkseen erottuvat kuitenkin vakavat talousrikokset. *Törkeä kirjanpitorikos*, *törkeä petos* ja *törkeä veropetos*, joista tuomitaan vankeutta n. 20–30 %:ssa tapauksia keskirangaistusten vaihdella 12–22 kuukauden vaiheilla. *Törkeästä petoksesta* ja *törkeästä veropetoksesta* tuomittujen ehdollisten vankeusrangaistusten keskipituus on 4–10 kuukautta. *Törkeiden kirjanpitorikosten* kohdalla ehdollisten tuomioiden pituus on 8–12 kuukautta.

Muita käytännön kannalta keskeisiä rikoksia listassa ovat *varkaus* (vankeutta noin joka kuudennessa tapauksista, normaalirangaistusvyöhyke 2–3 kk), *törkeä rattijuopumus* (vankeutta 10 %, normaalirangaistusvyöhyke 1–4 kk) ja *pahoinpitely* (vankeutta 7 %, normaalirangaistusvyöhyke 1–8 kk). Noin puolet *tavallisista varkauksista* tuomitaan sakkoon. Ehdollisten osalta tyyppirangaistus on 1–4 kuukautta. Noin kaksi kolmesta *tavallisesta pahoinpitelystä* tuomitaan sakkoon. Ehdollisena tuomittujen vankilarangaistusten normaalirangaistus on 1–5 kuukautta.

Talousrikoksissa *velallisen epärehellisyydestä*, *törkeästä velallisen epärehellisyydestä*, *törkeästä velallisen petoksesta* ja *veropetoksesta* tuomitaan yleensä ehdollista vankeutta (keskimäärin 4–8 kk), kun taas *kirjanpitorikoksesta* ja *velallisen petoksesta* normaalirangaistus on sakko.

8 Vankeusrangaistuksen täytäntöönpano

Vankiluku

Vankiryhmät. Vuosina 1990–2014 oli vankiloissa vankeja päivittäin keskimäärin seuraavat määrät:

Taulukko 1 Vankien päivittäiset keskimäärät vankiryhmittäin vuosina 1990 ja 2005–2014

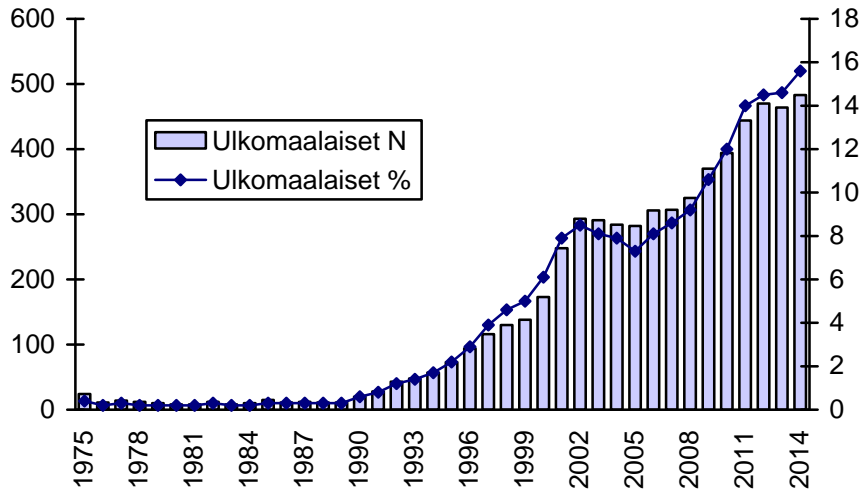
	1990	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Vankeusvankeja	2944	3077	2996	2772	2697	2688	2476	2443	2386	2349	2218
Elinkautisvankeja	30	113	130	139	148	152	159	168*	175*	200*	208*
Tutkintavankeja	372	519	463	506	559	569	599	598	626	578	619
Sakkovankeja	95	179	189	134	121	83	57	53	49	48	52
Yhteensä	3441	3888	3778	3551	3526	3492	3291	3262	3236	3175	3097

Lähde: Rikosseuraamuslaitos

* Elinkautisvankien määrä vuoden alussa. Elinkautisvangit eivät sisälly yllä vankeusvankien ryhmään.

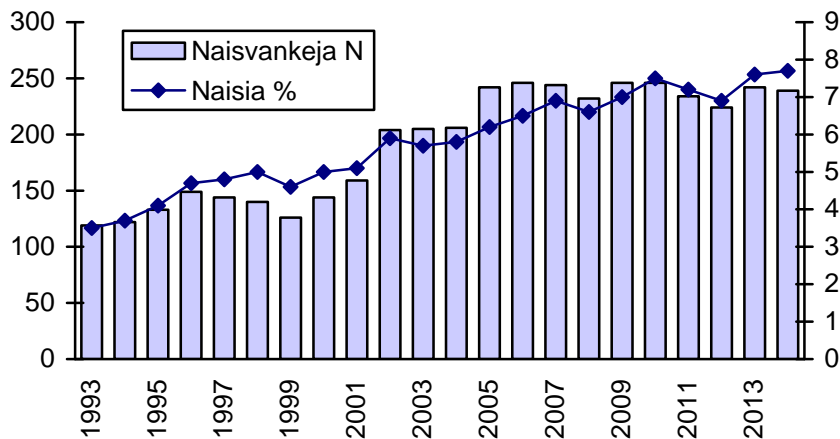
Vankilukumäärä kääntyi kasvuun vuoden 1999 jälkeen. Kokonaisvankiluku oli 2 743 vuonna 1999 ja 3 888 vuonna 2005. Nousua oli kaikkiaan 41,7 prosenttia. Taulukon erottelemista ryhmistä kasvoivat eniten sakkovangit ja tutkintavangit. Vankiluvun kasvu pysähtyi vuonna 2006 ja on kääntynyt sen jälkeen laskuun. Sakon muuntorangaistusta koskeva lainuudistus on vähentänyt sakkovankien määrää odotetusti. Elinkautisvankien määrä kasvoi kuitenkin edelleen. Yhdyskuntapalvelua oli suorittamassa keskimäärin päivässä 1 247 henkilöä ja valvontarangaistusta 45 tuomittua vuonna 2013 (29 vuonna 2013)

Muista kasvaneista vankiryhmistä on mainittava ennen kaikkea ulkomaalaiset. Heitä oli vielä 1990-luvun alussa laitoksissa 20–30. Määrä kymmenkertaistui kymmenessä vuodessa. Vuonna 2013 ulkomaalaisia vankeja oli keskimäärin päivässä 483, eli 15,6 prosenttia vankiluvusta.

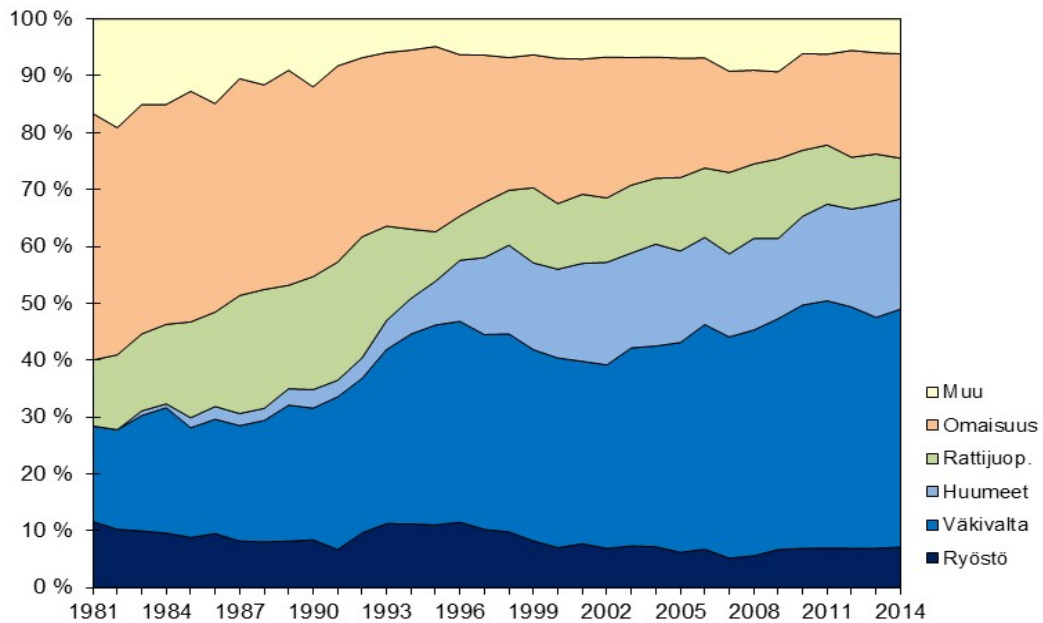
Kuvio 1 Ulkomaalaisten vankien lukumäärät ja osuudet kokonaisvankiluvusta 1975–2014
Lähde: Rikosseuraamuslaitos

Naisten osuus vangeista on kasvanut 1990-luvun alun neljästä prosentista 6–8 prosenttiin.

Kuvio 2 Naisvankien lukumäärät ja osuudet kokonaisvankiluvusta 1993–2014
Lähde: Rikosseuraamuslaitos

Rikos. Myös vankien rikosjakaumissa on tapahtunut muutoksia. 1970-luvun loppupuolella rattijuopumusrikosten suhteellinen osuus pieneni, kun taas 1980-luvun alussa varkausrikosten osuus aleni. 1990-luvun merkittäviä piirteitä on väkivaltarikosten sekä huumausainerikosten osuuden kasvu.

Kuvio 3 Rangaistusvankien päärikos vuosina 1981–2014
Lähde: Rikosseuraamuslaitos

Lähes puolet ulkomaalaisista rangaistusvangeista (46 % vuonna 2014) kärsii tuomiotaan huumausainerikoksista.

Taulukko 2 Ulkomaalaisten rangaistusvankien päärikos (%) vuosina 2005–2014 (1.5.)

Vuosi	Väki- valta	Siveellisyys- rikos	Ryöstö	Omaisuus- rikos	Ratti- juopumus	Huumaus- aine	Muu rikos	Yhteensä (N)
2005	15	4	8	15	1	50	6	171
2006	19	8	9	10	2	47	5	213
2007	24	8	7	11	2	42	7	214
2008	23	6	9	9	4	42	6	190
2009	17	8	7	13	5	46	6	213
2010	17	5	9	20	2	46	2	212
2011	13	9	8	17	1	48	4	227
2012	17	9	3	21	4	44	1	267
2013	14	8	5	19	3	49	2	276
2014	14	9	11	16	3	46	2	256

Lähde: Rikosseuraamuslaitos

Kaikista vuonna 2014 vankilassa olleista ulkomaalaisista 26 prosenttia oli Viron, 9 prosenttia Venäjän, 9 prosenttia Romanian ja 7 prosenttia Liettuan kansalaisia.

Rangaistusajat. Rangaistusaikoja voidaan kuvata eri tavoin. Yksi keino on mitata laitoksesta vapautuneiden vankien laitoksessa viettämän ajan pituus. Tämä on luotettavin tapa mitata todellisen laitosajan pituutta.

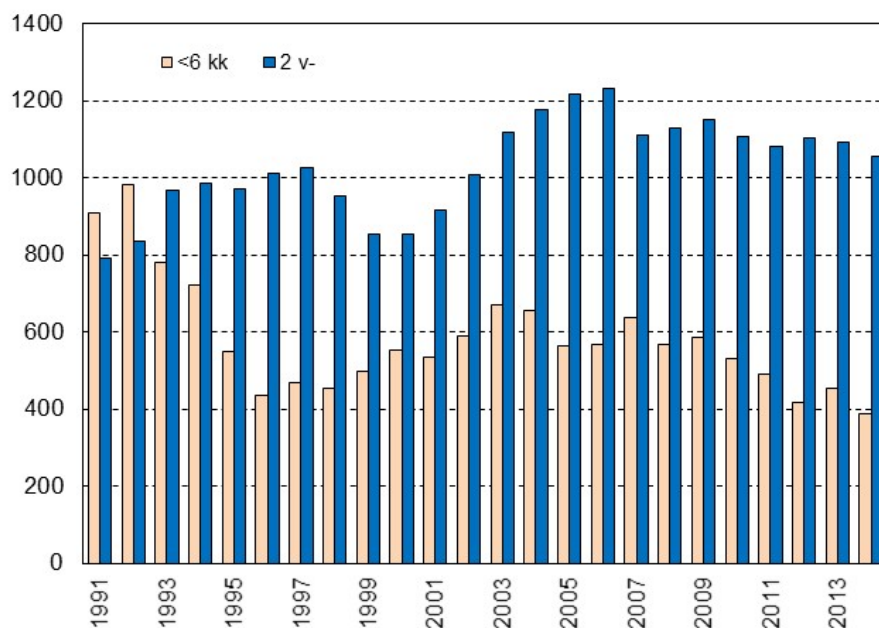
Taulukko 3 Vapautuneiden rangaistusvankien laitoksessa suorittama aika vuosina 1990, 2005–2014

Rangaistusajan pituus	1990	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
enintään 3 kk	54	47	40	46	48	48	47	47	44	40	44
yli 3 kk–6 kk	20	18	18	18	16	16	16	16	14	16	14
yli 6 kk–1 v.	15	15	17	15	15	15	15	15	17	17	17
yli 1 v–2 v.	7	13	15	14	13	13	15	14	15	17	15
yli 2 v.–	4	8	9	7	8	8	8	8	9	10	9
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	6112	4662	4844	4627	4484	4556	4193	3982	3728	3582	3386
Yli 1 v. rangaistuksia	714	971	1185	973	939	960	974	910	908	959	813

Lähde: Rikosseuraamuslaitos

Yli kahden vuoden laitosaikojen osuus kasvoi vuosina 1992–1998 kaksinkertaiseksi. Samalla kaikkein lyhyimpien aikojen osuus alentui. Vuonna 1999 tilanne tasaantui ja vuonna 2000 lyhyiden (enintään 3 kk) vankeusrangaistusten osuus kasvoi. Taustalla oli mitä ilmeisimmin lyhyisiin vankeusrangaistuksiin keskittyneen yhdyskuntapalvelun käytön väheneminen. Pitkien vankeusaikojen (sekä yli 2 v. että 1–2 v.) osuus on jonkin verran kasvanut vuodesta 2007 vuoteen 2014.

Rangaistuskäytännön viimeaikaiset muutokset ottaisi paremmin huomioon menetelmä, jolla kuvataan laitoksessa rangaistustaan vielä suorittavien vankien odotettavissa olevaa laitosaikaa.

Kuvio 4 Rangaistusvankien ennakoidut laitosajat (poikkileikkaus) 1991–2014

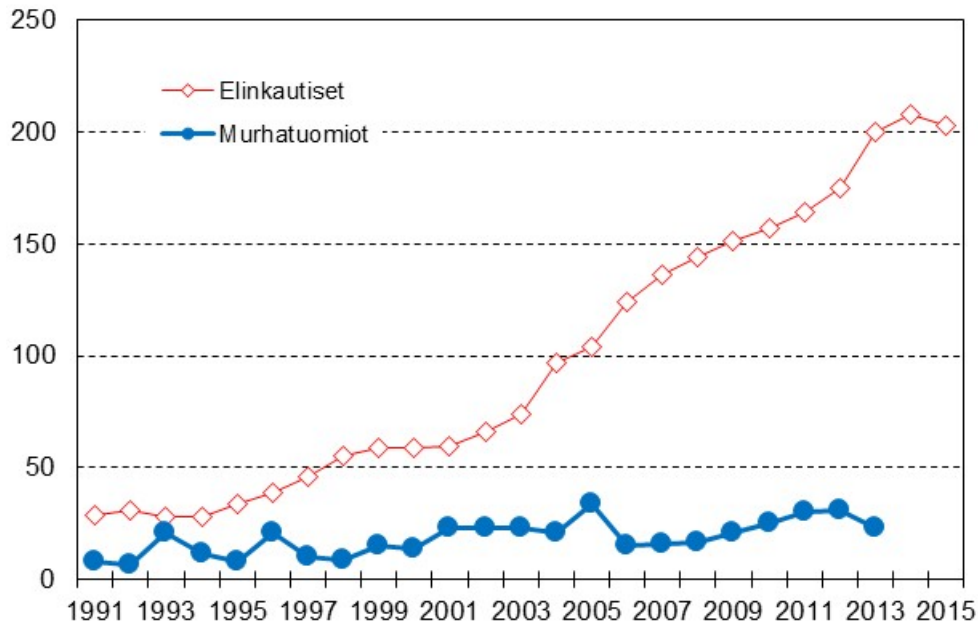
Lähde: Rikosseuraamuslaitos

Myös rangaistusta suorittavien vankien odotettavissa olevan laitosajan pituuksissa on tapahtunut merkittäviä muutoksia 1990-luvulla. Vuosikymmenen alkupuolella vankiloissa istui lähes 1 000 vankia, joiden laitosaika jäi

otaksuttavasti alle 6 kuukauden. Vuoteen 1996 mennessä tämä ryhmä oli kutistunut puoleen. Muutos oli seurausta yhdyskuntapalvelun osuuden kasvusta. Sittemmin ryhmän osuus on hieman noussut vuosina 1998–2003, mikä sekin on yhteydessä yhdyskuntapalvelun käytön muutoksiin.

Samanaikaisesti 2 vuotta tai tätä pidempään laitoksessa viipyvien määrä nousi vuosina 1990–1997 vajaasta 800:sta 1 000:een, kääntyen tämän jälkeen lyhyeen laskuun. Laskua seurasi vuosina 2000–2006 nopea nousu. Sen jälkeen nousu kääntyi taas lievään laskuun.

Tiedot elinkautisten vankien määristä ja murhatuomioista ovat kuviossa 5.

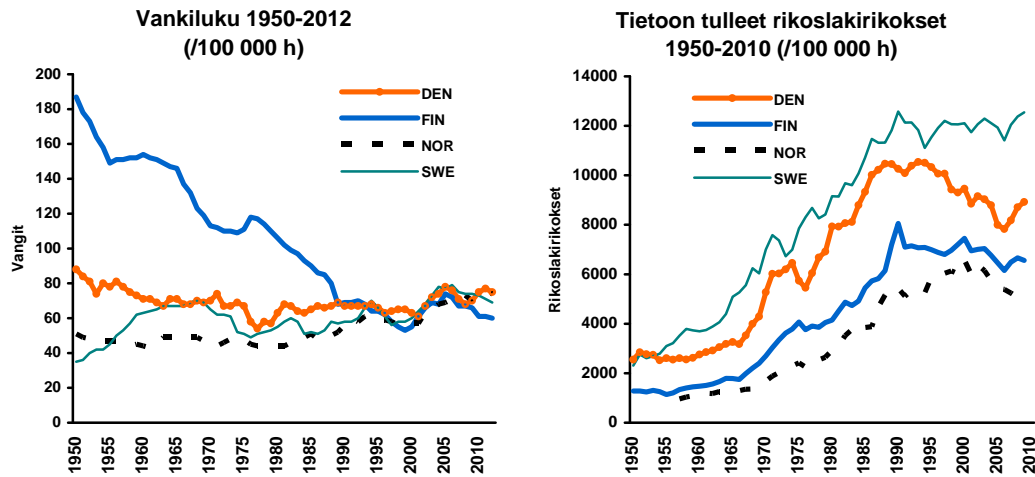

Kuvio 5 Elinkautisvangit ja murhatuomiot 1991–2015

Lähde: Rikosseuraamuslaitos

Elinkautisvankien määrä on kasvanut 20 vuodessa viisinkertaiseksi. Murhatuomioiden määrä on pysynyt pääosin 10–30 välillä, joten muutos on seurausta ennen kaikkea syyntakeisuusarviointien kiristymisestä (ks. edellä jakso A.5).

Kansainväliset vertailut. Seuraavasta kuviosta ilmenee väkilukuun suhteutettu vankiluvun kehitys neljässä pohjoismaassa vuosina 1950–2010. Mukaan on liitetty myös vertailutieto poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista samalta ajalta.

Kuvio 6 Vankiluku ja poliisin tietoon tullut rikollisuus pohjoismaissa 1950–2012
Lähteet: von Hofer et al. (2012), Kristofferssen (2014) ja Hildebrandt (2014)
päivitettyinä

Neljässä vuosikymmenessä Suomen vankiluku aleni tasaisesti noin kolmannekseen aikaisemmasta. Samalla saavutettiin yhteispohjoismainen taso. Vankiluvun dramaattisestakin muutoksesta huolimatta pohjoismaiden rikollisuuskehitykset ovat seurailleet toisiaan. Kuvioista havaittava pohjoismaisten rikosprofiilien samansuuntaisuus ja vankiprofiilien erilaisuus kertoo konkreettisesti rangaistuspolitiikan rajallisista mahdollisuuksista vaikuttaa rikollisuuden tasoon (ks. tarkemmin Lappi-Seppälä 1998).

Yksityiskohtaiset tiedot pohjoismaiden vankiluvuista vuosilta 2003–2013 ovat taulukossa 4.

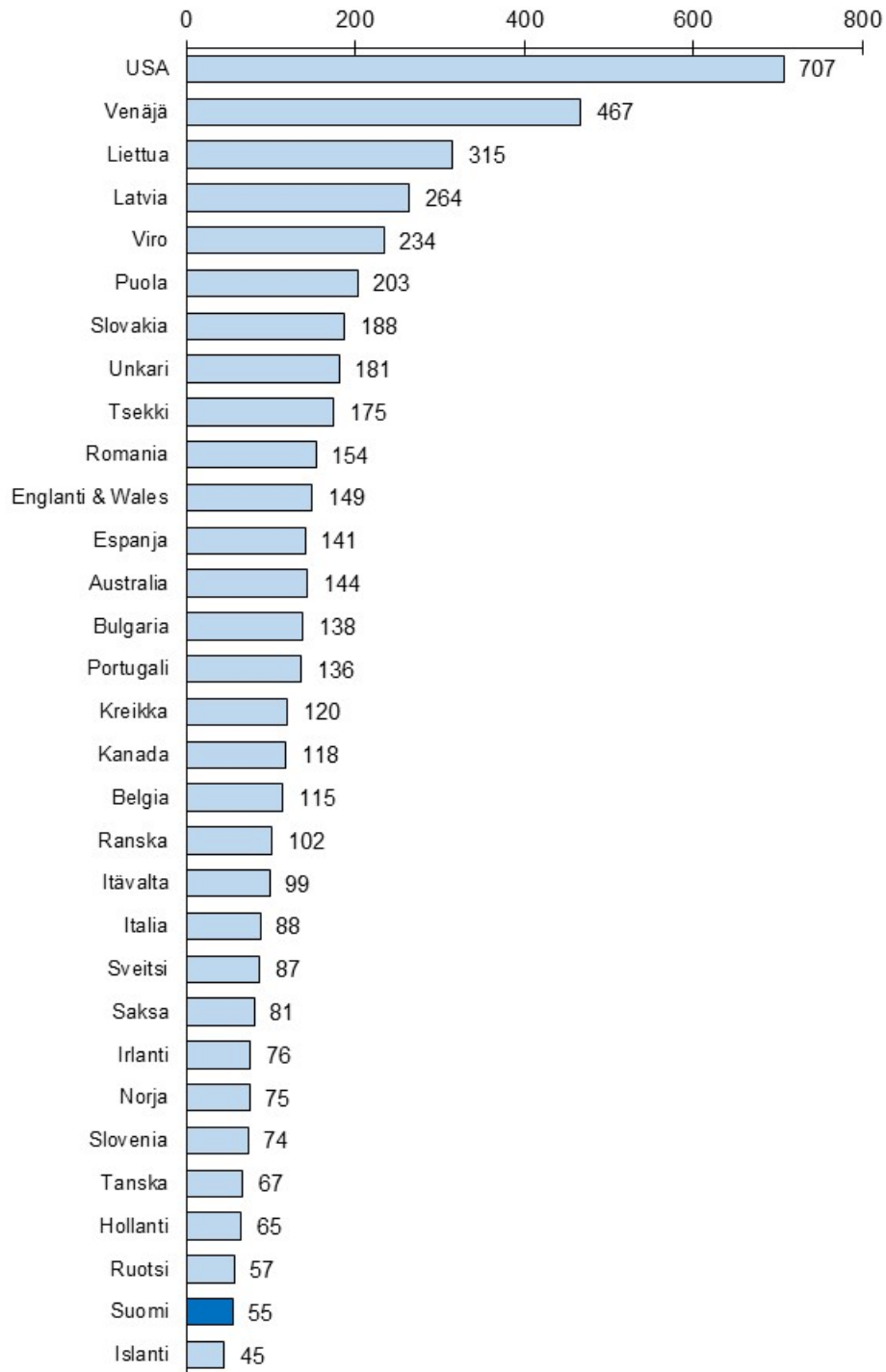
Taulukko 4 Keskimääräinen vankiluku pohjoismaissa 2003–2013

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Kokonaismäärä</i>											
Suomi	3 578	3 577	3 888	3 778	3 551	3 526	3 492	3 291	3 261	3 236	3 175
Ruotsi	6 535	7 020	7 008	7 196	6 925	6 884	7 012	6 902	6 753	6 558	6 032
Norja	2 964	3 091	3 174	3 300	3 482	3 449	3 459	3 681	3 789	3 753	3 787
Tanska	3 865	3 982	4 233	4 140	3 843	3 717	3 873	4 143	4 253	4 178	4 207
<i>100 000 asukasta kohti</i>											
Suomi	69	68	74	72	67	67	66	61	61	60	59
Ruotsi	73	78	78	79	75	74	75	73	71	69	63
Norja	65	68	68	71	74	73	70	74	75	74	75
Tanska	72	74	78	76	71	68	70	75	77	75	75

Lähde: Rikosseuraamuslaitos, pohjoismaiset vankitilastot, Kristofferssen 2008 ja 2014

Vankiluvut nousivat kaikissa pohjoismaissa 1999–2005. Muutos oli jyrkin Suomessa ja Ruotsissa. Vuoden 2005 jälkeen kehitys on ollut erisuuntainen eri maissa. Nouseva trendi jatkui Norjassa, kun taas Suomen vankiluku kääntyi laskuun. Kovin suurista muutoksista ei tässä kuitenkaan ole kyse.

Alla olevasta kuviosta näkyy Suomen asema vankilukujen kansainvälisessä vertailussa.

Kuvio 7 Keskimääräinen vankiluvut eräissä maissa 2013

Lähde: www.prisonstudies.org

Suomen ja muiden pohjoismaiden vankiluvut ovat kansainvälisessä vertailussa alhaisimmat. Vankilukujen eroja ja niiden syitä on tarkasteltu lähemmin kirjoituksessa Lappi-Seppälä 2011.

Ehdonalainen vapaus

Nykyisin jokseenkin kaikki vangit vapautuvat ehdonalaiseen vapauteen.¹ Lisäksi 1.10.2006 lähtien vanki on voitu sijoittaa enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista valvottuun koevapauteen. Vuonna 2014 vankilasta vapautui 3 386 vankia, joista 3 352 (99 %) ehdonalaisesti. Perustiedot ehdonalaista vapauttamista koskevista ratkaisuksista vuosilta 2005–2014 ovat seuraavassa taulukossa.

Taulukko 5 Ehdonalainen vapaus ja valvonta 2005–2014

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Vapautuneet	4662	4844	4627	4484	4556	4193	3982	3728	3582	3386
- näistä ehdonalaisesti	4579	4767	4567	4406	4485	4146	3935	3682	3533	3352
- näistä valvontaan	978	1167	1140	925	856	828	759	739	757	752
- valvontaan määrätty %	21	24	25	21	19	20	19	20	21	22
Valvonnassa 1.1.	1448	1610	1854	1654	1380	1235	1121	1034	1035	1042
Valvottu koevapaus*	..	..	22	50	85	102	113	150	151	168

Lähde: Rikosseuraamuslaitos

*Keskimäärin päivässä

Valvontaan määrätään vuosittain noin 700–800 henkilöä. Valvontaan määrättyjen osuus on pysytellyt 20–25 prosentin vaiheilla.

Vuoden 2014 aikana valvotussa koevapaudessa oli 168 vankia (151 vankia vuonna 2013) keskimäärin päivittäin, mikä on 7 prosenttia vankeusvankien päivittäisestä keskimäärästä. Koevapaudessa olleiden vankien määrä ei vähennä ilmoitetun vankiluvun määrää, koska nämäkin vangit luetaan vankilukuun mukaan. Valvottuja koevapauksia peruutettiin 16 prosenttia vuonna 2013 (13 % vuonna 2013).

Käytössä ei ole systemaattista tietoa siitä, kuinka moni ehdonalaiseen vapauteen päästetyistä menettää ehdonalaisen vapautensa. Rikosseuraamuslaitos kerää tiedot siitä, kuinka moni valvonnassa olevista ehdonalaisesti vapautetuista vuosittain menettää ehdonalaisen vapautensa. Tuomioistuintilastosta vuorostaan näkee, kuinka moneen päärikosperusteiseen rangaistukseen on liitetty määräys aikaisemman ehdonalaisen vapauden menettämisestä. Ehdonalaiseen vapauden jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva uusi laki tuli voimaan 1.10.2006. Sen mukaan jäännösrangaistus voidaan määrätä täytäntöön pantavaksi koeaikana tehdyn uuden rikoksen vuoksi joko kokonaan tai osittain. Jäännösrangaistus määrättiin täytäntöön pantavaksi kokonaan 238 kertaa ja osittain 95 kertaa vuonna 2013 (yhteensä 333 kertaa). Tuomioistuimien voi jättää jäännösrangaistuksen myös

¹ Lainsäädännön pääpiirteet on selostettu Rikollisuustilanne 1995–1996, 195.

täytäntöön panematta laissa mainituilla perusteilla. Näin tehtiin 77 kertaa vuonna 2013.¹

Taulukko 6 Ehdonalaisen vapauden menettäminen 2004–2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Valvonnassa olevista	324	308	240	186	136	92	72	45	47	..
Päärikostuomion mukaan	1605	1503	1187	701	606	505	465	380	376	333

Lähde: Rikosseuraamusvirasto ja Tilastokeskus

Vuosittain alle sata ehdonalaisen valvonnassa olevaa henkilöä menettää ehdonalaisen vapautensa, kun heitä aiemmin oli 200–300. Tuomioistuintilaston mukaan mitaten tapauksia on huomattavasti enemmän (vain osa ehdonalaista vapautetuista on valvonnassa, toisaalta tuomioistuintilastossa yksikkönä on tuomiokerran päärikos kun taas Rikosseuraamuslaitoksen tilasto on henkilöpohjainen). 2000-luvulla tapauksia on ollut vuosittain noin 1 500 mutta uuden jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan lain myötä tapausten määrä on laskenut alle 500 tapaukseen.

¹ Jäännösrangaistuksen täytäntöönpanosta lähemmin ks. Lappi-Seppälä 2009.

Yhteenveto

Syyttämättä jättäminen

Seuraamusluontoisen syyttämättä jättämisen käyttö on vähentynyt. Vuonna 1998 tehtiin 8 600 syyttämättäjättämiskäytöstä ja vuosina 2003–2005 enää hieman runsaat 5 000. Vuoden 2005 jälkeen syyttämättäjättämispäätösten määrät ovat kohonneet 5 500–6 000 tapaukseen. Yksittäisistä rikosryhmistä syyttämättä jättäminen on yleisintä pahoinpitelyrikoksissa sekä työ- ja ympäristörikoksissa. Selvästi yleisimmät syyttämättä jättämisen perusteet olivat vähäisyys- (34 %) ja kohtuusperuste (42 %) vuonna 2013 (vuodelta 2014 vastaavaa tietoa ei ole saatavissa).

Prosessuaalinen syyttämättä jättäminen on jonkun verran lisääntynyt kuluvan vuosikymmenen aikana. Prosessuaalisia syyttämättäjättämispäätöksiä tehtiin vuonna 2014 kaikkiaan noin 19 400. Yleisin syyttämättäjättämisperuste oli näytön puuttuminen. Tätä perustetta käytettiin noin 17 000 kertaa (88 %) vuonna 2014.

Eri rangaistuslajien käyttö

Yleistä. Vuonna 2013 yleisissä alioikeuksissa syytettiin rikoksesta yhteensä 61 303 henkilöä, mikä on noin 5 000 henkilöä (–8 %) vähemmän kuin edellisenä vuonna. Näistä todettiin syylliseksi 57 096 ja tuomittiin rangaistukseen 56 502 (92 % syytetyistä). Oikeudenkäynnissä tuomituille vuonna 2013 määrätyistä rangaistuksista valtaosa (60 %) oli sakkorangaistuksia. Ehdottoman vankeusrangaistuksen sai 9 % (5 312 henkilöä) tuomituista ja ehdollisen vankeusrangaistuksen 24 % (13 813) tuomituista. Yhdyskuntapalvelun osuus oli 3,7 % (2 107 tapausta). Rangaistusmääräys- ja rikesakot (yhteensä 433 315) kattavat 88 % kaikista seuraamuksista. Syytteistä 5 % hylättiin.

Ehdoton vankeusrangaistus. Ehdottomien vankeusrangaistusten (vankilarangaistusten) keskipituus oli 11,5 kuukautta ja ehdollisten 3,9 kuukautta vuonna 2013. Ehdottomien vankilarangaistusten keskipituus on kasvanut viimeisen 10 vuoden aikana runsaalla kolmanneksella. Samaan aikaan tuomioiden lukumäärät ovat laskeneet samaten runsaalla kolmanneksella, mikä selittääkin keskipituuden nousua. Vuonna 2004 vankilarangaistusten keskipituus oli 8,1 kuukautta ja rangaistuksia määrättiin 8 503 kpl. Vuonna 2013 rangaistusten keskipituus oli 11,5 kuukautta ja rangaistuksia määrättiin 5 089 kpl. Tuomittujen vankilavuosien kokonaismäärä on vähentynyt tänä aikana 14 %.

Ehdollinen vankeusrangaistus. 64 % vankeusrangaistuksista määrätään ehdollisena. Lähes joka toiseen (45 %) ehdolliseen vankeusrangaistukseen liitetään tehosteeksi oheissakko. Mahdollisuutta liittää yhden vuoden ylittävän ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi yhdyskuntapalvelu käytettiin kaikkiaan 224 kertaa, eli melkein joka kolmannessa (30 %) tapauksista, joissa tuomittiin yli vuosi ehdollista vankeutta.

Yhdyskuntapalvelu. Vuonna 2013 tuomioistuimissa langetettiin 2 107 yhdyskuntapalvelurangaistusta, mikä oli 35 % muuntokelpoisista vankeusrangaistuksista. Yhdyskuntapalvelun käyttöaste on 1990-luvulla tapahtuneen jyrkän laskun jälkeen pysynyt melko tasaisena. Vuonna 1998 tuomittuja rangaistuksia oli 3 957, mikä vastasi 43 % muuntokelpoisista vankeusrangaistuksista. Rangaistuksen käyttöaste on suurin

rattijuopumusrikoksissa (noin 50 %). Yli puolet (55 %) yhdyskuntapalvelutuomioista määrätään rattijuopumuksesta.

Päiväsakot. Varsinaisessa oikeudenkäynnissä tuomittujen päiväsakkojen lukumäärän keskiarvo oli 39 päiväsakkoa vuonna 2013. Minimipäiväsakkoja oli vuoden 2013 oikeudenkäyntisakoista 60 % ja rangaistusmääräysmenettelysakoista 45 %.

Tuomitsematta jättäminen. Seuraamusluonteisia tuomitsematta jättämisiä oli vuonna 2012 yhteensä 473 (vuoden 2013 tiedot puuttuvat). Tuomitsematta jättäminen on vähentynyt murto-osaan 1980-luvun lopun tasosta. Vähäisyysperuste oli yleisin soveltamisperuste (50 % soveltamiskerroista).

Rangaistuksen määräämisperusteet

Mittaamisperusteiden soveltaminen. Yleisistä vähentämisperusteista käytännössä merkityksellisin on nuoruus: 3 128 tapausta eli 5,1 % kaikista oikeudenkäynnissä tuomituista päärikostuomioista vuonna 2012 (vuodelta 2013 ei ole saatavissa tietoa). Rikoslain 6 luvun lieventämisperusteiden käyttökertoja kirjattiin 140 vuonna 2012. Näistä selvästi käytetyin oli rikoksen selvittämisen edistäminen (112 tapausta). Muita perusteita tunnutaan käytettävän vain satunnaisesti. Lain koventamisperusteita sovellettiin 1 195 tapauksessa (2,9 %). Käytännössä kyse on uusimissäänöksen soveltamisesta.

Syyntakeettomuus ja mielentila. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnoissa vuonna 2014 tutkituista 36 (33 %) arvioitiin syyntakeettomaksi, 10 (9 %) alentuneesti syyntakeisiksi ja 64 (58 %) olivat arvion mukaan toimineet täydessä ymmärryksessä. 1990-luvun jälkipuoliskolla mielentilatutkimusten lukumäärä on laskenut aiemmasta 250–300:sta alle 200:n. Vuosina 2011–2014 mielentilatutkimusten määrä (101–112) on ollut kaikkein alhaisin vuodesta 1980 lähtien. Samalla syyntakeisuusarvioinnit ovat kiristyneet. Erityisesti alentuneesti syyntakeisten kategoria on supistunut. Vuonna 1980 alentuneesti syyntakeisia oli kaksi kolmannelta tutkituista, vuonna 1990 puolet ja vuonna 2000 runsas viidennes. Vuonna 2014 alentuneesti syyntakeisia tutkituista oli 9 %.

Rangaistuskäytäntö rikoslajeittain

Murhasta määrätään ilman tapaukseen sovellettavia vähentämisperusteita elinkautinen vankeus. Vuonna 2013 murhasta päärikoksena tuomittuja oli 22, jotka kolmea lukuun ottamatta tuomittiin vankeuteen elinkaudeksi. Tämän lisäksi yksi henkilö jätettiin syyntakeettomuuden vuoksi tuomitsematta rangaistukseen. Täytetystä *taposta* tuomitaan 8,5–9,5 vuotta vankeutta. Keskirangaistus tapon yrityksestä on 3,5–4 vuotta vankeutta.

Kaksi kolmesta *tavallisesta pahoinpitelystä* tuomitaan sakkoon (keskiluku 43 päiväsakkoa). Keskimääräiset vankeusrangaistukset liikkuvat 3–5 kuukauden vaiheilla. *Törkeästä pahoinpitelystä* määrätään vain vankeutta, joista yli puolet tuomitaan ehdottomana. Ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituus on 1,5–2 vuoden paikkeilla, ehdollisten rangaistusten keskipituus hieman yli vuosi. Törkeän pahoinpitelyn rangaistustaso kohosi lokakuussa 2001 voimaan tulleen rikoslain uudistuksen

jälkeen. Vuonna 2000 yksittäisrikoksesta määrätyn vankilarangaistuksen keskipituus oli 14 kuukautta, minkä jälkeen rangaistukset ovat olleet vuosittain keskimäärin 18–22 kuukautta.

Raiskauksista hieman yli kolmannes tuomitaan ehdottomaan vankeuteen (36 % tapauksista). Yksittäisrikosten keskirangaistus on noin kaksi vuotta. Ehdollisten tuomioiden keskipituus oli 16 kuukautta. *Törkeästä raiskauksesta* määrättiin 7 vankeusrangaistusta. Keskirangaistus oli 4 vuotta 4 kuukautta. Pakottamisesta sukupuoliyhteyteen määrättiin keskimäärin 9 kuukautta vankeutta ehdollisena. Tapauksen vähäisen lukumäärän vuoksi eri vuosien rangaistustilastoissa voi ilmetä melko suuriakin vuosittaisia vaihteluja.

Yli puolet *varkauden* perusmuodon mukaisista rikoksista tuomitaan sakkoon. Ehdottomaan vankeuteen tuomitaan joka kuudes. Keskirangaistusten pituus on yksittäisrikosten osalta 1,5 kuukautta ja kaikissa tuomioissa 2–3 kuukautta. *Törkeästä varkaudesta* määrätään ehdotonta vankeutta noin puolessa tapauksista. Yksittäisrikoksen (vankilarangaistus) keskirangaistus on noin 6–8 kuukautta. Kaikki tapaukset mukaan lukevan päärikosperusteisen tilaston keskirangaistus on noin vuosi ja kaksi kuukautta.

Ryöstön *perusmuodosta* tuomitaan keskimäärin 6–16 kuukautta vankeutta. Näistä puolet on ehdottomia, joiden pituus vaihtelee tavanomaisesti muutamasta kuukaudesta neljään vuoteen, ja puolet ehdollisia, joiden normaalirangaistus on puolestaan 4–8 kuukautta. *Törkeästä ryöstöstä* tuomitaan ehdotonta vankeutta. Keskirangaistus on 2–4 vuotta vankeutta.

Tavallisesta rattijuopumuksesta (RL 23:3) sakko on nykyisin lähes yksinomainen rangaistus (94 %). *Törkeän rattijuopumuksen* (RL 23:4) normaali rangaistuslaji (73 %) on 1–5 kuukauden mittainen ehdollinen vankeus. Lähes aina ehdolliseen vankeusrangaistukseen liitetään tehosteeksi oheissakko. Ehdotonta vankeutta seuraa noin 10 prosentissa tapauksista. Yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen yhteenlaskettu osuus on noin 15 prosenttia.

Kaksi kolmesta *huumausainerikoksesta* tuomitaan sakkoon. Vankeusrangaistuksista vajaa kolmannes on ehdottomia (keskipituus 4–5 kk). *Törkeästä huumausainerikoksesta* tuomitaan pääsääntöisesti (70–80 %) ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Rangaistusten keskipituus on 3–4 vuotta. Vuonna 2001 lakiin otetusta uudesta huumausaineen käyttörikoksesta tuomitaan keskimäärin 14 päiväsakkoa.

Vankiluku ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpano

Vankilukumäärä kääntyi kasvuun vuoden 1999 jälkeen. Kokonaisvankiluku oli 2 743 vuonna 1999 ja 3 888 vuonna 2005. Nousua oli kaikkiaan 42 %. Vankiluvun kasvu pysähtyi vuonna 2006 (vankiluku 3 778) ja laski edelleen vuosina 2007–2014 (3 097 vuonna 2014).

Elinkautisvankien määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa yli kaksinkertaiseksi ja kahdessakymmenessä vuodessa viisinkertaiseksi. Muutos on seurausta ennen kaikkea syyntakeisuusarviointien kiristymisestä. Myös vapautuneiden vankien laitoksessa suorittama aika on pidentynyt. Yli vuoden pituisten laitosaikojen osuus on lisääntynyt 2000-luvun alun noin 17 prosentista 21–24 prosenttiin.

B Kontrollijärjestelmän erityispiirteitä

1 Nuorten seuraamukset

Hannu Niemi & Matti Marttunen

Lainsäädäntö

Seuraamusjärjestelmässä voidaan rikoksesta epäillyn iän perusteella erottaa neljä eri ryhmää:

- 1) alle 15-vuotiaat lapset,
- 2) 15–17-vuotiaat nuoret henkilöt,
- 3) 18–20-vuotiaat nuoret rikoksentekijät (nuoret aikuiset) ja
- 4) vähintään 21-vuotiaat aikuiset.

Ikä määritellään rikoksen tekohetken mukaan ja seuraavassa käytetään käsitteitä ”lapset”, ”nuoret henkilöt”, ”nuoret aikuiset” ja ”aikuiset” erottelemaan eri ryhmiä toisistaan. Kun puhutaan kaikista 15–20-vuotiaista, käytetään yhteistä termiä ”nuoret rikoksentekijät”.

Lapsia ja 15–20-vuotiaita nuoria kohdellaan rikosoikeudellisesti lievemmin kuin aikuisia. Tämä johtuu osaltaan lasten ja nuorten kypsyttömyydestä, ajattelemattomuudesta, harkintakyvyn kehittymättömyydestä ja nuoruuteen liittyvän häiriökäyttäytymisen todennäköisestä ohimenevyydestä sekä siitä, että aikuisille säädettyjen rangaistusten ei katsota niiden haitallisten vaikutusten vuoksi sellaisenaan soveltuvan lasten ja nuorten tekemien rikosten seuraamuksiksi. Lasten ja nuorten tekemiin rikoksiin puututaan suuressa määrin myös rinnakkaisin tai vaihtoehtoisin keinoin (lastensuojelun keinot ja rikosten sovittelu). Myös rikosoikeudellisia sanktioita on nuorten rikoksissa enemmän kuin aikuisilla, ne ovat tekojen vakavuuden mukaan porrastettuja ja niitä sovelletaan lievemmin kuin aikuisten kohdalla. Tässä keskitytään rikosoikeudellisiin seuraamuksiin ja sovitteluun, mutta ei lastensuojelun keinoihin (ks. lastensuojelun keinoista Väisänen 2013).

Alle 15-vuotiaat lapset eivät joudu lainkaan rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Esitutkinta voidaan kuitenkin suorittaa myös lasten tekemistä rikoksista. Lapset voivat joutua myös vahingonkorvausvelvollisiksi aiheuttamistaan teoista. Lasten tekemiä rikoksia käsitellään tarpeen vaatiessa lastensuojelulain mahdollistamien toimien avulla. Lisäksi rikosten sovittelu on myös lasten osalta mahdollista.

Merkittävin osa rikosoikeudellisista lievennyksistä koskee nuoria, 15–17-vuotiaita, henkilöitä. Ehkä merkittävin lievennys on se, ettei nuorta henkilöä voida tuomita ehdottomaan vankeuteen, elleivät painavat syyt sitä

vaadi (RL 6:9). Tämän vuoksi nuoria tuomitaankin ehdottomaan vankeuteen yleensä vain silloin, kun rikoksesta määrätty rangaistus on pitempi kuin kaksi vuotta vankeutta. Nuoret henkilöt on tuomittava lievennetyn rangaistusasteikon mukaan eikä elinkautista vankeutta ole mahdollista tuomita (RL 6:8). Nuorisorangaistukseen voidaan tuomita pääsääntöisesti vain nuori henkilö (RL 6:10a). Syyttämättä ja tuomitsematta jättämisen edellytyksiä on laajennettu, kun ne koskevat nuoria henkilöitä (ROL 1:7 ja RL 6:12).

Osa poikkeussäännöistä koskee sekä nuoria henkilöitä että nuoria aikuisia eli kaikkia 15–20-vuotiaita. Nuoret rikoksentekijät voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteena 15 kuukauden ajaksi valvontaan (RL 6:10). Yhdyskuntaseuraamusten uudistusta valmistellut toimikunta on lisäksi ehdottanut, että myös yhdyskuntapalvelua tehostettaisiin nuorten osalta valvonnalla (Oikeusministeriö 2012). Käytännössä tämä ehdotus koskisi kuitenkin vain 18–20-vuotiaita, koska nuoria henkilöitä tuomitaan vain poikkeuksellisesti niin lyhyeen ehdottomaan vankeuteen, joka voitaisiin muuntaa yhteiskuntapalvelukseksi. Nuorina rikoksentekijöinä tuomitut pääsevät myös ehdonalaiseen vapauteen muita vankeja aikaisemmin eli kärsittyään rangaistuksesta puolet tai ensikertalaisten kohdalla yhden kolmasosan (RL2c:5.2). Aikuistenkin rangaistuksia voidaan lieventää tuomitun korkean iän perusteella (RL 6:7).

Seuraamukset

Nuoret eivät syyllisty yleisesti niin vakaviin rikoksiin kuin aikuiset. Tämä selittää suureksi osaksi sen, miksi nuorille määrätty rangaistukset ovat lievempiä kuin aikuisilla. Nuoret aikuiset sijoittuvat seuraamusten ankaruudessa nuorten henkilöiden ja vanhempien aikuisten välimaastoon. Nuorten muita lievemmat seuraamukset johtuvat myös edellä käsitellystä nuoria rikoksentekijöitä koskevasta lainsäädännöstä ja siitä, että nuoret eivät ole ehtineet uusia rikoksiaan samassa määrin kuin vanhemmat ikäluokat.

Taulukko 1 Eri ikäryhmille tuomitut rangaistuslajit ja muut seuraamukset vuonna 2013

	15–17 v.		18–20 v.		21 v. täyttäneet	
	N	%	N	%	N	%
Tuomitsematta jättäminen	114	4,0	48	0,7	433	0,9
Sakko	2 221	78,5	4 436	66,4	27 089	58,8
Ehdollinen	452	16,0	1 725	25,8	11 636	25,3
Nuorisorangaistus	8	0,3	1	0,0	0	0,0
Yhdyskuntapalvelu	6	0,2	150	2,2	1 944	4,2
Valvontarangaistus	0	0,0	7	0,1	197	0,4
Vankila	30	1,1	317	4,7	4 761	10,3
Tuomioistuimissa tuomitut yhteensä	2 831	100	6 684	100	46 060	100
Rangaistusmääräykset	9 064		18 681		151 439	
Rikesakot	6 203		11 975		235 953	
Syyttämättä jättäminen	908		626		4 206	
Rikosten sovittelu	1 878		1 423		6 989	

Lähde: Marttunen 2014

Nuorten henkilöiden seuraamuksista 84 % ja nuorten aikuisten seuraamuksesta 82 % määrätään tuomioistuimen ulkopuolella. Aikuisten osalta osuus (89 %) on vieläkin korkeampi, mikä johtuu siitä, että valtaosa seuraamuksesta on liikennesakkoja.

Taulukko 2 15–17-vuotiaille eri viranomaisissa määrättyt rangaistukset 2004–2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Rikesakko	4116	4677	3679	4751	5261	5489	8292	9222	7316	6203
Rangaistusmääräyssakko	10301	10920	10907	12696	12225	14109	12696	12406	10495	9064
Tuomioistuinrangaistukset	4389	4252	3899	3707	3799	3589	3617	3669	3172	2831
Yhteensä	18806	19849	18485	21154	21285	23187	24605	25297	20983	18098

Rangaistusmääräysmenettelyssä annettu sakko on yleisin nuoriin kohdistettava rikosoikeudellinen rangaistus. Useimmiten nuorille rangaistusmääräysmenettelyssä määrättyt sakot koskevat näpistyksiä ja lieviä liikennesakkoja. Päiväsakkojen lukumäärä on tyypillisesti matala, 10 päiväsakkoa.

Nuorilla *rikesakkojen* määrä on kasvanut vuodesta 2010 lähtien, mikä johtuu siitä, että liikennesakkojen ohella myös alkoholirikkomuksista on voitu siitä lähtien määrätä rikesakko rangaistusmääräyssakon sijaan. Nousu kuitenkin tasaantui huomattavasti vuosina 2012–2013. Erilaiset sakkorangaistukset ovat selvästi yleisin seuraamus sekä nuorilla että nuorilla aikuisilla.

Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen (ROL 1:7–8) on noin 3–4 kertaa yleisempää nuorten 15–17-vuotiaiden kohdalla kuin vanhemmissa ikäryhmissä. Nuoruuden ohella syyttämättä jättämisen perusteina on käytetty rikoksen vähäisyys- ja kohtuusperustetta. Kohtuusperustetta on voitu käyttää esimerkiksi silloin, kun rikos on soviteltu tekijän ja uhrin kesken.

Taulukko 3 Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen eri ikäryhmissä 2013

	15–17 v.	18–20 v.	21 v.–
A. Oikeudessa tuomitut sekä rangaistusmääräykset	13 673	27 247	212 511
B. Oikeudessa tuomitut	3 178	7 478	51 292
Syyttämättä jätetyt	908	628	4 206
- osuus A:sta %	6,6	2,3	2,0
- osuus B:stä %	28,6	8,4	8,2
Perusteet			
- vähäisyys (ROL 1:7:n 1 kohta)	121	188	1 612
- nuoruus (ROL 1:7:n 2 kohta)	349	0	26
- kohtuus (ROL 1:8:n 1 kohta)	339	333	1 771
- konkurrenssi (ROL 1:8:n 2 kohta)	25	86	706
TLL	1	2	15
Muu lainkohta	73	17	76

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Suhteutettaessa syyttämättä jätettyjen luku oikeudenkäynnissä rangaistukseen tuomittuihin havaitaan, että syyttämättä jättäminen on ikäluokassa 15–17-vuotiaat lähes neljä kertaa tavallisempaa kuin muissa ikäryhmissä (28,6 % verrattuna 8,4 % ja 8,2 %). Kun suhteutusperusteeksi otetaan myös rangaistusmääräykset mukaan lukevat ratkaisut, ero pysyy jokseenkin samana (6,6 % verrattuna 2,3 % ja 2,0 %). Yleisimmät syyttämättä jätetyt rikokset ovat lievähköjä varkauksia, vahingontekoja ja pahoinpiteilyjä.

Nuorten syyttämättä jättäminen on jo pitkään ollut 1 000 tapauksen tietämällä. 1990-luvun puolella välissä ja lopulla syyttämättäjättämisiä tehtiin huomattavasti nykyistä enemmän.

Vain reilu kolmannes nuorista jää syyttämättä nuoruusperusteella. Huomattava osa nuorten rikoksista jää syyttämättä myös kohtuus- ja vähäisyysperusteella. Tällöinkin nuoruus on saattanut vaikuttaa syyttäjän harkintaan, vaikkei se tilastoissa ilmenekään.

Tuomioistuimessa määrätty rangaistukset

Viranomaistasolla nuorten tekemiä rikoksia käsittelevät ennen muuta poliisi, lastensuojelu- ja muut sosiaaliviranomaiset ja rikosten sovittelutoimi. Tuomioistuimiin saakka valikoituu selvä vähemmistö nuorten tekemistä rikoksista ja vapausrangaistusten täytäntöönpanoon sitäkin vähemmän.

Tuomitsematta jättäminen – joka siis on rikokseen syyllistymisen vahvistava ratkaisu – on alle 18-vuotiaiden ryhmässä selvästi tavallisempaa kuin muissa ikäryhmissä (4 % verrattuna 1 %; ks. taulukko 1).

Tavallisin alle 18-vuotiaille tuomittu rangaistus on *sakko* (79 %). Sakon käyttö on nuorten ryhmässä yleisempää kuin keskimäärin (66 % ryhmässä 18–20-vuotiaat ja 59 % ryhmässä 21-vuotiaat ja yli). Oikeudenkäynnissä tuomittujen päiväsakkojen lukumäärä ikäryhmässä 15–17-vuotiaat oli

vuonna 2013 keskimäärin 32, kun se kaikissa ikäryhmissä oli 39. Nuorille tuomitaan siten lievempiä sakkorangaistuksia kuin aikuisille. Nuorille tuomittujen päiväsakkojen rahamäärä oli keskimäärin lain minimi eli 6 euroa, kun se kaikissa ikäryhmissä oli 13 euroa – nuorilla kun ei juuri koskaan ole sakkojen rahamäärää korottavia nettotuloja. Tuomioistuimissa nuorille tuomittujen sakkojen kokonaisrahamäärä oli siten vuonna 2013 keskimäärin noin 200 euroa, kun täysi-ikäisillä se oli 510 euroa.

Nuorten saamat tuomioistuinsakot ovat karkeasti noin kolme kertaa suurempia kuin ikäryhmän saamat rangaistusmääräyssakot.

Vajaa viidennes (17 %) nuorille henkilöille ja kolmannes (33 %) nuorille aikuisille tuomioistuimessa tuomituista rangaistuksista on *vankeusrangaistuksia*. Aikuisilla niiden osuus on edellä mainittuja ikäryhmiä suurempi (40 %). Nuorille henkilöille tuomituista vankeusrangaistuksista 93 % oli *ehdollisia*. Nuorten aikuisten kohdalla vastaava osuus oli 78 % ja aikuisilla 63 %. Ehdolliseen vankeuteen tuomitaan noin kuudesosa niistä nuorista, joiden tekoja käsitellään tuomioistuimissa. Nuorilla henkilöillä ehdollisen vankeuden tehosteena käytettiin yleisimmin valvontaa (49 % ehdollisista) ja nuorilla aikuisilla oheissakkoa (35 %) ja valvontaa (30 %) sekä yhdyskuntapalvelua (33 % laskettuna yli vuoden pituisista ehdollisista tuomioista).

Nuoria henkilöitä tuomitaan ehdottoman vankeuden sijasta *yhdyskuntapalveluun* tai *valvontarangaistukseen* hyvin harvoin. Tämä johtuu siitä, että alle 18-vuotiaita voidaan ylipäättään tuomita enintään kahden vuoden ehdottomiin vankeusrangaistuksiin vain painavista syistä. Nuorilla aikuisilla sitä vastoin yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen käyttö on lähes yhtä yleistä kuin heitä vanhemmilla, mutta *vankilarangaistusten* osuus on myös heillä selvästi vähäisempää kuin aikuisilla.

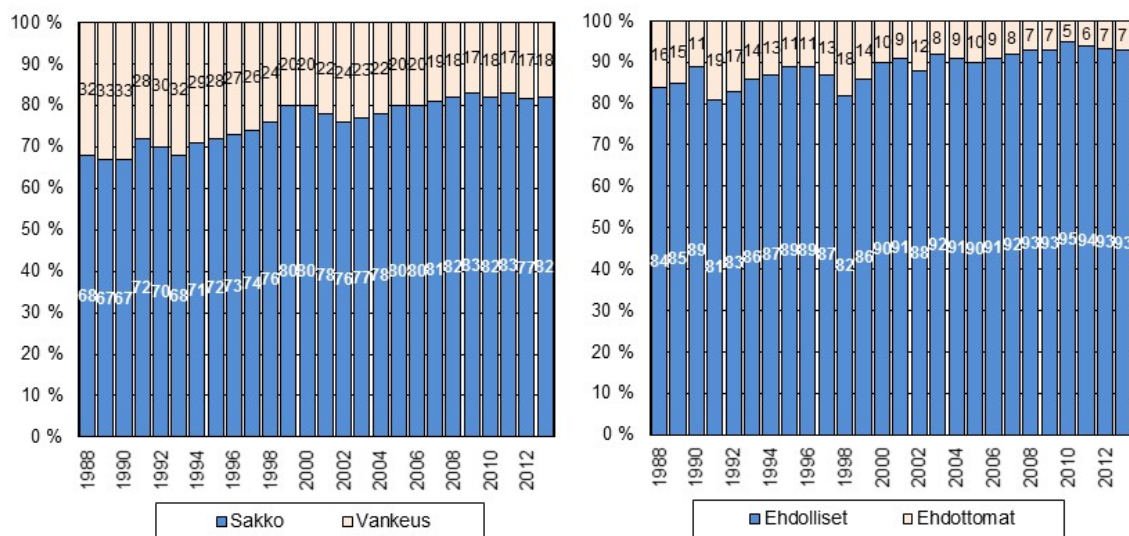
Vuonna 2013 alle 18-vuotiaista tuomittiin vankilaan noin yksi prosentti kun ryhmässä 18–20-vuotiaat vankilan osuus oli 5 prosenttia ja yli 21-vuotiaiden ryhmässä 10 prosenttia. Vähäisestä määrästä huolimatta valtaosa (vajaa 80 %) ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja yhdyskuntapalveluun tuomituista nuorista on tuomitsemishetkellä jo täysi-ikäisiä (Marttunen 2008). Vankilarangaistukseen johtaneet rikokset on siis useimmiten tehty lähestyttäessä täysi-ikäisyyttä. Nykyään nuorisovankien määrä on matala (päivittäin noin 40 nuorisovankia, joista suurin osa vähintään 18 vuotta täyttäneitä).

Avoseuraamuksena suoritettavan *nuorisorangaistuksen* käyttö on ollut jatkuvasti hyvin harvinaista. Vuonna 2013 nuorisorangaistus kattoi vain 0,3 prosenttia nuorille tuomituista rangaistuksista.

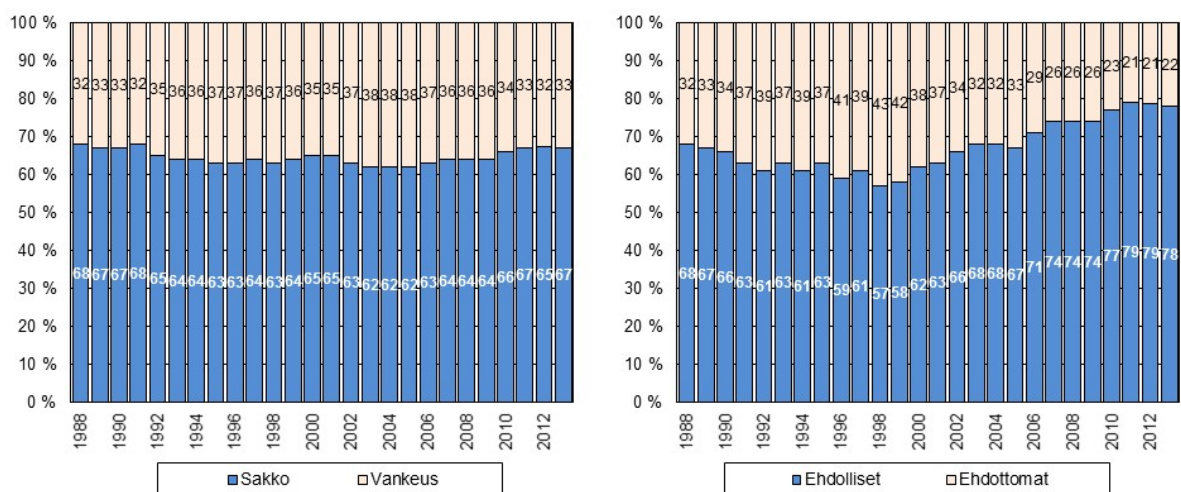
Keskivakavissa rikoksissa, joista sakkoa pidetään liian lievänä seuraamuksena, nuorten ja nuorten aikuisten seuraamusvaihtoehdot eroavat toisistaan lähinnä siinä, että nuorisorangaistus voidaan tuomita vain nuorille

henkilöille ja ehdoton vankeus sellaisenaan tai yhdyskuntapalveluksi taikka valvontarangaistukseksi muunnettuna pääsääntöisesti vain nuorille aikuisille.

Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna todettakoon, että ikäryhmässä 15–17-vuotiaat sakon osuus on kasvanut ja tuomitsematta jättäminen vähentynyt. Ikäryhmässä 18–20-vuotiaat merkittävä muutos 1990-luvun puolessa välissä oli yhdyskuntapalvelun käyttöönotto ja sitä seurannut ehdottoman vankeuden osuuden lasku. Kuvioissa 1 ja 2 esitetään pidemmän aikavälin tietoja nuorille ja nuorille aikuisille oikeudenkäynnissä tuomituista rangaistuksista 1988–2013.

Kuvio 1 15–17-vuotiaiden nuorten seuraamuslajit 1988–2013

Kuvio 2 18–20-vuotiaiden nuorten aikuisten seuraamuslajit 1988–2013

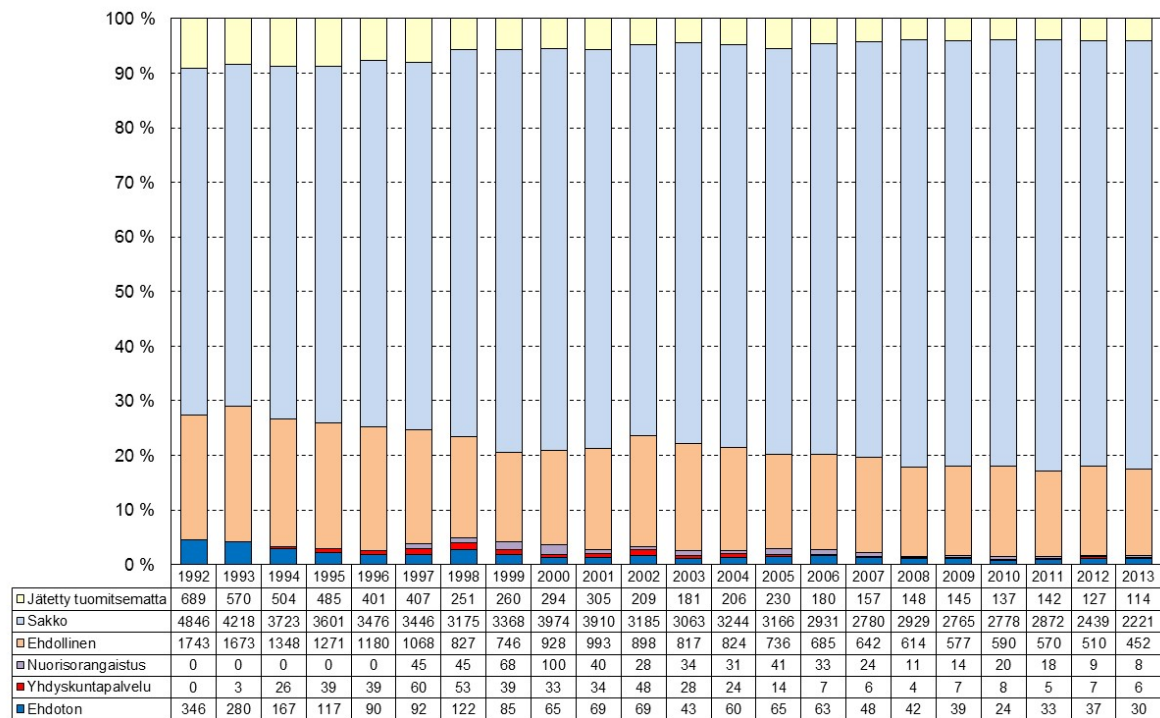
Vankeusrangaistusten osuus nuorille oikeudenkäynnissä tuomituista rangaistuksista oli 1980-luvun lopussa kolmanneksen tuntumassa. Nykyisin

vankeus kattaa vain alle viidenneksen nuorten tuomioistuinrangaistuksista (kuvio 1; vasen). Nuorten aikuisten ryhmässä tilanne on ollut melko vakaa. Reilu kolmannes ikäryhmän tuomioistuinrangaistuksista on vankeuksia (kuvio 2; vasen).

Rangaistuskäytäntöä on havainnollista kuvata myös siten, kuinka usein vankeus määrätään ehdollisena tai ehdottomana. Tätä kuvaavat kuvioiden 1–2 oikeanpuoleiset kuvat. 1990-luvun aikana ehdottomien vankeusrangaistusten osuus nuorten vankeusrangaistuksista laski vajaasta 20 prosentista reilusti alle 10 prosenttiin. Vuodesta 1990 lähtien alle 18-vuotiaana tehdyistä rikoksista ei ole saanut tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Painavien syiden vaatimusta on tuomioistuinkäytännössä tulkittu hyvin pidättyvästi. Suhteellisen vakavistakin väkivaltarikoksista nuori on saatettu tuomita ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Samaan ajankohtaan osui rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa tehty muutos, jossa luovuttiin vankeudesta luvattoman käytön vähimmäisrangaistuksena ja mahdollistettiin sakon tuomitseminen tuossa rikoslajissa. Käytännössä tämä johti siihen, että sakosta tuli luvattoman käytön (joka on tyyppillinen nuorisorikos) tyyppirangaistus (ks. tarkemmin Marttunen 2008). 2000-luvun alussa tilanne on pysynyt melko vakaana, mutta viime vuosina ehdottomien osuus on edelleen laskenut.

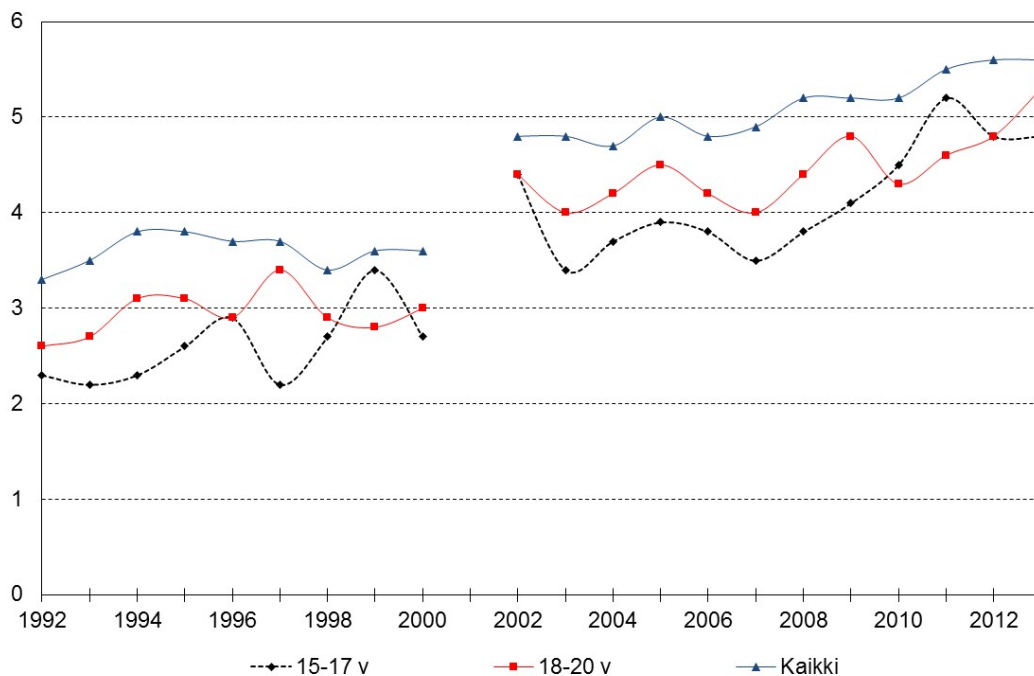
Painavien syiden vaatimus ei koske nuorten aikuisten ryhmää. Tässä ryhmässä vankeuksista noin viidennes on nykyisin ehdottomia. 1990-luvun lopulla ehdottomien osuus oli reilusti korkeampi.

Kuviossa 3 esitetään vielä tiedot alle 18-vuotiaana rikoksen tehneille tuomituista rangaistuksista noin 20 vuoden aikana.

Kuvio 3 Alle 18-vuotiaille tuomitut rangaistukset 1992–2013

Kuviosta 4 ilmenee eri ikäryhmille tuomittujen vankeusrangaistusten (ehdolliset ja ehdottomat) keskipituus vuosina 1992–2013.

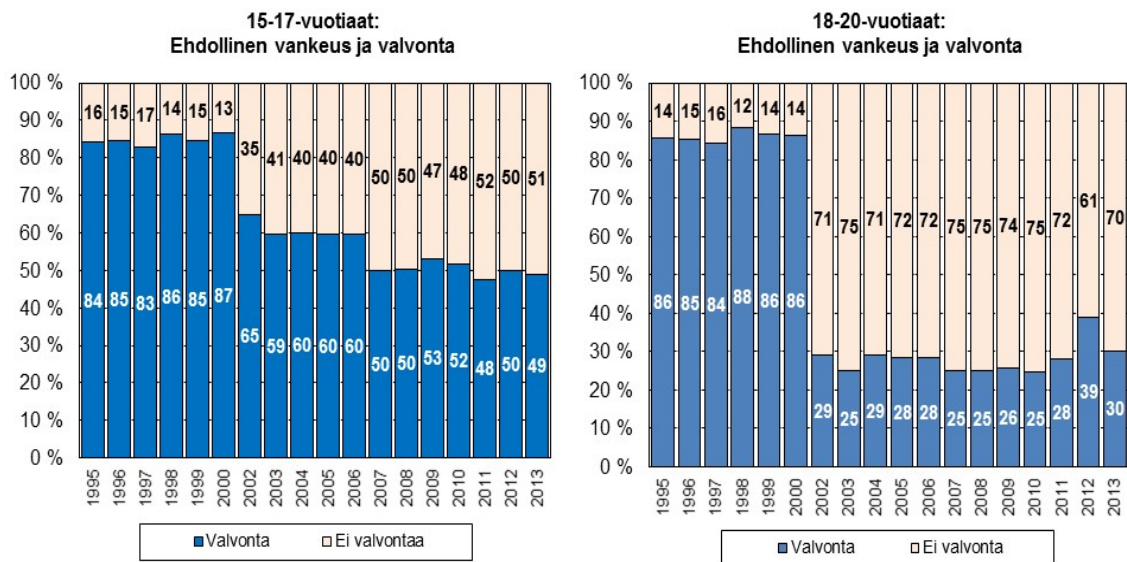
Kuvio 4 Eri ikäryhmien vankeusrangaistusten keskipituus vuosina 1992–2013

Nuorille tuomittujen vankeusrangaistusten keskipituus on jonkin verran aikuisryhmää alempi. Kehitys molemmissa ryhmissä on kuitenkin samansuuntainen. Vuodesta 2002 lukien tiedot eivät ole vertailukelpoisia aikaisempiin vuosiin verrattuna.

Ehdolliseen vankeusrangaistukseen liittyvä valvonta

Voimassa olevan lain mukaan nuorille rikoksentekeijöille ehdollisen vankeuden tehosteena käytettävästä valvonnasta on aina tehtävä erillinen päätös tuomioistuimessa silloin, kun valvontaa on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi ja uusien rikosten ehkäisemiseksi (RL 6:10.2). Aiemmin nuori rikoksentekeijä asetettiin automaattisesti valvontaan, ellei oikeus määrännyt erikseen, ettei valvontaa tarvita. Valvontaan asettaminen koskee seuraamuksena sekä nuoria henkilöitä että nuoria aikuisia.

Lain muutos on vähentänyt runsaasti valvonnan käyttöä. Nuorilla sitä käytetään nykyisin noin joka toisessa tapauksessa ja nuorilla aikuisilla noin joka neljännessä tapauksessa, kun ennen uuden lain voimaantuloa valvonta liitettiin ehdollisen vankeuden valvontaan kummassakin ryhmässä noin 85 %:ssa tapauksia.

Kuvio 5 Valvonta ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena 1995–2013

Oikeustilastollisista vuosikirjoista ilmenee, että erityisesti ikäryhmässä 18–20-vuotiaat valvontamääräys jää toisinaan merkitsemättä tuomiolauselmajärjestelmään. Kyseinen järjestelmä edellyttää, että valvonnan määräämisestä merkitään aina tieto sille varattuun kenttään ennen tuomion ”vapauttamista”. Noin joka kahdeksannesta tuomiosta tämä ei kuitenkaan ilmene. Käytännössä tämä

merkitsee, ettei valvontaa ole tällöin määrätty. Olisi kuitenkin suotavaa, että tuomioistuimissa kiinnitettäisiin asiaan huomiota. Saattaa nimittäin olla niin, että osassa näissä tapauksissa valvontamääräystä on tarkoitettu.

Ehdollinen vankeus voidaan panna täytäntöön – siis määrätä nuori vankeuteen – vain jos nuoren uudesta rikoksesta tuomitaan ehdotonta vankeutta. Nuorten ryhmässä ehdollinen vankeusrangaistus pannaan käytännössä varsin harvoin täytäntöön; viime vuosina tapauksia on ollut vain muutamia.

Nuorisorangaistus

Nuorisorangaistus tuli kokeiluvaiheen jälkeen valtakunnallisesti voimaan vuonna 2005. Nuorisorangaistus on käytännössä ehdollista vankeutta ankarampi seuraamus, joka sisältää valvontatapaamisten lisäksi sosiaalista toimintakykyä edistäviä ohjelmia ja siihen liittyvää tukea ja ohjausta sekä mahdollisesti työelämään perehdyttämistä. Valvonta on kaiken kaikkiaan ajallisesti selvästi intensiivisempää ja sisällöllisesti laajempaa kuin ehdolliseen vankeuteen liitetty valvonta.

Kokeiluvaiheen aikana 1997–2004 nuorisorangaistuksia tuomittiin keskimäärin 40 nuorta vuodessa ja enimmillään 100 vuonna 2000. Sen jälkeen eli vuosina 2005–2013 tuomioita on määrätty keskimäärin 20 vuodessa ja vuonna 2013 ainoastaan 9 nuorta tuomittiin nuorisorangaistukseen. Seuraamuksen käyttö onkin huomattavasti vähäisempää kuin mitä lakia säädetäessä tavoiteltiin.

Vähäisen käytön yhtenä syynä on pidetty sitä, että rikosseuraamuslaitos ei suosita kuin noin puolessa antamistaan toimeenpanosuunnitelmalausunoista nuorisorangaistuksen käyttöä. Lisäksi tuomioistuimet ovat tuominneet toisinaan nuorisorangaistuksen sijasta nuoren oheissakolla tai valvonnalla tehostettuun ehdolliseen vankeuteen (Marttunen 2008). Määrän vähentyessä nuorisorangaistuksen keskeytymisprosentti on laskenut kokeiluaikaisesta 38 %:sta 17 %:iin vuosina 2005–2013.

Nuorisorangaistus näyttää jääneen toissijaiseksi seuraamusvaihtoehdoksi nuorten keskivakavassa rikollisuudessa. Nuoria tuomitaan selvästi useammin valvonnalla tehostettuun ehdolliseen vankeuteen kuin nuorisovankeuteen. Saattaa olla, että nuorisorangaistukseen ajatellaan liittyvän suurehko epäonnistumisriski. Seuraamuksen keskeytykset ovatkin käytön vähentyessä laskeneet viime vuosina. Nuorisorangaistuksen edellytyksiä on esitetty muutettavaksi niin, että se olisi selvemmin rangaistusten porrastuksessa valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta ankarampi seuraamus ja siihen tuomittaisiin tapauksissa, joissa ehdollisen vankeuden valvontaa ei ole pidettävä riittävänä laissa ja sen esitöissä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi (Marttunen 2013).

Sovittelu

Rikosten sovittelumenettely tähtää paitsi uhrin hyvittämiseen ja aseman korostamiseen rikosten käsittelyssä, mutta myös muodollisten rikosoikeudellisten seuraamusten välttämiseen ja nuorten rikosuran katkaisuun (ks. tarkemmin Elonheimo 2010). Rikosten sovittelu on muodollisesti rikosoikeudesta ja sen seuraamusjärjestelmästä erillinen instituutio. Toisaalta sovittelu voidaan lukea lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteeksi. Käytännössä sovittelu kuitenkin nivoutuu osaksi nuorisoprosessia, ja sovittelulla on merkitystä rikosoikeudellisten rangaistusten määräämiseen.

Määrällisesti rikossovittelun asema on 2000-luvulla korostunut, ja sovittelun kriminaalipoliittinen merkitys on kasvanut. Kesäkuussa 2006 tuli voimaan laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (1015/2005). Tuon jälkeen Stakes ja sittemmin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on seurannut soviteltujen rikosjuttujen määriä. Alla taulukossa 4 on esitetty mainittujen tahojen julkaisuihin ja Tilastokeskuksen rikos- ja rangaistustilastoihin perustuvat tiedot nuorten ikäryhmien rikosten sovitteluista.

Taulukko 4 Soviteltujen rikosten määrä eri ikäryhmissä sekä niiden osuus (%) saman ikäryhmän rikoksista ja rangaistuksista 2007–2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Alle 15-vuotiaat</i>	1 422	1 706	1 876	2 015	1 901	1 516	1 499
- % rikoksista	12,8	12,4	15,6	17,6	14,9	15,7	16,5
<i>15–17-vuotiaat</i>	2 092	2 432	2 684	2 654	2 410	2 053	1 878
- % rikoksista	8,8	9,8	11,4	11,2	9,8	9,8	9,9
- % kaikista rangaistuksista	9,9	11,4	11,6	10,8	9,5	9,8	10,0
- % tuomioistuinnrangaistuksista	56,4	64,0	74,8	76,4	65,7	64,7	54,6
<i>18–20-vuotiaat</i>	1 499	1 621	1 760	1 709	1 737	1 536	1 423
- % rikoksista	4,3	4,5	5,4	5,2	5,1	4,8	4,6
- % kaikista rangaistuksista	3,5	3,6	4,1	4,0	4,0	3,8	3,8
- % tuomioistuinnrangaistuksista	18,1	19,8	21,4	22,1	22,5	20,6	21,0

Noin joka kuudes (16 %) rikosoikeudellisesti alaikäisen lapsen tekemäksi epäilty ja poliisin selvittämä muu kuin liikenne rikos ohjautui sovitteluun vuonna 2013. Nuorten tekemistä rikoksista enemmän kuin joka kymmenes (10 %) ja nuorten aikuisten tekemistä 5 % tuli soviteltavaksi. Vastaavasti verrattaessa sovittelutapauksia nuorille tuomioistuimessa määrättyihin rangaistuksiin sovittelujen osuus oli nuorilla enemmän kuin puolet (55 %) ja nuorilla aikuisilla joka viides (21 %).

Soviteltavista rikoksista puolestaan 13 % oli lasten tekemiä, 16 % nuorten tekemiä ja 12 % nuorten aikuisten tekemiä. Yhteensä alle 21-vuotiaiden tekemiä oli 41 % sovitteluun ohjatuista rikoksista, mikä osaltaan kuvaa sovittelun keskeisyyttä lasten ja nuorten kohdalla.

Soviteltaviksi tulleista rikoksista suuri osa on pahoinpitelyrikoksia ja usein siten virallisen syytteen alaisia tekoja. Nämä jutut päätyvät sovittelun

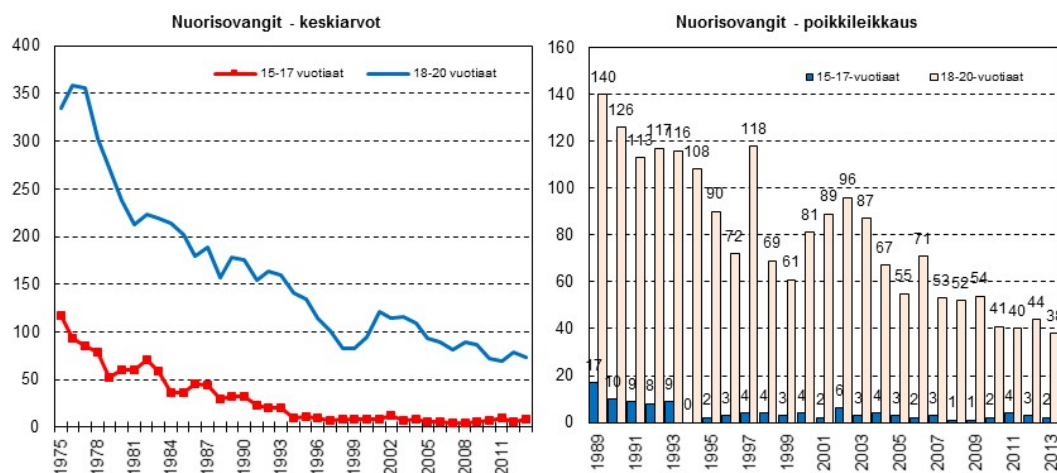

jälkeen vielä syyttäjän ja mahdollisesti myös tuomioistuimen käsiteltäviksi. Tavanomaista on, että syyttäjä tekee silloin syyttämättä jättämispäätöksen, ellei rikos ole niin vakava, että se edellyttää syytteen nostamista. Asianomistajarikoksissa poliisi voi tehdä tutkinnan lopettamispäätöksen, jos asianomistaja peruuttaa sovittelun jälkeen rangaistusvaatimuksensa.

Sovittelu mahdollistaa sen, että rikosta voidaan käsitellä osapuolten kohtaamistilanteessa myös uhrin näkökulmasta ja sen avulla lapsi tai nuori voidaan saada konkreettisesti ymmärtämään tekonsa aiheuttamat kärsimykset ja vahingot. Sovittelu on muutoinkin osallistuvaa ja vähemmän muodollista kuin oikeusprosessi. Siinä voidaan ottaa huomioon sosiaalisia näkökohtia ja käsitellä rikosta siten kokonaisvaltaisemmin kuin rikosoikeudellisessa prosessissa. Sovittelu tähtää rikoskäyttäytymisen varhaiseen puuttumiseen ja nuoren rikosuran katkaisuun. Kun esitutkinta-, syyttäjä- ja sosiaaliviranomaiset yhdessä sovittelutoimen kanssa puuttuvat nuoren tekemään rikokseen, asia tulee käsitellyksi monesta näkökulmasta ja tavanomaista yksityiskohtaisemmin.

Nuorisovankiluku

Vankilukuilmoituksiin perustuvat tiedot nuorten rangaistusvankien määrästä eri vuosien lokakuun ensimmäisenä päivänä nähdään seuraavasta kuviosta. Alle 18-vuotiaita vankeja on jo vuosikymmenen ajan ollut kunakin ajanhetkenä vain muutama ja ikäryhmän osuus koko vankipopulaatiosta on 0,1 prosenttia. 18–20-vuotiaiden vankien määrät nousivat yleisen vankiluvun kasvun myötä 2000-luvun alussa, mutta ovat sittemmin laskeneet – ja pysyneet alhaisina. Tämän ryhmän osuus vankipopulaatiosta oli viime vuonna 1,4 prosenttia.

Kuvio 6 Nuorisovankien määrä 1975–2013 (keskiarvo) ja 1989–2013 (päiväluku)

Yhden päivän tilanteeseen perustuvassa tarkastelussa kapeaan ikäryhmään kuuluvien vankien määrä on jossain määrin sattumanvarainen. Päähavainto on silti selvä: nuorten vankien osuus kokonaisvankiluvusta on häviävän pieni. Sekä 15–17-vuotiaiden että 18–20-vuotiaiden määrät laskivat etenkin 1990-luvulla. Nykyinen nuorisovankitaso on matala.

Silmiinpistävän suuri ero nuorille tuomittujen ehdottomien vankeusrangaistusten (vuonna 2012 37 kappaletta) ja vankien (1.10.2013 3 henkilöä) määrässä johtuvat paitsi tilastointiperusteen erosta myös siitä, että nuorena henkilönä tuomitut ovat useimmiten ehtineet täyttää 18 vuotta vankeuden suorittamisen alkaessa. Tämä ”täysi-ikäistyminen” puolestaan johtuu siitä, että ehdottomaan vankeuteen johtavat rikokset tehdään yleensä 17-vuotiaana ja rikosprosessi mahdollisine valituksineen kestää näissä tapauksissa verraten kauan.

Nuorisovankiluku antaa rikosoikeuskeskeisen ja sosiaalisen kontrollin kokonaisuuden kannalta vääristyneen kuvan nuoriin kohdistuvasta pakosta. Nuorisovankien määrää pohdittaessa onkin syytä huomata, että osa lastensuojelun laitossijoitukseen johtavista pakkotoimista perustuu rikoksiin. Esimerkiksi vuotta 2005 koskeneen arvion mukaan noin 150 15–17-vuotiaasta nuorta oli tahdonvastaisesti huostaan otettuna *osaksi* rikoskäyttäytymisen vuoksi. Tämä on moninkertaisesti suurempi kuin vankiloissa olevien nuorten määrä ja kuvaa sitä, että suomalaisessa järjestelmässä lastensuojelu- eivätkä vankeinhoitoviranomaiset kantavat päävastuun rikoksilla oirehtivien nuorten kohtelusta. Vaikka lastensuojelulaitoksissa sijoitettuna olevien nuorten sijoitusperusteista ei pidetä kirjaa, erillistutkimukset osoittavat laitoksissa olevan nuoria myös rikosten vuoksi (Marttunen 2008).

Yhteenveto

- Nuorten tekemät rikokset liittyvät yleensä vapaa-ajanviettoon, alkoholiin ja ikärajoja koskeviin säännöksiin ja ovat tyypillisesti vähäisinä pidettäviä omaisuusrikoksia. Tästä johtuen suurin osa, 84 %, nuorten rikosten seuraamuksista määrätään muualla kuin tuomioistuimissa, joko rikesakko- tai rangaistusmääräysmenettelyssä.
- Nuorten rangaistuksissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia viime vuosina.
- Nuorille tuomitaan lievempiä rangaistuksia kuin muulle väestölle. Tuomitut rangaistuslajit ovat lievempiä, samoin rangaistusten pituudet tai määrät.
- Sakko on myös yleisin nuorille oikeudenkäynnissä tuomittu rangaistus; yli kolme neljäsosaa oikeudenkäynnissä tuomituista rangaistuksista on sakkoja.
- Toiseksi yleisin nuorille tuomittu rangaistus on ehdollinen vankeusrangaistus. Noin joka kuudes oikeudenkäynnissä nuorille tuomituista rangaistuksista on ehdollinen vankeus. Ehdolliseen vankeuteen liitetään usein oheisseuraamus – valvonta, oheissakko tai yhdyskuntapalvelu.
- Ehdotonta vankeusrangaistusta ja yhdyskuntapalvelua tuomitaan nuorille vain vakavimmissa rikoksissa. Niiden osuus on vain muutama prosentti nuorille vuosittain tuomituista rangaistuksista. Viime vuosina vankilarangaistuksia on tuomittu lähes kymmenesosa verrattuna 1990-luvun alkuun.
- Rikosten sovittelu on keskeinen keino käsitellä lasten ja nuorten tekemiä rikoksia.
- Alaikäisten ja 18–20-vuotiaiden vankien määrät ovat pysyneet matalina.
- Nuorisorangaistuksen käyttö on edelleen varsin vähäistä.

2 Rikosten sovittelu Hannu Niemi

Rikosten ja riita-asioiden sovittelu alkoi Suomessa vapaaehtois pohjalta Suomen Akatemian tutkimus- ja kehittämishankkeena (Sovitaan -projekti) Vantaalla 1983. Myöhemmin vapaaehtoinen sovittelutoiminta levisi muihin suuriin kaupunkeihin ja muillekin paikkakunnille. Silti noin puolessa Suomen kunnista ei ollut mahdollisuutta saada sovittelupalvelua 2000-luvun alussa. Sovittelulle haluttiin lainsäädännöllinen perusta, jotta kaikille kansalaisille voitaisiin antaa yhdenmukainen mahdollisuus saada sovittelupalvelua. Onnistuneella sovittelulla todettiin voivan olla huomattaviakin vaikutuksia rikoksesta tuomittavaan seuraamukseen, minkä vuoksi oli tärkeää taata sovittelupalvelujen yhdenvertainen saatavuus eri puolilla maata. Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta hyväksyttiin vuonna 2005 ja se tuli voimaan 1.6.2006.

Sovittelupalvelujen järjestämisestä vastaavat aluehallintovirastot määrätyillä alueilla ja varsinaisen palvelun tuottavat sovittelutoimistot, jotka voivat olla kuntien itsensä järjestämiä tai ostopalveluna hankittuja.¹ Suomessa oli yhteensä 20 sovittelun toimialuetta vuonna 2013. Varsinaista sovittelutyötä tekevät edelleen vapaaehtoiset sovittelijat. Sovittelijoita oli koko maassa noin 1 300 vuonna 2013.

Sovittelussa voidaan käsitellä rikoksia, joiden arvioidaan soveltuvan soviteltaviksi, kun otetaan huomioon rikoksen laatu ja tekotapa, rikoksesta epäillyn ja uhrin keskinäinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat kokonaisuutena. Sovitteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Rikoksesta epäillyn tai asianomistajan taikka alaikäisen osapuolen huoltajien suostumuksen puute estää asian käsittelyn sovittelumenettelyssä. Sovittelutoimisto selvittää sovittelun edellytykset ja arvioi sen, soveltuuko juttu soviteltavaksi. Toisaalta sovittelumenettelyssä tehty sovinto ei syrjäytä syyttäjän mahdollisuutta nostaa syyte rikoksesta muissa kuin asianomistajarikoksissa, mutta sovinto on mahdollista lain mukaan huomioida rikosprosessissa. Sopimukseen johtanut sovittelu voi johtaa toimenpiteistä luopumiseen tai seuraamuksen lieventämiseen.

Vaikka sovittelulaki ei rajaa mitään rikoksia suoraan sovittelun ulkopuolelle, laissa ja sen esitöissä on joitain rajoituksia, joiden mukaan alaikäisiin kohdistuneet rikokset, lähisuhdeväkivaltarikokset ja törkeät rikokset soveltuvat huonosti sovitteluun ja niissä sovittelun mahdollisuutta tulee harkita poikkeuksellisen huolellisesti. Alaikäisen osalta on ainakin tärkeää, että hänellä on kyky ymmärtää sovittelun ja siinä tehtävien ratkaisujen merkitys. Sovittelulain mukaan soviteltavaksi ei saa ottaa alaikäiseen kohdistunutta

¹ Sovittelupalvelujen järjestämisvastuu siirtyy vuoden 2016 alussa Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitokselle.

rikosta, jos uhrilla on rikoksen laadun ja ikänsä vuoksi erityinen suojan tarve. Törkeiden rikosten osalta katsottiin, että niiden laajalla sovittelulla voisi olla pitkällä aikavälillä haitallisia vaikutuksia rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuden kannalta. Lähisuhdeväkivaltarikoksia ei puolestaan pitäisi ottaa sovitteluun, jos väkivalta on kyseisessä suhteessa toistuvaa ja osapuolet ovat osallistuneet jo aiemminkin sovitteluun lähisuhdeväkivallan vuoksi.

Sovittelun käynnistyminen ja laajuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) vastaa sovittelun tilastoinnista. Tilastoissa sovittelua kuvataan juttujen ja niistä purettujen rikostapausten määrillä. Lisäksi tilastossa on tietoja muun muassa rikoksesta epäiltyjen ja rikoksen asianomistajien määristä.

Sovitteluun ohjautui 11 173 rikosta vuonna 2013. Määrä on lisääntynyt 17 prosenttia vuodesta 2007 ja on yli kolminkertainen 2000-luvun vaihteessa esitettyihin tapausarvioihin verrattuna (ks. Rikollisuustilanne 2000, 278). Sovitteluun tulevien juttujen ja rikosten määrä ei voi kasvaa kuitenkaan rajattomasti ilman, että sovittelutoiminnan resursseja lisätään. Toisaalta tapausten lukumäärään vaikuttaa poliisin ja syyttäjän halu ohjata rikostapauksia sovitteluun. Sovitteluun ohjattujen rikosten määrä väheni toista vuotta peräkkäin ja vähennystä oli 6 prosenttia vuonna 2013 edellisestä vuodesta. Sovittelutapausten vähentyminen selittyy suureksi osaksi poliisin selvittämien rikosten määrän vastaavansuuruisella vähentymisellä.

Sovitteluun ohjattuja juttuja oli noin 8 000 ja soviteltavassa jutussa keskimäärin 1,4 rikosta vuonna 2013. Lisäksi sovitteluun ohjautui 413 riita-asiaa vuonna 2013, mikä on 3,6 prosenttia kaikista sovitteluun ohjautuneista jutuista puretuista rikos- ja riita-asioista.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Sovitteluun ohjatut rikokset	9583	10876	11604	11971	12895	11908	11173
Muutos edellisestä vuodesta*	..	+13%	+7%	+3%	+8%	-8%	-6%
Osuus poliisin selvittämistä rikoksista (%)	3,7	4,0	4,4	4,5	4,7	4,7	4,5

*Valtakunnallinen tilastointi aloitettiin 1.6.2006. Vuosi 2007 oli ensimmäinen kokonainen kalenterivuosi tilastoinnissa. Lähde: THL

Sovitteluun ohjautuneiden rikosten määrä oli 2,6 prosenttia poliisin tietoon tulleista ja 4,5 prosenttia selvitetystä rikoksista (pl. vähäiset liikenne-rikokset) vuonna 2013. Sovitteluun todellisuudessa tulevista omaisuus- ja väkivaltarikoksista sekä eräistä muista rikoksista (vastaavat noin 90 prosenttia sovitteluun tulevista rikoksista) laskettuna sovittelutapausten osuus oli kuitenkin suurempi eli 10 prosenttia selvitetystä rikoksista vuonna 2013. Karkeana arviona voidaan esittää, että selvitetystä rikoksista vähintään joka

kymmenes sovitteluun lähtökohtaisesti soveltuva rikos ohjautuu sovittelumenettelyyn ja näistä selvästi enemmän kuin puolet (noin 55 % laskentatavasta riippuen) päättyy osapuolten sovintoon.

Ennen sovittelutoiminnan käynnistymistä sovittelutoimisto tekee päätöksen rikoksen soveltuvuudesta sovitteluun. Sovittelua ei voida myöskään aloittaa, jos sovittelun osapuolet eivät saavu sovittelutilaisuuteen. Sovittelu käynnistettiin 73 prosentissa sovittelukäsittelyyn tulleista rikoksista vuonna 2013 (67 % v. 2012). Käynnistyneistä sovitteluista keskeytyi 13 prosenttia (13 % v. 2012) ja 7 prosentissa (7 % v. 2012) ei päästy sopimukseen, joten sovittelu jatkui tai suoritettiin loppuun vuoden aikana noin 6 600 rikoksen osalta, mikä on noin 59 prosenttia (noin 54 % v. 2012) sovitteluun ohjatuista rikoksista vuonna 2013.¹ Lähisuhdeväkivallan osalta sovintoon päästiin suunnilleen yhtä usein (61 % v. 2013 ja 53 % v. 2012).

Aloite sovitteluun tuli poliisilta 83 prosentissa (81 % v. 2012) ja syyttäjältä 13 prosentissa (14 % v. 2012) rikoksista. Aloitteista siis yhteensä 95 % tuli poliisilta ja syyttäjältä. Poliisi suorittaa nykyisin suurimmassa osassa jutuista arvion siitä, soveltuuko tapaus sovitteluun ja ovatko osapuolet halukkaita sovitteluun. Poliisin osuus aloitteentekijänä on vuosien mittaan selvästi korostunut. Sovittelulakia edeltävänä aikana syyttäjät tekivät vielä poliisia useammin sovittelualoitteen (ks. Rikollisuustilanne 2000, 279). Muita aloitteentekijöitä olivat sosiaaliviranomaiset (1,1 % v. 2013), epäilty (0,5 % v. 2013) ja uhri tai hänen huoltajansa (0,5 % v. 2013).

Soviteltavat rikokset

Vuoden 2013 aikana sovitteluun tulleista rikoksista 62 prosenttia (64 % v. 2012 ja 55 % v. 2011) oli virallisen syytteen alaisia asianomistajarikoksien osuuden ollessa 38 prosenttia (36 % v. 2012, 38 % v. 2011 ja 45 % v. 2010). Varsin tuntuva muutos vuodesta 2011 lähtien johtuu siitä, että alaikäisiin kohdistuvat ja lähisuhteissa tapahtuvat lievät pahoinpitelyt tulivat virallisen syytteen alaisiksi vuonna 2011. Muutos vaikuttaa kahta kautta. Ensinnäkin poliisin selvitettäväksi tulee aikaisempaa enemmän lieviä pahoinpitelyjä ja lähisuhdeväkivaltarikoksia, joita myös ohjautuu sen vuoksi entistä enemmän sovitteluun, ja toiseksi entistä suurempi osa lievistä pahoinpitelyistä määrätty virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi.

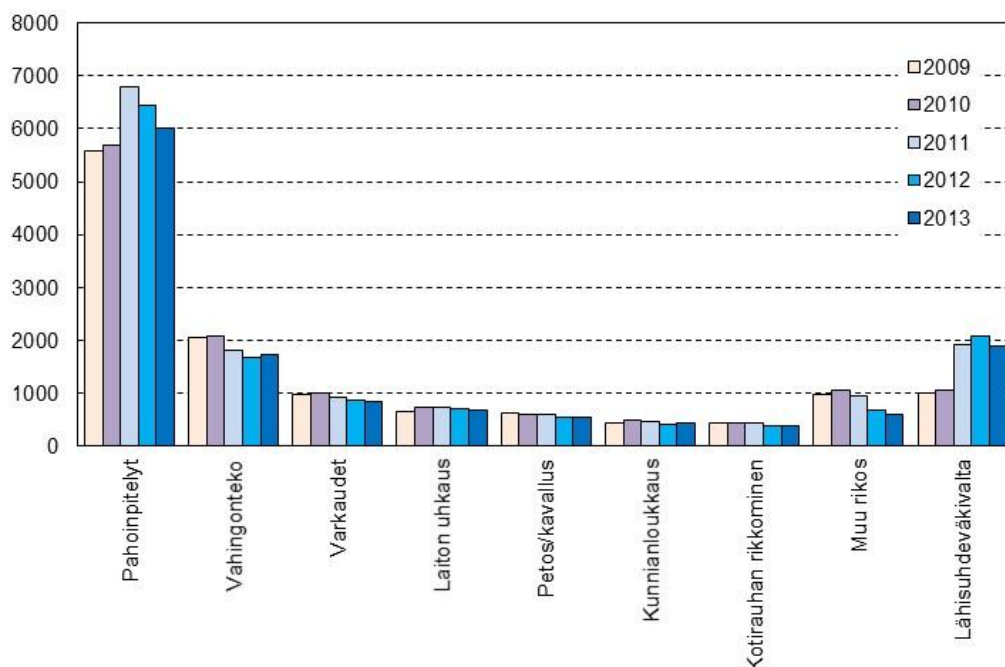
Sovitteluun ohjatuista rikoksista 53 prosenttia (55 % v. 2012 ja 47 % v. 2010) oli pahoinpitelykoksia vuonna 2013. Näistä väkivaltarikoksista lähes

---

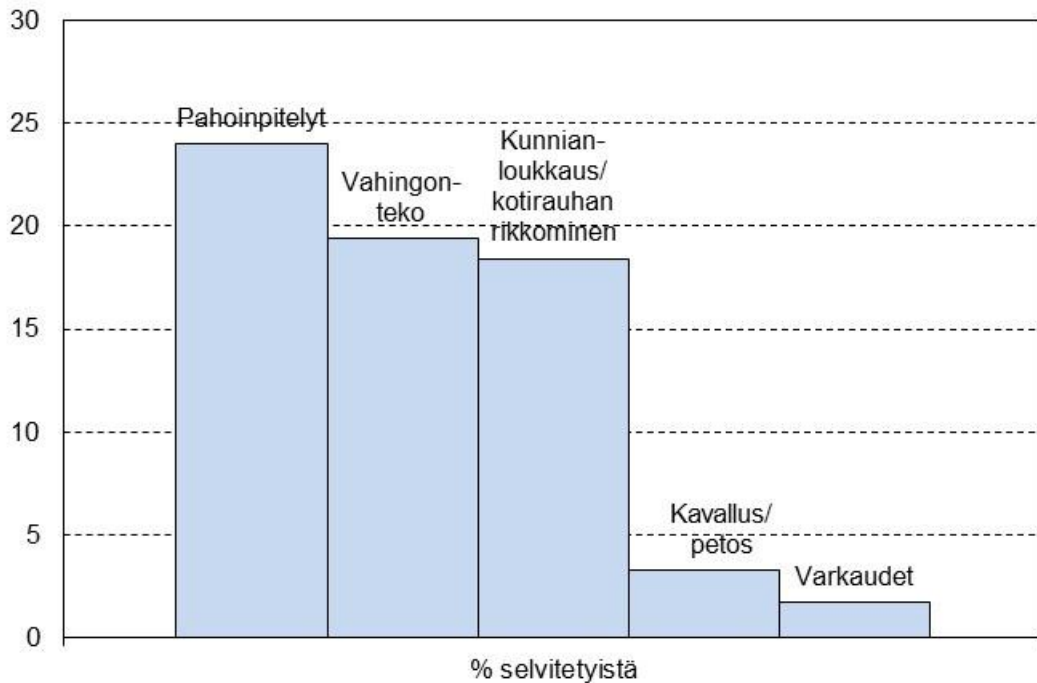
¹ Loppuun suoritettujen rikossovittelujen määrää ei voi tilastoista laskea tarkasti, koska tilastossa rikosasiat on tilastoitu juttukohtaisesti niissä tapauksissa, joissa ei päästy sopimukseen. Lisäksi sovintotapauksiin tulee mukaan edellisenä kalenterivuonna alkuun pantuja sovitteluja.

kolmannes (31 %; 32 % v. 2012; 19 % v. 2010) koski lähisuhteissa tapahtunutta väkivaltaa. Pahoinpitelyrikosten ja lähisuhdeväkivaltatapausten määrän ja osuuden kasvu johtuu edellä mainitusta syyteoikeuden muuttumisesta vuonna 2011. Pahoinpitelyjen määrän kasvu vuosina 2011–2013 johtuu lähes yksinomaan lähisuhdeväkivaltatapausten määrän lisääntymisestä (ks. kuvio 1). Sovitteluun saapuneiden lähisuhdeväkivaltarikosten määrä on kaksinkertaistunut muutamassa vuodessa vuodesta 2010. Sovitteluun tulleiden muiden kuin lähisuhteessa tapahtuneiden pahoinpitelyrikosten määrä vähentyi 7 % edellisestä vuodesta vuonna 2013 ja samanaikaisesti muita rikoksia ohjautui sovitteluun suunnilleen sama määrä kuin vuonna 2012 (kuvio 1).

Sovittelukäsittelyyn tulleet pahoinpitelyt edustivat noin neljäsosaa (24 %; 22 % v. 2012 ja 19 % v. 2010) poliisin selvittämistä pahoinpitelyistä vuonna 2013 (kuvio 2). Tässäkin osuuden nousu selittyy vuoden 2011 lainmuutoksella. Suhteutettuna oikeusprosessissa (tuomioistuimessa ja rangaistusmääräysmenettelyssä) syyksi luettuihin rikoksiin pahoinpitelysovitte-
teluja oli 42 prosenttia (49 % vuonna 2012) kaikista pahoinpitelyistä vuonna 2013.

Kuvio 1 Sovittelukäsittelyyn ohjatut rikokset, 2009–2013 (pahoinpitelyt sisältävät myös lähisuhdeväkivaltatapaukset). Lähde: THL

Kuvio 2 Eräiden sovittelukäsittelyyn tulleiden rikosten osuus samana vuonna poliisin selvittämistä rikoksista, 2013. Lähde: THL ja Tilastokeskus

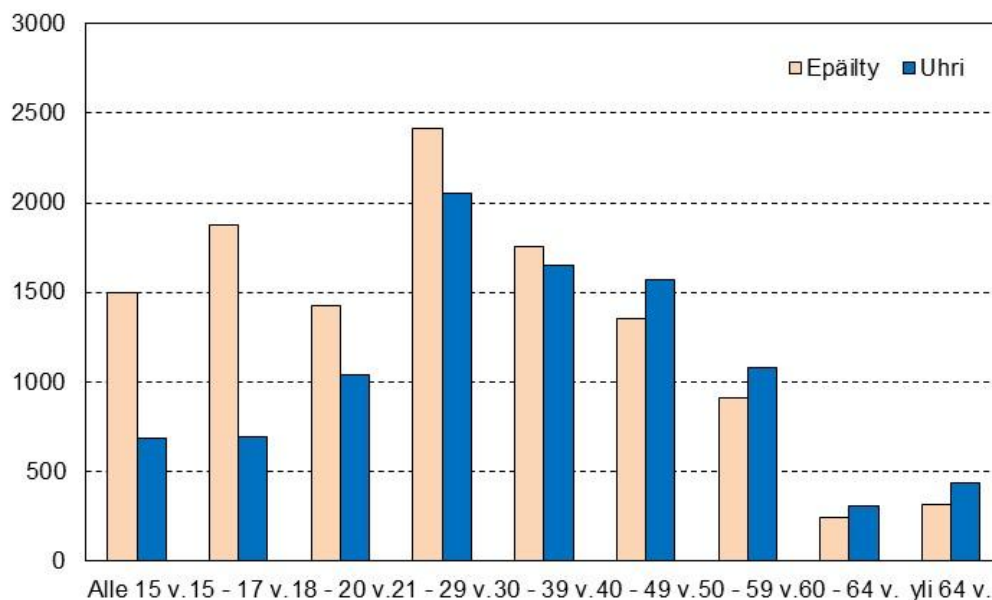
Erilaisia omaisuusrikoksia tuli sovittelukäsittelyyn runsas neljännes (28 % v. 2013) kaikista rikoksista. Näistä vahingonteot olivat yleisimpiä (15 % kaikista käsittelyyn tulleista rikoksista). Sovitteluun ohjautuneista rikoksista vahingontekoja oli vuonna 2008 lähes viidennes (19 %), mutta niiden osuus on viime vuosina vähentynyt. Noin joka viides (19 %) poliisin selvittämä vahingonteko ohjautui sovittelukäsittelyyn vuonna 2013. Vahingontekorikosten sovittelujen osuus oikeusprosessissa syyksi luetuista vahingonteista oli runsas kolmannes (36 %) vuonna 2013.

Varkausrikosten osuus sovittelutapauksista on pysynyt melko vakaana (7–8 %) vuosina 2008–2013. Kaikista poliisin selvittämistä varkausrikoksista sovitteluun ohjautuu kaksi prosenttia, mikä on selvästi vähemmän kuin pahoinpitely- ja vahingontekorikoksissa.

Kotirauhan rikkomisia ja kunnianloukkausrikoksia oli yhteensä noin 7 prosenttia sovitteluun ohjatuista rikoksista vuonna 2013. Joka kuudes (18 %) poliisin selvittämä kotirauhan rikkominen ja kunnianloukkausrikos tuli sovittelukäsittelyyn. Näiden rikosten määrissä ja osuuksissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisten vuosien aikana. Sovitteluun ohjautuneista rikoksista selvä enemmistö on suhteellisen lieviä rikoksia. Ryöstöjen ja törkeiden pahoinpitelyjen osuus oli yksi prosentti vuonna 2013. Tällaisia vakavia rikoksia on ohjattu sovittelukäsittelyyn viime vuosina noin 100–150 rikosta vuodessa.

Sovittelun osapuolet

Sovitteluun ohjattiin vuoden 2013 aikana kaikkiaan 22 027 henkilöä, joista tekijäksi epäiltyjä oli 11 630 (53 %) ja asianomistajia 10 397 (47 %). Tekijäksi epäillyistä oli miehiä 78 prosenttia (77 % v. 2012). Asianomistajista miehiä oli 59 prosenttia (58 % v. 2012) laskettuna luonnollisista henkilöistä vuonna 2013. Naisten osuus on lisääntynyt sekä epäillyissä että vahingonkärsijöissä 4–5 prosenttiyksikköä vuosina 2011–2013 edellisiin vuosiin verrattuna. Naisten määrän ja osuuden kasvu johtuu poliisin tietoon tulleiden lähisuhdeväkivaltarikosten kasvusta. Lähisuhdeväkivaltarikoksia ohjautuu tämän vaikutuksesta aikaisempaa enemmän myös sovitteluun ja niissä uhrina on tavanomaisimmin nainen. Kaikista asianomistajista 11 prosenttia (12 % v. 2012) oli oikeushenkilöitä (yrityksiä, valtion tai kuntien hallinnoimia tahoja, asunto-osakeyhtiöitä jne.). Oikeushenkilöiden osuus rikosten uhrina ja vahingonkärsijänä sovittelussa on laskenut 5–6 prosenttiyksikköä viimeisten viiden vuoden aikana. Vähentyminen saattaa johtua yritysten yms. haluttomuudesta lähteä sovittelemaan rikoksia, koska sovitteluun osallistuminen sitoo työvoimaa lyhytaikaisesti ja saattaa kaiken lisäksi aiheuttaa lisäkustannuksia vahingonkärsijälle.

Kuvio 3 Rikosten tekijöiksi epäillyt ja uhrin rikosten ja riita-asioiden sovitteluun ohjatuissa rikoksissa tekohetken iän mukaan, 2013. Lähde: THL

Tekijäksi epäillyistä tekohetken iän mukaan 41 prosenttia (42 % v. 2012) oli alle 21-vuotiaita ja runsas kolmannes (36 %; 36 % v. 2012) 30–64-vuotiaita vuonna 2013. Ikäluokkaan 21–30 vuotta kuului noin viidennes

(21 %; 20 % v. 2012). Kolme prosenttia epäillyistä oli 65 vuotta täyttäneitä (kuvio 3).¹

Tekijäksi epäillyistä lapsista ja nuorista (alle 21-vuotiaat) vajaa kolmannes (31 %; 30 % v. 2012) oli alle 15-vuotiaita ja 39 prosenttia (40 % v. 2012) rikosoikeudellisesti vastuunalaisia alaikäisiä (15–17-vuotiaita).

Alle 15-vuotiaiden tekemistä poliisin selvittämistä rikoksista (pl. vähäiset liikenne rikokset) 19 prosenttia ja muiden alaikäisten tekemiksi epäillyistä 7 prosenttia ohjautui sovittelumenettelyyn vuonna 2013, kun vastaava osuus täysi-ikäisten osalta oli 3,3 prosenttia. Nämä luvut kertovat siitä, että sovittelu on vaihtoehto rikosten seuraamusvalikoimassa ennen muuta nuorille rikosentekijöille, mikä on alun perin ollut tarkoituskin.

Kun sovitteluun tulevissa rikoksissa epäiltyjen osuus painottui lapsiin ja nuoriin, asianomistajissa oli puolestaan selvä enemmistö (75 %; 70 % v. 2012) vähintään 21 vuotta täyttäneitä vuonna 2013. Alle 15-vuotiaita lapsia oli asianomistajina 7 prosenttia (7 % v. 2012) ja 15–17-vuotiaita nuoria niin ikään 7 prosenttia (7 % v. 2012). Alle 21-vuotiaita oli yhteensä 25 prosenttia (26 % v. 2012) vuonna 2013 (kuvio 3).

Sovittelun kolmantena osapuolena on puolueeton sovittelija. Aktiivisesti toimineita sovittelijoita oli 1 175 vuonna 2013. Tämän lisäksi reservissä oli eri syiden vuoksi 105 sovittelijaa. Sovittelijoiden määrä on vähentynyt 5 prosenttia viimeisen kuuden vuoden aikana vuodesta 2008. Kun sovitteluun tulleiden tapausten määrä on samanaikaisesti lisääntynyt 3 prosenttia, se tarkoittaa, että sovittelijaa kohden laskettujen rikosten määrä on lisääntynyt 8 prosenttia vuonna 2013 (9,5 rikosta/sovittelija) verrattuna vuoteen 2008 (8,8 rikosta/sovittelija).

Sopimukset

Käynnistyneissä sovitteluissa päästiin sopimukseen 6 791 tapauksessa eli 84 prosentissa käynnistyneistä sovitteluprosesseista vuonna 2013 (84 % v. 2012). Lähisuhdeväkivaltaa koskeissa tapauksissa sovintoon pääsemisen osuus oli suunnilleen samaa tasoa (87 % v. 2013 ja 85 % v. 2012). Koska sovittelun käynnistyminen ja päättymisen voivat ajoittua eri vuosille, sovittelun onnistumista koskevat prosentit eivät kuvaa tilannetta aivan tarkasti. Kun vastaava osuus lasketaan siten, että käynnistetyistä sovitteluista vähennetään keskeytyneiden tapausten sekä sopimukseen johtamattomien sovittelujen määrät, sopimuksia syntyi 81 prosenttia (80 % v. 2012) käyn-

¹ Ikäjakaumaa koskevilla tilastotiedoilla ovat mukana sekä rikos- että riita-asiat.

nistetyistä sovitteluista vuonna 2013.¹ Lisäksi on huomattava, että yhdessä rikoksessa voi olla yhtä useampi epäilty ja/tai asianomistaja, jolloin sopimusta ei ehkä synny kaikkien osapuolten kesken. Tällaiset tapaukset on merkitty tilastoon osasopimuksiksi. Sovinto tilastoidaan myös osasopimukseksi silloin, kun rikoksesta on päästy vain osittain sopimukseen. Yhteensä erityyppisiä osasopimuksia oli 71 (1 % kaikista sopimuksista) vuonna 2013.

Seuraavassa asetelmassa on laskettu käynnistyneiden ja keskeytyneiden sovittelujen sekä sovintoratkaisujen ja sovintoratkaisua vaille jääneiden tapausten osuudet sovittelukäsittelyyn tulleista rikoksista. Siitä nähdään, että sopimusten osuus sovitteluun ohjautuneista tapauksista oli 59 prosenttia (56 % v. 2012) vuonna 2013.

	Sovitteluun ohjautuneet	Käynnistyneet	Keskeytyneet	Ei sopimusta	Sopimus
Rikosten määrä	11 173	8 127	1 028	539	6 560
Osuus määrästä (%)	100 %	73 %	9 %	5 %	59 %

Lähde: THL

Sovittelussa tehtiin erilaisia toimenpidesopimuksia yhteensä 9 358 kappaletta (9 239 v. 2012) vuonna 2012. Sovintoratkaisu voi sisältää samanaikaisesti yhtä useampia korvaus- tai käyttäytymissopimuksia, minkä vuoksi toimenpidesopimusten määrä oli noin 1,4 kertaa suurempi kuin varsinaisten sovintoratkaisujen määrä.

Taulukko 1 Sopimusten sisältö sovitun toimenpiteen mukaan vuonna 2013

	Raha- korvaus	Työ- korvaus	Omaisuu- den palautus	Käyttäy- tymis- sopimus	Anteeksi- pyyntö	Ei vaati- muksia	Yhteensä
Määrä	3 623	418	69	924	3 350	974	9 358
Osuus %	39 %	4 %	0,7 %	10 %	36 %	10 %	100 %
Arvo €	1,7	0,1					
	milj. €	milj. €	..	..	..	..	..
Arvo/ sopimus €	476 €	244 €	..	..	..	..	..

Lähde: THL

¹ Tässä ei ole huomioitu sitä, että osa sopimukseen johtamattomista sovitteluista voi päättyä tilastovuotta seuraavana kalenterivuonna sopimukseen. Todellinen sopimusten määrä tilastovuonna käynnistyneistä sovitteluista saataisiin laskettua täsmällisesti, jos näiden juttujen etenemistä seurattaisiin yli kalenterivuoden. Nykyisellä tilastoinnilla sopimuksiksi lasketaan myös tilastovuotta edeltävinä vuosina alulle pantujen sovittelujen sovintoratkaisut. Lisäksi on huomattava, että tapaukset, joissa sovittelu keskeytyi tai ei syntynyt sopimusta, on tilastoitu juttukohtaisesti, kun tilasto muuten on rikoskohtainen.

Sopimuksista 39 prosenttia (39 % v. 2012) oli rahakorvauksia ja 4 prosenttia (4 % v. 2012) työkorvauksia. Lisäksi vuosittain on sovittu muutamista kymmenistä omaisuuden palauttamisista, mikä vastaa 0,5–1,0 prosentin osuutta kaikista toimenpidekorvauksista. Materiaalisten korvausten kokonaisosuus oli siten 44 prosenttia (43 % v. 2012) vuonna 2013. Raha- ja työkorvausten yhteenlaskettu rahallinen arvo oli noin 1,8 miljoonaa euroa vuonna 2013. Rahallinen arvo on pysynyt suunnilleen samansuuruisena viiden viimeisen vuoden aikana. Yhtä rahallista sovintotapausta kohden laskettuna korvauksen rahallinen arvo oli 452 euroa vuonna 2013 (502 euroa v. 2012). Näistä pelkkien rahakorvausten vastaava arvo oli 476 euroa (528 euroa v. 2012) vuonna 2013. Rahakorvaus voidaan nykyisin (1.5.2011 alkaen) vahvistaa täytäntöönpanokelpoiseksi tuomioistuimessa (Laki riitaasioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta tuomioistuimissa).

Toimenpidesopimuksista 56 prosenttia (57 % v. 2012) oli ns. aineettomia sopimuksia vuonna 2013. Näistä anteeksipyyntöjen osuus oli selvästi suurin (36 % kaikista toimenpidesopimuksista v. 2013; 35 % v. 2012). Erilaisten käyttäytymissopimusten osuus oli 10 prosenttia (10 % v. 2012) vuonna 2013. Käyttäytymissopimuksen sisältönä voi olla esimerkiksi lupaus päihdehoitoon hakeutumisesta. Noin joka kymmenennessä (10 % v. 2013; 12 % v. 2012) toimenpidesopimuksessa rikoksen uhrilla ei ollut mitään vaatimuksia tai hän luopui vaatimuksistaan.

Tilastosta ei ole saatavissa rikoslajikohtaisia tietoja sopimuksista. Myöskään sitä, kuinka hyvin sopimukset täytetään, ei ole olemassa valtakunnallisia tilasto- tai muita seurantatietoja.

Sovittelun merkitys rikosprosessissa

Rikosten sovittelun alkuperä on ns. restoratiivisessa oikeudessa. Sitä voi lyhyesti kuvata formaalisen valtiojohtoisen oikeuden vaihtoehdoksi, missä konfliktit ja oikeudenloukkaukset pyritään korjaamaan omaehtoisesti osapuolten neuvotteluratkaisuilla. Rikosta ei koeta valtiota vastaan suunnatuksi teoksi tai lain rikkomiseksi, vaan ajatuksena on, että osapuolten ja heidän lähiyhteisönsä tulisi itse vuorovaikutuksen keinoin ratkaista keskinäiset konfliktinsa ja koetut vääräyskokemukset. Osapuolten rooli on toimia sovittelussa aktiivisina osallisina ja vaikuttajina, millä vältetään muun muassa oikeudensaannin ulkoistuminen osapuolten edustajien tehtäväksi. Sovittelussa myös oikeuden saatavuutta voidaan parantaa ja kustannuksia vähentää kankeahkoon ja kustannuksia nielevään oikeusprosessiin verrattuna.

Sovittelu alkoi Suomessa viralliseen rikosoikeusjärjestelmään kuulumattomana toimintona, mutta on sittemmin integroitu rikosoikeusjärjestelmään kahta tietä. Rikosoikeusjärjestelmässä sovintomenettelyssä saavutettu

sovinto alettiin lakimuutosten jälkeen ottaa huomioon toimenpiteistä luopumisperusteena ja rangaistuksen lieventämisperusteena. Sen jälkeen säädettiin vuonna 2005 sovittelulaki, missä on pyritty huomioimaan rikosoikeudelliset periaatteet sekä kriminaalipoliittiset tavoitteet ja rajattu sovittelu koskemaan ensisijassa vain lieviä rikoksia. Näin sovittelusta on Suomessa tullut pääosin rikosoikeudellisen järjestelmän täydentäjä ja apuorganisaatio, mutta siinä on silti yksittäisiä vaihtoehtoisen käsittelyn ja seuraamuksen elementtejä. Sovittelulla on tuomioistuinkäsittelyä osin korvaava merkitys asianomistajarikoksissa ja joissakin lievemmissä virallisen syytteen alaisissa rikoksissa (ks. Iivari 2010a, 159–160). Sovittelukäsittelyyn on mahdollista ottaa myös alle 15 vuoden iässä tehtyjä rikoksia, joita voidaan oikeusteitse käsitellä vain vahingonkorvauskysymysten osalta. Noin 13 prosenttia sovittelupalvelun tekijäasiakkaista ei ollutkaan saavuttanut rikosoikeudellista vastuukärajaa rikoksen tehdessään vuonna 2013.

Sovittelun selvä kriminaalipoliittinen tavoite on keventää rikosoikeudellista järjestelmää ohjaamalla lievemmat rikokset sovitteluun ja siten pyrkiä välttämään turhia ja raskaita oikeudenkäyntejä. Sovittelun aikaansaama syytevaatimuksen peruuttaminen erityisesti asianomistajarikoksissa ja sovittelun huomioiminen toimenpiteistä luopumisen perusteena ovat keinoja päästä tähän tavoitteeseen. Muita rikosoikeudellisia tavoitteita ovat olleet rangaistusten kasaantumisten ja leimaamisen välttäminen sekä erityisesti nuorten kohdalla uusintarikollisuuden torjuminen. Lisäksi sovittelulla voidaan säästää rikollisuuden aiheuttamia yhteiskunnallisia kustannuksia ja hyvittää rikoksen uhria oikeusjärjestelmän keinoja konkreettisemmin (ks. Iivari 2010b, 58).

Sovittelulailla pyrittiin saattamaan sovittelupalvelut yhdenmukaisesti koko maahan. Eräin paikoin poliisit ja syyttäjät ovat olleet varsinkin uusilla toimialueilla kuitenkin varovaisempia lähettämään rikoksia sovitteluun kuin niillä paikkakunnilla, missä sovittelua oli jo ennen sovittelulain voimaantuloa. Tämä koskee varsinkin vakavien rikosten ja lähisuhdeväkivallan lähettämistä sovitteluun (Iivari 2010a, 158). Tällaisia rikoksia ei voida sovittelulain perusteella aina ottaa sovitteluun, vaikka ne eivät olisi tulleet poliisin tietoon ja oikeusprosessin käsiteltäviksi.

Eräs sovittelun kitkakohta johtuu rikosprosessiin tulleesta nopeutetusta kirjallisesta käsittelystä. Syyttäjillä on tulostavoitteena käsitellä osa rikoksista kirjallisessa menettelyssä, mikä voi rajoittaa juttujen lähettämistä sovitteluun. Jos jutut kyetään käsittelemään sovittelussa nopean aikataulun puitteissa, tätä ongelmaa ei välttämättä esiinny. Käytännöt asiassa voivat vaihdella, mikä horjuttaa sovittelun yhdenmukaista käyttöä (Iivari 2010a, 92–93).

Sovittelun osuus on suhteellisen merkittävä rikosoikeudellisten seuraamusten joukossa silloin, kun kyse on sovitteluun hyvin sopivista rikoksista kuten pahoinpitelyistä, vahingontekorikoksista, kotirauhan rikkomisista ja

kunnianloukkauksista sekä useista lasten ja nuorten tekemistä rikoksista. Näissä tapauksissa 10–25 prosenttia selvitetystä rikoksista ohjautuu sovitteluun. On kuitenkin myös huomattava, että noin 40 prosenttia sovitteluun ohjatuista rikoksista ei johda sopimukseen. Näissä tapauksissa sovittelu ei käynnisty syystä tai toisesta lainkaan, keskeytyy myöhemmin sovitteluprosessin aikana tai osapuolet eivät pääse sovintoon.

Sovittelusta annetun lain valmistelussa arvioitiin, että vuositasolla voisi tulla soviteltavaksi noin 12 000 rikostapausta, jos sovittelutoiminta on hyvin järjestetty ja yhteistyö viranomaisten kesken toimii. Vuonna 2011 tämä määrällinen arvio on jo ylitetty. Sovittelutoiminnassa ei välttämättä ole edes resursseja tätä suuremman tapausmäärän sovitteluun. Samoihin aikoihin sovittelulain kanssa säädetty kirjallinen menettely ohjaa huomattavan suuren osan niistä lievemmistä rikoksista, jotka voisivat olla sovittelun kohteina, kirjalliseen menettelyyn, mikä voi vähentää sovitteluun tulevien tapausten määrää.

Sovittelun oikeudelliset vaikutukset

Rikos tulee pääsääntöisesti sovitteluun poliisin tai syyttäjän aloitteesta (96 %). Tämä tarkoittaa, että valtaosa sovittelutapauksista on tullut poliisin tietoon ennen sovitteluprosessin alkamista. Sovittelutoimiston tulee viipymättä ilmoittaa poliisi- ja syyttäväviranomaisille päätöksestään, jolla se on kieltäytynyt ottamasta tapausta sovitteluun tai keskeyttänyt sovittelun. Sopimukseen johtaneesta sovittelusta sovittelutoimiston tulee sovittelulain mukaan toimittaa sovittelun päätyttyä poliisi- ja syyttäväviranomaisille tieto sovittelun kulusta ja lopputuloksesta. Näin juttu palautuu sovittelun tai sen epäonnistumisen jälkeen esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle. Muiden kuin näiden kyseisten viranomaisten aloitteesta tapahtuneesta sovittelusta poliisi ja syyttäjät saavat sovittelutoimiston antamista tiedoista ensi kertaa tiedon rikoksesta, jos lakia tältä osin tiukasti noudatetaan.

Eri lainkohtien nojalla sovittelulla on vaikutuksia rikosasioiden käsittelyn etenemiseen ja seuraamuksiin. Sovittelulaki ja -asetus sisältävät säännöksiä muun muassa sovittelun aloittamisen edellytyksistä ja sovitteluprosessista. Esitutkintalaki sisältää mahdollisuuden lopettaa tai rajoittaa esitutkintaa ja saavutetulla sovinnolla voi olla poliisin ja syyttäjän päätöksenteossa merkitystä. Lisäksi sovinto voi olla rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumisperuste ja rangaistuksen lieventämisperuste. Rikosprosessissa huomioon otettava sovinto voi syntyä sovittelulain mukaisessa sovittelussa mutta myös muulla tavoin. Tekijän pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia ja pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä ovat laissa yleensä sovintoon rinnastettavia keinoja, jolloin voidaan osin välttyä siltä, että rikoksista epäillyt

joutuvat eriarvoiseen asemaan tilanteissa, joissa epäillyllä olisi halu pyrkiä sovintoon mutta uhri ei halua sovittelua.

Poliisilla tai syyttäjällä on sovittelun jälkeen (tai muutoinkin) eräin poikkeuksin lopetettava esitutkinta asianomistajarikoksissa (ETL 3:4), jos asianomistaja peruu rangaistusvaatimuksensa. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa esitutkinta voidaan jättää toimittamatta sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota kokonaisuudessaan voidaan pitää ilmeisen vähäisenä, jos asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia (ETL 3:9). Sovittelu ja siinä saavutettu sovinto eivät siten automaattisesti johda esitutkinnan lopettamiseen, vaan edellyttävät sitä, että asianomistaja peruu rangaistusvaatimuksensa tai luopuu siitä. Syyttäjä voi myös tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä (asianomistajarikoksissa ja virallisen syytteen alaisissa rikoksissa), ettei esitutkintaa toimiteta tai että se lopetetaan, jos syyttäjä tulisi jättämään syytteen nostamatta muun muassa osapuolten saavuttaman sovinnon vuoksi eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista (ETL 3:10).

Syyttäjällä on mahdollisuus tehdä ROL 1:7–8 ja eräiden erityissäännösten perusteella syyttämättä jättämispäätös, missä saavutettu sovinto ja mahdollisesti myös epäillyn halukkuus sovintoon otetaan huomioon ns. kohtuuserusteen käytössä. Jos syyttäjä päättää nostaa syytteen jutussa, tuomioistuimella on mahdollisuus ottaa asianosaisten kesken saavutettu sovinto huomioon rangaistusta lieventävänä (RL 6:6) seikkana. Saavutettu sovinto voi johtaa myös rangaistusasteikon lieventämiseen tai rangaistuslajin vaihtamiseen (RL 6:8). Sovittelu voidaan huomioida myös perusteena RL 6:12 tuomitsematta jättämiselle. Syyttäjällä on myös mahdollisuus peruuttaa syyte (ROL 1:12), jos asia on ehditty viedä tuomioistuimeen ennen kuin sovintoratkaisusta on tullut tieto syyttäjälle ja tiedolla olisi ollut vaikutusta syyttäjän ratkaisuun. Syyttäjä voi myös luopua syytteestä, jos syyte olisi uuden tiedon valossa hylättävä.

Sovitteluun ohjattujen ja soviteltujen tapausten poliisi-, syyttäjä- ja tuomioistuinkäsittelystä ei ole tuotettuna erikseen tilastotietoja. Sovittelun asemasta oikeuskäsittelyssä ja sen oikeudellisista vaikutuksista ei tois-
taiseksi ole saatavilla valtakunnallista tutkimustietoa.

Yhteenveto

- Sovitteluun ohjautui noin 8 400 juttua ja niistä purettuina noin 11 200 rikosta vuonna 2013. Määrä on lisääntynyt sovittelulain voimassaolon aikana 17 prosenttia.
- Sovitteluun soveltuvien rikoslajien rikoksista noin joka kymmenes tulee sovitteluun. Poliisin selvittämistä pahoinpitelyrikoksista noin neljännes (24 %) ohjautui sovitteluun vuonna 2013.
- Aloite sovitteluun tulee pääasiallisesti poliisilta (noin 80 % aloitteista).
- Sovitteluun ohjatuista rikoksista yli puolet (53 %) oli pahoinpitelyrikoksia vuonna 2013. Pahoinpitelyrikosten määrä ja osuus sovitteluun tulevista on kasvanut lieviä pahoinpitelyjä koskevan syyteoikeuden muutoksen vuoksi selvästi vuosina 2011–2013 edellisistä vuosista ja sen seurauksena varsinkin lähisuhdeväkivaltaa koskevat jutut ovat lisääntyneet.
- Vahingonteot, kotirauhan rikkomiset ja kunnianloukkaukset ovat pahoinpitelyjen jälkeen suhteellisesti yleisimmät sovitteluun tulevat rikokset.
- Tekijäksi epäillyistä 41 % oli tekohetkellä alle 21-vuotiaita. Lasten ja nuorten tekemiksi epäiltyjä rikoksia tulee sovitteluun myös suhteellisesti selvästi eniten.
- Käynnistyneissä sovitteluissa päästiin sopimukseen 84 %:ssa rikoksista. Sovitteluun tulleista rikoksista vastaava osuus oli 59 %. Sovittelu ei alkanut tai se keskeytyi 41 %:ssa tapauksista.
- Sopimuksista 39 % oli rahakorvauksia ja 4 % työkorvauksia. Näiden rahallinen arvo oli 1,8 miljoonaa euroa.
- Sovittelun merkitys on suuri nuorille suunnattuna seuraamusvaihtoehtona ja sellaisissa rikoslajeissa, joita ohjautuu sovitteluun suhteellisesti eniten rikoslajeista kuten pahoinpitelyjä ja vahingontekoja. Sovittelu pääosin täydentää rikosoikeudellista järjestelmää siten, että turhilta ja raskailta oikeudenkäynneiltä voidaan välttyä.
- Sovittelulla on vaikutusta rikosasioiden käsittelyyn ja seuraamuksiin. Sovittelun jälkeen on enemmän lainmukaisia perusteita tehdä esitutkinnan lopettamis- tai rajoittamispäätös, toimenpiteistä luopumuspäätös ja tuomioistuinkäsittelyyn menneiden rikosten osalta lieventää rangaistusta.

LIITETAULUKOT

- 1 Eräiden rikosten käsitteleminen rikosprosessissa vuosina 2009–2013
- 2 Aika rikoksen tekopäivästä käräjäoikeuden ratkaisuun eräissä yleisissä rikoksissa [kk]
- 3 Rangaistukseen tuomitut vuosina 1980–2013
- 4 Yleisissä alioikeuksissa rangaistukseen tuomitut rikoslajeittain 2000–2013
- 5 Seuraamukset rikoksittain vuonna 2013
- 6 Syyntakeisuustilastoa vuosilta 2011–2013

LIITETAULUKKO 1

Eräiden rikosten käsitteleminen rikosprosessissa vuosina 2009–2013

	Henki- rikokset	Pahoimpitelyt	Varkaudet	Petokset	Ryöstöt	Raiskaukset	Vero- petokset	Kirjanpito- rikokset	Velallisen rikokset	Ratti- juopumus	Huumausaine- rikokset	Kavallus- rikokset
	(RL 21:1-3)	(RL 21:5-6)	(RL 28:1-2)	(RL 36:1-3; ml. yritykset)	(RL 31:1-2)	(RL 20:1-3; ml. yritykset)	(RL 29:1-3)	(RL 29:9,9a,10)	(RL 39:1-3,1a)	(RL 23:3-4)	(RL 50:1-2)	(RL 28:4-6)
Yksikkönä rikos												
Poliisi												
a) Polisille tietoon tulleet rikokset (N)	522	128947	375615	94857	7910	4501	5260	3731	2180	103067	41559	16560
b) Poliisin selvittämät rikokset (N)	466	101532	66245	71127	4091	3146	5655	3842	2019	102322	33555	7332
- selvitysprosentti	89,3	78,7	17,6	75,0	51,7	69,9	107,5	103,0	92,6	99,3	80,7	44,3
c) Poliisin syyttäjälle ilmoittamat rikokset (N)	405	96342	64353	64784	3943	2975	5528	3771	1982	101634	33051	5847
- % tietoon tulleista rikoksista	77,6	74,7	17,1	68,3	49,8	66,1	105,1	101,1	90,9	98,6	79,5	35,3
- % selvitystistä rikoksista	86,9	94,9	97,1	91,1	96,4	94,6	97,8	98,2	98,2	99,3	98,5	79,7
d) Poliisin luokittelemat ei-rikokset (N)	70	3312	6 270	6348	172	468	34	56	41	8 946	2491	1687
- % tietoon tulleista rikoksista	13,4	2,6	1,7	6,7	2,2	10,4	0,6	1,5	1,9	8,7	6,0	10,2
e) Vähäpätöisinä ilmoittamatta jätetyt	-	914	54	94	1	-	6	3	1	2	65	34
- % tietoon tulleista rikoksista	-	0,7	0,01	0,1	0,01	-	0,1	0,1	0,046	0,002	0,2	0,2
Syyttäjä												
f) Rangaistusmääräys (N)	-	-	3	6507	-	-	1835	-	-	2	2	469
- % tietoon tulleista rikoksista	-	-	0,0008	6,9	-	-	34,9	-	-	0,002	0,005	2,8
g) Syytteen nostaminen (N)	437	71065	68681	42453	3668	1260	4191	4713	1983	100181	27577	4758
- % tietoon tulleista rikoksista	83,7	55,1	18,3	44,8	46,4	28,0	79,7	126,3	91,0	97,2	66,4	28,7
h) Syytetyt rikokset ja rangaistusmääräykset yht.	437	71065	68684	48960	3668	1260	6026	4713	1983	100183	27579	5227
- % tietoon tulleista rikoksista	83,7	55,1	18,3	51,6	46,4	28,0	114,6	126,3	91,0	97,2	66,4	31,6
- % syyttäjälle ilmoitetuista rikoksista	107,9	73,8	106,7	75,6	93,0	42,4	109,0	125,0	100,1	98,6	83,4	89,4
Käräjäoikeus												
i) Syyksi luetut rikokset (N)	399	62336	62579	38185	3212	917	3360	3988	1566	98695	26370	4055
- % tietoon tulleista rikoksista	76,4	48,3	16,7	40,3	40,6	20,4	63,9	106,9	71,8	95,8	63,5	24,5
- % syytetyistä rikoksista	91,3	87,7	91,1	89,9	87,6	72,8	80,2	84,6	79,0	98,5	95,6	85,2
j) Hylätyt syytteet (N)	36	6782	5336	3737	407	331	703	645	385	962	1052	569
- % syytetyistä rikoksista	8,2	9,5	7,8	8,8	11,1	26,3	16,8	13,7	19,4	1,0	3,8	12,0
Kaikki rikustuomit												
k) Syyksi luetut rikokset ja rangaistusmääräykset	399	62336	62582	44692	3212	917	5195	3988	1566	98697	26372	4524
- % tietoon tulleista rikoksista	76,4	48,3	16,7	47,1	40,6	20,4	98,8	106,9	71,8	95,8	63,5	27,3
Yksikkönä henkilö												
Poliisi												
a) Rikoksista epäillyt (N; brutto)	553	114688	102737	88014	7095	3301	7429	6096	2909	102569	37777	8075
b) Rikoksista epäillyt (N; netto)	506	14537	18927	22586	4937	2067	2095	4123	940	71582	16960	4213
Syyttäjä												
c) Rangaistusmääräys (N)	-	-	3	6507	-	-	1835	-	-	2	2	469
d) Oikeudessa syytetyt (N)	383	52049	22850	21281	2665	702	1527	3082	576	84600	17261	2838
e) Syytetyt henkilöt ja rangaistusmääräykset yht.	383	52049	22851	22514	2822	877	3362	3082	722	85021	17263	3124
f) Syyttämättä jätetyt	50	29651	10408	6407	1291	913	613	1288	389	2493	3647	1453
Käräjäoikeus												
g) Rikoksiin syylliset (N)	365	46735	21408	14518	2625	694	1293	2764	564	84199	16844	2278
- % syytetyistä	95,3	89,8	93,7	68,2	98,5	98,9	84,7	89,7	97,9	99,5	97,6	80,3
h) Hylätyt syytteet (N)	17	3854	1113	1233	157	175	185	287	146	421	336	286
- % syytetyistä	4,4	7,4	4,9	5,8	5,9	24,9	12,1	9,3	25,3	0,5	1,9	10,1
Kaikki tuomitut												
i) Tuomitut henkilöt ja rangaistusmääräykset	365	46735	21409	21025	2625	694	3128	2764	564	84201	16846	2747
- % syytetyistä	95,3	89,8	93,7	98,8	98,5	98,9	204,8	89,7	97,9	99,5	97,6	96,8

LIITETAULUKKO 2

Aika rikoksen tekopäivästä käräjäoikeuden ratkaisuun eräissä yleisissä rikoksissa [kk]
(poislukien rikokset, joiden tekopäivää Tilastokeskus ei ole kyennyt selvittämään)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	n (vuosi- keskiarvo)
Törkeä veropetos 29:2	33,7	40,0	47,8	51,2	54,7	55,0	58,4	48,2	53,5	117
Velallisen epärehellisyys, törkeä velallisen epärehellisyys, velallisen petos, törkeä velallisen petos 39:1-3	38,5	40,4	47,8	52,1	49,8	54,7	52,8	53,3	46,9	119
Kirjanpitorikos, törkeä kirjanpitorikos, tuottamuksellinen kirjanpitorikos 30:9a,10	32,5	33,9	33,0	35,4	36,7	36,3	38,0	39,5	39,1	269
Törkeä petos 36:2	28,2	29,9	31,7	34,5	32,5	34,7	33,3	33,2	38,4	268
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö 20:6-7	26,8	27,3	23,1	22,8	29,7	27,1	25,8	30,3	29,4	261
Törkeä kätkemisrikos 32:2	9,0	12,4	18,3	19,8	22,3	27,9	23,6	18,8	26,3	31
Työrikkokset 47	19,5	20,0	20,4	24,2	23,2	22,5	23,4	24,5	23,5	130
Törkeä kavallus 28:5	25,7	25,8	31,8	37,1	30,7	34,2	31,9	33,9	23,1	129
Petos, lievä petos 36:1,3	18,9	20,3	20,3	21,8	20,9	20,5	20,1	20,0	20,2	2 027
Ympäristörikkokset 48	19,6	18,2	18,0	17,9	22,1	24,3	19,2	22,3	19,6	42
Raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen sukupuoliyhteyteen 20:1-3	12,6	12,1	12,9	13,6	12,6	16,2	14,9	15,0	18,1	123
Kavallus, lievä kavallus 28:4,6	16,6	15,4	15,7	17,4	17,4	19,4	17,1	16,3	16,9	454
Veropetos, lievä veropetos 29:1,3	9,3	9,4	11,7	14,5	16,9	16,3	10,9	7,1	16,4	147
Kuolemantuottamus, törkeä kuolemantuottamus 21:8-9	12,0	15,0	12,6	16,6	15,1	14,8	14,6	17,3	16,3	110
Törkeä vahingonteko 35:2	11,0	13,9	13,8	14,1	11,9	13,6	13,2	15,2	16,2	53
Maksuvälinepetos, lievä maksuvälinepetos, maksuvälinepetoksen valmistelu 37:8,10,11	12,4	12,0	13,7	14,2	14,2	14,0	13,5	13,4	14,5	477
Kätkemisrikos, tuottam. kätkemisrikos, kätkemisrikkomus 32:1,4,5	12,3	12,8	12,1	13,8	14,1	13,2	12,7	13,9	14,0	211
Törkeä varkaus 28:2	13,0	13,1	13,3	15,4	14,5	14,8	15,1	13,5	13,6	326
Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaaminen 24	10,0	10,7	11,7	12,0	12,9	12,0	12,6	12,1	13,0	519
Törkeä pahoinpitely 21:6	10,1	9,7	10,2	10,7	10,3	10,9	10,2	11,0	12,8	796
Murha 21:2	13,0	10,1	13,3	16,5	13,8	7,6	8,9	34,6	12,5	28
Törkeä huumausainerikos 50:2	10,1	10,1	11,5	10,6	11,4	11,7	12,2	12,2	12,2	180
Pahoinpitely 21:5	9,7	10,1	10,2	10,5	10,5	10,8	10,8	11,4	12,1	7 077
Ryöstö 31:1	9,1	10,5	12,0	10,9	11,5	11,5	11,5	12,0	11,8	308
Moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus 28:9a,9c	1,8	5,0	8,0	9,3	9,4	9,7	9,5	9,4	10,8	408
Vahingonteko, lievä vahingonteko 35:1,3	9,0	9,1	9,1	9,3	9,1	9,6	10,3	10,0	10,5	1 890
Varkaus 28:1	10,0	10,4	11,1	12,8	11,8	11,5	11,0	10,5	10,4	2 729
Huumausainerikos 50:1	9,4	9,0	9,2	8,9	9,5	9,5	9,1	9,3	9,9	1 829
Liikenneturvallisuuden vaarantaminen, liikennepako tieliikenteessä 23:1,11	7,3	7,5	7,6	7,8	8,2	9,2	9,2	9,3	8,9	1 836
Näpistys 28:3	8,4	8,4	8,4	9,0	9,6	10,3	9,9	7,4	7,3	749
Tappo 21:1	7,7	7,9	6,9	11,3	8,1	7,5	5,8	6,5	6,8	57
Tapon, murhan tai surman yritys 21:1-3	5,9	6,2	6,2	6,8	5,9	5,4	5,9	5,8	5,9	179
Törkeä rattijuopumus 23:4	3,9	4,1	4,1	4,2	4,2	4,2	4,2	4,6	4,9	11 790
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen 23:2	3,8	3,9	3,7	3,8	3,8	3,8	4,3	4,4	4,7	2 571
Rattijuopumus 23:3	2,9	3,1	3,0	3,1	3,3	3,3	3,3	3,6	3,7	8 031
Kaikki rikosasiat	7,7	8,2	8,2	8,7	8,8	8,7	8,7	9,2	9,7	54 636

LIITETAULUKKO 3

Rangaistukseen tuomitut vuosina 1980–2013

	Syytetyt	Tuomitut	Vankila	YKP	Ehdl	+ osakko	Sakko	Oikeud. tuomitut	RM-sakko	Muu	Rikesakko
1980	329344	321476	10326	.	14556	5803	47401	72283	249006	187	.
1981	333939	325837	10438	.	14338	5840	47916	72692	252952	193	.
1982	330995	322901	11304	.	14027	5477	47755	73086	249582	233	.
1983	359234	350780	11664	.	14934	6405	50983	77581	272984	215	45517
1984	332669	324500	11695	.	14069	5850	50145	75909	248337	254	120810
1985	332688	325057	11319	.	14566	6252	49956	75841	248969	247	94738
1986	353930	346331	11467	.	15601	6909	50774	77842	268300	189	92750
1987	382955	374769	11915	.	15937	6877	53075	80927	293699	143	91451
1988	393441	385525	11061	.	15955	7434	52475	79491	305911	123	79143
1989	401375	394035	11245	.	16601	7929	53036	80882	313067	86	66758
1990	401109	393605	11657	.	17428	8472	52542	81627	311889	89	69229
1991	412022	404884	11533	.	16312	8526	51950	79795	325030	59	67143
1992	397595	390862	11538	.	15638	7743	47480	74656	315940	266	78802
1993	393052	386863	9563	563	14250	6371	41168	65544	321060	259	79055
1994	365636	359656	7699	1487	12936	5741	38862	60984	298408	264	64793
1995	344801	338960	6754	2803	13624	6801	38027	61208	277530	222	52009
1996	344153	328451	6101	3277	13039	6740	36330	58747	269501	203	63478
1997	313158	307352	5970	3533	12962	6809	35132	57597	249460	295	58861
1998	328119	323662	6652	3957	12963	7397	33927	57499	264930	1233	62006
1999	297381	292524	7668	3658	12549	6848	34226	58101	232873	1550	69210
2000	266059	260573	8151	3413	13974	7146	37514	63052	196156	1365	103499
2001	308802	303053	8352	3388	14342	7412	38948	65030	236448	1575	103013
2002	261225	255802	8487	3313	14774	7823	36584	63158	191011	1633	96608
2003	288905	283755	8307	3297	15074	8094	36460	63138	218883	1734	99099
2004	307956	302378	8849	3621	16168	9320	39420	68058	232613	1707	109634
2005	310596	305029	8633	3370	15759	8930	38291	66053	237472	1504	110977
2006	300447	295008	7977	3310	15515	8755	36813	63615	229731	1662	108446
2007	328909	323751	7399	3312	15960	9353	36696	63367	258890	1494	133833
2008	325785	320533	7186	3222	16000	9038	37615	64023	255037	1473	201742
2009	278603	273468	6988	2921	15594	7972	37477	62980	208983	1505	274460
2010	277982	273038	6657	2676	15099	7553	36120	60552	210906	1580	291283
2011	274970	269867	6399	2496	15075	7509	36645	60615	207679	1538	301191
2012	257729	252513	5886	2387	14582	7069	36463	59318	191483	1503	269661
2013	240487	235686	5468	2100	13813	6273	33746	55127	179184	1164	254131

YKP = Yhdyskuntapalvelu (vuodesta 1993), Ehdl = Ehdollinen vankeusrangaistus, osakko = ehdollisen vankeusrangaistuksen oheissakko, RM-sakko = rangaistusmääräyksellä sakkoon tuomittu.

Vankila sisältää myös tuomitut, joissa aikaisempi rangaistus on katsottu riittäväksi seuraamukseksi.

Muu sisältää uhkasakkoon tuomitut sekä nuorisorangaistukset. Rikesakko vuodesta 1983.

Lähde: Tilastokeskus

LIITETAULUKKO 4

Yleisissä alioikeuksissa rangaistukseen tuomitut rikoslajeittain 2000–2013

Luku ja §	Nimike	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kaikki rikokset		261680	304195	256813	284686	303389	306055	295868	324515	321271	548695	564978	571760	522835	490412
Rikoslakirikokset		173140	206466	179229	202201	218459	222045	219391	241645	237782	206430	206105	202961	191045	182718
11 11:1,1	Joukkotuhonta	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
11:10	Kiihottaminen kansanryhmää vastaan	-	3	-	-	3	-	1	2	4	5	1	1	13	4
11:11	Syrjintä.	12	15	13	28	18	13	18	20	9	6	5	4	4	4
12 12:5,1-2	Vakoilu	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14 14:02	Vaalilahjonta.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
14:5,1-2	Poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	2
15 15:1	Perätön lausuma tuomioistuimessa.	42	46	43	54	43	52	47	24	35	36	29	22	18	27
15:2	Perätön lausuma viranomaismenettelyssä	76	64	98	79	102	89	90	101	93	94	90	111	88	50
15:4	Tuottamuksellinen perätön lausuma.	5	4	1	4	2	-	4	2	2	1	1	-	1	-
15:5	Yritetty yllytys perättömään lausumaan	2	6	3	1	-	8	4	5	5	8	4	9	6	2
15:6	Väärä ilmianto.	41	38	37	48	63	63	58	59	73	67	80	73	80	64
15:7	Todistusaineiston vääristeleminen.	1	2	1	1	1	2	1	2	-	1	-	1	3	1
15:8	Törkeä todistusaineiston vääristeleminen	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1
15:9	Oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen.	16	29	32	42	56	48	34	55	63	62	53	57	56	51
15:10	Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen.	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	1	3	4	-
15:11,1	Rikoksentehtäjän suojeleminen.	15	14	19	7	19	14	16	12	11	9	14	12	6	9
16 16:1	Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen.	233	250	244	262	239	243	255	280	248	266	244	209	249	267
16:2	Virkamiehen vastustaminen.	425	630	552	647	694	729	797	971	1083	896	908	1051	995	903
16:3	Haitanteko virkamiehelle.	1289	1616	1361	1506	1514	1458	1428	1561	1736	1419	1438	1480	1384	1302
16:4	Niskoittelu poliisia vastaan.	587	809	721	727	797	899	858	1095	1071	884	884	1027	911	780
16:4a	Niskoittelu rajavartiomiestä vastaan.	.	.	.	.	.	2	15	16	12	13	9	13	21	16
16:5	Väärän henkilötiedon antaminen	549	725	640	601	678	637	639	650	705	526	663	558	534	448
16:6	Sakkovilppi.	53	22	12	8	10	9	6	4	2	2	2	2	5	2
16:7,1	Rekisterimerkintärikos	111	121	136	181	177	181	252	204	236	270	295	291	226	174

<i>Luku ja §</i>	<i>Nimike</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
16:7,2	Rekisterimerkintärikoksen yritys.	1	1	3	-	3	-	7	4	5	2	3	6	-	6
16:8	Väärän todistuksen antaminen viranom.	11	9	4	5	2	11	10	9	8	16	8	18	12	6
16:9	Virkavallan anastus.	12	2	2	4	4	4	3	6	7	7	6	6	4	10
16:9a	Lähestymiskiellon rikkominen.	159	190	174	187	215	224	206	233	235	241	216	186	206	208
16:10	Omaisuuksia kosk. viranomaiskiellon rik.	6	10	15	16	17	12	14	13	21	12	4	15	8	5
16:11	Liiketoimintakiellon rikkominen.	-	2	2	2	5	5	9	9	9	17	8	3	3	6
16:13	Lahjuksen antaminen.	1	1	-	1	3	17	3	7	2	-	4	1	-	1
16:14	Törkeä lahjuksen antaminen.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
16:15,1	Vangin laitton vapauttaminen.	5	8	4	3	7	4	7	4	5	6	1	2	6	4
16:15,2	Vangin laittoman vapauttamisen yritys.	-	-	-	2	-	-	1	1	4	2	-	-	1	1
16:16	Vangin karkaaminen.	44	43	42	38	32	24	33	23	27	33	18	17	12	17
16:17	Vangin varustaminen aseella.	3	12	15	11	13	15	5	7	4	3	-	2	5	1
17 17:1	Julkinen kehottaminen rikokseen.	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	1
17:2	Mellakka.	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
17:6	Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustam.	718	1054	843	1172	1261	1401	1466	1852	2343	1825	2120	2195	2073	2082
17:7,1	Valtionrajarikos.	25	17	4	-	4	1	3	4	8	13	4	7	8	9
17:7a,1	Lievä valtionrajarikos.		37	35	55	67	73	70	114	157	85	186	107	81	93
17:8,1	Laittoman maahantulon järjestäminen.	3	5	16	11	14	12	11	13	14	21	40	32	34	31
17:8a	Törkeä laittoman maahantulon järjestäminen. .	.	.	.	.	.	3	8	6	4	6	5	6	2	10
17:9	Omanikädenoikeus.	33	27	25	43	27	29	30	21	20	12	9	14	4	6
17:10	Uskonrauhan rikkominen.	1	-	1	2	1	-	-	-	2	1	-	2	2	-
17:12	Hautarauhan rikkominen.	16	12	2	-	2	3	2	7	4	2	5	2	2	-
17:13	Ilkivalta.	307	444	288	290	144	133	115	167	118	117	96	89	84	43
17:14	Eläinsuojelurikos.	48	66	53	70	75	85	103	87	89	100	98	115	98	145
17:14a	Törkeä eläinsuojelurikos.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	3	6
17:15	Lievä eläinsuojelurikos.	19	30	15	18	23	28	18	40	20	17	20	24	30	21
17:16b	Arpajaisrikos.	-	-	3	1	2	19	11	1	2	1	3	-	-	-
17:16c	Rahankeräysrikos.	.	.	.	.	.	1	3	5	1	5	1	-	2	5

Luku ja §	Nimike	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
17:17,1	Väkivaltakuvauksen levittäminen.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
17:18,1	Sukupuolisiveellisyttä loukk. kuvan lev.	5	2	-	1	2	21	8	3	11	26	35	15	17	35
17:18a,1	Törkeä sp.siveell. loukk. lasta es. kuvan lev.	.	.	.	.	.	1	1	2	4	10	13	12	11	13
17:19	Sukupuolisiveellisyttä loukk. lasta es.	1	3	2	9	14	22	10	21	14	23	29	19	24	27
17:20	Sukupuolisiveellisyttä loukkaava markkin.	1	-	-	-	3	2	3	-	3	-	-	-	-	2
17:21	Sukupuolisiveellisuuden julkinen loukkaam.	317	383	288	329	198	241	219	250	221	221	203	215	190	182
17:22,1	Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken.										-	2	1	-	-
20 20:1,1-2	Raiskaus.	30	33	49	40	48	59	40	60	48	69	51	74	111	114
20:1,3	Raiskauksen yritys	13	17	10	12	17	10	14	13	21	14	11	16	19	12
20:2,1	Törkeä raiskaus.	7	10	4	9	8	4	5	6	13	15	9	16	18	8
20:2,2	Törkeän raiskauksen yritys.	-	2	-	1	-	1	2	1	1	-	-	-	-	-
20:3,1-2	Pakottaminen sukupuoliyhteyteen.	7	10	7	2	25	21	25	19	21	18	22	22	40	22
20:3,3	Sukupuoliyhteyteen pakottamisen yritys.	3	4	5	3	1	3	6	5	6	3	2	1	3	4
20:4,1	Pakottaminen seksuaaliseen tekoon.	20	11	13	9	11	13	9	8	16	15	10	16	30	32
20:4,2	Seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritys.	-	2	1	1	2	2	2	2	1	2	-	-	3	3
20:5,1-2	Seksuaalinen hyväksikäyttö.	15	15	33	52	29	74	71	71	82	76	58	84	37	10
20:5,3	Seksuaalisen hyväksikäytön yritys.	1	4	2	1	3	3	2	-	3	4	1	1	2	-
20:6,1,3	Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.	82	103	123	125	176	189	220	241	272	236	246	232	221	199
20:6,4	Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys.	5	2	6	4	2	7	8	9	10	11	9	10	7	5
20:7,1	Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.	10	16	24	32	26	30	33	24	38	32	43	34	61	87
20:8,1-2	Seksikaupan koht. olevan hlön hyväksikäyt.	.	.	.	.	.	.	.	1	2	29	5	-	-	40
20:8a,1-2	Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta.	1	1	2	2	1	-	-	1	-	1	1	2	-	3
20:8a,3	Seksuaalipalvelujen ostamisen yritys nuorelta	-	-	2	1	2	-	-	-	4	1	-	2	-	2
20:9,1	Paritus	6	27	66	21	14	10	12	8	3	12	21	5	4	7
20:9a,1	Törkeä paritus.	.	.	.	.	.	4	-	4	-	2	6	-	2	8
20:9,2	Parituksen yritys	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	-	-	1	-

<i>Luku ja §</i>	<i>Nimike</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
21 21:1	Tappo.	65	68	80	64	59	77	56	63	73	50	48	52	40	43
21:1,2	Tapon yritys.	78	95	99	93	109	104	93	100	104	103	101	108	99	100
21:2,1	Murha.	14	24	27	23	21	38	18	16	17	21	25	30	31	23
21:2,2	Murhan yritys.	5	6	6	7	2	10	4	7	15	9	7	3	6	12
21:3,1	Surma.	2	3	1	3	4	1	-	-	2	2	-	-	-	-
21:3,2	Surman yritys.	1	-	1	2	1	-	1	-	-	2	-	1	-	2
21:4,1	Lapsensurma.	1	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	1	1
21:5	Pahoinpitely (+yritys).	7545	7958	7937	8648	9290	9188	9066	8488	9420	8746	8605	8664	8984	8509
21:6	Törkeä pahoinpitely (+yritys).	677	759	695	663	699	759	642	678	753	727	645	655	624	576
21:7	Lievä pahoinpitely.	1132	1330	1034	1236	1265	1192	1234	1256	1327	967	999	1390	1677	1369
21:8	Kuolemantuottamus.	90	90	87	94	113	98	95	98	95	78	67	68	71	68
21:9	Törkeä kuolemantuottamus.	8	10	14	20	26	16	20	26	30	21	19	25	19	18
21:10	Vammantuottamus.	312	330	323	293	368	351	348	395	373	370	373	382	383	364
21:11	Törkeä vammantuottamus.	17	14	13	17	22	19	19	13	17	15	11	15	11	16
21:12	Tappeluun osallistuminen.	1	-	1	-	-	2	2	-	5	-	-	5	-	-
21:13	Vaaran aiheuttaminen.	64	52	52	61	56	64	59	74	64	47	57	52	53	47
21:14	Heitteillepano.	7	3	11	10	6	7	13	11	17	16	15	17	20	14
21:15	Pelastustoimen laiminlyöminen.	3	2	5	11	5	7	4	6	3	9	10	10	2	10
23 23:1, 1-2	Liikenneturvallisuuden vaarantaminen.	70406	93336	76792	91556	100658	106729	106446	121525	112520	91535	84678	86206	79733	77995
23:2, 1-2	Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantam.	1442	1501	1811	2118	2663	2945	3048	3316	3000	2753	2406	2415	2356	2392
23:3	Rattijuopumus.	7164	7684	7882	7513	8697	8524	8501	9524	9373	8415	7355	7331	6894	6118
23:4	Törkeä rattijuopumus.	11025	11353	11831	11883	13649	12985	12672	13100	12496	10902	10066	9761	9186	8173
23:5,1	Vesiliikennejuopumus.	400	412	457	413	457	447	469	456	443	470	330	372	415	301
23:6	Ilmaliikennejuopumus.	-	-	1	2	-	3	-	1	-	2	2	2	-	2
23:7	Junaliikennejuopumus.	-	4	2	3	2	1	-	-	-	2	1	2	-	-
23:8	Kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle.	1043	1080	1151	1065	1227	1072	1026	1012	929	812	714	709	627	446
23:9	Liikennejuopumus moottorittomalla ajon.	58	71	48	67	55	43	60	35	46	34	43	36	25	19
23:10	Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta.	8369	9948	8471	10134	11689	12253	12581	14634	14359	12895	13568	12962	12862	11238

Luku ja §	Nimike	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
23:11	Liikennepako tieliikenteessä.	14	21	21	21	14	19	24	12	19	9	14	13	12	15
23:11a,1	Liikenteen häirintä.	.	.	21	21	28	16	15	22	19	20	12	21	17	16
24 24:1	Kotirauhan rikkominen.	.	503	456	462	487	458	430	449	401	377	347	359	380	306
24:2	Törkeä kotirauhan rikkominen.	.	81	78	109	112	125	107	107	91	85	92	76	88	84
24:3	Julkisrauhan rikkominen.	.	72	72	62	88	65	52	41	34	28	55	30	23	30
24:4	Törkeä julkisrauhan rikkominen.	.	6	2	5	1	-	1	1	-	8	-	-	6	-
24:5-7	Salakuuntelu- ja katselu	.	2	6	1	6	4	10	9	2	8	6	7	6	8
24:8,1	Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäm. . . .	.	3	8	4	10	3	11	7	7	7	8	7	12	12
24:9	Kunnianloukkaus	.	207	205	220	264	233	289	241	319	257	273	241	206	219
24:10	Törkeä kunnianloukkaus	.	4	6	8	6	17	11	15	28	10	20	15	15	12
25 25:1	Vapaudenriisto	35	30	40	23	42	32	49	34	47	29	37	30	27	31
25:2	Törkeä vapaudenriisto	15	7	7	8	14	14	8	9	9	14	16	21	14	8
25:3a,1-2	Törkeä ihmiskauppa.	.	.	.	.	.	-	7	-	5	-	-	1	1	1
25:4,1	Panttivangin ottaminen.	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
25:5	Lapsen omavaltainen huostaanotto.	3	4	12	1	4	2	8	3	3	2	1	1	-	5
25:5a	Lapsikaappaus.	.	.	.	.	.	-	-	-	1	3	5	1	2	4
25:6	Tuottamuksellinen vapauden riisto.	2	1	-	2	2	1	-	-	1	-	1	-	-	-
25:7	Laiton uhkaus.	511	564	588	664	699	716	729	695	814	886	928	889	896	793
25:8	Pakottaminen	39	44	30	31	37	36	35	34	23	17	44	35	20	25
[27]	Kunnian ja yksityiselämän loukkaam.]	181	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
28 28:1	Varkaus tai sen yritys	6248	5954	5348	4994	5087	4435	4027	3721	3705	4030	3953	3872	3513	3169
28:2	Törkeä varkaus tai sen yritys.	627	608	536	522	503	493	517	473	456	488	565	612	640	567
28:3	Näpistys tai sen yritys.	27035	31540	23609	27968	27873	26477	26174	28907	30591	27202	33161	28628	26075	25517
28:4,1-3	Kavallus	404	391	380	423	374	333	312	256	240	267	245	236	265	250
28:5,1	Törkeä kavallus	95	99	90	104	116	101	123	120	110	97	130	140	129	146

<i>Luku ja §</i>	<i>Nimike</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
28:6	Lievä kavallus	304	320	340	443	558	465	335	290	251	239	150	169	140	139
28:7,1	Luvaton käyttö.	1120	1157	1067	561	248	223	203	184	209	169	160	172	184	101
28:7,2	Luvattoman käytön yritys.	189	181	159	68	8	2	3	3	1	1	1	-	7	1
28:8,1	Törkeä luvaton käyttö.	12	1	10	6	-	1	2	-	1	3	2	1	3	4
28:9	Lievä luvaton käyttö.	269	296	221	219	238	181	177	147	110	96	81	71	73	59
28:9a,1	Moottorikulkuneuvon käyttövarkaus.	.	.	.	529	984	893	732	583	570	580	507	440	397	320
28:9a,2	Moottorikulkuneuvon käyttövarkauden yritys.	.	.	.	100	96	54	81	83	78	62	48	46	84	57
28:9b,1	Törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus	.	.	.	8	6	1	6	4	8	2	5	3	5	-
28:9b,2	Moottorikulkuneuvon törkeän käyttövarkauden	.	.	.	2	2	1	1	-	-	-	1	-	-	-
28:9c	Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus	.	.	.	22	23	21	10	3	5	7	6	4	7	4
	Muut rikokset RL 28 lukua vastaan.	68	86	127	283	233	219	201	176	203	195	199	185	201	195
29 29:1	Veropetos.	240	228	269	213	180	156	115	155	195	239	122	147	86	69
29:2	Törkeä veropetos.	137	122	200	191	188	227	265	225	193	212	92	86	113	92
29:3	Lievä veropetos.	1201	1028	803	740	664	633	503	515	470	438	456	412	271	293
29:4	Verorikkomus.	54	44	42	58	111	106	85	74	37	26	23	15	9	11
29:5...8	Avustusrikokset	15	23	5	8	12	9	8	4	3	10	5	6	1	2
30	Elinkeinorikokset.	467	360	387	334	363	385	378	431	458	553	564	614	560	534
31 31:1...2	Ryöstörikokset	474	486	475	530	453	573	532	572	543	534	543	564	531	524
31:3...4	Kiristys ja törkeä kiristys.	10	17	19	26	31	22	8	25	29	21	16	18	38	30
32	Kätkemisrikokset	1410	1394	1210	1167	1294	1028	962	910	793	720	707	667	668	584
33 33:1	Väärennys.	628	748	779	761	802	702	706	616	698	753	781	829	681	655
33:2	Törkeä väärennys.	17	5	8	14	8	9	4	11	3	5	14	4	11	14
33:3	Lievä väärennys.	305	339	258	337	341	288	284	258	267	331	311	422	317	349
	Muut RL 33 lukua vast. suor. väärennysrikokset	12	32	35	38	27	38	23	24	173	83	93	96	74	66

<i>Luku ja §</i>	<i>Nimike</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
34 34:1,1-2	Tuhotyö	72	59	48	45	45	59	54	59	50	65	47	56	38	34
34:1,3	Tuhotyön yritys.	11	13	9	15	12	17	3	4	7	8	13	11	5	12
34:2,1	Liikennetuhotyö.	1	3	4	2	-	2	3	1	1	-	1	4	-	2
34:3,1	Törkeä tuhotyö.	-	2	2	1	1	-	2	1	1	1	1	6	3	1
34:7	Yleisvaaran tuottamus.	33	23	31	37	30	25	25	24	19	18	18	16	19	12
34:9	Yleisvaarallisen rikoksen valmistelu	-	2	3	2	1	1	-	1	1	1	2	-	2	-
34:9a	Vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle.										6	1	2	2	2
34:10	Perätön vaarailmoitus.	37	36	34	58	48	37	32	32	45	68	55	50	43	39
35 35:1	Vahingonteko.	1691	1864	1685	1702	1569	1533	1531	1498	1504	1523	1336	1260	1135	1155
35:2	Törkeä vahingonteko.	76	50	52	47	62	82	84	59	51	57	67	68	73	97
35:3	Lievä vahingonteko	1641	2000	1588	1758	1917	1891	1745	1821	1918	1452	1465	1340	1200	1014
36 36:1	Petos.	1577	1700	1530	1582	1669	1670	1632	1657	1723	1678	1776	1794	1917	1962
36:2	Törkeä petos.	214	215	226	224	217	261	265	269	298	294	307	294	283	305
36:3	Lievä petos.	1623	1541	1272	1560	1816	1724	1738	1924	2095	1908	2139	2140	2002	1742
36:4	Vakuutuspetos	4	1	11	1	5	8	-	-	-	-	-	1	-	1
36:5	Luottamusaseman väärinkäyttö	8	3	7	2	7	15	13	13	4	12	8	12	7	14
36:6-7	Kiskonta.	9	10	8	6	6	16	10	25	6	21	5	5	11	9
37 37:1...7	Raharikokset.	28	51	78	33	45	36	23	27	15	27	26	44	20	19
37:8...11	Maksuvälinepetokset.	690	751	749	835	841	828	748	706	627	779	682	639	566	479
38 38:1	Salassapitorikos	-	-	4	-	-	1	1	-	-	2	4	3	4	4
38:2	Salassapitorikkomus.	-	-	1	1	3	1	1	-	2	-	-	2	-	2
38:3,1	Viestintäsalaisuuden loukkaus	3	10	7	4	11	9	10	7	5	8	9	11	8	6
38:4,1	Törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus	3	1	-	1	4	7	-	-	1	-	1	1	-	1
38:5,1	Tietoliikenteen häirintä.	3	3	2	2	6	9	4	2	3	2	2	5	9	6
38:6,1	Törkeä tietoliikenteen häirintä	-	-	1	1	-	1	1	-	-	1	2	-	1	1

Luku ja §	Nimike	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
38:7,1	Lievä tietoliikenteen häirintä	1	2	1	1	-	-	3	-	1	-	2	4	-	3
38:8,1-2	Tietomurto	1	1	4	2	-	-	1	1	4	4	2	2	3	2
38:8,3	Tietomurron yritys	-	2	-	1	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-
38:9	Henkilörekisteririkos	-	1	1	2	6	6	8	12	4	5	7	13	4	51
39	Velallisen rikokset	145	121	118	167	129	177	163	152	159	140	131	109	101	97
40 40:1...3	Lahjuksen ottaminen	2	3	1	-	-	4	4	3	2	-	-	1	3	1
40:5...10	Muu virkarikos.	11	22	18	25	29	44	39	57	25	30	28	41	29	44
42 42:1	Virallisen kiellon noudattamatta jättäm.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
43 43:7	18 v. nuoremman viettelem. nauttimaan päihd.	-	1	-	-	-	1	-	-	2	1	-	-	-	-
44	Terveyttä ja turvall. vaarantavat rikokset	.	.	310	376	386	524	512	517	628	600	638	563	607	596
	[Rikokset RL:n 44 lukua vastaan]	336	352	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
45	Sotilasrikokset	393	411	460	399	418	469	363	298	308	362	419	394	332	275
46 46:1...3	Säännöstelyrikokset	1	3	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
46:4-5	Salakuljetus	32	26	37	27	23	22	17	18	31	40	59	103	174	235
46:6,1-2	Laiton tuontitavaraan ryhtyminen.	54	34	62	61	66	78	95	74	93	98	65	50	81	67
46:6a	Lievä laiton tuontitavaraan ryhtyminen	161	183	120	117	134	147	104	142	82	42	76	88	117	107
47 47:1,1	Työturvallisuusrikos	122	123	122	131	118	169	143	181	188	195	154	173	148	171
47:2	Työaika-suojelurikos	3	10	3	8	8	4	10	11	9	10	7	10	9	11
47:3	Työsyryntä	2	2	4	3	2	8	12	5	10	23	17	6	9	13
47:3a	Kiskonnantapainen työsyryntä	.	.	.	.	.	-	4	-	3	12	4	3	8	5
47:4	Työntekijöiden edust. oikeuks. loukkaam.	-	-	2	-	1	-	-	-	-	10	-	1	-	-

[illegible]

LIITETAULUKKO 5

Seuraamukset rikoksittain vuonna 2013*

Tilaston perusteena tuomion päärikos		Rangaistukseen tuomitut**				Muut		Kaikki	
		Vankila	YKP	Ehdoll.	Sakko	Yht.	R.määr.	Tuom.j.	yht.
Kaikki rikokset		5089	2100	13813	33746	54748	179184	595	234527
Rikoslakirikokset		5082	2099	13812	32828	53821	127759	525	182105
Luku ja §									
11	11:10	Kiihottaminen kansanryhmää vastaan.	-	-	-	4	4	-	4
	11:11	Syrjintä	-	-	-	4	4	-	4
15	15:1	Perätön lausuma tuomioistuimessa	2	3	21	-	26	-	26
	15:2	Perätön lausuma viranomaismenettelyssä.	1	-	11	35	47	-	3
	15:5	Yritetty yllytys perättömään lausumaan	-	-	-	2	2	-	2
	15:6	Väärä ilmianto.	6	4	26	28	64	-	64
	15:7	Todistusaineiston vääristeleminen.	1	-	-	-	1	-	1
	15:9	Oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen.	13	2	24	11	50	-	50
	15:10	Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen	-	-	-	-	0	-	0
	15:11,1	Rikoksenteikijän suojeleminen.	1	1	1	4	7	-	8
16	16:1	Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen ...	51	21	177	8	257	-	5
	16:2	Virkamiehen vastustaminen.	2	1	4	96	103	797	2
	16:3	Haitanteko virkamiehelle	-	-	-	70	70	1227	5
	16:4	Niskoittelu poliisia vastaan	-	-	-	42	42	738	-
	16:4a	Niskottelu rajavartiomiestä vastaan	-	-	-	2	2	14	-
	16:5	Väärän henkilötiedon antaminen.	-	-	-	25	25	423	-
	16:6	Sakkovilppi.	-	-	-	1	1	1	-
	16:7,1	Rekisterimerkintärikos.	8	6	44	110	168	-	1
	16:7,2	Rekisterimerkintärikoksen yritys.	-	-	-	6	6	-	6
	16:8	Väärän todistuksen antaminen virkamiehelle .	-	-	-	2	2	4	-
	16:9	Virkavallan anastus.	-	-	-	2	2	7	1
	16:9a	Lähestymiskiellon rikkominen.	7	2	21	174	204	-	4
	16:10	Omaisuuksien koskevan vir.om.kiellon rikkom. .	-	-	1	4	5	-	-
	16:11	Liiketoimintakiellon rikkominen.	1	1	1	3	6	-	-
	16:13	Lahjuksen antaminen	-	-	-	1	1	-	-
	16:15,1	Vangin laitton vapauttaminen.	-	-	-	4	4	-	-
	16:16	Vangin karkaaminen	5	-	1	10	16	-	-
	16:17	Vangin varustaminen aseella.	-	-	-	1	1	-	-
17	17:6	Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen	1	-	1	199	201	1876	5
	17:7,1	Valtionrajarikos	-	-	1	8	9	-	-
	17:7a,1	Lievä valtionrajarikos	-	-	-	4	4	87	2
	17:8,1	Laittoman maahantulon järjestäminen.	1	-	13	13	27	-	4
	17:8a	Törkeä laittoman maahantulon järjestäminen.	2	-	-	-	2	-	-
	17:9	Omankädenoikeus.	-	-	-	5	5	1	-
	17:10	Uskonrauhan rikkominen.	-	-	-	-	0	-	-
	17:12	Hautarauhan rikkominen	-	-	-	-	0	-	-
	17:13	Ilkivalta.	-	-	-	1	1	42	-
	17:14	Eläinsuojelurikos.	2	1	29	109	141	-	4
	17:14a	Törkeä eläinsuojelurikos	1	1	4	-	6	-	-
	17:15	Lievä eläinsuojelurikos.	-	-	-	11	11	10	-
	17:18,1	Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levitti	-	-	14	21	35	-	-
	17:18a,1	Törkeä sp.siveell. loukk. lasta esittävän kuvan le	2	-	11	-	13	-	-
	17:19	Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esitt.	-	2	10	13	25	2	-
	17:21	Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen	-	-	-	6	6	176	-
	17:22,1	Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken	-	-	-	-	0	-	-

* Taulukko ei sisällä tietoja tuomituista nuorisorangaistuksista (10 tuomittua) eikä valvontarangaistuksista (166 tuomittua)

** Vankilarang. ei sisällä yhdyskuntapalvelutuomioita; sakot sis. vain oikeudenkäynnissä tuomitut.

Tilaston perusteena		Rangaistukseen tuomitut**				Muut		Kaikki	
tuomion päärikos		Vankila	YKP	Ehdoll.	Sakko	Yht.	R.määr.	Tuom.j.	yht.
Kaikki rikokset		5089	2100	13813	33746	54748	179184	595	234527
Rikoslakirikokset		5082	2099	13812	32828	53821	127759	525	182105
Luku ja §									
20	20:1,1-2	Raiskaus.	41	-	73	-	114	-	114
	20:1,3	Raiskauksen yritys.	2	1	9	-	12	-	12
	20:2,1	Törkeä raiskaus.	7	-	-	-	7	-	8
	20:3,1-2	Pakottaminen sukupuoliyhteyteen.	1	1	20	-	22	-	22
	20:3,3	Sukupuoliyhteyteen pakottamisen yritys.	-	-	3	1	4	-	4
	20:4,1	Pakottaminen seksuaaliseen tekoon.	2	1	18	11	32	-	32
	20:5,1-2	Seksuaalinen hyväksikäyttö.	1	-	8	1	10	-	10
	20:5,3	Seksuaalisen hyväksikäytön yritys.	-	-	-	-	0	-	0
	20:6,1,3	Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.	18	5	170	2	195	-	199
	20:6,4	Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys. .	-	-	5	-	5	-	5
	20:7,1	Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. .	49	-	37	-	86	-	87
	20:8a,1-2	Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta.	-	-	-	3	3	-	3
	20:8a,3	Seksuaalipalvelujen ostamisen yritys nuorelta	-	-	-	2	2	-	2
	20:9,1	Paritus.	2	-	4	1	7	-	7
	20:9a,1	Törkeä paritus.	7	-	1	-	8	-	8
21	21:1,1	Tappo.	39	-	-	-	39	-	43
	21:1,2	Tapon yritys.	91	-	3	-	94	-	100
	21:2,1	Murha.	22	-	-	-	22	-	23
	21:2,2	Murhan yritys.	8	-	-	-	8	-	12
	21:3,1	Surma.	-	-	-	-	0	-	0
	21:3,2	Surman yritys.	-	-	2	-	2	-	2
	21:4,1	Lapsensurma.	-	-	-	-	0	-	1
	21:5,1	Pahoinpitely.	517	329	1895	5531	8272	-	109 8381
	21:5,2	Pahoinpitelyn yritys.	5	1	4	53	63	-	4 67
	21:6,1	Törkeä pahoinpitely.	271	1	233	-	505	-	8 513
	21:6,2	Törkeän pahoinpitelyn yritys.	20	4	36	-	60	-	1 61
	21:7	Lievä pahoinpitely.	-	-	-	471	471	855	41 1367
	21:8	Kuolemantuottamus.	3	-	10	50	63	-	5 68
	21:9	Törkeä kuolemantuottamus.	8	-	10	-	18	-	- 18
	21:10	Vammantuottamus.	2	-	2	224	228	134	1 363
	21:11	Törkeä vammantuottamus.	2	-	8	6	16	-	- 16
	21:12	Tappeluun osallistuminen.	-	-	-	-	0	-	- 0
	21:13	Vaaran aiheuttaminen.	9	4	11	21	45	-	2 47
	21:14	Heitteillepano.	2	1	4	7	14	-	- 14
	21:15	Pelastustoimen laiminlyönti.	-	-	1	9	10	-	- 10
23	23:1,1-2	Liikenneturvallisuuden vaarantaminen.	22	3	8	1232	1265	76694	30 77989
	23:2,1-2	Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen	144	31	213	1988	2376	-	6 2382
	23:3	Rattijuopumus.	218	57	78	5736	6089	-	5 6094
	23:4	Törkeä rattijuopumus.	840	1107	5941	181	8069	-	4 8073
	23:5,1	Vesiliikennejuopumus.	-	-	4	296	300	-	- 300
	23:6	Ilmaliikennejuopumus.	-	-	1	1	2	-	- 2
	23:7	Junaliikennejuopumus.	-	-	-	-	0	-	- 0
	23:8	Kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle. . . .	2	1	1	440	444	-	1 445
	23:9	Liikennejuopumus moottorittomalla ajoneuvolla	-	-	-	1	1	18	- 19
	23:10	Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta.	129	36	30	299	494	10714	6 11214
	23:11	Liikennepako tieliikenteessä.	-	-	2	12	14	1	- 15
	23:11a,1	Liikenteen häirintä.	-	-	-	-	0	16	- 16

Tilaston perusteena tuomion päärikos		Rangaistukseen tuomitut**				Muut		Kaikki		
		Vankila	YKP	Ehdoll.	Sakko	Yht.	R.määr.	Tuom.j.	yht.	
Kaikki rikokset		5089	2100	13813	33746	54748	179184	595	234527	
Rikoslakirikokset		5082	2099	13812	32828	53821	127759	525	182105	
Luku ja §										
24	24:1	Kotirauhan rikkominen.	-	-	5	196	201	95	7	303
	24:2	Törkeä kotirauhan rikkominen.	11	12	35	25	83	-	-	83
	24:3,1	Julkisrauhan rikkominen.	-	-	-	5	5	25	-	30
	24:5,1	Salakuuntelu.	-	-	-	1	1	-	-	1
	24:6,1	Salakatselu.	-	-	-	6	6	-	1	7
	24:8,1	Yksit.elämää loukkaavan tiedon levittäminen.	-	-	-	12	12	-	-	12
	24:9	Kunnianloukkaus.	-	-	3	157	160	54	5	219
	24:10	Törkeä kunnianloukkaus.	1	1	5	5	12	-	-	12
25	25:1	Vapaudenriisto.	7	-	8	14	29	-	2	31
	25:2	Törkeä vapaudenriisto.	1	1	6	-	8	-	-	8
	25:3a,1	Törkeä ihmiskauppa.	1	-	-	-	1	-	-	1
	25:5	Lapsen omav. huostaanotto.	-	-	-	5	5	-	-	5
	25:5a	Lapsikaappaus.	-	-	3	1	4	-	-	4
	25:7	Laiton uhkaus.	49	22	130	576	777	-	13	790
	25:8	Pakottaminen.	4	1	5	15	25	-	-	25
28	28:1,1	Varkaus.	446	110	597	1637	2790	2	14	2806
	28:1,2	Varkauden yritys.	32	5	21	219	277	1	2	280
	28:2,1	Törkeä varkaus.	268	26	227	1	522	-	2	524
	28:2,2	Törkeän varkauden yritys.	15	1	23	1	40	-	-	40
	28:3,1	Näpistys.	1	-	-	2698	2699	21905	10	24614
	28:3,2	Näpistyksen yritys.	-	-	-	53	53	824	3	880
	28:4,1-3	Kavallus.	4	2	64	178	248	-	2	250
	28:5,1	Törkeä kavallus.	8	3	133	2	146	-	-	146
	28:6	Lievä kavallus.	-	-	-	54	54	83	1	138
	28:7,1	Luvaton käyttö.	6	-	5	83	94	-	1	95
	28:8,1	Törkeä luvaton käyttö.	-	1	3	-	4	-	-	4
	28:9	Lievä luvaton käyttö.	-	-	-	21	21	37	1	59
	28:9a,1	Moottorikulkuneuvon käyttövarkaus.	56	17	41	188	302	-	6	308
	28:9a,2	Mkn:n käyttövarkauden yritys.	9	1	4	40	54	-	-	54
	28:9b,1	Törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus.	-	-	-	-	0	-	-	0
	28:9c	Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus. .	-	-	-	4	4	-	-	4
	28:10	Luvaton pyynti.	-	-	-	8	8	106	-	114
	28:11,1	Hallinnan loukkaus.	-	-	-	6	6	18	3	27
	28:12	Vakuusoikeuden loukkaus.	-	-	-	4	4	-	1	5
	28:12a	Murtovälineen hallussapito.	-	-	-	4	4	45	-	49
29	29:1	Veropetos.	2	-	48	19	69	-	-	69
	29:2	Törkeä veropetos.	17	1	74	-	92	-	-	92
	29:3	Lievä veropetos.	-	-	-	9	9	283	1	293
	29:4,1	Verorikkomus.	-	1	2	8	11	-	-	11
	29:4a	Työeläkevakuutusmaksupetos.	-	-	-	4	4	-	-	4
	29:4b	Törkeä työeläkevakuutusmaksupetos.	1	-	3	-	4	-	-	4
	29:5-8	Avustusrikokset.	-	-	2	-	2	-	-	2
30	30:1	Markkinointirikos.	-	-	-	-	0	-	-	0
	30:4,1	Yritysvakoilu.	-	-	-	-	0	-	-	0
	30:5,1	Yrityssalaisuuden rikkominen.	-	-	4	2	6	-	-	6
	30:7	Lahjominen elinkeinotoiminnassa.	-	-	-	-	0	-	-	0
	30:8	Lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa. .	-	-	-	-	0	-	-	0
	30:9	Kirjanpitorikos.	1	2	79	85	167	-	3	170
	30:9a	Törkeä kirjanpitorikos.	75	5	263	-	343	-	1	344
	30:10	Tuottamuksellinen kirjanpitorikos.	-	-	-	10	10	-	-	10

Tilaston perusteena tuomion päärikos	Rangaistukseen tuomitut**				Muut			Kaikki yht.
	Vankila	YKP	Ehdoll.	Sakko	Yht.	R.määr.	Tuom.j.	
Kaikki rikokset	5089	2100	13813	33746	54748	179184	595	234527
Rikoslakirikokset	5082	2099	13812	32828	53821	127759	525	182105
Luku ja §								
31 31:1,1 Ryöstö.	171	22	186	2	381	-	3	384
31:1,2 Ryöstön yritys.	21	4	24	1	50	-	2	52
31:2,1 Törkeä ryöstö.	73	-	4	-	77	-	-	77
31:2,2 Törkeän ryöstön yritys.	5	-	1	-	6	-	-	6
31:3,1 Kiristys.	1	3	2	2	8	-	-	8
31:3,2 Kiristuksen yritys.	2	-	3	3	8	-	-	8
31:4,1 Törkeä kiristys.	16	-	5	1	22	-	-	22
31:4,2 Törkeän kiristuksen yritys.	18	-	7	-	25	-	-	25
32 32:1 Kätkemisrikos.	24	4	36	147	211	-	2	213
32:2 Törkeä kätkemisrikos.	10	1	20	1	32	-	-	32
32:3 Ammattimainen kätkemisrikos.	1	-	7	-	8	-	-	8
32:4 Tuottamuksellinen kätkemisrikos.	2	-	9	86	97	11	1	109
32:5 Kätkemisrikkomus.	-	-	-	54	54	87	2	143
32:6, 1 Rahanpesu.	5	2	15	18	40	-	1	41
32:7,1 Törkeä rahanpesu.	2	-	11	-	13	-	-	13
32:9 Tuottamuksellinen rahanpesu.	-	-	1	9	10	-	-	10
33 33:1 Väärennys.	88	19	125	405	637	-	5	642
33:1,2 Väärennyksen yritys.	-	-	-	2	2	-	-	2
33:2 Törkeä väärennys.	10	-	4	-	14	-	-	14
33:2,2 Törkeä väärennyksen yritys.	-	-	-	-	0	-	-	0
33:3 Lievä väärennys.	-	-	-	4	4	343	1	348
33:4 Väärennysaineiston hallussapito.	-	-	-	11	11	53	-	64
34 34:1,1-2 Tuhotyö.	8	-	20	1	29	-	5	34
34:1,3 Tuhotyön yritys.	5	2	5	-	12	-	-	12
34:2,1 Liikennetuhotyö.	-	-	-	-	0	-	-	0
34:3,1 Törkeä tuhotyö.	-	-	-	-	0	-	1	1
34:3,2 Törkeän tuhotyön yritys.	-	-	-	-	0	-	-	0
34:7 Yleisvaaran tuottamus.	1	1	3	7	12	-	-	12
34:8 Törkeä yleisvaaran tuottamus.	-	-	-	-	0	-	-	0
34:9a Vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle.	-	-	1	1	2	-	-	2
34:10 Peräton vaarailmoitus.	-	-	-	39	39	-	-	39
35 35:1-2 Vahingonteko.	13	11	46	1042	1112	3	26	1141
35:2,1 Törkeä vahingonteko.	19	3	71	2	95	-	1	96
35:3 Lievä vahingonteko.	-	-	-	441	441	564	5	1010
36 36:1,1 Petos.	166	54	469	1205	1894	-	29	1923
36:1,3 Petoksen yritys.	3	1	23	67	94	-	-	94
36:2,1 Törkeä petos.	57	15	232	-	304	-	-	304
36:2,2 Törkeän petoksen yritys.	8	-	21	-	29	-	-	29
36:3 Lievä petos.	-	-	-	618	618	1120	1	1739
26:4 Vakuutuspetos.	-	-	-	1	1	-	-	1
36:5 Luottamusaseman väärinkäyttö.	-	-	3	11	14	-	-	14
36:6 Kiskonta.	2	-	2	1	5	-	-	5
36:7 Törkeä kiskonta.	2	-	2	-	4	-	-	4
37 37:1,1 Rahanväärennys.	1	-	1	-	2	-	-	2
37:2,1 Törkeä rahanväärennys.	-	-	-	-	0	-	-	0
37:3,1 Lievä rahanväärennys.	1	-	1	6	8	-	-	8
37:5,1 Väärän rahan käyttö.	-	-	-	1	1	-	-	1
37:5,2 Väärän rahan käytön yritys.	-	-	-	-	0	-	-	0
37:6 Väärän rahan hallussapito.	1	1	-	2	4	-	-	4
37:7 Rahajäljitelmän levitys.	-	-	-	4	4	-	-	4
37:8 Maksuvälinepetos.	70	13	98	149	330	-	-	330
37:9 Törkeä maksuvälinepetos.	24	3	47	1	75	-	-	75
37:10 Lievä maksuvälinepetos.	-	-	-	31	31	30	-	61
37:11 Maksuvälinepetoksen valmistelu.	2	-	-	-	2	-	-	2

Tilaston perusteena tuomion päärikos	Rangaistukseen tuomitut**				Muut			Kaikki yht.
	Vankila	YKP	Ehdoll.	Sakko	Yht.	R.määr.	Tuom.j.	
Kaikki rikokset	5089	2100	13813	33746	54748	179184	595	234527
Rikoslakirikokset	5082	2099	13812	32828	53821	127759	525	182105
Luku ja §								
38 38:1 Salassapitorikos.	1	-	-	3	4	-	-	4
38:2 Salassapitorikkomus.	-	-	-	2	2	-	-	2
38:3,1 Viestintäsalaisuuden loukkaus.	-	-	-	6	6	-	-	6
38:3,2 Viestintäsalaisuuden loukkauksen yritys.	-	-	-	-	0	-	-	0
38:5 Tietoliikenteen häirintä.	-	1	3	1	5	-	1	6
38:7,1 Lievä tietoliikenteen häirintä.	-	-	-	-	0	3	-	3
38:8,1-2 Tietomurto.	-	-	-	2	2	-	-	2
38:9 Henkilörekisteririkos.	-	-	1	49	50	-	1	51
39 39:1 Velallisen epärehellisyys.	-	-	11	9	20	-	-	20
39:1a Törkeä velallisen epärehellisyys.	3	-	65	1	69	-	-	69
39:2,1 Velallisen petos.	-	-	2	1	3	-	-	3
39:3 Törkeä velallisen petos.	-	-	5	-	5	-	-	5
39:6 Velkojansuosinta.	-	-	-	-	0	-	-	0
40 40:3 Lahjusrikkomus.	-	-	-	-	0	-	-	0
40:5-10 Muut virkarikokset.	-	-	1	35	36	-	2	38
44 44:12 Varomaton käsittely.	-	-	1	39	40	79	5	124
Muut rikokset RL:n 44 lukua vastaan.	6	6	40	327	379	86	7	472
45 45 luku Sotilasrikokset.	2	2	70	198	272	-	3	275
46 46:4,1-2 Salakuljetus.	15	2	41	57	115	-	-	115
46:5 Lievä salakuljetus.	-	-	-	2	2	118	-	120
46:6,1-2 Laiton tuontitavaraan ryhtyminen.	3	-	10	54	67	-	-	67
46:6a Lievä laiton tuontitavaraan ryhtyminen.	-	-	-	18	18	88	1	107
47 47:1,1 Työturvallisuusrikos.	-	-	-	164	164	-	7	171
47:2 Työaika-suojelurikos.	-	-	-	6	6	5	-	11
47:3 Työsyryntä.	-	-	-	13	13	-	-	13
47:3a Kiskonnantapainen työsyryntä.	-	-	4	1	5	-	-	5
47:4 Työntekijöiden edustajan oikeuksien loukk. .	-	-	-	-	0	-	-	0
47:6a Luvattoman ulkomaisen työvoiman käyttö. .	-	-	-	-	0	-	-	0
48 48:1,1,3 Ympäristön turmeleminen.	1	-	17	18	36	-	1	37
48:3 Ympäristörikkomus.	-	-	-	8	8	38	-	46
48:5,1-3 Luonnonsuojelurikos.	-	-	-	2	2	1	-	3
49 49:1 Tekijänoikeusrikos.	-	-	4	2	6	-	-	6
49:2 Teollisoikeusrikos.	-	-	-	-	0	-	-	0
50 50:1 Huuhausainerikos.	284	79	752	2043	3158	2	15	3175
50:2 Törkeä huuhausainerikos.	284	-	124	-	408	-	-	408
50:2a Huuhausaineen käyttörikos.	-	-	2	501	503	4266	19	4788
50:3 Huuhausainerikoksen valmistelu.	-	-	5	24	29	-	-	29
50:4 Huuhausainerikoksen edistäminen.	-	-	1	-	0	-	-	0
51 51:2,1 Törkeä sisäpiiritiedon väärinkäyttö.	-	-	-	-	0	-	-	0
Alkoholirikokset								
50a 50a:1,1 Alkoholirikos.	-	-	1	28	29	-	-	29
50a:2,1 Törkeä alkoholirikos.	1	1	5	-	7	-	-	7
50a:3 Lievä alkoholirikos.	-	-	-	12	12	1070	-	1082
Alkoholirikkomus.	-	-	-	6	6	310	2	318
Liikenne rikokset								
Liikenne rikkomus.	-	-	-	442	442	27108	28	27578
Tieliikenteen sosiaalilainsäädännön rikkom. .	-	-	-	56	56	2613	2	2671
Muita lakeja ja asetuksia vastaan tehdyt rikokset	7	1	-	918	926	51425	70	52421
Lähde: Svt. Oikeus. Taulu 6.6. sarakkeet:	H-K	K	M	R		Q	Y	

LIITETAULUKKO 6

Syyntakeisuustilastoa vuosilta 2011–2013

Rikoslaji	Syyntakeettomat			Alentuneesti syyntakeiset		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Rikoslakirikokset						
- määrä	52	56	49	59	72	52
- päärikos	60006	58911	54920	60006	58911	54920
- osuus päärikoksista	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Henkirikokset (RL 21:1-4)						
- määrä	15	18	12	6	11	3
- päärikos	194	177	181	194	177	181
- osuus päärikoksista	7,7	10,2	6,6	3,1	6,2	1,7
- tappo, murha ja surma (täytetyt)						
- määrä	5	11	5	3	9	2
- päärikos	82	72	66	82	72	66
- osuus päärikoksista	6,1	15,3	7,6	4,9	12,5	3,0
Pahoinpitelyrikokset (RL 21:5-7)						
- määrä	7	12	10	12	11	18
- päärikos	9779	10225	9599	9779	10225	9599
- osuus päärikoksista	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
- törkeä pahoinpitely (RL 21:6)						
- määrä	2	7	5	3	3	4
- päärikos	660	624	514	660	624	514
- osuus päärikoksista	0,3	1,1	1,0	0,5	0,5	0,8
Ryöstö ja kiristäminen (RL 31 luku)						
- määrä	3	2	3	3	3	0
- päärikos	612	583	588	612	583	588
- osuus päärikoksista	0,5	0,3	0,5	0,5	0,5	0,0
Tuhotyö (RL 34:1-3)						
- määrä	9	6	5	4	1	2
- päärikos	78	46	49	78	46	49
- osuus päärikoksista	11,5	13,0	10,2	5,0	2,2	4,1
Seksuaalirikokset (RL 20 luku)						
- määrä	5	0	2	1	5	2
- päärikos	515	560	561	515	560	561
- osuus päärikoksista	1,0	0,0	0,4	0,2	0,9	0,4
- väkisinmakaaminen/raiskaus (RL 20:1-3)						
- määrä	2	0	1	0	1	2
- päärikos	129	191	160	129	191	160
- osuus päärikoksista	1,6	0,0	0,6	0,0	0,5	1,3
- lapsen seksuaal hyväksik. (RL 20:6-7)						
- määrä	2	0	1	1	4	0
- päärikos	276	290	291	276	290	291
- osuus päärikoksista	0,7	0,0	0,3	0,4	1,4	0,0
Varkaus, törkeä varkaus (RL 28:1-2)						
- määrä	0	2	4	7	5	4
- päärikos	4484	4153	3733	4484	4153	3733
- osuus päärikoksista	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1
Tilastointiperuste:	Päärikos oikeudenkäynnissä			Päärikos oikeudenkäynnissä		

LÄHTEET

- Aromaa, Kauko & Heiskanen, Markku. 2000a. Suomalaisten rikosriskit 2000. Kansainvälisen rikosuhritutkimuksen Suomea koskevia tuloksia. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 49.
- Aromaa, Kauko & Laitinen, Ahti. 1994. Yritysturvallisuus Varsinais-Suomessa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 10.
- Falck, Sturla & von Hofer, Hanns & Storgaard, Anette. 2003. Nordic Criminal Statistics 1950–2000. Report 2003:3. Department of Criminology, Stockholm University. Stockholm 2003.
- Hakamies, Kaarlo & Johansson, Marian. 2009. Oikeudenkäynnin kesto talousrikoksissa. Korkeimman oikeuden selvityksiä 1/2009).
- Hakamo, Terhi & Jauhiainen, Kirsi & Alvesalo, Anne & Virta, Erja. 2009. Talousrikokset rikosprosessissa. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 33.
- Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina. 2010. Tuhansien iskujen maa. Miesten kokemaa väkivalta Suomessa. YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipoliittinen instituutti (HEUNI). Julkaisusarja N:o 66. Verkkojulkaisu. Helsinki 2010.
- Heiskanen, Markku & Sirén, Reino & Aromaa, Kauko. 2004. Suomalaisten turvallisuus 2003. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 58. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 29.
- Heiskanen, Markku & Sirén, Reino & Tallberg, Teemu. 2001. Kotitaloudet omaisuusrikosten kohteena. Haastattelututkimuksen tuloksia kotitalouksien omaisuuteen kohdistuneista varkauksista ja vahingonteoista vuodelta 1997. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 52. Oikeus 2001:9. Tilastokeskus.
- Hildebrandt Susanne (toim.). 2014. Nordisk statistik for kriminalforsorgen i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige 2008–2012. Direktoratet for Kriminalforsorgen. København april 2014, www.kriminalforsorgen.dk.
- von Hofer, Hanns & Lappi-Seppälä, Tapio & Westfelt, Lars. 2012. Nordis criminal Statistics 1950–2010. Rapport 2012:2. Kriminologiska institutionen. Stockholms universitet.
- Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora. 2010. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010.
- Iivari, Juhani. 2010a. Oikeutta oikeuden varjossa. Rikossovittelulain täytäntöönpanon arviointitutkimus. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen raportteja 5/2010. Helsinki 2010.
- Iivari, Juhani. 2010b. Oikeutta oikeuden varjossa – restoratiivisen oikeuden tausta ja kehitys. Teoksessa: Sovittelu – ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan (toim. Esa Poikela). Juva 2010, 45–65.
- Kainulainen, Heini. 2004a. Raiskattu? Tutkimus raiskausten käsittelemisestä rikosprosessissa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 212 & Tilastokeskus. Oikeus 2004:16.
- Kristoffersen, Ragnar (ed.). 2008. Nordisk statistikk for kriminalomsorgen i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige 2002–2006. Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS). Oslo.
- Kristoffersen, Ragnar. 2014. Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2009–2013. Correctional Service of Norway Staff Academy. Kriminalomsorgen. Report No. 1/2014. Oslo.

- Lappi-Seppälä, Tapio. 1992. Yhtenäisrangaistuksen mittaamisesta. *Lakimies* 5/1992, 648–680.
- Lappi-Seppälä, Tapio. 1998. Kriminalpolitikens framgång? Bra och dåligt i finsk kriminalpolitik. *JFT* 1998, 237–257.
- Lappi-Seppälä, Tapio. 2000. Rikosten seuraamukset. WSLT. Porvoo 2000.
- Lappi-Seppälä, Tapio. 2002. Yleisökäsitykset ja vuoden 1999 sakkouudistus. Haastattelututkimus väestön sakkojärjestelmää ja liikennesakkoja koskevista käsityksistä vuosina 1999–2001. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 195. Helsinki.
- Lappi-Seppälä, Tapio. 2004a. Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva uudistus III. *Lakimies* 3/2004, 422–450.
- Lappi-Seppälä, Tapio. 2005. Syyntakeisuussäännösten soveltamiskäytäntöjen tutkimisesta. Juhlajulkaisu Eero Backman 2005.
- Lappi-Seppälä, Tapio. 2009. Jäännösrangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi. Teoksessa *Da mihi factum, dabo tibi ius*. Korkein oikeus 1809–2009, 443–492. Helsinki.
- Lappi-Seppälä, Tapio. 2011. Explaining imprisonment in Europe. *European Journal of Criminology*. Vol 8, 303–328.
- Marttunen, Matti. 2008. Nuorisorikosoikeus, Alaikäisten rikosten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 236, Helsinki.
- Marttunen, Matti. 2013. Yhdyskuntaseuraamusten kokonaisuudistus: nuorten seuraamukset. Helsinki 14.5.2013.
- Oikeusministeriö 2011: Vesiliikennejuopumuksen promilleraja. Mietintöjä ja lausuntoja 16/2011.
- Oikeusministeriö 2012: Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 12/2012.
- Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (OPTL). 2012. Selvityksiä raiskausrikoksista. Oikeusministeriö. Selvityksiä ja ohjeita 13/2012.
- Poliisin vuosikertomukset 2003–2013 (www.poliisi.fi)
- Rikollisuustilanne. (Viitataan vuosiluvun mukaan.) Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sirén, Reino & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha & Aaltonen, Mikko. 2007. Suomalaisen kokema väkivalta 1980–2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedoksiantoja 74. Helsinki 2007.
- Sulin, Marja. 1993. Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen. Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto 1993.
- Väisänen, Tiina. 2013. Tahdonvastaisen huostaanoton merkitys nuorten seuraamusharkinnassa. Teoksessa *Rangaistuksen määrääminen* (toim. Tapio Lappi-Seppälä & Veera Kankaanrinta). Helsingin hovioikeuden julkaisuja, 147–170. Helsinki 2013.

SUMMARY

THE SYSTEM OF CRIMINAL SANCTIONS

The system of sanctions. General criminal punishments according to the Finnish law are fine, conditional imprisonment, community service, monitoring sentence and unconditional imprisonment. At the beginning of the year 2005 juvenile punishment extended permanently to whole country after an experimentation period from 1997.

A *fine* is imposed as day-fines. The number of day-fines is determined on the basis of the seriousness of the offence while the amount of a day-fine depends on the financial situation of the offender. A fine may be imposed either in an ordinary trial or, in respect of certain petty offences, through simplified summary penal proceedings (penalty orders). A vast majority of fines are ordered in summary process. For minor traffic offences there is a specific monetary penalty that is set at a fixed amount (petty fine). The petty fine is imposed by the police.

A sentence of *imprisonment* may be imposed either for a determinate period (at least fourteen days and at most twelve years) or for life. Imprisonment can be either *conditional* or *unconditional*. Sentences of imprisonment of at most two years can be imposed conditionally. A general prerequisite for a conditional sentence is that "the maintenance of general obedience to the law does not demand an unconditional sentence".

Community service was introduced into the Finnish penalty system on an experimental basis in 1991 in four judicial districts. Now the system covers the whole country. Community service is imposed instead of unconditional imprisonment for up to eight months. The prerequisites for sentencing the offender to community service are (a) that the convicted person consents to this, (b) that the sentence does not exceed eight months, and (c) that the offender is deemed capable of carrying out the community service order. Also (d) prior convictions may in some case prevent the use of this option. Community service involves unpaid work for the good of the community, for at least twenty hours and at most 200 hours during the offender's leisure time.

Monitoring sentence (entered into force on 2011) can also imposed instead of unconditional imprisonment of at most six months for a similar length of time. A convicted person is obliged to remain in one's household and participate the activity that he or she has been ordered to carry out.

The fall of the prison rate in Finland 1950–2000. In the beginning of the 1950s, the prisoner rate in Finland was four times higher than in the other Nordic countries. Finland had almost 200 prisoners per 100,000 inhabitants, while the figures in the other Scandinavian countries were around 50. Even during the 1970s, Finland's prisoner rate continued to be among the highest in Western Europe. However, while most European countries have experienced rising prison populations the Finnish one had been declining and by the beginning of the 1990s Finland had reached the Nordic level of about 60–70 prisoners per 100,000 inhabitants.

Table 1 Prison rates (including remand prisoners) in the Nordic countries 1950–2012 (/100,000 inhabitants)

	Finland	Sweden	Denmark	Norway
1950	187	35	88	51
1960	154	63	71	44
1970	113	65	70	44
1980	106	55	63	44
1990	69	58	67	56
2000	55	67	63	57
2012	60	69	75	74

Source: Falck, von Hofer & Storgaard; Nordic Prison Statistics; Criminal Sanctions Agency of Finland; Hildebrandt 2014.

This long-term development has been affected both by macro-level structural factors and ideological changes in penal theory, as well as legal reforms and changing practices of sentencing and prison enforcement. The courts had started to reduce the sentences already in the 1950s, which was mainly a reaction against overly repressive policies instigated by the legislator during the exceptional post-war conditions. Systematic legislative reforms towards de-carceration started during the mid 1960s, and continued up till the mid 1990s. Penalties for both traditional property offenses and drunken driving were heavily reduced in the 1970s. Also the role of non-custodial sanctions was strengthened. The scope of conditional imprisonment (suspended sentence) and fines were extended in the mid 1970s. The use on imprisonment in younger age groups was further restricted in the late 1980s. During the 1990s new non-custodial sanction – community service – was introduced in the Finnish system with a specific aim to replace short prison sentences.

Also the enforcement practices have contributed in this change. A series of legislative acts were carried out in the 1960s in order to restrict the use of imprisonment as a default penalty for unpaid fines. In the early 1970s the use of preventive detention was heavily confined and the use of parole and early release were heavily extended.

The use of different sentencing alternatives. Key figures in the use of different sanctions 1970–2013 in the court practice are presented in table 2.

Table 2 The use of different sentencing alternatives in Finland, 1970 to 2013

	1970	1980	1990	1995	2000	2013
	N	N	N	N	N	N
<i>Penalties imposed by courts</i>	(57,675)	(72,282)	(81,627)	(61,208)	(64,403)	(56,502)
- unconditional imprisonment	10,212	10,326	11,657	6,754	8,147	5,312
- community service	..	..	..	2,803	3,413	2,100
- supervision order	..	..	..	..	..	204
- conditional imprisonment	5,215	14,556	17,428	13,624	13,973	13,813
- fine by the court	42,248	47,401	52,542	38,027	37,503	33,745
<i>Summary proceedings</i>						
- fine by a penalty order	150,542	249,006	311,889	277,530	196,156	179,184
- petty fine (traffic violations)	..	..	69,291	52,009	103,499	254,131
<i>Waiving of penal measures*</i>						
Non prosecution	..	2,003	3,417	6,361	7,483	5,740
Waiver of the sentence*	..	1,765	1,648	1,351	1,069	595

Source: Statistics Finland

* Excluding traffic offences.

Note: The population of Finland is 5.4 million

The fine has been the principal punishment throughout the whole period. This is partly due to the fact that there is no general administrative penal law in Finland. Practically all offences are classified as crimes and treated under the label of criminal punishments.

During the period 1950–1990 the number of conditional sentences has increased from some 3,000 to 17,000, falling then back in the course of the 1990s to 13,000 sentences per year. The growth was especially rapid between 1970–1980 and was partly a result of the changes in the Finnish policy in regards of drunken driving. During the 1970s, the sentencing practice concerning drunken driving was changed to favour non-custodial alternatives: In 1971, 70 % of offenders received an unconditional sentence while in 1981 their proportion had dropped to 12 %. A similar development has also occurred in the case of property offenses. In 1971, offenders sentenced of larceny received a custodial sentence in 38 % of all cases; in 1991, their proportion had decreased to 11 %.

The use of community service. During the 1990s the penalties remained fairly constant. The only major amendment in the system has the introduction of community service. In Finland community service is imposed instead of unconditional imprisonment for up to 8 months. In order to ensure that community service will really be used in lieu of unconditional sentences of imprisonment (and not instead of other more lenient penalties), a specific *two-step procedure* was adopted. First the court is supposed to make its sentencing decision in accordance with the normal principles and criteria of sentencing, without even considering the possibility of commu-

nity service. If the result is unconditional imprisonment, then the court may commute the sentence into community service under certain conditions prescribed in the law. The duration of community service varies between 20 and 200 hours. In commuting imprisonment into community service, one day in prison equals one hour of community service. The number on prison sentences and community service sentences in 1994–2013 is presented in table 3.

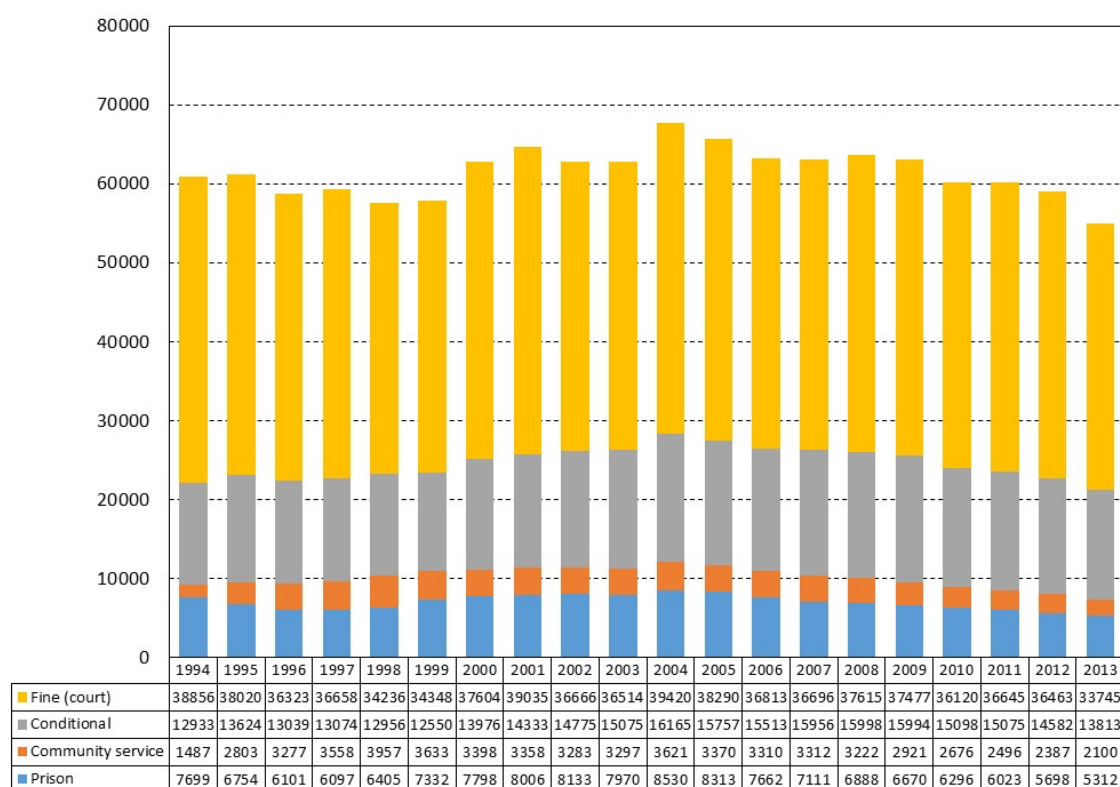
Table 3 Imprisonment and community service in the Finnish court practice 1994–2013

Year	Imprisonment	Community service
1994	7,699	1,487
1995	6,754	2,803
1996	6,101	3,277
1997	5,967	3,534
1998	6,642	3,957
1999	7,666	3,658
2000	8,147	3,413
2001	8,352	3,388
2002	8,489	3,313
2003	8,000	3,297
2004	8,530	3,621
2005	8,313	3,370
2006	7,662	3,310
2007	7,111	3,312
2008	6,888	3,222
2009	6,670	2,921
2010	6,296	2,676
2011	6,023	2,496
2012	5,698	2,387
2013	5,312	2,100

Source: Statistics Finland

Along with the increase in the number of community service orders, the number of unconditional sentences of imprisonment decreased between 1992–1993. It is therefore reasonable to argue that, within a short period of time, community service has proven to be an important alternative to imprisonment. The number of prison sentences fell 2005–2013 (from 8,530 to 5,312; a drop of 38 %). Corresponding figures for community service were 3,370 and 2,100 (a drop of 38 %). Both changes are a result of declining crime.

Sentencing statistics 1994–2013

Figure 1 Choice of sanctions 1994–2013

The distribution of penalties in 2013 is illustrated in table 4.

Table 4 The distribution of penalties in 2013

	N	%
<i>Court Decisions 2013</i>	55,778	100 %
Prison	5,312	10 %
Community service	2,100	4 %
Supervision order	204	0 %
Conditional imprisonment	13,813	25 %
Juvenile penalty	9	0 %
Fines by the court	33,745	60 %
Waiver of the sentence	595	1 %
<i>Other Decisions 2012</i>		
Fine by the prosecutor	179,184	
Petty fine by the police	254,131	

The clear majority of all penalties imposed by the courts are fines (60 %). The second largest group is conditional imprisonment 25 %. 10 % of cases in the courts lead to unconditional prison sentence, 4 % to community service and 1 % to waiver of the sentence (a kind of warning).

Non-prosecution. Non-prosecution may be divided into two sub-groups: 1) The decisions based on procedural facts such as lack of evidence and statute of limitations, where there are "legal obstacles" for prosecution ("procedural" non-prosecution) and 2) the cases when there is enough evidence to support prosecution, but the prosecutor chooses to drop the charge for other reasons, often related to the petty nature of the offense or the young age of the offender ("diversionary" non-prosecution).

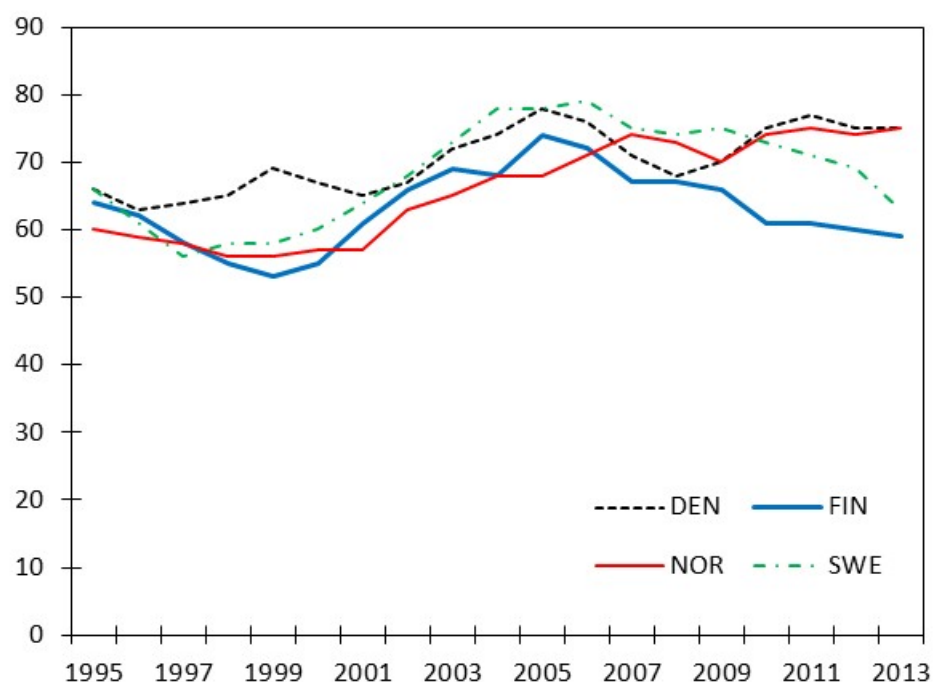
Traditionally, the scope of (diversionary) non-prosecution has been quite narrow, as compared to many other countries. In the beginning of the 1980s, only about 2 % of all criminal cases led to non-prosecution. However, in 1991 the scope of non-prosecution was extended through a law reform which tripled the number of offences diverted from the court proceedings due to non-prosecution. Table 5 summarises non-prosecution practices in both groups in 1994–2013.

Table 5 Decisions on non-prosecution in 1994–2013

Year	Procedural reasons (technicalities)	Diversionary	Total
1994	14,079	7,209	21,288
1995	14,086	7,238	21,324
1996	15,179	8,234	23,413
1997	15,572	7,880	23,452
1998	15,812	8,599	24,411
1999	17,574	8,669	26,243
2000	18,621	7,878	26,499
2001*	13,785	7,998	21,783
2002*	16,425	6,181	22,612
2003*	16,470	5,152	21,622
2004*	18,532	5,249	23,781
2005*	17,695	5,047	22,742
2006*	18,520	5,561	24,081
2007*	17,077	5,665	22,742
2008*	17,567	6,038	23,605
2009*	16,644	5,682	22,326
2010*	17,076	5,685	22,761
2011*	16,736	6,050	22,786
2012*	16,804	6,201	23,005
2013*	16,241	5,740	21,981

* Change in statistical units

Recent trends in prison population. The number of prison sentences, as well as the number of prisoners increased in the beginning of 2000s but in 2006–2012 the figures took again a downward trend. Between 1999 and 2005 the number of prisoners has increased by 42 %. Similar changes have occurred also in other Scandinavian countries. Figure 2 describes the changes in the annual average number of prisoners in four Scandinavian countries.

Figure 2 Prisoner rates in four Scandinavian countries 1995–2013

This upwards trend in prisoner rates first started in Sweden, then in Finland and after that in Norway and Denmark. The increase of prisoner rates in Finland in 1998–2005 is a summary effect of five major factors, each affecting in slightly different times: (1) An increase in the number of foreign prisoners (mainly from Russia and the Baltic countries), (2) an increase in drug trafficking (often linked with the former groups), an increase in the number of (3) fine defaulters and (4) prisoners in remand, and (5) an increase in violent offenders.

Table 6 Prisoners in 2000, 2005 and 2014 by prisoner groups (annual averages)

	2000	2005	2014
All	2,855	3,888	3,097
- serving a sentence	2,358	3,190	2,426
- remand prisoners	376	519	619
- fine defaulters	121	179	52
Foreigners	173	282	483

The change can be viewed also from the point of view of different offence categories.

Table 7 Situation 1.5. by the type of offense in Finland (remand and fine defaulters excluded)

	1.5.2000	1.5.2005	1.5.2014	Change 2000–2005 %	Change 2005–2014 %
All	2,402	3,173	2,471	+32.1	–22.1
- violence	801	1,254	1,025	+56.6	–18.3
- drugs	375	512	476	+36.5	–7.0
- property	782	864	625	+10.5	–27.7
- drunken driving	277	409	181	+47.7	–55.7
- other	167	134	164	–19.8	+22.4

In 2000–2005 the number of prisoners increased by 32 %. From 2005 to 2014 the figures decreased by 22 %. Violence, drunk driving and drug offences show the most rapid increase from 2000 to 2005 (57, 48 and 37 %). Since 2005 major declines have taken place in drunk driving and property offenses (56 and 28 %). The only offense category showing increase in 2005–2014 is the group “other” (increase by 22 %), including i.a. sexual offenses.

Sentencing juveniles. The Finnish juvenile criminal sanction system is fairly simple. General punishments are fine, conditional imprisonment, community service, monitoring sentence and unconditional imprisonment. Specific punishments for young offenders include supervision connected with conditional sentence and juvenile punishment. The primary differences in sentencing of young offenders and adult offenders lie in the fact that offenders between the ages of fifteen and seventeen (inclusive) benefit from a mitigated scale of punishment and that they benefit from a greater possibility for waiving of measures. Furthermore, an offender under eighteen at the time of his offence cannot be sentenced to unconditional imprisonment unless there are weighty reasons for doing so. In addition, the juvenile punishment and supervision may be imposed on an offender who was under 18 years at the time of the offence. Finally, there are also some differences in criminal procedure and enforcement of punishments. Juvenile delinquents are given less severe penalties than adult offenders. Also the duration of penalties are shorter and the scales smaller.

In Finland, about 85 % of the penalties imposed on juvenile offenders are issued outside the court through lighter procedure. Out of all penalties, there have hardly been any changes in the respective share of penalties imposed by the police. Non-prosecution has received widest application among juveniles. In the age group 15–17 years the share of non-prosecution varies around 29 % of all courts disposal and 7 % of all disposals (fines included).

Unlike general criminal justice in Finland and many other countries, sentencing practice of juveniles has not become harsher. During the past

few years, there have not been any major changes in regard to the punishments issued for young persons. However, compared to the early 1990s, the number of offences handled by courts has decreased approximately by one half.

In practice, criminal sanctions applied to juveniles are strongly dominated by formality. The vast majority of penalties imposed by courts for all age-groups consist of fines. The younger the offender, the higher the share of fines (79 % in age-group 15–17, 66 % in 18–20 and 59 % for offenders over 20 years). This is a quite exceptional characteristic in international comparison. Second in the list is conditional imprisonment, which to large extent has a fairly formal character as well (17 % in the age-group 15–17 and 26 % in the age group 18–20). In about 30–50 % of conditional sentences the young offender is given a supervision order.

Community service has no practical role in the youngest age group as the use of this option requires that the offender would have been sentenced to unconditional prison term.

A new community alternative, juvenile punishment has been introduced to be used mainly in those cases where the offender keeps receiving several conditional sentences. As well as community service this option has only limited practical relevance. From 1997 to 2004 an experiment with juvenile penalties was carried out in seven municipalities. Few sentences were then passed. On a yearly base, such sentences amounted to 45, 45, 68, 102, 45, 38 and 31, a total of some 400 in eight years. In 2005–2013 when the system was extended to the whole country, only some 10–40 sentences were rendered. Juvenile punishment has not experienced a breakthrough as a specific form of punishment for young persons.

